

Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ
ΑΡΧΑΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ
 'Η πλέον ἔγκυρος
 μελέτη γιά τά Μυστήρια
 Περιλαμβάνει ὅλα τά ἀποσπάσματα
 τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γραμματείας
 γιά τά **ΟΡΦΙΚΑ - ΚΑΒΕΙΡΙΑ**
ΔΙΟΝΥΣΙΑ - ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ

4.000 δρχ. 11,74 EURO

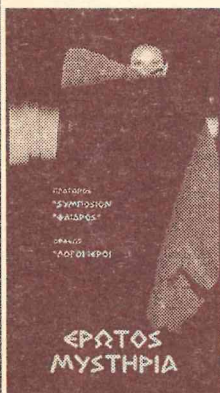
ΟΡΦΕΩΣ ΥΜΝΟΙ
FRAGMENTA
 "Όλοι οἱ ἱεροί ὕμνοι τοῦ Ὀρφῆως
 στό ἀρχαῖο κείμενο καί στίχο πρὸς
 στίχο μετάφραση, μέ πλούσιο σχο-
 λιασμό, ὕμνους τοῦ Πρόκλου καί
 σημαντικές πληροφορίες γιά τό
 ἀρχαῖο ἐλληνικό μνολόγιο. Ἐπίσης
 τά διασωθέντα ἀποσπάσματα ἀπό
 τήν ΚΔ' ραψωδία τοῦ Ὀρφῆως.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ
ΥΜΝΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ
ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ ΤΩΝ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΥΣΤΩΝ
 Οἱ ἐν λόγῳ ὕμνοι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν
 κατ' ἐξοκὴν λειτουργικό καί λα-
 τρευτικό χαρακτῆρα, ἦσαν προϊόν
 εἴτε ἐξάρσεως τοῦ πνεύματος θεο-
 φορήτων ἀνδρῶν, εἴτε ἐμπνεύσεως
 ἐκ θεῶν Πηγῶν.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

ΕΡΩΤΟΣ ΜΥΣΤΗΡΙΑ
ΟΡΦΕΩΣ
ΛΟΓΟΙ ΙΕΡΟΙ
ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΣΥΜΠΟΕΙΟΝ - ΦΑΙΔΡΟΣ
 Ἀπό τόν Ἑρωφάντη καί τόν
 Ἀνδρόγυνον, τόν Φιλόσοφον,
 Ἑρωτα, καί τό "Υπατον Κάλλος",
 ἕως τήν Θεῖαν Ἑρωτικήν Μανίαν,
 τήν μῆξιν τῆς Ἀνθρωπίνης Ψυχῆς,
 μετά τοῦ Θεοῦ, μέ τέκος τόν
 Διόνυσον.

2.000 δρχ. 5,87 EURO

Α. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΑ
 Φιλοσοφικό δοκίμιο. Ἑσωτερική
 ἀνάλυση, ἀποσυμβολισμός καί συνέ-
 χεια τοῦ ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΥ
 καί ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ τοῦ
 Σοφοκλέους. Δραματουργική ἐπεξερ-
 γασία Ραδάμανθυ Ἀναστασάκη.

2.000 δρχ. 5,87 EURO

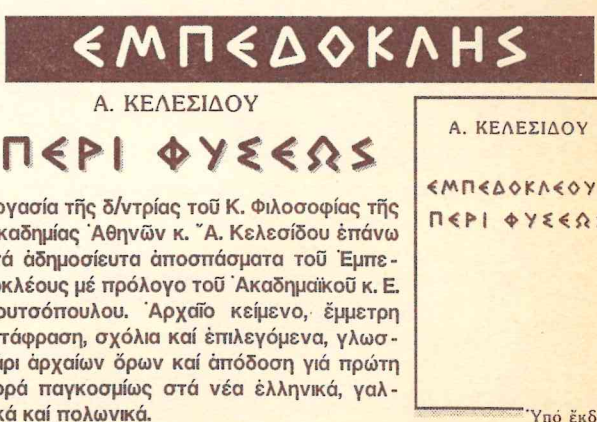
ΟΜΗΡΟΣ
 Νέα μετάφραση μέ προσέγγιση
 τῆς Ὀμηρικῆς διαλέκτου
 ἀπό τόν Κώστα Δούκα
 μία ἱστορική ἔκδοση
 Μὲ τὴν συνεργασία τοῦ οἴκου "Γεωργιάδης" 31.000 δρχ. 90,98 EURO

ΠΙΝΔΑΡΟΣ
ΕΠΙΝΙΚΟΙ
 ΑΠΑΝΤΑ
 ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΙ - ΝΕΜΕΟΝΙΚΟΙ
 ΙΣΘΜΙΟΝΙΚΟΙ - ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΟΙ
 ΥΜΝΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΙΚΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ
 ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΣ
 ΔΕΛΦΩΝ - ΝΕΜΕΑΣ - ΙΣΘΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ
 ΕΚΤΕΛΗ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΖΩΗ
 ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΙΝΔΑΡΟΥ
 ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ - ΕΜΜΕΤΡΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
 ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΕΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: Ι. ΛΑΖΑΝΑ
 7.500 δρχ. 22,01 EURO

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ
Γ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ
Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ
ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ
 Ὁ καθ' ἡμῶν Φιλοσοφίας Γ. Σακελλαρίου
 ἀναλύει ΟΛΟ ΤΟ ΜΥΗΤΙΚΟ ΚΑΙ
 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑ-
 ΓΟΡΑ. Πῶς μπορούμε νὰ ἐφαρμόσουμε
 σήμερα τὸ ἠθικό του σύστημα.
 ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
 ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ
 ΑΝΕΛΙΞΕΩΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
 ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ. 5.500 δρχ. 16,14 EURO

ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ
Α. ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ
ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ
 Ἔργασία τῆς δ/ντριάς τοῦ Κ. Φιλοσοφίας τῆς
 Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Ἀ. Κελεσιδοῦ ἐπάνω
 στά ἀδημοσίευτα ἀποσπάσματα τοῦ Ἐμπε-
 δοκλέους μέ πρόλογο τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ε.
 Μουτσόπουλου. Ἀρχαῖο κείμενο, ἐμμετρῇ
 μετάφραση, σχόλια καί ἐπιλεγόμενα, γλωσ-
 σάρι ἀρχαίων ὄρων καί ἀπόδοση γιά πρώτη
 φορά παγκοσμίως στά νέα ἐλληνικά, γαλ-
 λικά καί πολωνικά.
 Ὑπό ἔκδοσιν

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ * ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 57, 10432 ΑΘΗΝΑΙ * ΕΛΠΙΝΗ ΚΗΜΕΡΙΑ * ΜΑΡΤΙΟΣ 2001 (ΤΕΥΧΟΣ 130^Μ) ΔΡΧ. 1200 - EURO 3,52

Ι. ΒΑΣΙΛΗ
ΑΥΤΟΜΥΗΤΙΚΗ

Σ. ΝΑΓΟΥ
ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ
ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

ΑΛΤΑΝΗ
ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ
 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ 4 ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ
Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΓΑΛΗΝΗ

ΑΛΤΑΝΗ
ΧΕΙΡΩΝ
ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ

Ο ΕΡΩΣ
ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ
ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ

Η ΚΟΙΛΑΔΑ
ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ

ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ
ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ

ΑΤΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ο ΜΕΛΑΣ ΖΩΜΟΣ

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΤΟΥ ΖΩΟΓΟΝΙΚΟΥ
ΤΡΙΓΩΝΟΥ

Η ΣΥΜΒΟΛΗ
ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ

ΣΤΗΝ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑ

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ
ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΜΑΣ

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΘΡΗΣΚΕΙΑΝ!

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Τριμηνιαία έκδοσις

Έτος Γ' Άρ. Τεύχους 13 - Μάρτιος 2001

Στουρνάρη 57 104.32 Αθήναι

Τηλ.: 52.37.543, Τηλεομοιότυπον : 52.26.694

Ιδιοκτήτης - Έκδοτης - Διότης:

Ραδάμανθους - Αντώνιος Αναστασάκης

Καλλιτεχνική επιμέλεια: Εύφημία Κωνιωτάκη

Δακτυλογράφηση: Δήμητρα Μουσάκη

Εύφημία Κωνιωτάκη

Διορθώσεις: Δήμητρα Αθανασοπούλου

ISSN 1108-832X

Εκτύπωση: Γ. Χ. Ζαχαροπούλου-Δ. Σπαράς, Λευκάδος 9

Τά κείμενα, όπως και η γλώσσα
κάθε δημοσιεύματος άπνηχούν τις άπόψεις
του έκάστοτε γράφοντος.

* * *

ΕΑΝ ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

άποστέιλате για έτησία συνδρομή
ταχυδρομική έπιταγή 5.000 δρχ. στο όνομα:
ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 104.32 ΑΘΗΝΑΙ

ή καταθέσατε 5.000 δρχ. (14,67 ΕΥΡΩ) στην

Τράπεζα Πίστεως Άρ. Λογαριασμού:

104.002.786.016.548

στο όνομα ANT. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ή τηλεφωνήσατε στο 52.37.543

Συνδρομές έξωτερικού: 10.000 δρχ. (29,35 ΕΥΡΩ)

Δωρίσατε μία συνδρομή στους φίλους σας!

Παρακαλείσθε

όσοι δέν έχετε άνανέώσει

τήν συνδρομή σας

όπως άποστέιλате

ταχ. έπιταγή 5.000 δρχ.

στην διεύθυνση του Ίδεο-

θεάτρου με την ένδειξη

"άνανέωση συνδρομής"

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΥΤΟΜΥΗΤΙΚΗ	σελ. 3
Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑ	σελ. 6
ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ	σελ. 10
Ο ΕΡΩΣ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ	σελ. 14
ΑΣΤΡΩΝ ΥΜΝΟΣ ΟΡΦΙΚΟΣ	σελ. 14
ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΘΡΗΣΚΕΙΑΝ!	σελ. 15
ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ - Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	σελ. 16
Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΜΑΣ	σελ. 22
Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ	σελ. 23
ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ- ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΓΝΩΣΗ	σελ. 31
Η ΑΘΑΝΑΤΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΣ- ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ	σελ. 32
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ	σελ. 36
ΥΠΕΡΥΘΡΕΣΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ	σελ. 43
Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΓΑΛΗΝΗ	σελ. 44
ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ	σελ. 50
Ο ΜΕΛΑΣ ΖΩΜΟΣ	σελ. 51
ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ	σελ. 52
ΧΕΙΡΩΝ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ	σελ. 55
Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΖΩΟΓΟΝΙΚΟΥ ΤΡΙΓΩΝΟΥ	σελ. 56
ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΛΦΙΚΟ ΛΟΓΟ	σελ. 57

ΑΥΤΟΜΥΗΤΙΚΗ

Ίωάννου Βασιλή

Μέ την αυτοσχέδια αυτή λέξη «αυτόμυητική» θέλω νά χαρακτηρίσω την μέθοδο εκείνη με την οποία μπορεί νά επιτύχη ο σημερινός στοχαστικός μελετητής, έν μέρει τουλάχιστον, τά όσα άλλοτε έπετύγχαναν με την μύηση στίς κλειστές σχολές οι "όλβιοι" πρόγονοί μας. Ό Εύριπίδης χαρακτηρίζει έτσι όσους κατόρθωσαν νά μπουν σ' αυτές τίς έσωτερικές όργανώσεις και νά υποστούν την μύηση: «Όλβιοι οί διά τών μυστηρίων διελθόντες. Ούτοι γνωρίζουν την άρχήν και τόν σκοπόν της ζωής».

Έπομένως μύηση σημαίνει γνωσιολογικό κατόρθωμα πού ό σημερινός έρευνητής του διαστήματος, και της γενέτειράς του Γης, νομίζω, ότι δέν τολμά νά ισχυρισθί ότι έπέτυχε. Γιατί άκόμα ή έπιστήμη δέν μάς έδωσε ικανοποιητικό όρισμό περί ζωής, άφου άγνοεί και την άρχή και τό τέλος της. Τουτό είναι και τό δυσκολώτερο αίνιγμα πού άντιμετωπίζει ή ανθρώπινη σκέψη. Άλλά και άπό άλλα σωζόμενα σχετικά με την μύηση, με αυτήν την λέξη έννοούσαν την δράση, την τέλεση, δηλαδή την άτομική προσπάθεια, ή όποία όδηγοΰσε τόν μύστη σέ ήθικά, σέ ψυχικά και σέ πνευματικά έπιτεύγματα, πού του χάριζαν, τελικά, σοφία και μακαριότητα.

Αυτά τά δύο άγαθά άνέκαθεν ό άνθρωπος της Γης επιδιώκει νά άποκτήση με όσα μέσα διαθέτει. Άλλά για νά τά επιτύχη σάν άγαθό του άναφαίρετο, πρέπει νά γνωρίση την αλήθεια. Καί τά μέσα πού διαθέτει γι' αυτό τό έγχείρημα είναι οί αισθήσεις του, τό λογικό του, οί ψυχικές του δυνάμεις.

Τούς σύγχρονους στοχαστές μπορούμε νά χαρακτηρίσουμε, γενικά, ως λογοκρατικούς ή λογιστικούς κατ' Άριστοτέλη και ως μυστικούς ή διαισθητικούς, όπως συνηθίζουν νά τούς όνομάζουν σήμερα. Καί οί δύο αυτές κατηγορίες, πρέπει νά άναγνωρίσουμε, είλικρινά, προσπαθούν νά πλησιάσουν, νά γνωρίσουν και νά κατακτήσουν την αλήθεια. Όμως, ή κάθε μία άπ' αυτές, μεταχειρίζεται δικό της τρόπο και άκολουθεί άλλο δρόμο.

Οί λογιστικοί, έμπνέονται και καθοδηγούνται άπό τίς άρχές της Νοησιακής και της Αίσθησιακής Φιλοσοφίας, ή όποία στηρίζει την άπόκτηση τών γνώσεων άποκλειστικά και μόνον στην ικανότητα τών πέντε αισθήσεων και στην δύναμη του Νοΰ. Καί οί Έπιστήμες οί θετικές στά ίδια βάθρα θεμελιώνουν τά πορίσματά τους. Άντλούν δέ τό κύρος και την γοητεία τους άπό τό πείραμα και την άπόδειξη.

Έτσι, οί λογιστικοί κινούνται άνετα και βρίσκουν εύκολα και άφθονα τά μέσα της κατάρτισέως τους στά συγγράμματα, στά άνώτατα εκπαιδευτήρια, στίς διάφορες ποικίλες Σχολές. Η άπλή έπιθυμία τους για μόρφωση ικανοποιείται εύκολα.

Οί μυστικοί άκολουθούν την Έσωτερική λεγόμενη Φιλοσοφία, ή όποία ως μέσον άποκτήσεως της Γνώσεως παραδέχεται τίς ψυχικές δυνάμεις πού φωλιάζουν μέσα στον πυρήνα της ανθρώπινης ύποστάσεως. Αυτές όμως στους περισσότερους ανθρώπους βρίσκονται σέ λανθάνουσα κατάσταση, για νά έκδηλωθούν δέ και νά άναπτυχθούν άπαιτούνται όρισμένοι όροι και κατάλληλες συνθήκες.

Ένώ όμως οί λογιστικοί βρίσκουν εύκολα και άφθονα τά μέσα για την επίδοσή τους, οί μυστικοί, άντίθετα, έχουν περιορισμένα και δυσεύρετα τά μέσα για την κατάρτισή τους.

Σπάνια είναι σήμερα τά σοβαρά συγγράμματα τά άσχολούμενα με τόν Έσωτερισμό. Όσα δέ σοβαρά άπ' αυτά κυκλοφορούν είναι γραμμένα σέ συμβολική και άλληγορική γλώσσα. Τά περισσότερα είναι ίνδικής προελεύσεως, άμφιβόλου, κατ' έμέ, άξιας. Τά τελευταία προέρχονται άπό δύο φιλοσοφικά συστήματα: του Σαγκύα και τών Βεντάντα.

Αυτά κυρίως διδάσκουν -όσα τουλάχιστον έχουν μεταφρασθί στην έλληνική- την άτοκυριαρχία και την έκδήλωση δυνάμεων άπό τόν άνθρωπο για νά καταπλήσσουν και νά φθάνουν στην θαυματοποιία. Υποδεικνύουν μεθόδους άτομικών άσκήσεων για την άπόκτηση τών ικανοτήτων αυτών, οί όποιες συχνά άποβαίνουν επικίνδυνες και όλέθριες για τούς άσκουμένους εάν δέν παρακολουθούνται άπό πεπειραμένους Διδασκάλους.

Θά έλάβανα τό θάρρος για κείνους πού ρέπουν πρós τόν έσωτερισμό νά τούς συστήσω για ν' άποκτήσουν μετά λόγου την άτοκυριαρχία, νά στραφούν στους άρχαίους Έλληνες συγγραφείς και φιλοσόφους. Η άπάθεια και ή άταραξία διδάσκονται στά σωζόμενα τών Στωικών. Τό θαυματοργό σύγγραμμα, γραμμένο στην έλληνική, του Μάρκου Αΰρηλίου «Τά είς έαυτόν» είναι τό άνεκτίμητο έφόδιο για κάθε στοχαστή. Τό "Επικήτου Έγχειρίδιον" πρέπει νά είναι τό Έγκόλπιό του κάθε μυστικού.

Τά σωζόμενα τών Πυθαγορείων άποτελούν τό Α και τό Ω τών μυστικών. Ό αυτοέλεγχος «Τί είπον, τί έκαμα, τί παρέλειψα νά πράξω;» στον όποιον υπεβάλλοντο οί Πυθαγόρειοι, είναι ή άπαρχή της στροφής πρós την έσωτερική μας ύπόσταση. Είναι ή άπαρχή της ένδοσκοπήσεως, πού μία μέρα είναι δυνατόν νά φθάση και στον μυστικό εκείνο διάλογο πού θά άποβή ό όδηγός και ό καλύτερος εκπαιδευτής μας. Άπό κεί μέσα θά άκουσθί ή βροντερή φωνή της σιγής πού θά φωτίση τόν Νοΰ μας.

Οί μυστικοί, όμως, άπό τότε πού σίγησαν τά Μυστήρια, πού έδρασαν τόσο θετικά στην χώρα μας και άνέδειξαν τούς Σοφούς και τούς ύπέροχους

μύστες, έχασαν τὰ ἀσφαλῆ κέντρα ὅπου «βρῆκαν» ἄφθονα τὰ μέσα γιὰ τὴν ικανοποίηση τῆς ροπῆς πού αισθάνονταν γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς Ἑσωτερικῆς τους ἰσορροπίας. Βέβαια σήμερα λειτουργοῦν κλειστές μυστικές ὁργανώσεις καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἀκολουθοῦν τὴν παράδοση τῆς Ἑσωτερικῆς Φιλοσοφίας. Δυστυχῶς ὅμως, αὐτὰ τὰ μυστικά κέντρα έχασαν τὴν ἀκτινοβολία καὶ τὴν θερμὴ τῆς ἱερᾶς Ἑστίας πού ἄλλοτε κατέκαιε τὰ ἀνθρώπινα πάθη, ἐφώτιζε καὶ μετεμόρφωνε τοὺς εἰς αὐτὰ φοιτοῦντες σέ ἀγνοῦς μύστες καὶ σέ φωτοδότες τῆς ἀμυήτου κοινωνίας. Ἡ ἀκτινοβολία τους δὲν ξεπερνάει τὴν ἀκτινοβολία τῆς κανδήλας πού ἀνάβει μέ λουμίνια ἀπὸ χόρτο. Εἶναι ἀπλές πυγολαμπίδες!

Ἀλλὰ ἐάν τηρηθοῦν οἱ ὅροι τοὺς ὁποίους ὁ κῆρυξ τῶν Ἑλευσινίων διέγραψε στὴν πρόρρησή του κατὰ τὴν σύναξη τῆς πομπῆς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴν Ἑλευσίνα, γιατί νὰ μὴ λειτουργήσουν καὶ σήμερα Ἑσωτερικοὶ Κύκλοι, στοὺς ὁποίους οἱ μυστικοὶ θὰ εὑρίσκαν τὸ ψυχικὸ τους καταφύγιο; Καὶ ἡ πρόρρηση ἐκείνη ἔλεγε: «*Ὡς ἀπέλθῃ ἐκεῖνος πού δὲν ἔχει καθαρὰς χεῖρας καὶ τὴν φωνὴν ἀξύνετον*» (δηλαδὴ ὁ φαπλατᾶς).

Ἀλλὰ ἐφιστῶ τὴν προσοχή στοὺς ἐξῆς ἀτοπο γιὰ κάθε ἐρευνητὴ: Ἐάν οἱ στοχαστὲς κατέχωνται ἀπὸ τὴν τυφλὴ πίστη καὶ τὴν προσήλωση στοὺς ἀλάθητο τῶν μεθόδων πού ἀκολουθοῦν, ἡ μονομέρειά τους θὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ἀσφαλῆστατα σέ ψυχικὸ καὶ διανοητικὸ ἀδιέξοδο. Ὁ ἀντικειμενικὸς τους σκοπὸς, πού εἶναι ἡ κατάκτηση τῆς ἀλήθειας, θὰ ἀπομακρύνεται συνεχῶς.

Τὰ κενὰ πού θὰ συναντοῦν στίς ἀτομικὲς ἐρευνές τους, οἱ ἀπορίες, οἱ ἐσωτερικὲς ἀνησυχίες, τὰ αἰνίγματα καὶ τὰ προβλήματα πού θὰ παρουσιάζονται σέ κάθε τους βῆμα, εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ ικανοποιοῦνται πλήρως. Τότε, ἡ ἀμφιβολία, ὁ σκεπτικισμὸς καὶ οἱ ἀνάγκες μιᾶς ὀπωσδήποτε ἐσωτερικῆς ἰσορροπήσεως θὰ τοὺς ὀδηγήσουν ἢ στὸν ἀγνωστικισμὸ ἢ στοὺς Δόγμα. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ διανοητικὰ νοσήματα εἶναι ὁλέθρια καὶ ἀνασχετικά τῆς ἐξελιξέως τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι τάφος τοῦ στοχαστοῦ πού ἀντὶ νὰ διαλογίζεται, θὰ πιστεύῃ καὶ ἀντὶ νὰ ἀκτινοβολῇ φῶς, θὰ καταντήσῃ ἄρνηση σκοτεινῆ, αὐτόχειρας γιὰ τὸν ἐαυτό του, καταστρεπτικὸς γιὰ τοὺς ἄλλους. Γι' αὐτὸ στίς ἐπιδόσεις αὐτὲς χρειάζεται ὁ φωτισμένος Διδάσκαλος καὶ στενὴ καὶ εἰλικρινὴς συνεργασία μέ τοὺς ὁμοιδεάτες.

Ἀλλὰ ἴσως μέ ἐρωτήσετε: Μᾶς θέτεις σ' ἓνα δίλημμα. Δὲν μπορεῖς νὰ μᾶς βγάλῃς ἀπὸ τοῦτο τὸ ἀδιέξοδο; Ἐγώ, ὄχι. Εἶμαι καὶ ἐγώ ἓνας ἀπλὸς θνητός, ἓνας ἀπλὸς ἐρευνητὴς. Σᾶς προσκομίζω πάντοτε τὰ

πορίσματα τῶν σοφωτέρων μου πού ἔτυχε νὰ γνωρίσω ἢ νὰ διαβάσω.

Καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ λένε: «Ὅταν ὁ ἄνθρωπος θέτῃ ἓνα σκοπὸ στὴν ζωὴ του πρέπει μέ καθαρότητα καὶ σαφήνεια νὰ καθορίσῃ αὐτὸν τὸν σκοπὸ. Πρέπει νὰ γνωρίσῃ καλὰ ὅτι ὁ διαλογισμὸς του ἔχει δημιουργική καὶ ἐλκτική δύναμη τὴν ὁποία πρέπει νὰ χαλινάγῃ καὶ νὰ κατευθύνῃ σέ ὅποιο σημεῖο αὐτὸς θέλει. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα αὐτοδύναμο καὶ αὐτεξούσιο δυναμικὸ ἐγώ. Ἔχει δικαίωμα νὰ προοδεύῃ καὶ νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθεια. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προσπάθεια αὐτῇ. Διότι ἡ φύση τοῦ ἔχει δώσει τὸ δικαίωμα νὰ φθάσῃ στὴν τελειότητα, νὰ ἀναδειχθῇ Θεός, προσωπικὸς Λόγος. Μόνον ἡ ἄγνοιά του, οἱ ἀδυναμίες του, ἡ ὀκνηρία τῆς σκέψεώς του καὶ ἡ ἀτονία τῆς βουλήσεώς του θὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ φθάσῃ ἐκεῖ πού τὸν προορίζει ἡ Θεία Νομοτέλεια». Γι' αὐτὸ ἀποβαίνει πρωταρχικὸ μέλημα τὸ ξερρίζωμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἀδυναμιῶν -ἀπαιτεῖται ἡ κάθαρσις.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐρωτῶ: Οἱ στοχαστὲς μας, Λογιστικοὶ ἢ Μυστικοὶ, ἔχουν καθορίσει τὸν σκοπὸ τους; Μᾶς ἔδωσαν ἓνα ὅρισμό τοῦ τί εἶναι ἡ ἀλήθεια; Ἔχουν σαφὴ ἰδέα τοῦ ἀντικειμένου πού ζητοῦν νὰ συλλάβουν;

Δυστυχῶς τὰ συγγράμματα πολλῶν φιλοσόφων, συγχρόνων καὶ παλαιῶν, φανερώνουν τὴν πεποίθησή τους ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι προσιτὴ στὸν ἄνθρωπο. Ὁ ἄνθρωπος αισθάνεται ἓνα δέος γιὰ τὴν ἐνατένιση τῆς ἀλήθειας. Οἱ δὲ θεολόγοι χριστιανοὶ φθάσανε, ἐρμηνεύοντες τὴν ἀπάντηση τοῦ Ἰησοῦ στὴν ἐρώτησι: «*Τί ἐστὶ ἀλήθεια; ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια*», νὰ ποῦν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εὐρέθῃ σέ ἀδυναμία νὰ καθορίσῃ καὶ αὐτὸς τί εἶναι ἀλήθεια καὶ εἶπε αὐτὰ πού εἶπε. Καθ' ἡμᾶς ὅμως ἔτσι ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσῃ καὶ θὰ τὸ ἀναπτύξουμε παρακάτω.

Θὰ σᾶς ἀναφέρω τί γράφει κάποιος συγγραφέας γιὰ ἓνα σύγχρονο φιλόσοφο, ὁ ὁποῖος ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸ ὑπέρτατον Ὅν ἔλεγε: «*Πάτερ, ἐάν κρατῇς τὴν ἀλήθεια εἰς τὴν δεξιὰ σου καὶ τὴν ἰκανότητα τῆς ἐρεύνης εἰς τὴν ἀριστεράν σου, δώσε μου τὴν τελευταία, διότι ἡ ἀλήθεια ἀνήκει μόνο εἰς Σέ*».

Καὶ ἄλλος ἐπαναλαμβάνει τὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀλλοιωμένο: «*Ὁ Σατάν κατεῖχε τὴν ἀλήθεια στὸν οὐρανὸ χαραγμένη σέ ἓνα καθρέπτη. Γιὰ νὰ φέρῃ σύγχυση στοὺς ἀνθρώπους πέταξε τὸν καθρέπτη στὴν γῆ πού φυσικὰ ἐγινε χίλια κομμάτια. Κάθε ἄνθρωπος πού βρίσκει ἓνα κομμάτι καὶ βλέπει μέσα τὸν ἐαυτό του, νομίζει ὅτι εὐρῆκε ὅλη τὴν ἀλήθεια, ἐνῶ κατέχει ἓνα μέρος τῆς ἀλήθειας*». Ἀλλὰ ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς συνεργαζόμενοι πρέπει νὰ μαζέψουν τὰ κομμάτια τῆς ἀλήθειας νὰ τὰ συγκολλήσουν γιὰ νὰ βροῦν ὅλο-

κληρωμένη τὴν ἀλήθεια. Τοῦτο εἶναι πολὺ διαφορετικὸ.

Τώρα ἂς δοῦμε τί λένε οἱ σοφοὶ πού γνωρίσαμε καὶ διαβάσαμε.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἡ Γνώση. «*Γνώση ἀλάθητη*», αὐτὸ σημαίνει ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως. Ἀπὸ τὸ στερητικὸ Α καὶ τὸ λανθάνομαι. Ἀλλὰ τίνοος πράγματος Γνώση; Γνώση τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν Νόμων τῆς Φύσεως. Γνώση τῶν μορφῶν καὶ τῶν συνειδήσεων. Γνώση τῆς προελεύσεώς τους καὶ τῆς συνθέσεώς τους. Γνώση τῶν γνωρισμάτων τους, τῶν ιδιοτήτων τους, τῶν ἐνεργειῶν τους. Νομίζω ὅτι εἶναι ἓνας ὁλοκληρωμένος ὁρισμὸς πού ικανοποιεῖ καὶ τὸν πιὸ απαιτητικὸ ἐρευνητὴ.

Τώρα ἂς δοῦμε ποιά μέσα διαθέτει ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ὁλοκληρωμένης αὐτῆς Γνώσεως. Ἐδῶ πρέπει νὰ συγκεράσουμε τὰ μέσα πού μεταχειρίζονται χωριστὰ οἱ Λογιστικοὶ καὶ οἱ Μυστικοί.

Οἱ πέντε αἰσθήσεις καὶ ὁ Νοῦς ἀνήκουν στὸ ἐνεργητικὸ μέσο πού διαθέτει ἡ συνείδηση καὶ πού εἶναι ἡ Ἑσωτερικὴ ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ εἶναι τὸ κινεῖν, τὸ δίδον ζωὴ, ἐνέργεια, γνωστικὴ ἰκανότητα στὴν μορφή πού λέγεται ἄνθρωπος. Συνεπῶς χρειάζεται συλλειτουργία αἰσθήσεων, Νοῦ, ψυχῆς.

Ἡ συνείδηση ἢ ψυχὴ ἔχει ἓνα πλουσιώτατο ἀπόθεμα γνώσεων καὶ ἰκανοτήτων, τίς ὁποῖες ἀπέκτησε ἀπὸ διάφορες διαβιώσεις πού πέρασε ἀπὸ τὴν κλίμακα τῆς ζωῆς. Οἱ σύγχρονοι ψυχαναλυτὲς τίς χαρακτηρίζουν σάν ὑποσυνείδητο καὶ τὸ περιορίζουν οἱ περισσότεροι στὸ περίφημο «λίκμπιντο», δηλαδὴ στίς ἀπωθημένες ἐπιθυμίες. Στὸ κατώφλι ὅμως τῆς συνειδήσεως βρίσκονται ὑπνωτισμένες γνώσεις καὶ δυνάμεις, πού περιμένουν τὴν εὐλογημένη πνοὴ πού θὰ τίς ἀφυπνίσῃ γιὰ νὰ μᾶς φωτίσουν τὸ παρελθόν πού ἔχουμε διανύσει καὶ νὰ μᾶς μιλήσουν ἢ νὰ μᾶς ψιθυρίσουν κάτι γι' αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ ἀγνωστο πού μᾶς διαφεύγει, ἀλλὰ ὥστόσο εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ψυχῆς ἐνός ἐκάστου ἀπὸ ἐμᾶς. Αὐτὲς ὅμως βρίσκονται σέ λανθάνουσα κατάσταση στὸν κοινὸ ἄνθρωπο. Γιὰ νὰ ἐκδηλωθοῦν χρειάζονται ὁρισμένες συνθήκες καὶ εἰδικοί ὅροι. Πρὸ παντός χρειάζεται ἁρμονικὴ συλλειτουργία ὁργανισμοῦ καὶ ψυχῆς.

Τοῦτο κατόρθωσαν οἱ πραγματικοὶ μύστες ὅταν ἀκολουθοῦσαν τοὺς βιονομικοὺς κανόνες μιᾶς μυσταγωγικῆς ζωῆς. Ποιοὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ Κανόνες; Θὰ τοὺς ἀναπτύξουμε σέ προσεχῇ μελέτῃ.

Σήμερα τοῦτο μποροῦμε νὰ τονίσουμε: Ὅτι σύμφωνα μέ τὴν κοσμοθεωρίαν τῶν Ἑσωτερικῶν Σχολῶν ἡ ἀνθρώπινη ὑπόσταση (συνείδηση καὶ μορφή) προήλθε καὶ σύγκειται ἀπὸ τίς οὐσίες πού

συνθέτουν τὴν ὅλη φύση. Ἡ Φύση διέπεται ἀπὸ Νόμους. Ὁ βασικὸς τῆς Νόμος εἶναι ἡ ἁρμονία, ἡ ὁποία διακανονίζει τίς μεταξύ οὐσιῶν, μορφῶν καὶ συνειδήσεων σχέσεις, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀενάου ἐξελιξέως, μεταμορφώσεως, τελειοποιήσεως καὶ θεοποιήσεως αὐτῶν, διὰ τῆς ἀλληλεπιδράσεως καὶ τοῦ ἔρωτος.

Τοῦτον τὸν Νόμο πρέπει νὰ ἐκδηλώσῃ κάθε συνείδηση σάν δικὸ τῆς Νόμο γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ πλησιάσῃ καὶ γνωρίσῃ τὴν Ἀλήθεια. Ὅταν λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ Ἀλήθεια, ὑπενόει ὅτι εἶχε ἐκδηλώσει ὡς Νόμο τῆς ψυχῆς του τὴν ἁρμονία καὶ αὐτὴν ἐδίδεξε καὶ ἐξελαΐκευσε μέ τὸ κήρυγμα τῆς καθολικῆς ἀγάπης. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀγάπησε τὸ Πᾶν καὶ εἶχε ἀφομοιωθῇ μέ τὸν Πατέρα, δηλαδὴ μέ τὴν Δύναμη ἐκείνη πού ἔχει τὴν πλαστικὴ ἰκανότητα νὰ συνθέτῃ καὶ νὰ ἐξελίσῃ τὸ Πᾶν. «*Εγώ καὶ ὁ Πατήρ μου ἐν ἑσμέν*», ἔλεγε. Καὶ ἐπομένως κατεῖχε τὴν ὁλοκληρωμένη ἀλήθεια, τὴν Γνώση, διότι εἶχε ἀφομοιωθῇ μέ τὸ Πᾶν, ἐγνώριζε καὶ ἀκολουθοῦσε τοὺς Νόμους τοῦ Παντός. Ἡ πραγματικὴ ἔννοια τῆς ἀπαντήσεώς του ἦταν: Πράξατε ὅ,τι πράττω γιὰ νὰ γνωρίσετε τὴν ἀλήθεια.

Ἀλλὰ οἱ Ἑσωτερικοὶ Κύκλοι ἔθεταν ὡς ὅρο γιὰ τὴν εἴσοδο εἰς αὐτοὺς τὴν Ἠθικὴ κατάσταση τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ προσέλθῃ εἰς αὐτοὺς γιὰ νὰ μεταδώσουν τὴν Γνώση, τὴν Ἀλήθεια πού κατεῖχαν. Ἐπομένως Ἠθικὴ καὶ Γνώση εἶναι ἀλληλένδετες ἔννοιες γιὰ τοὺς Ἑσωτερικοὺς. Ἀρετὴ καὶ Σοφία εἶναι ἀχώριστες ιδιότητες τοῦ πραγματικοῦ Μύστου.

Θὰ σᾶς ὑπενθυμίσω τί ἐπίστευαν δύο μεγάλοι Σοφοὶ καὶ τί ὑπεδείκνυναν γιὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐφαρμογὴ τῆς αὐτομυητικῆς. Ὁ βαθυστόχαστος Ἡράκλειτος ἔλεγε: «*Διζήσασθαι* (ἐρευνήσατε, ἀναζητήσατε) αὐτόν καὶ μαθεῖν πάντα παρ' ἐαυτοῦ». Ὁ δὲ Μάρκος Αὐρήλιος ἐδίδασκε: «*Σκάπτε μέσα σου ὅσον περισσότερον σκάπτεις τό ἔνδον σου, τόσον περισσότερον ἀναβλύζει φῶς*».

Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ σωστός δρόμος γιὰ τοὺς ἐσωτερικοὺς στοχαστὲς γιὰ νὰ βροῦν τὴν Ἀλήθεια.

Τὸ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ σᾶς προτείνει νὰ διαβάσετε τὰ σχετικὰ μέ τὴν αὐτομυητικὴ βιβλία:

Ἀ. Ἀδριανόπουλου: **ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ**
Ἰ. Βασιλῆ: **ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟΝ ΕΝΟΣ ΜΥΣΤΟΥ**
Π. Δρακούλη: **ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΒΙΟΝΟΜΙΑΣ**

ΦΩΣ ΕΚ ΤΩΝ ΕΝΔΟΝ
Ἱεροκλέους: **ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ**
Σ. Νάγου: **Ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ**

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑ

1. ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἡ ρητορική μεγαλοστομία τῶν ἐπετείων ΔΕΝ ὑπηρετεῖ πλέον τὴν ἐθνική μνήμη. Ἄλλο εἶδος αὐτογνωσίας καὶ «συγκριτικῆς αὐτοκριτικῆς» (τό τότε καὶ τό τώρα) ἀπαιτοῦνται.

Ἔτσι δὲν μπορῶ νά πῶ ὅτι ἐτοίμασα ἓνα «πανηγυρικό» -δὲν εἶμαστε πιά γιὰ πανηγυρισμούς. Θά ἐπωφεληθῶ ὅμως ἀπ' αὐτὴν τὴν τιμητική γιὰ μένα εὐκαιρία, γιὰ νά μοιραστῶ μαζί σας μερικές σκέψεις γύρω ἀπὸ τὴν πνευματική προπαρασκευή τοῦ Μεγάλου Σηκωμοῦ τοῦ '21. Θά προσπαθῶ δὲ νά τό κάμω μέσα σέ λίγες σελίδες. Ὑπομνήσεις θά εἶναι μόνο -κι ὄχι καμμία ἀνάλυση. Ἐχω ἄλλωστε ἀφιερῶσει γιὰ τό θέμα ἓνα ὁλόκληρο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου μου «Οἱ Συνιστώσες τῆς Ἐλευθερίας» (Ἀλκαῖος, Ἀθήνα, 1974).

2. ΓΙΑΤΙ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ» ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Θά ξεκινήσω λοιπόν ἀπὸ τό δεδομένο ὅτι πίσω ἀπὸ κάθε συλλογική καὶ μακρόχρονη ΠΡΑΞΗ, βρίσκεται πάντα μία ΣΚΕΨΗ. Μία πνευματική κοινὴ ἀποδοχή -ἓνα ἰδεολόγημα θά λέγαμε μέ σημερινή ὀρολογία. Διότι προπαρασκευή ἦταν καὶ ἡ ἐνοπλη προπαιδεία τῶν Κλεφτῶν ἢ ἡ ἐπαγγελματική ἀσκήση τῶν πληρωμάτων τοῦ ἐμπορικοῦ ὑδραϊκοῦ στόλου. Μόνες τους ὅμως ΔΕΝ ἔφταναν γιὰ νά προκαλέσουν τὸν Σηκωμό. Ἄλλωστε, ἀπελευθερωτικά ΚΙΝΗΜΑΤΑ δὲν ἔπαψαν ποτέ νά γίνωνται στήν Ἑλλάδα, κατὰ διαστήματα, ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Πόλεως καὶ ὕστερα. Ὅλα ὅμως, ἢ ἦσαν ξενοκίνητα ἢ εἶχαν ἓνα ἐμφανῶς τοπικό χαρακτήρα. Οὐδέποτε εἶχε ὀργανωθῇ ὅτιδήποτε ἀπὸ δυνάμεις ἀποκλειστικά ἐλληνικές καὶ συγχρόνως σέ κλίμακα πανελλήνια, ἀπὸ τό Βουκουρέστι ὡς τό Ταϊνάρο.

Οὐδέποτε δηλαδή εἶχε ὀργανωθῇ μία ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΑ-ΝΑΣΤΑΣΗ. Μία τέτοια κίνηση ἀπαιτοῦσε δύο τουλάχιστον προϋποθέσεις: Μία κοινὴ ἐνθουσιώδη ἰδέα καὶ μία μακρόχρονη μεθοδικὴ προετοιμασία. Μέ ἄλλα λόγια, ἀπαιτοῦσε μία ὑψηλότερη πολιτιστικὴ στάθμη (μόρφωση, ἐπαφή μέ τίς νέες ἰδέες, ἐμπνευση κ.λπ.) καὶ πλουσιώτερες τεχνικές δυνατότητες (π.χ. τυπογραφία, ὀργανωτικὴ πείρα κ.λπ.).

Καὶ φαίνεται ὅτι αὐτές οἱ συγκυρίες ὥριμασαν στά τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος. Διότι, ἐνῶ ἡ αἰτία παρέμενε γιὰ αἰῶνες σταθερὴ (τό μῖσος γιὰ τὸν Δυνάστη), μόνον στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνος ὀργανώθηκε ἓνας πανελλήνιος Ξεσηκωμός. Ἦσαν δὲ τόσο ὥριμες οἱ συνθήκες, ὥστε ἡ Ἐπανάσταση ἄρχισε ὑπὸ τίς πύς ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ πολιτικές συνθήκες στήν Εὐρώπη (Ἱερὴ Συμμαχία κ.λπ.).

Τί ἦταν λοιπόν «ἐκεῖνο» πού ἔφερε αὐτὴν τὴν ὥριμανση;

Θά ὑποστηρίξω ὅτι ἐδῶ ἀκριβῶς ἔπαιξαν τὸν καταλυτικὸ ρόλο αὐτές πού ὀνόμασα ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ καταβολές τοῦ '21.

3. Ο ΘΕΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Ποιές λοιπόν θά μπορούσαν νά εἶναι αὐτές οἱ καταλυτικὲς πνευματικὲς καταβολές;

Ἡ πρώτη συνιστώσα τέτοιας κατηγορίας τὴν ὁποία συναντᾶμε μπροστά μας, εἶναι βέβαια ἡ θρησκευτικὴ δύναμη τῆς Ὁρθοδοξίας.

Δὲν λέω τῆς «Ἐκκλησίας» ὡς θεσμοῦ, γιατί τό θέμα εὐκόλα προσφέρεται σέ παρερμηνεῖες, μῖας καὶ ἡ Ἐκκλησία ἦταν φορτωμένη καὶ μέ τὸν ἐξισορροπητικό ρόλο τῆς ἐπίσημης ἐπαφῆς μέ τὸν Δυνάστη.

Ἡ Ὁρθοδοξία λοιπόν, δύναμη πνευματική, ἔθαλπε τὴν διαφοροποίηση ἀπὸ τὸν Τοῦρκο (στό θρήσκευμα καὶ στήν γλῶσσα), ἔπαιρνε ἐκπαιδευτικὲς πρωτοβουλίες (ἀκόμα καὶ τυπογραφεῖα ἱδρυε σέ τουρκοκρατούμενες πόλεις) ἐτοιμάζοντας ἔτσι τὴν ὑποδομὴ γιὰ τὴν καλλιέργεια καὶ τὴν κυκλοφορία τῶν ἰδεῶν.

Ὅμως, παρ' ὅλα αὐτά, ἡ Ὁρθοδοξία (πολύτιμο καὶ ἀναμφισβήτητο δεδομένο γιὰ τὴν συντήρηση τῆς Ἐθνικότητας) δὲν μπορούσε νά ΠΡΟΚΑΛΕΣΗ ἐπανάσταση.

4. ἈΛΛΕΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Πρέπει λοιπόν νά ἐντοπίσουμε τίς ἄλλες, πολύ σημαντικές (πνευματικῆς κατηγορίας) δυνάμεις πού παρασκεύασαν τό μέγιστο ἐκεῖνο πολιτικό γεγονός τῆς Βαλκανικῆς.

Μία ἐμπειρική ἱστορικὴ ἀναζήτηση ἐπιτρέπει νά διακρίνουμε ὀρισμένα ρεύματα -συστατικά τῆς Ἐπαναστάσεως.

Πράγματι, μία ἐθνικὴ Ἐπανάσταση προϋποθέτει: α) μία κορύφωση στήν αἴσθηση τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας, καὶ β) ἓνα θερμὸ ἔρωτα γιὰ πολιτικὴ ἔλευθερία.

Καὶ ἂς δοῦμε πρῶτα ἀπὸ πῶς κοντά, αὐτό πού λέμε «ἐθνικὴ συνείδηση».

Καὶ ἐπειδὴ εἶχε δίκιο ὁ Σολωμός («τό ἔθνος πρέπει νά μάθῃ νά θεωρῇ ἐθνικόν ὅ,τι εἶναι ἀληθές»), ἔχει βασικὴ σημασία νά παραδεχθοῦμε ὅτι ἡ καθολικὴ ἐθνικὴ συνείδηση (μέ τό πολιτικό νόημα τοῦ ὅρου) φούντωνε ΣΤΑΔΙΑΚΑ μόνο, ἀπὸ τοὺς ὕστερους βυζαντινούς χρόνους μέχρι τὸν 18ο αἰῶνα. Κάθε τι λοιπόν πού δυνάμωνε τὴν ἐθνικὴ-πολιτικὴ συνείδηση τῶν Γραικῶν, λογικό εἶναι νά τό συγκαταλέξουμε στά παρασκευαστικά τῆς Ἐπαναστάσεως φαινόμενα τά ὁποῖα ἀναζητοῦμε: Ἡ Ἀναγέννηση τῆς Ἑλληνικῆς Σκέψεως κατὰ τὸν 17ο καὶ τὸν 18ο αἰῶνα, τό ἀπλῶμα τῶν Σχολείων καὶ τῆς Τυπογραφίας, καθὼς καὶ τό φούντωμα τῆς Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης. Αὐτά συνιστοῦν πράγματι φαινόμενα καθολικῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐθνικῆς ΤΑΥΤΟΤΗΤΟΣ.

Ἐξ ἄλλου, γύρω στά τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος, ὅλη ἡ Εὐρώπη ἀναρριπίζεται ἀπὸ μία καθολικώτερη ἀντίληψη γιὰ Ἐλευθερία.

Τὴν Ἐλευθερία-Συνισταμένη πολλῶν ἐπὶ μέρους ἐλευθεριῶν: τὴν θρησκευτικὴ ἔλευθερία, τό δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως, τὴν ἔλευθερία τῆς σκέψεως καὶ τοῦ λόγου, τὴν ἔλευθερία τῶν μετακινήσεων καὶ τῆς ἐργασίας, τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι, κ.λπ. Ἡ συνειδητοποίηση αὐτῆς τῆς καθολικώτερης καὶ ἐνιαίας φύσεως τῆς Ἐλευθερίας, ὅπως κρυσταλλώθηκε σὲ Εὐρωπαϊκὸ Διαφωτισμό, διηγήθηκε γρήγορα στίς ἐλληνικὲς χῶρες (σταδιακά, ἀπὸ τὴν περιφέρεια πρὸς τό κέντρο), καὶ εἶναι φυσικό νά τῆς ἀποδώσουμε ἓνα σημαντικό μερίδιο στήν πνευματικὴ παρασκευὴ τῆς ἐθνεγεργίας πού ἱχνηλατοῦμε. Πρέπει λοιπόν νά μᾶς ἀπασχολοῦν οἱ Ἑλληνες φιλελεύθεροι τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ ξένοι φιλελεύθεροι ἐξόριστοι στήν Ἑλλάδα, καὶ τά φαινόμενα τοῦ Ἑταιρισμοῦ.

5. Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Μετά τὴν Ἄλωση, οἱ ὑλικὲς καταστροφές καὶ ἡ ἀποστράγγιση τῶν ἐγκεφάλων πρὸς τὴν Δύση, εἰσέγασαν τὴν Ἑλληνικὴ Σκέψη ἐπὶ ἓνα-δύο αἰῶνες. Ἡ Ἑλληνικὴ φωνὴ θά ξανακουστῇ δυνατά, μόνο μετὰ τό 1600. Εἶναι μία πνευματικὴ ἀναβίωση τεράστιας σημασίας.

Πρόκειται γιὰ μία ἐντονη στροφή πρὸς τίς ΘΕΤΙΚΕΣ ἐπιστῆμες, φαινόμενο σημαντικό γιὰ τοὺς ἐθνεγεργικούς σκοπούς πού μᾶς ἀπασχολοῦν. Ὁ ἐπιστημονικός λόγος, χωρὶς θεολογικὲς δεσμεύσεις, ἐθεμελίωσε ἓνα ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟ. Τό ἰδεῶδες τῆς ἀγιότητος ἔδινε βαθμιαία τὴν θέση του στήν «κατὰ κόσμον πλήρωση», πρῶτο σκαλοπάτι γιὰ τὴν ἐμπρακτὴ ἀπαίτηση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Παρακολουθήστε τὸν Θεόφιλο Κορυδαλλέα, μαθητὴ τοῦ Γαλιλαίου, νά γυρίζῃ στό χωριὸ πού λεγόταν Ἀθήνα (στό 1615) νά διδάξῃ Φιλοσοφία ἀλλὰ καὶ Ἀστρονομία καὶ Γεωγραφία. Δεῖτε τὸν Βικέντιο Δαμόδο γύρω στά 1700 νά γράφῃ ποταμὸ βιβλίων (ἀνάμεσα στά ὁποῖα «Φυσικὴ, γενικὴ καὶ μερικήν») καὶ νά μιλάῃ γιὰ ἐπιστῆμη πρακτικὴ. Τὸν Μεθόδιο Ἀνδρακίτη μέ τό βιβλίον «Ὁδὸς Μαθηματικῆς» (Βενετία, 1749). (Θά τὸν ἀφορίσῃ ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐπειδὴ κήρυξε τὴν αὐτονομία τῆς φιλοσοφίας, ἐνῶ ἦταν θερμότατος χριστιανός). Καὶ ἂς δοῦμε τὸν Εὐγένιο Βούλγαρη: Τά Γιάννενα, ἡ Ἀθωνίτις Ἀκαδημία καὶ ἡ Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία θά ἤχουν γιὰ ἓναν αἰῶνα ἀπὸ τὸν λόγο του.

Ἐνα τεράστιο μεταφραστικό καὶ συγγραφικό ἔργο (Λογική, Φιλοσοφία, Μαθηματικά, Φυσικὴ) ἀνοίγει πέ-ρασμα σὲ ἀνεμο τοῦ Διαφωτισμοῦ στήν Ἑλλάδα. Καὶ ὁ φωτισμένος δημοτικισμός τοῦ Καταρτζῆ στό Βουκου-

ρέστι, θά συνιστᾷ μιά πολὺ χαρακτηριστικὴ στροφή πρὸς τὸν ΛΑΟ. Ὅταν ὁ Ρήγας τυπώνῃ στήν Βιέννη (1790) τό «Φυσικὴς ἀπάνθισμα, διὰ τοὺς ἀγχίνους καὶ φιλομαθεῖς Ἑλλήνας», διακηρύσσει συγχρόνως τὸν πρόλογο πῶς «δὲν εὐχαριστήθην μόνον ἀπλῶς νά θρηνησῶ τὴν κατάστασι τοῦ Γένους μου, ἀλλὰ καὶ συνδρομὴν νά ἐπιφέρω ἐπάσχισα ὥστε νά ἀναλάβῃ τό πεπτωκὸς Ἑλληνικὸν Γένος».

Τώρα πιά, οἱ Ἑλληνες λόγιοι δὲν εἶναι ἀπλῶς πνευματικοὶ παρασκευαστές, ἀλλὰ εἶναι ρητὰ ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΙ τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ὁ Ρήγας τό κάνει μέσα σ' ἓνα βιβλίον Φυσικῆς -καὶ εἶναι ἐντυπωσιακό αὐτό τό φαινόμενο. Αὐτὴ ἡ καινούργια παράδοση θά βρῇ στό πρόσωπο τοῦ Βενιαμίν τοῦ Λεσβίου τὴν ὁλοκλήρωσή της: Μαθηματικός καὶ λόγιος, πολιτικός καὶ ἀγωνιστής ἀργότερα, ὁ Βενιαμίν θά γίνῃ ὁ ζωντανὸς κρίκος τῆς νεοελληνικῆς ἐπιστῆμης μέ τὸν Ξεσηκωμό. Θά ἀγωνισθῇ κατὰ τῆς «ρητορικῆς καὶ ποιοτικῆς ἐπιπολαιότητας» στήν Ἀριθμητικὴ του (Βιέννη 1818), καὶ κατὰ τῶν Τοῦρκων μέ τὴν Φιλικὴ Ἑταιρεία (Ἰάσιον 1819) καὶ θά τὸν βροῦμε μέσα στήν Πελοποννησιακὴ Γερουσία στά 1821. Θά γίνῃ δηλαδή τό πῶς ὁλοκληρωμένο πρό-τυπο τοῦ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ἐπιστήμονος.

Ὁ ἴδιος ὁ φωτισμένος (ἀλλὰ πῶς ἄτολμος) Κοραῆς, στό ἐρώτημα πότε θά γίνῃ ἡ Ἐπανάσταση ἀπαντοῦσε «ὅταν ἤθελαν εὐρεθῇ ὠριμώτεροι οἱ καρποὶ τῆς Χίου καὶ τῶν Κυδωνιῶν» (τῶν Ἀκαδημιῶν τους δηλαδή), «καὶ πλειότερος ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδάζοντων εἰς τὴν Εὐρώπην νέων». Καὶ εἶχε δίκαιο. Ἀλλὰ ὅλα ταῦτα εἶχαν ἤδη συντελεσθῇ, πρὶν τό ἀντιληφθῇ ὁ Κοραῆς... Ὅσο πλησιάζουμε στό 1820, τά Ἀνώτερα Σχολεῖα φούντωναν καὶ πληθαίνουν: Χίος, Κυδωνιές (στήν Σμύρνη), Ἄθως, Γιάννενα, Ζαγορά, Καστοριά, Βέροια, Θεσσαλονίκη, Μέτσοβο, Τρίκαλα, Λάρισα, Τύρναβος, Μηλιές, Ἀνδριανούπολη, Κωνσταντινούπολη, Ἀθήνα, Πάτμος, Κέρκυρα -μία ἐπιδημία Παιδείας, ἓνα προγεφύρωμα Ἐλευθερίας δηλαδή.

6. Η ΥΠΟΜΝΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΛΕΟΥΣ

Παράλληλα μέ τὴν στροφή πρὸς τὴν φιλοσοφία καὶ τίς θετικές ἐπιστῆμες, ἓνα ἄλλο ρεῦμα εἶναι σημαντικό γιὰ τό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ ἐδῶ: Ἡ ἀπο-ενοχοποίηση τοῦ «εἰδωλολατρικοῦ» ἐλληνικοῦ παρελθόντος, καὶ ἡ οἰκείωση τῆς πλατειᾶς μάζας μέ τό ἐνδοξο παρελθόν τῶν προγόνων. Μία οἰκείωση πού βάθυνε τὴν ἐθνικὴ συνείδηση, προσέθεσε περήφανη ἀξιοπρέπεια καὶ ὤξυνε τὴν περιφρόνηση πρὸς τὸν Ὀθωμανό. Ὅταν ὁ Ρήγας τυπώνῃ τὴν «Χάρτα τῆς Ἑλλάδος» (1797), ἔργο ὀγκῶδες καὶ ἀπίστευτο γιὰ τίς δυνατότητες τῆς ἐποχῆς, τὴν γεμίζει μέ πλούσια ἱχνη τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ βυζαντινοῦ κλέους. Μάχες,

ήγεμόνες, νομίσματα, επιγράμματα, ολόκληρη ή προγονική δόξα είναι εκεί συγκεντρωμένη. Μεγαλύτερη ένεση εθνικής αυτοσυνειδησίας, δέν μπορούσε νά γίνη. Τώρα πιά, δέν είναι μόνο τό θρήσκευμα πού διαφοροποιεί τόν κάθε Ραγιά, τώρα είναι ή συναίσθηση τής «δικιάς» του ιστορίας, πού μεγαλύνει τόν ΕΛΛΗΝΑ Ραγιά.

Καί ό ρομαντικός Φιλελληνισμός βοηθάει τεραστίως πρός τήν ίδια κατεύθυνση, μισόν αιώνα πρίν από τήν επανάσταση. "Όταν σέ λίγο, τό ποτάμι τής ελληνικής ιστορίας θά ξεχυθί στίς καρδιές τών μαζών, ό διορατικώτατος Άλφ Πασάς θά παρατηρήση στόν γραμματικό του: «Μπρέ, σεις οι Έλληνες κάτι μεγάλο έχετε εις τό κεφάλι σας. Δέν βαπτίζετε πιά τά παιδιά σας Γιάννη, Πέτρο, Κώστα, παρά Λεωνίδα, Θεμιστοκλή και Άριστειδή. Σίγουρα κάτι μαγειρεύετε». Είναι δέ άτυχής συγκυρία πού ούτε και ό ίδιος ό Πατριάρχης Γρηγόριος ό Ε΄ δέν μπόρεσε νά συλλάβη αυτό τό νόημα, και έγραφε σέ μίαν εγκύκλιο του 1819: «Και ή κατά κοινοτομίαν εισαχθεΐσα τών παλαιών ονομάτων επιφωνήσις εις τά βαπτιζόμενα τέκνα τών πιστών, είναι άπροσφυής και άνάρμοστος».

Προφανώς, ή επίσημη Έκκλησία βρέθηκε σέ άδυναμία νά αντιληφθί τό Νέο Μήνυμα, και παγιδεύθηκε μέσα στην άναχρονιστική σύγχυση περί ειδωλολατρίας κ.λπ.

Η ιστορία όμως δραςκελοΰσε τώρα τόν δρόμο της γρήγορα.

7. Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ

Και, άκριβώς, ή Ιστορία δέν άναγνωρίζει πολιτικά στεγανά: Τό καθολικώτερο αίτημα τής Έλευθερίας όπως άναπτύχθηκε γύρω από τήν Γαλλική Έπανάσταση, δέν μπορούσε νά αφήση άπότιστη τήν διψασμένη ελληνική ψυχή. Ήδη, ό Ρήγας (στό άρθρο 7 τών Δικαίων του Άνθρώπου) κήρυξε πώς «όταν έμποδίζονται αυτά τά δίκαια (έλευθερία σκέψεως, έκφράσεως, συναθορίσεως κ.λπ.), είναι ένθύμηση του έξοστρακισθέντος Δεσποτισμού όπου άπεδώξαμεν».

Και ή «Ελληνική Νομαρχία» (1806) και οι «Στοχασμοί του Κρίτωνα» (1819), από άνωνύμους συγγραφείς, έκήρυτταν λόγον άνοικτά πολιτικόν. Και ό Jack Pinell, μέλος τής Έπαναστατικής Συνελεύσεως τής Γαλλίας, έξόριστος στην Ζάκυνθο, γίνεται κατηχητής του λυτρωμού τής ελληνικής φυλής.

Δέν είναι τυχαίο πού ό ίδιος ό Άλέξανδρος Ύψηλάντης κηρύσσει τήν επανάσταση μέ τήν φράση «Φαινόμενοι άξιοι του παρόντος αιώνος». Ένώ ό μεγάλος Ξάνθος θά πη «Ζώντες εις τόν αιώνα τών Φώτων, δέν θά συναντήσουμε καμμίαν δυσκολίαν».

Άρμοδιώτερη άναγνώριση του ρόλου του Διαφωτισμού στην ελληνική Έθνεγερσία, δέν θά μπο-

ρούσε νά γίνη. Άλλωστε, ένας αιώνας Εϋρωπαϊκού Έταιρισμού στην Εϋρώπη (άπό τούς Ρώσους Δεκεμβριστές, ως τούς Ιταλούς Καρμπονάρους), αυτού του Διαφωτισμού τό ρεύμα διοχέτευσε στην Ελλάδα μέσω τών πρωτεργατών τής Φιλικής Έταρείας και τών προδρομικών της έταιρικών οργανώσεων («Φιλόμουσες» Έταιρείες, έλληνόγλωσσα «Ξενοδοχεία», κ.ά. μυστικές έταιρείες).

8. ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Άναζητήσαμε εύλογες προϋποθέσεις για ένα ένδογενή και πανεθνικό Ξεσηκωμό.

α) Και είπαμε πώς χρειάζονται πρώτα μία θερμή, ζώσα εθνική συνείδηση. Και τήν είδαμε νά φουντώνει:

- μέ τήν πνευματική αναβίωση τής ελληνικής σκέψεως -και μάλιστα μέ στροφή σαφέστατη προς τίς θετικές έπιστήμες.

- μέ τήν επιδημία Σχολείων και Τυπογραφείων.
- μέ τήν οικείωση τής πλατειάς μάζας μέ τό ένδοξο παρελθόν τών προγόνων.

β) Και δεύτερον, χρειζόταν ένας θερμός έρωσ για τήν έλευθερία καθόλου -τήν έδω και τώρα πολιτική έλευθερία.

[Και τουτο ούδόλως σημαίνει πώς τό 21 ήταν... άγροτική επανάσταση. Οι σχετικές προς τό θέμα έργασίες «Σχολαρχείου» έχουν πλέον πανταχόθεν άπορριφθί.]

Και είδαμε και έτούτην τήν προϋπόθεση νά πληρωθεί χάρις στους ξένους και τούς Έλληνες όπαδούς του Διαφωτισμού.

Άμφότερες αυτές οι θεμελιακές προϋποθέσεις είναι πνευματικής φύσεως. Λόγιοι τίς πραγμάτωσαν, και όχι κλέφτες.

2. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αυτές τίς καταβολές, αυτές τίς άπαραίτητες προεργασίες του 1821 θεωρώ πολύ σημαντικές και έξ ίσου άπαραίτητες μέ τά πολεμικά φαινόμενα πού ακολούθησαν. Και επιγραμματικά άναγνωρίζει ό Κασμούλης (άγωνιστής και γραμματικός): «Η τάξις τών ξενιτευμένων λογιστάτων και έμπόρων, πρώτη έτόλμησεν και έκίνησε τόν μοχλόν τουτον και έμβασεν και τούς προεστούς και τούς άρματωλούς εις τά αίματα». Και ό λόγος του είναι βαρύς.

Ό λόγος δέ αυτός είχε και μία ειδικώτερη έπαλήθευση μέσα στο συνάφι τών Μηχανικών. Γι' αυτό (προκειμένου νά παινέσουμε και τό, καμένο έστω, σπίτι μας), σκέφθηκα νά τελειώσω μέ τρία μόνον παραδείγματα Μηχανικών πού συνέβαλαν έμμεσα ή άμεσα στον Άγώνα.

α) Παράδειγμα πρώτο, ό Γεράσιμος Πιτσαμάνος (1787-1825), Κεφαλλην Πολιτικός Μηχανικός, Άρχιτέκτων, Ζωγράφος, Λοχαγός Μηχανικού τής Δημοκρατίας τής Έπτανήσου. Στα 1818 περιοδεύει όλην τήν Ελλάδα ως τήν Πόλη. Άποτυπώνει μνημεία και συλλέγει πληροφορίες και έθιμα, συμβάλλοντας έτσι από πρώτο χέρι στην εθνική αυτογνωσία μέσω τής κουλτούρας. Στα 1820 στην Πόλη μειτείται στην Φιλική Έταιρεία (εις τήν τάξιν τών Ιερέων). (Συνιστώ νά διαβάσουμε Ξανά τά Τυπικά μύησης στην Φιλική Έταιρεία, μπάς και Ξαναρριγήση τό χοντρό πετσί μας...) Άλλά, δυστυχώς, πεθαίνει νεώτατος στα 1825, αφήνοντας όμως ένα σπουδαίο ζωγραφικό έργο.

β) Παράδειγμα δεύτερο, ό Πολιτικός Μηχανικός και Άρχιτέκτων Σταμάτης Κλεάνθης (1802-1862), Μακεδών. Στα 1821, παιδί πρᾶμα, αφήνει τό σχολείο του στο Βουκουρέστι, και κατατάσσεται στον Ιερό Λόχο του Άλεξάνδρου Ύψηλάντου. Στην μάχη του Δραγατσάνιου συλλαμβάνεται από τούς Τούρκους αιχμάλωτος. Δέν είναι όμως από εκείνους πού αφήνονται. Καταφέρνει νά δραπετεύσει, νά περάσει πρώτα στην Βιέννη και ύστερα στο Βερολίνο. Ξένος, μόνος και άπορος, κάνει τόν μεσίτη και τόν διερμηνέα και σπουδάζει Άρχιτεκτονική. Και σπουδαστής σχεδόν άκόμα, άναλαμβάνει εργολαβίες μικρών σπιτιών στα περίχωρα του Βερολίνου. Θριαμβεύει στίς σπουδές του, αλλά τό σαράκι τής πατρίδος τόν τρώει και κατεβαίνει στην Ελλάδα τό 1830. Για νά διδάξη, νά χτίσει, νά μελετήσει φιλόδοξα σχέδια για τήν Άθήνα. Όχι μόνο τό πολεοδομικό, αλλά και Έταιρεία Ύδάτων, και έκμετάλλευση και έξαγωγή ελληνικών μαρμάρων κάνει! Στόφα πού είχαν εκείνοι οι Άγωνιστές/Διανοούμενοι τής εποχής!

γ) Παράδειγμα τρίτο και μέγιστο, ό Μιχάλης Κοκκίνης, Πολιτικός Μηχανικός, Χιώτης. Σπούδασε Στρατιωτικός Μηχανικός στην Γαλλία. Μετά τό 1810 διδάσκει στην «Άνωτέρα Έλληνική Σχολή του Βουκουρεστίου». Βοηθάει και αυτός τόν Άλέξανδρο Ύψηλάντη, τό δέ 1823 φτάνει στο Μεσολόγγι. Μελετά τήν όχύρωση, συντάσσει νέες μελέτες, όρίζει Άρχιμηχανικός (Τζινιέρης, Όχυρωματοποιός). Και μέσα σέ χρόνους ρεκόρ, κατασκευάζει τό έργον υπό αντιξωώτατες συνθήκες. Αποδεικνύεται οργανωτής και διευθυντής έργων άπαραμύλλος. Φθάνει νά σκάβη 30.000 κυβ. μ. χωματισμούς τόν μήνα. Και χτίζει σάν τρελλός μέ τίς δεκαρχίες και τίς εκατονταρχίες τών χτιστάδων και τών πασσαλάδων του.

[«Καταλογίζονται εις βάρος τών προμηθευτών τής άσβέστου τά ήμερομίσθια άργίας τών κτιστών συνεπεία καθυστερήσεων τής προμηθείας τής άσβέστου κ.λπ.» Επιτιμά επιστάτην δι' άμέλειαν ύποβολής ήμερησίας άναφοράς, προφασισθέντα άσθένειαν («τό ιερόν έργον του γένους δέν γνωρίζει μήτε άρρωστίαν μήτε θάνατον».)]

Η όνοματοθεσία τών Προμαχόνων είναι ένα θαύμα διεθνικότητας και φιλελευθερίας: Byron, Cosciusko (Πολωνός), Τέλλος (Έλβετός), Toekely (Οϋγγρος), Franklin (Άμερικανός), Ρήγας. Όλοι Έλευθερωτές. Και κάμποσοι άπ' αυτούς συνδεδεμένοι ήδη μεταξύ τους μέ πρόδρομα έταιριστικά φαινόμενα.

Όταν τό έργο τελειώνη τό 1824, ό Κοκκίνης φέρνει και τήν οικογένειά του μέσα στο Μεσολόγγι! Τέτοια πίστη, από ένα όρθολογιστή Μηχανικό...

Κατά τήν πολιορκία, διευθύνει νυχθημερόν τίς επiskeυές του τείχους (κάθε μέρα έπεφταν 400 έως 2.000 βλήματα επάνω του). Και συμπληρώνει τήν όχύρωση μέ 5 νέα επάκτια κανονιοστάσια.

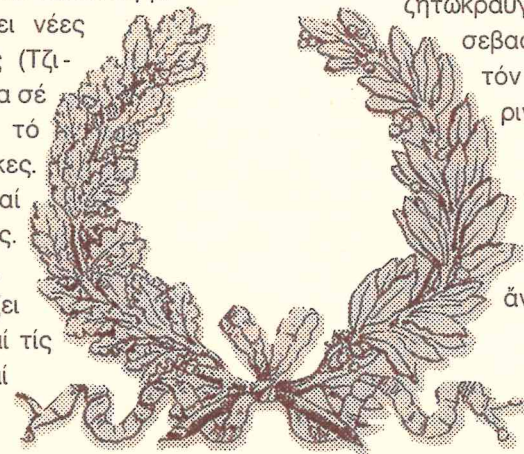
[«Πλήν, έπειδή διά τήν έπισκευήν του φρουρίου δέν είχομεν άλλην ύλην, έπρόσφεραν τά σπίτια τους νά τά κρημνίσωμεν διά νά πάρωμεν τήν άναγκαίαν ύλην» (Σπυρομήλιος).]

Όταν άποφασίζεται ή Έξοδος, ό Κοκκίνης μελετά και κατασκευάζει τίς άναγκαίες ξύλινες γέφυρες: Προκατασκευάζονται σέ μία αύλή (κρυφά επί δύο έβδομάδες) και μεταφέρονται τήν νύκτα τής 10ης Άπριλίου 1826, σέ τρεις θέσεις, για νά περάσουν τά τραγικά πλήθη. Τήν ίδια νύκτα, άγωνιζόμενος μέ τό τμήμα του Ρατζηκότσικα, σκοτώνεται και ό Κοκκίνης, δίνοντας για τόν Άγώνα ό,τι του είχε άπομείνει.

Έτσι, από τήν πνευματική προετοιμασία, φτάνουμε στον μεγάλο Ξεσηκωμό. Τώρα χύνεται αίμα, πολύ αίμα. Άλλο ή πέννα, και άλλο τό αίμα. Στο ίσοζύγιο του σεβασμού μας, τό αίμα βαράνει άπείρως περισσότερο. Και έδω άκριβώς, αντί για όποιαδήποτε θορυβώδη ζητωκραυγή, τελειώνω μέ ένα βαθύ αίσθημα σεβασμού, για εκείνον τόν φοβερό ΛΑΟ, τόν σχεδόν άγνώριστο για τά σημερινά χαλεπά μας δεδομένα...

Εκείνος ό Λαός έδωσε ΑΙΜΑ, και έμεις δίνουμε λίγα λεπτά μνήμης. Η συναλλαγή είναι συμφέρουσα για μās, όσο λίγοι μνήμονες και άν άπομείναμε.

Θ. Π. Τάσιος

ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

Θά μοῦ ἐπιτραπῇ ὑπό τῶν μεγάλων ἐκείνων συνειδήσεων, οἱ ὁποῖες ἔζησαν στήν ἀνθρωπότητα τοῦ παρελθόντος καί ζοῦν, κατὰ τήν δική μας πίστη, στούς κόσμους ὑπεράνω τοῦ ἀνθρωπίνου, στούς κόσμους στούς ὁποίους ἡ λειτουργία τῶν συνειδήσεων τοὺς ἀποτελεῖ τοὺς μοναδικούς νόμους οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν ὅλες τίς ἐνέργειές τους, θά μοῦ ἐπιτραπῇ λέγω, νά ἐξέλθω τῆς ὁδοῦ τῆς μυσταγωγίας τῆς ὑπαγορευούσης τήν βαθμιαία εἰσαγωγή τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ στίς ἀλήθειες τῆς Φύσεως, γιά νά καταδείξω ὅτι ὄχι μόνο χαλεπόν εἶναι νά μή ἐρευνᾷ κάποιος τό βάθος τῶν ἰδεῶν στίς ὁποῖες μυεῖται, ἀλλά καί ἀποτελεῖ ἐνδειξη ὅτι ἡ συνείδηση αὐτοῦ οὐδεμία κέκτηται φυσική δύναμη προδίδουσα ὅτι διήλθεν τήν σφαῖρα τῆς φύσεως ἐκείνης στήν ὁποία μόνο πάθη καί ἀντιφυσικές διαθέσεις καί ἀντιφυσικές ἐνέργειες ὑπάρχουν.

Θά μοῦ ἐπιτραπῇ νά ἀναφερθῶ καί καταδείξω, ὅτι οἱ συλλήβδην τῶν ἀνθρώπων ἰδέες, ὅταν δέν φωτίζονται ὑπό τοῦ φωτός τῆς ἡλιακῆς ζωῆς, τό ὁποῖο μόνο τά μυστήρια ἀποκαλύπτουν στούς μεμνημένους δίδοντας σέ αὐτούς τήν ἐννοια τῶν ἐνέργειων του στήν ἀνθρώπινη φύση, ὄχι μόνο δέν πληροῦν τόν σκοπό αὐτῶν, ἀλλά καί οὔτε τίς περιβάλλει κάποια ἡθική δύναμη ὠθοῦσα αὐτές στήν ἐκδήλωση τῆς ἀρετῆς ἐκ τῆς ὁποίας ὁ κόσμος ἀντλεῖ τήν πρόοδο αὐτοῦ.

Ἡ Ἡλιακή ζωή, ὁ Ἀπόλλων αὐτός, ὁ ὁποῖος γεννᾷ τίς Μοῦσες οἱ ὁποῖες πλήττουν τό Ἑρεβος καί παράγουν τίς διανοητικές καί αἰσθητικές τοῦ ἀνθρώπου ἀρμονίες, εἶναι κάτι τό ὁποῖο μόνο τῶν σοφῶν τίς ψυχές περιβάλλει καί μόνο ἀπό τίς ψυχές αὐτές ἔρχεται στόν ὑλικό κόσμο ἡ αἴσθησις ὅτι ὑπάρχουν ἀλήθειες, ὅτι οἱ ἀλήθειες αὐτές λειτουργοῦν ὡς νόμοι φυσικοί, ὅτι τῶν νόμων αὐτῶν γέννημα εἶναι ἡ ἰδέα τῆς ἀγάπης, ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἰδέα τῆς προόδου, ἡ ἐννοια τοῦ ἀνθρωπίνου καθήκοντος, τοῦ ἀνθρωπίνου δικαιώματος καί ὅτι οἱ ἰδέες καί ἐννοιες αὐτές ἀποτελοῦν τόν σκοπό τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν.

Ἡ Ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι οἱ ὑψηλές αὐτές ἐννοιες οἱ ὁποῖες χειραφέτησαν τόν κόσμο, οἱ ὁποῖες γέννησαν τόν πόθον τῆς μαθήσεως στόν ἄνθρωπο, οἱ ὁποῖες δημιούργησαν τήν ἀντίληψη ἐπὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ζωῆς αὐτοῦ, δέν ἐξήλθαν ἀπό τίς διάνοιες ἐκείνες οἱ ὁποῖες ποτέ δέν ἐρώτησαν τίς συνειδήσεις τους, τίς ψυχές τους δηλαδή, ποιά εἶναι ἡ οὐσία αὐτῶν, ποιός ὁ σκοπός τῆς ὑπάρξεώς τους. Ἀλλά ἐξήλθαν ἀπό ἐκείνες τίς διάνοιες οἱ ὁποῖες κατενόησαν τήν φύση αὐτῶν, τοὺς συνεκτικούς δεσμούς τοὺς ὁποίους ἔχει αὕτη πρὸς τήν ὅλη φύση, τοὺς διέποντες καί τήν μία καί τήν ἄλλην νόμους.

Αὐτές οἱ διάνοιες, πρῶτες αὐτές οἱ διάνοιες, τοῦ Ὀρφέως, τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Πυθαγόρου καί τῆς ἄλλης χορείας τῶν ἱεροφαντῶν καί ἰδρυτῶν τῶν μυστηρίων, μᾶς ἔδωσαν τήν ἐννοια τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καί τήν σημασία τήν ὁποία ἔχει αὕτη σέ κάθε ἄνθρωπο.

Οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες ὁμολογουμένως μᾶς μετέδωσαν τήν ἐννοια τῶν λειτουργιῶν τῆς ὁρωμένης Φύσεως καί μᾶς ἐδίδαξαν τοὺς μηχανικούς τρόπους τῶν ἐνέργειων αὐτῆς καί τοὺς τρόπους διὰ τῶν ὁποίων ἀντιλαμβανόμεθα τίς ἐνέργειες αὐτές. Ἀλλά περὶ τῆς ἐσωτερικῆς δυνάμεως τῆς Φύσεως, περὶ τῆς ἐνδον Φύσεως, περὶ τῆς Φύσεως τῆς συνειδήσεώς μας ἀπό τήν ὁποία ἀπορρέει ὁ ἡθικός κόσμος, ἀπό τήν ὁποία ἐξορμᾶται τό αἶσθησι καί μεγεθύνεται, ἀπό τήν ὁποία ἀπορρέει ἡ αἴσθησις τῆς ἀρμονίας στίς λειτουργίες τῆς ὁποίας ἀντανακλᾷ ἡ ὅλη ἀρμονία τοῦ Σύμπαντος, τίποτε δέν μᾶς εἶπαν.

Ἐάν δέ καί ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν τούτων δέν ἐπενεργῇ ἡ ἐσωτερική τους φύση ἀντιθέτως τῆς φορᾶς τήν ὁποία λαμβάνει ὁ νοῦς τους, ἐλκόμενος πρὸς τοῦτο ὑπό τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Φύσεως φαινομένων, ἐάν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς τους φύσεως δέν ἐπέδρυν οἱ μεγάλες περὶ ἀνθρωπισμοῦ, ἀρετῆς καί ἀνθρωπίνου καθήκοντος ἐννοιες τῶν μεγάλων σοφῶν, ἡ ἀνθρωπότης θά ὁδηγεῖτο ὑπ' ἐκείνων σέ ἀλληλοσπαραγμό, διότι οὐδεὶς ὑπ' αὐτῶν θά ἐξηγγέλλετο ὅτι ὑπάρχει μεταξύ τῶν ἀνθρώπων ἡθικός δεσμός, ἀποσκοπῶν στήν προαγωγή τῶν συνειδήσεων αὐτῶν.

Σέ διάνοιες ἀνθρώπων ἐχόντων ὑγιᾶ συνείδηση δέν δύναται νά σταθῇ ἐννοια ἀρετῆς ἢ ἡθικῆς, ἐάν μή αὕτη ἀπετέλει φυσική λειτουργία, ἐάν μή αὕτη ἦτο φυσικός νόμος τῆς οὐσίας τῶν συνειδήσεών τους.

Δυστυχῶς ἡ ἐπιστημονική ψυχολογία δέν μπορεῖ νά φθάσῃ καί ἐξετάσῃ τίς οὐσίες, τοὺς νόμους τῶν ὁποίων λαμβάνει ὑπ' ὄψιν μόνον ὑπό τήν ἐξωτερική αὐτῶν μορφή. Ἰδοὺ ἀκριβῶς ἡ διαφορά ἡ ὁποία χωρίζει τοὺς μυσταγωγούς ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες.

Θά ἤθελα ἀκριβῶς νά καταδείξω, τί εἶναι ἐλευθερία συνειδήσεως καί ποιά εἶναι ἡ ἔκτασις τῆς ἐννοίας αὐτῆς. Ἀλλά τί εἶναι συνείδηση καί τί εἶναι ἐλευθερία; Μόνον ὅσοι ἐμυήθησαν στίς ἀλήθειες τῆς Φύσεως, ἀπὸ τήν ἐσωτερικωτέρα αὐτῆς ἀποψη δύναται ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων τούτων νά ἀπαντοῦν, χωρὶς οὐδὼς διὰ τούτου νά θέλουν νά ἐπιδεικνύουν ἑαυτούς.

Τί εἶναι συνείδησις;

Συνείδηση εἶναι ἡ ἐσωτερική οὐσία τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὁποία ρυθμίζει τὰ ὑλικά στοιχεῖα καί συγκροτεῖ αὐτά σέ ὅργανα καί μορφή. Ἀλλά ἡ οὐσία αὕτη, ἡ ὁποία δέν φέρει καμμία ὁμοιότητα πρὸς τὰ ὑλικά στοιχεῖα, εἶναι συνδεδεμένη πρὸς ἄλλες οὐσίες τῆς Φύσεως ὁμοίας καταστάσεως, ἀπὸ τίς ὁποῖες δέχεται τίς ὠθήσεις

ἐκείνες, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων θά εἶναι ὄχι μόνον ἡ στὸν ὀργανισμό τῆς ἐνεργείας καί ἡ διάχυσις τῆς ζωῆς ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλά καί ἡ ἐκδήλωση τῆς δυνάμεως ἐκείνης ἡ ὁποία μετατρέπεται σέ νόση καί αἶσθησι τοῦ ἀνθρώπου.

Φυσικά στίς ἀντιλήψεις μας αὐτές δέν θά δυνηθοῦν νά μᾶς παρακολουθήσουν οἱ μή ἀποδώσαντες σεβασμό πρὸς τίς μυσταγωγικές δόξες, οἱ μή γνωρίζοντες τίποτε πέραν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, οἱ μή γνωρίζοντες ποιά εἶναι ἡ πηγή τῆς ἐνδόξου ἐκείνης ἀρετῆς ἡ ὁποία ὅταν κοσμή μία ἀνθρώπινη διάνοια δίδει σέ αὐτήν τό δικαίωμα νά στέλνῃ τίς ἀντιλήψεις αὐτῆς στήν ἐξέτασι καί τῶν ἐνδοτέρων οὐσιῶν τῆς Φύσεως, τῶν οὐσιῶν δηλαδή ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελοῦνται οἱ συνειδήσεις.

Ἀλλά ἐμεῖς πρέπει νά μιλήσουμε χάριν τῶν μυστηρίων, διὰ νά ἀποστείλουμε σέ κόρακες τίς σκέψεις ἐκείνες, οἱ ὁποῖες διὰ δοξασιῶν ὑπαγορευθεῖσιν ὑπὸ τοῦ σκότους, βεβηλώνουν αὐτά.

Πολλά δύναται νά φαντάζεται ὁ ἀμύητος στίς ἀλήθειες τῆς Φύσεως ἄνθρωπος, ἀλλά δυστυχῶς δέν ἐφαντάσθῃ ἀκόμη, ὅτι εἶναι καί αὐτός μία μονάς τῆς Φύσεως καί ὅτι ὑπόκειται ὡς τό σύνολο αὐτῆς σέ μεταμορφώσεις καί ὡς ἡ οὐσία τῆς Φύσεως δέν ἀπόλλυται, ἀλλά διηνεκῶς μεταμορφώνεται ἔτσι καί αὐτός, ὑπόκειται στόν αὐτόν ἐνεργητικό νόμο τῆς.

Τί εἶναι λοιπόν συνείδησις;

Σᾶς ἀφήνω νά ἐννοήσετε ἐξ ὧν εἶπαμε. Δέν προχωρῶ σέ περισσότερες ἐρευνες αὐτῆς, διότι πολυπλοκώτερος ἀπαντᾶται ἐκεῖθεν ὁ ὀργανισμός τῆς καί δυσχερέστερος καθίσταται στίς ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι δέν ἐμυσταγωγήθησαν κανονικῶς στίς ἀλήθειες τῶν μυστηρίων.

Ὁλόκληρος ὁ κόσμος τῶν οὐσιῶν τῆς Φύσεως δέν ὑπόκειται στήν ἀντίληψη τοῦ ἀνθρώπου, ἐκείνου τοῦ ὁποῖου δέν ἐλειτούργησε ἀπολύτως ἡ συνείδησις, ὡς θέλουμε ἀποδείξει τοῦτο κατωτέρω. Ἀλλά ὁ κόσμος τῶν οὐσιῶν τῆς Φύσεως δέν ἔχει ὅρια. Εἶναι δέ ταπεινὸ διὰ τήν τίς ἐνέργειες αὐτοῦ διορῶσα διάνοια νά περιορίζῃ τὰ ὅρια τοῦ οὐσιαστικοῦ τῆς Φύσεως Ἀπεῖρου Κόσμου μόνον ἐκεῖ πού ἐκτείνονται καί ἐνεργοῦν τὰ ὅρια τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Εἶναι ἀσυνείδητος καταδίκη γιὰ τήν οὐσία τοῦ Ἀπεῖρου, ὅταν περιορίζονται οἱ ὑψηλότερες πνευματικές μορφές αὐτῆς μόνον ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος τῆς Γῆς.

Ἀλλά ἄς μή ἐπεκταθοῦμε στίς ἐνδότερες αὐτές ἐννοιες περὶ τῆς οὐσίας τῆς Φύσεως καί τοῦ σκοποῦ

τόν ὁποῖον πληροῖ, οἱ ὁποῖες αὐτόκληροδοτοῦνται πρὸς ἐμᾶς διὰ θεῶν συμβολισμῶν. Ἄς ἔλθουμε νά δοῦμε τί εἶναι ἐλευθερία, ποιά εἶναι ἡ ἐλευθερία ἡ ἐκδηλουμένη ὡς δύναμις ὑπὸ τῆς συνειδήσεως καί τῆς ὁποίας τήν ἐνέργεια παρακωλύουμε.

Ἡ ἐλευθερία, ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, εἶναι νόμος, νόμος φυσικός, νόμος λειτουργίας τῆς συνειδήσεως.

Ταυτίζω τήν ἐννοια τῆς συνειδήσεως μέ τήν ἐννοια τῆς ψυχῆς. Εἶναι τό αὐτό οὐσιαστικὸ πρᾶγμα. Εἶναι ἡ οὐσία ἀπὸ τήν ὁποία ἀπορρέει ἡ ἐννοια καί ἀντίληψη τῆς ὑπάρξεώς μας.

Σκοπὸς αὐτῆς, δρώσης στόν ὑλικό κόσμο, εἶναι ἡ ὁργάνωσις αὐτοῦ. Ἡ δὲ ὁργάνωσις τοῦ ὑλικοῦ κόσμου εἶναι τό μέσον διὰ τοῦ ὁποῖου ἐκδηλοῖ τίς δυνάμεις τῆς ἐκείνης οἱ ὁποῖες τήν πληροφοροῦν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, περὶ τῶν ἐνεργούντων ἐν αὐτῷ νόμων καί περὶ τοῦ σκοποῦ τόν ὁποῖον πληροῖ αὐτός ἐξελισσόμενος σέ ὑπέρτερες ἐνέργειες.

Ἀλλά ἄς ἔλθουμε νά δοῦμε, ὁ νόμος αὐτῆς ὁ ὁποῖος ἐκδηλοῦται ὡς δύναμις, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ὡς ἐλευθερία αὐτῆς, λειτουργεῖ στόν ἀνθρώπινο κόσμο; Ἐκδηλοῦται σέ αὐτόν ἀπολύτως; Πληροῖ διὰ τῆς ἐξετάσεως τῆς καταστάσεως τῆς ὕλης τόν σκοπό του, ὁ ὁποῖος μέλλει βραδύτερον νά μεταμορφωθῇ σέ ἡθικὸ πνευματικὸ νόμο;

Ἡ ἐξέτασι δέν εἶναι δυσχερής. Ἀρκεῖ νά ἀναμνησθοῦμε, ὅσα λαμβάνουν χώρα κατὰ τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου στήν κοινωνία. Ἀπὸ μικρῇ ἡλικία ὁ ἄνθρωπος ὁδηγεῖται ὄχι στήν διεύκλυνση τῆς ἐκδηλώσεως τῶν ψυχικῶν του δυνάμεων καί στήν παρακολούθησιν τῶν ὧν ἡ φύσις αὐτῶν ἐκδηλοῖ ὡς καί τῶν ἀπαιτήσεων τίς ὁποῖες ἔχουν οἱ δυνάμεις αὐτές γιὰ νά λειτουργήσουν καί ἐξελιχθῶν ἀπολύτως ὡς ἰδέες καί αἰσθήματα αὐτοῦ, ἀλλά ὁδηγεῖται νά παραδεχθῇ ἀντιφυσική κοινωνική καταστάσι, κατάστασι δημιουργηθεῖσα καί ἐξελιχθεῖσα ἐν σκότει.

Ὁδηγεῖται νά παραδεχθῇ κρατοῦν ἡθικὸ σύστημα τό ὁποῖο ὄχι μόνον τόν ἀποξενώνει τῆς ἀρμονίας τῆς Φύσεως πρὸς τήν ὁποία ἔπρεπε νά εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένος γιὰ νά λειτουργῇ φυσιολογικῶς ὁ ὀργανισμός του, ἀλλά καί νά παραδεχθῇ καί ἐφαρμοσθῇ κοινωνικὸ σύστημα τό ὁποῖο δουλεῖ μόνον ὑπαγορεύει.

Ὁδηγείται νά ἀναγνώριση ὡς ἠθική, ὡς φυσικό δηλαδή νόμο, διότι κατά τά μυστήρια αὐτή εἶναι ἡ ἐννοια τῆς ἠθικῆς, πᾶν ὅ,τι χωρίζει τά ἄτομα καί κρατεῖ αὐτά σέ ἀπόσταση, ὥστε νά μή ἐπιτυχάνεται διά τῆς ἀλληλοβοηθείας αὐτῶν ὁ κοινωνικός τους σκοπός, σκοπός ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στήν προαγωγή καί ἐξέλιξη τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς τους.

Ὁδηγείται νά πιστέψη κρατοῦν ἰδεολογικό σύστημα, τό ὁποῖο πάντοτε ὑπό τῶν μυστηρίων ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἡ μεγαλύτερα πνευματική δουλεία τοῦ ἀνθρώπου, διότι τό ἰδεολογικό τοῦτο σύστημα παρεμποδίζει τήν φυσιολογική ἐνέργεια τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς οἱ ὁποῖες ἐρχονται νά ἐπισκοπήσουν τίς λειτουργίες τοῦ ὕλικου κόσμου γιά νά μεταβληθοῦν ἀργότερα σέ γνώσεις.

Ἀλλά μήπως δέν ὁδηγεῖται εὐθύς ἀμέσως ὁ ἄνθρωπος νά παραδεχθῇ ὡς καλῶς ἔχουσα τήν οικονομική δουλεία, τήν ἀσεβῆ αὐτήν πρὸς τήν Φύση κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου, καί δέν ὁδηγεῖται ἀπό μικρός στό νά καταναλίσκη ὅλες του τίς δυνάμεις, σωματικές καί πνευματικές, μόνο πρὸς τόν σκοπό τῆς ἐξοικονομήσεως τῶν ἀπαραιτήτων τῆς ζωῆς του;

Ὅλες αὐτές οἱ δουλεῖες οἱ ὁποῖες εἶναι ἄπειρες καί ἐπιβάλλονται στό τέκνο τῆς Φύσεως, τόν ἄνθρωπο, ὄχι μόνο παρεμποδίζουν τήν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεώς του, ὄχι μόνο τόν καθιστοῦν ἀπό τῆς ἐφηβικῆς του ἡλικίας ἐρείπιο καί τόν ἐκμηδενίζουν, ἀλλά καί παρεμποδίζουν κάθε ἐλεύθερη σκέψη του, κάθε σκέψη ἐμπνεομένη ὑπό τῆς οὐσίας τῆς συνειδήσεώς του.

Ἄς ἐξετάσουμε ἐμεῖς τόν κοινωνικό ἄνθρωπο γιά νά δοῦμε ἐάν ἔχη λειτουργοῦσα τήν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεώς του, ἐάν μπορῇ νά σκέπτεται ἐλευθέρως καί ἀνεπηρεάστως, ὡς καί ἐάν μπορῇ τήν σκέψη νά τήν ἐκδηλῶν ἐλευθέρως.

Ἄς ἐξετάσουμε γιά νά δοῦμε, ἂν ὑπάρχουν σέ λειτουργία οἱ τρεῖς αὐτές δυνάμεις τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, ἡ θυσιάζει αὐτές ἀνά πᾶσα στιγμή στόν βωμό τῆς κοινωνικῆς δουλείας ἀπαρνούμενος τόν ἀνθρωπισμό του;

Συνηθίσταμε, ἀκριβῶς διότι δέν λειτουργεῖ οὔτε ἐλευθερία συνειδήσεως, οὔτε ἐλευθερία σκέψεως, οὔτε ἐλευθερία ἐκδηλώσεως τῆς σκέψεως σέ μία ἠθικῶς παθητικωτάτη κατάσταση, ἡ ὁποία μᾶς φέρνει λησμοσύνη τοῦ σκοποῦ μας ὡς φυσικῶν ὄντων, ὡς κοινωνικῶν ἀνθρώπων καί τίποτα πλέον δέν μᾶς συγκινεῖ, τίποτα δέν μᾶς κάνει αἴσθησι.

Πωλοῦμε τίς τρεῖς αὐτές ψυχικές μας δυνάμεις σέ πολύ εὐτελῆ τιμή, γιά νά περιβαλλώμεθα καί ζοῦμε μέ τό ψευδος καί τόσα ἄλλα πάθη, μέ τά ὁποῖα ζυμωνόμαστε σέ ὅλες τίς κοινωνικές μας σχέσεις. Συνηθίσταμε σέ κατάσταση στήν ὁποία βλαστάνει καί καρποφορεῖ ἡ ὑποκρισία, τό ἠθικό ἐγκλημα καί ἡ

σπουδή τῆς διακρίσεως τήν ὁποία ἐγωιστικώτατα ἐκδηλοῦμε· καί τήν ἠθική αὐτήν δουλεία φέρομε μακαρίως.

Τό πᾶν περίξ ἡμῶν, τό περιβάλλον μας τοῦτο εἶναι περιβάλλον πού δημιουργεῖ δουλεῖες, εἶναι περιβάλλον πού μᾶς ἐμποδίζει νά σκεπτόμαστε ἐλευθέρως, νά διαιτώμεθα ἐλευθέρως, νά ἐρευνῶμε ἐλευθέρως. Αὐτό τό περιβάλλον καταπνίγει τήν ἐκδηλουμένη δύναμη πάσης γενναίας ψυχῆς καί καταδικάζει σέ θάνατο πᾶν γενναῖον καί ἀνθρωπιστικό αὐτῆς αἶσθημα.

Ἀπό αὐτό τό περιβάλλον, ἀπό αὐτήν τήν κατάσταση ζητεῖται νά ἐξαχθοῦμε. Εἶναι ἀνάγκη νά ἀντιληφθοῦμε τήν κατάστασή μας, νά σπουδάσουμε τίς φύσεις μας καί νά ἐπανεύρουμε τόν ἀπολεσθέντα ὑπό τῆς ἀνθρωπότητος Λόγο τῆς συνειδήσεώς μας, τοῦ ὁποῖου χαρακτηριστικές ἐκδηλώσεις εἶναι οἱ διανοητικές μεγαλοφυΐες οἱ πλήττους διὰ τῆς ἀκτινοβολίας τους τό δουλικό περιβάλλον τῶν κοινωνιῶν.

Ἀλλά μήπως πρέπει νά διακρίνουμε καί πρὸς ποία πατρίδα ὀφείλουμε νά ἀπονέμουμε σεβασμόν; Γνωρίζουμε ἱστορικῶς τήν γένεση τῶν ἐθνικότητων. Εἶναι ἀπόρροια ἀτάκτων πρωτογενῶν φυλῶν τῶν ὁποίων ἡ κατάσταση μέ τήν ἐμφάνισή τους ἐξεδήλουν τίς μᾶλλον ἀπαισιώτερες σκέψεις καί πράξεις.

Ἀλλά αὐτά ἡ κατάσταση τῶν πρωτογενῶν φυλῶν ὑπεῖκουσα στούς νόμους τῆς ἐξελιξέως προήχθη. Ἀποτέλεσμα δέ τῆς προαγωγῆς αὐτῆς ὑπῆρξε ἡ συγκρότηση τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν κυβερνῶμένων ὡς ἐπὶ τό πολύ ὑπό νόμων ἀναλόγων τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῶν ἀποτελούντων αὐτές ἀνθρώπων.

Ἡ κοινωνικότης αὐτή τοῦ ἀνθρώπου ἐξεδηλώθη διὰ δυνάμεως ὑπαρχούσης στήν ψυχὴ αὐτοῦ. Ἡ ἐκδήλωση τῆς δυνάμεως αὐτῆς μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι τά μυστήρια ὑπῆρξαν πρόδρομοι τῶν κατόπιν ἐκδηλωθεισῶν ὑπό τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀληθειῶν, ἐκείνων οἱ ὁποῖες ἐκόσμησαν τίς ἐνδόξους διάνοιες τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἀλλά ἡ ἐκδήλωση τῶν ἀληθειῶν τούτων, ὡσαύτως μᾶς ἀποκαλύπτει, ὅτι γιά νά συντελεσθῇ πρέπει προηγουμένως νά καλλιεργηθῇ καί ἐξημερωθῇ ἡ ἀνθρωπίνη φύση καί διὰ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτῆς φύσεως καλλιεργηθῇ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ.

Αὐτός εἶναι ὁ σκοπός τῶν κοινωνιῶν.

Ἀλλά οἱ κοινωνίες ἀποτελοῦν εὐρύτερα τοιαύτην, λειτουργοῦσαν διὰ τῶν αὐτῶν νόμων. Ἡ εὐρύτερα αὐτή κοινωνία εἶναι ἡ Πατρίς, εἶναι ἡ Ἐθνικότης. Ἡ Πατρίς ἡ συσταθεῖσα ἀπὸ πολλές ὁμάδες ἀνθρώπων οἱ ὁποῖες ἀπετέλουν μικροκοινωνίες ἔχει πλέον σκοπό.

Ὁ σκοπός ἐπαναλαμβάνουμε, εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡ ἐξημέρωση τῆς

ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἡ προαγωγή καί ἐκπνευμάτωση τοῦ πρότερον ὕλικου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δέν αἰσθανόταν τίποτα περισσότερο ἀπὸ τήν ἱκανοποίηση τῶν ἀγρίων ὁρμῶν του.

Ἄς ἐλθουμε λοιπόν τώρα νά ἐξετάσουμε ἐάν ὄντως προήχθη ἡ ἀνθρωπότητα διὰ τῆς πατρίδος καί ἂν ἀπέβαλε ὅλα τά ἄγρια ἐνστικτα, τά ὁποῖα πρότερον ἐξεδήλωνε καί τά ὁποῖα διεκανόνιζαν τόν τρόπο τῆς σκέψεως καί τῶν πράξεως αὐτῆς.

Ὁμολογῶ, ὅτι ἡ κατάσταση τῶν λεγομένων πολιτισμένων χωρῶν, τῶν μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Πατρίδων, οἱ ὁποῖες πάνοπλοι εὐρίσκονται καί ἔτοιμοι νά ἀλληλοσπαραχθοῦν, μοῦ δίδουν ἐπίσης καί μία ὄψη τήν ὁποία δέν παρουσιάζουν οἱ πρωτογενεῖς ἀνθρώπινες ὁμάδες. Τήν ὄψη ἡ ὁποία κρύπτει ὑπὸ τά ἐπιτηδευμένα πρόσωπα τῶν ἐπισήμων ἀντιπροσώπων τῶν μεγάλων τούτων Εὐρωπαϊκῶν Πατρίδων, τόν δόλο καί τήν ὑποκρισία.

Αὐτές οἱ Ἐθνικότητες στόν μελετῶντα ἀνεπηρεάστως τά ἀνθρώπινα πράγματα, ὄχι μόνο φέρουν λανθάνοντα τόν σκοπό αὐτῶν, ὄχι μόνο δέν ἔχουν συνειδηση τῆς καταστάσεώς τους καί δέν διαφέρουν τῶν ἀγρίων ὁρδῶν οἱ ὁποῖες ἄλλοτε ἀπετέλεσαν τίς πρωτογενεῖς κοινωνίες, ἀλλά καί παντελῆ λησμοσύνη ἔχουν τῶν ὑποχρεώσεών τους πρὸς τίς μεταγενέστερες γενεές πρὸς τίς ὁποῖες ὀφείλουν νά κληροδοτήσουν παρακαταθήκες πολιτισμοῦ, οἱ ὁποῖες ἀπομυζοῦν ὅλο τόν πλοῦτο τοῦ κόσμου γιά νά εἶναι σιδηρόφρακτοι ὅπως σέ δεδομένη στιγμή κορέσουν τήν αἰμοχαρῆ δίψα τῆς κατακτήσεως καί τῆς ἀρπαγῆς τῶν ἀγαθῶν ἄλλων χωρῶν, ἔπρεπε νά ἐνθυμοῦνται ὅτι ὁ σκοπός τους δέν εἶναι αὐτός ἀλλά ὅτι ἔχουν βαρεῖες ὑποχρεώσεις νά χειραφετοῦν τόν ἀνθρώπινο νοῦ, νά ἐξασφαλίζουν τήν ἐλευθερία αὐτοῦ διανόηση, νά χειραφετοῦν αὐτόν πολιτικῶς, ὥστε νά μή καθίσταται ἀπὸ παιδί ὄργανο τῶν παθῶν τῆς πολιτικῆς καί νά τό καθιστοῦν ἀνεξάρτητο καί παντός κωλύματος κοινωνικοῦ, οικονομικοῦ, πολιτικοῦ καί πνευματικοῦ, ὅπως ἔτσι πληροῖ τόν σκοπό του.

Οἱ μεγάλες αὐτές ἐθνικότητες καί οἱ μικρότερες αὐτῶν ἀκόμη, ἔπρεπε νά γνωρίζουν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει δικαίωμα, ὅτι ἔχει ἀνάγκη ὅλης τῆς συνδρομῆς τῆς κοινωνίας, ὅπως ἐξελίξη τίς δυνάμεις του καί ὅτι καθῆκον τους εἶναι νά διαφωτίζουν πάντες, ὅπως πάντες ἀποτελοῦν κοινωνία ἀρμονική, κοινωνία ἐμπνέουσα, κοινωνία ὑγιᾶ.

Οἱ Πατρίδες αὐτές ἔπρεπε νά γνωρίζουν νά καταπολεμοῦν κάθε κακία καί ὅλα τά ἠθικά νοσήματα καί νά ἐμπνέουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει φυσική ὑποχρέωση νά ἀγαπᾷ τόν πλησίον του, διότι αὐτός συμβάλλει στήν πρόοδό του, συντρέχει τήν ζωὴ διὰ τῆς δημιουργίας τῶν χρεωδῶν τοῦ βίου του καί προάγει διὰ τῆς πνευματικῆς του ἐργασίας τίς σκέψεις του. Ἐπρεπε νά ἀντιλαμβάνονται, ὅτι οἱ νομοθεσίες τους ὠφείλον νά ἔχουν ὡς σκοπὸ τήν περιφρούρηση τῶν δικαιωμάτων ἐκάστου, τήν ἀπονομή τῆς ἰσότητος στά πνευματικά εὐεργετήματα τά ἀναφερόμενα στήν ἀνθρώπιν ἐκπαίδευση, τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης πρὸς πάντες.

Τέτοια Πατρίδα μεγαλουργοῦσα, διαφωτίζουσα καί προάγουσα τίς ἀνθρώπινες συνειδήσεις ἐπόθησαν οἱ ἥρωες, οἱ ἀγωνισθέντες κατὰ τούς τρεῖς τελευταίους αἰῶνες, γιά νά ἐξαγάγουν τό ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ δουλεία πνευματική στήν ὁποία εὐρίσκετο, ἀπὸ δουλεία οικονομική, ἀπὸ δουλεία πολιτική, ἀπὸ δουλεία κοινωνική. Τέτοια ὄνειρεύθησαν νά δημιουργήσουν οἱ ἥρωες τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Πατρίδα τέτοια ἔθετον οἱ σοφοὶ ὑπεράνω παντός τιμαλφοῦς. Ὑπὲρ τῆς ἐννοίας τέτοιας Πατρίδος περιφρουρούσης τά ἀνθρώπινα δικαιώματα καί διαφωτιζούσης τίς ἀνθρώπινες διάνοιες ἔπесαν καί ἐδοξάσθησαν οἱ ἥρωες Μαραθωνομάχοι.

Οἱ ὀπλίζουσες μέ ξίφη τά τέκνα τους πατρίδες, ὄχι γιά νά ὑπερασπίσουν τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τους, ἀλλά γιά νά ἐπιβληθοῦν ἐπὶ ἄλλων ἀσθενεστέρων χωρῶν, σφάζουν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπόστασιν ἠθικῶς καί παραδίδονται στόν ἀδυσώπητο ἔλεγχον τῶν μεταγενεστέρων γενεῶν.

Τέτοιες πατρίδες, ὅσον-δὴποτε καί ἂν εἶναι ἰσχυρές, ὑπόκεινται στόν ἔλεγχον τῆς Θεῆς προνοίας καί θᾶπτον ἢ βράδιον θά ἀποθάνουν τόν θάνατον τοῦ καταδίκου, ὡς ἀπέθανον ἡ Ρώμη, ἡ Καρχηδὼν καί τό-σες ἄλλες ἀκμάζουσες

κάποτε.

Εὐτυχεῖς οἱ ἐν συνειδήσει ὑπηρετοῦντες καί προάγοντες τίς πατρίδες τους, δυστυχεῖς δέ οἱ ἀσυνειδήτως μεταβαλλόμενοι σέ ὑπερασπιστές πατρίδων, τῶν ὁποίων τήν ἐννοια δέν κατανοοῦν πλήρως. Εὐχομαι στήν Ἑλληνική πατρίδα νά ἀποκτήσῃ ἀπὸ τούς πρώτους καί ὁ Θεὸς νά τήν φυλάξῃ ἀπὸ τούς δευτέρους.

Στήν δημιουργία της προσωπικότητας παρεμβαίνει ένας σημαντικός παράγων και αυτός ο παράγων είναι ο Έρως. Τήν όρμή της ύλης, αυτό δηλαδή που κατά κάποιον τρόπο γενικώς καλούμε πάθος, είναι στο βάθος τό καθαρώς υλικό στοιχείο, διότι εκπηγάζει μέσα από την καθεαυτό φυσική μας υπόσταση.

Ο Έρως αντίθετως έκπορεύεται από τό πνεύμα, δηλαδή από την παρουσία της Ίδεας και δίδει δικό του παλμό στο υλικό στοιχείο του ψυχικού μας κόσμου και μέ τόν τρόπο αυτόν μετουσιώνει τό πάθος σέ ένα ανώτερο αίσθημα εντός του οποίου ή δύναμη χάνεται. Γεννιέται λοιπόν πράγματι ο Έρως από τόν Πόρο και την Πενία, όπως μάς λέει ή μαντινειακή εκείνη Ίερεία και μάντισσα του "Συμποσίου" του Πλάτωνος, ή Διοτίμα.

Ο αληθινός όμως Έρωτας προϋποθέτει πάντοτε την αποκάλυψη του πνευματικού Κάλλους. Μόνον ή γνήσια αυτή παρουσία είναι ικανή νά γεννήση μέσα στην ψυχή του ανθρώπου, ό,τι ακριβώς εδώ έννοούμε μέ την λέξη Έρως. Η πραγματική όμως αυτή παρουσία του πνεύματος έν γενει, καθ' οίονδήποτε τρόπο συντελούμενη στο υποκείμενο, είναι αυτό τό όποιο καλούμε Παιδεία.

Μέ την Παιδεία δέν έννοούμε την παράδοση και την παραλαβή γνώσεων, αλλά την βαθειά εκείνη αλλαγή που συντελείται μέσα στον ψυχικό μας κόσμο, όταν δεχθώ τό Πνευματικό φώς. Μέ την Παιδεία και τόν Έρωτα που είναι θεμελιωτής της αρχίζει γιά τόν άνθρωπο τό μέγα έργο του, που συνίσταται στην πραγμάτωση μιάς συγκεκριμένης μορφής, εκείνης δηλαδή που έκφράζει ή γνήσια προσωπικότητά του. Δι' αυτού του τρόπου ο έσωτερικός κόσμος επιστρέφει στην ένότητά του, απαλλάσσεται από τόν διχασμό και καθίσταται φορέας του πνεύματος. Η επιστροφή αυτή ως την ένότητά μας, μάς κάνει φίλους μέ τόν έαυτό μας και ή φιλία αυτή μέ τόν έαυτό μας μάς δίδει την εύδαιμονία.

Ο Πλάτων θεωρεί τόν έρωτα κυρίαρχο ελατήριο της ζωής, ένα καθολικό παλμό, ο όποιος τείνει προς την τελειότητα και την γνησιότητα του ανθρώπου. Τουτό δε συμβαίνει διότι ο Έρως είναι διά τόν Πλάτωνα στην ουσία του, ή πορεία του πνεύματος προς τά άνω. Διά τουτό μάς λέγει στο "Συμπόσιον", ότι έμεις οι άνθρωποι πρέπει νά αρχίσουμε από τά εδώ κάτω ώραϊα χάριν εκείνου του Κάλλους, διαρκώς νά άνεβαίνουμε έως ότου φθάσουμε τέλος νά έκτεινουμε τό βλέμμα μας προς τό άπέραντο της ωραιότητας πέλαγος και από την θέα αυτού, ένδυναμωμένοι και ώριμοι πλέον, φτάνοντας στο τέλος της έρωτικής πορείας, έξαφνα θά αντικρύσουμε Κάλλος θαυμαστής φύσεως. Αυτό δηλαδή που ανήκει στην ύπατη τελειότητα, την Ίδέα του Άγαθοϋ, που δεσπόζει ολοκλήρου του κόσμου και στην όποια περιέχονται σέ έναϊο κι άδιάσπαστο συνδυασμό ή Άλήθεια, τό Κάλλος και ή Άρετή.

Μέ αυτόν λοιπόν τόν καλύτερο από όλους τούς άλλους συνεργάτες της ανθρώπινης φύσεως, τόν Έρωτα, λέγει ο Πλάτων, ο άνθρωπος θά δυνηθώ νά γεννήση άρετή αληθινή, διότι θά αποκτήση την Άνδρεία του Έρωτος, που σημαίνει στην ουσία άπελευθέρωση από τά δεσμά του. Όπως βλέπουμε λοιπόν εδώ, ο άνθρωπος μέ τόν τρόπο αυτόν θά έπιτύχη πράγματι νά ολοκληρώση την προσωπικότητά του, θά επιστρέψη δηλαδή στον αληθή έαυτό του τόν "ξύν όλη τη ψυχή".

Κυκλοφορεί τό βιβλίο του Πέτρου Βασιλειάδη
"ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ"
από τίς Έκδόσεις ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΑΣΤΡΩΝ ΥΜΝΟΣ ΟΡΦΙΚΟΣ

Άστρων οϋρανίων ιερόν σέλας έκπροκαλούμαι,
ευιέροις φωνήσι κικλήσκων δαίμονας άγνούς.
Άστέρες οϋράνιοι, Νυκτός φίλα τέκνα μελαίνης,
έγκυκλίοις δίνρσι περιθρόνιοι κυκλέοντες,
άνταυγεΐς, πυρόεντες, άεί γενετήρες άπάντων·
μοιρίδιοι, πάσης μοίρης σημαντορες όντες·
θνητών ανθρώπων θείνν διέποντες άταρπόν·
έπταφαείς ζώνας έφορώμενοι, ήρόπλαγκτοι
οϋράνιοι, χθόνιοί τε, πυρίδρομοι, αϊέν άτειρεΐς·
αυγάζοντες άεί νυκτός ζοφοειδέα πέπλον,
μαρμαρυγαΐς στίλβοντες, εύφρονες, έννύκιοί τε·
έλθει' έπ' ευιέρου τελετής πολυΐστορας άθλους,
έσθλοί έπ' ευδόξοις έργοις δρόμον έκτελέοντες.

ΑΣΤΡΩΝ ΥΜΝΟΣ ΟΡΦΙΚΟΣ

Τών άστέρων τών έπουρανίων τό ιερόν φώς
έπικαλούμαι, και μέ φωνές άγιώτατες άπευθύνω
πρόσκλησιν προς αυτούς τούς άγνούς θεούς. Ω
Άστέρες έπουράνιοι, της μαύρης Νυκτός άγαπητά τέκνα,
σεΐς που περιφέρεσθε κυκλικώς μέ κυκλοτερεΐς κινή-
σεις γύρω από τόν θρόνον, σπινθηροβόλοι, πύρινοι, που
είσθε αιωνίως οι γεννήτορες τών πάντων· σεΐς είσθε
τό πεπρωμένον, που είσθε οι άγγελιο κάθε μοίρας· σεΐς
τών θνητών ανθρώπων καθορίζετε την θεϊκήν πορείαν·
σεΐς που φαίνεσθε σέ έπταφωτισμένες ζώνες και
περιπλανάσθε εις τόν άέρα· έπουράνιοι και έπίγειοι,
που έχετε πύρινη διαδρομή, πάντοτε άκατάβλητοι· και
φωτίζετε πάντοτε τόν σκοτεινόν πέπλον της νυκτός,
και πάντοτε λάμπετε μέ άκτινοβολίες και είσθε γεμάτοι
από χαράν και ως νυκτερινοί· έλάτε εις τούς πολυπα-
θείς άθλους της ιερής τελετής φέροντες εις πέρας ως
άγαθοί την διαδρομήν προς ένδοξα έργα.

'Απαιτούμεν' Έλευθεροθρησκείαν!

Η κυβέρνηση οφείλει νά διαμορφώση τό αναγκαϊον θεσμικόν πλαίσιον, πέραν τών αναγκάϊων, βεβαίως, συνταγματικών τροποποιήσεων, αι όποϊαι πρέπει κάποτε νά δρομολογηθούν οϋτως, ώστε τό Έλληνικόν Κράτος νά άπεξηρτηθώ από τόν θανάσιμον έναγκα-
λισμόν του από τό ...έλέφ μακραίωνος "παραδόσεως", από τά χρόνια άκόμη του δικτάτορος του Βυζαντίου Κωνσταντίνου, άνελεύθερον και άνευλαβές προς την Δημοκρατικήν Αρχήν, κυριαρχούν εις τόν έθνικόν μας βίον θρησκευμα. Οφείλει νά προχωρήση εις την δια-
κήρυξιν της αρχής της Έλευθεροθρησκείας, της Αρχής της Άνεξιθρησκείας, νά απαλείψη από του Συντάγμα-
τος τάς εις αυτό καταχρηστικώς τεθείσας περιορι-
στικές τών θρησκευτικών δικαιωμάτων και ένδιαφερόν-
των τών Έλλήνων άναγραφάς περί... "έπικρατούσης θρησκείας" και νά παύση νά συμπεριφέρεται ως θερα-
παινίς τών κύκλων εκείνων, οι όποϊοι μάρνανται περί της διατηρήσεως και τό γε νϋν έχον τών αυτοκρατορικών και σουλτανικών των προνομίων!

Η Έλλάς είναι Δημοκρατία, έχει προαιωνίας Πνευματικές και Θρησκευτικές Παραδόσεις, άναγομέ-
νας εις την μακρινήν εποχήν του Φωστήρος της Άνθρωπότητος Προμηθέως και, δόξα τοις Θεοις, μέ αυτές και μόνον δύναται νά πορευθώ άσφαλώς εις ένα κόσμον, όστις έχει άπολέσει πολλάς από τάς ήθικάς κυρίως αξίας του Έλληνικού Πολιτισμοϋ. Και δύναται νά προσφέρη ή χώρα μας, έν προκειμένω, εις την Πνευματικήν και Ψυχικήν του κόσμου αυτού άνάτασιν, θέτουσα εις λειτουργίαν τούς επί αιώνας έν άχρησία παραμένοντας μηχανισμούς της Δημοκρατικής Συμμετοχικότητος προς δημιουργίαν πολιτικών συνει-
δήσεων, ή συνειδήσεων καλών κάγαθών πολιτών.

Ο "δοϋλος του θεοϋ" συνιστά δι' ήμάς τούς Έλληνας άπαξία. Είναι όρος όστις χαρακτηρίζει πνευματικά και ήθικά άνδράποδα. Άς τόν κρατήσουν διά τούς έαυτούς των οι ρασοφόροι. Ημάς τούς πολλούς Έλληνας θά πρέπει νά μάς προκαλή άποστροφήν. Διότι δέν ανήκει εις Έθνικήν μας Πολιτιστικήν Παρακαταθήκην.

Καθ' ό,τι δέ άφορά ένίους πολιτευτάς, πολιτικούς και πολιτικάντηδες τούς... "άνησυχούντας" διά την έντασιν εις τάς σχέσεις Κράτους και, έλέφ... Κράτους, κρατούν-
τος θρησκευματος θά πρέπει νά κατανοήσουν ότι χάριν τών ψήφων ήμών τών ψηφοφόρων οι του ΠΑΣΟΚ, οι της ΝΔ κ.λπ. εύρίσκονται εις οϊας στρογγυλοκάθηνται θέ-
σεις του πολιτειακού μας οικοδομήματος και νά παύ-
σουν νά έπιχειρούν νά ...καπελώσουν τούς πολίτας, οι όποϊοι είναι από του 1974 μέλη και ψηφοφόροι τών δύο κυρίων ως άνω πολιτικών παρατάξεων, δέν προσήλθον εις αυτές εύκαιριακώς, ίνα έπωφεληθούν έκ δημοσίων δοσμάτων, κρατικών λειτουργιών, ύπουργικών θώκων κ.λπ.

Έν άλλοις λόγοις δέν άναγνωρίζομεν ήμεΐς οι Θεσσαλονικείς εις τούς κ.κ. Βενιζέλον, Παπαθεμελϊν,

Καστανίδην, Ψωμιάδην, Κούβελαν, Παπαγεωργό-
πουλον, Γιαννόπουλον, Κρητικόν, Δρεττάκην, Κανέλλη, Ζουράριν, Χατζηφώτην, επίσης εις τούς κ.κ. Χριστόδουλον, Καλλίνικον, Άμβρόσιον κ.λπ. νά όμιλούν διά λογαριασμόν μας περί θεμάτων θρησκείας άνευ προηγουμένης έκφράσεως της σχετικής επί του θέ-
ματος γνώμης μας.

Προσωπικώς, είμαι Έλλην και τό καυχώμαι, θέλω νά είμαι και νά συμπεριφέρωμαι ως Πατριώτης, ως Έθνιστής, πλην έχω άλλην αντίληψιν περί του θρησκευτικού φαινομένου, έχω άλλας θέσεις επί του θρησκευτικού ζητήματος από τούς προαναφερθέντας. Έμέ ένδιαφέρει ή προσέγγισις του Θρησκευτικού Κοσμοειδώλου διά τών έργων - εύαγγελίων του Όρφέ-
ως, του Ησιόδου, του Ηρακλείτου και του Πλάτωνος και οϋχι διά τών δογμάτων του Μωϋσέως και του Σαούλ (Παύλου). Δέν είμαι... "δεδομένος"... "όρθόδοξος χριστι-
ανός" Έλλην, έπειδή δέν είμαι... "μουσουλμάνος"! Διότι, ως είναι έμφανέστατον, ύπάρχει και άλλη έπιλογή θρησκευματος, πέραν του χριστιανισμοϋ και του μουσουλμανισμοϋ διά τόν Έλληνα.

Καθ' ό,τι δέ άφορά τό θέμα της άναγραφής ή όχι του θρησκευματος τινός εις τό δελτίον της ταυτότητός του, θά πρέπει νά είπωμεν εις τούς ως άνω "συντρόφους" και τη ψήφω (όχι ...έλέφ!) ήμών βουλευτάς Θεσσαλονίκης, τούς κεκηρυχθέντας μέ μερικούς άλλους, γερομπαμπαληδες αυτούς, υπέρ της τοιαύτης άναγραφής ότι, παλαιότερον ή δεξιά τών Καρα-
μανλήδων έμεθόδευεν οϋτως την άρίθμηση τών σχετικών δελτίων και δή την έπιλογήν τών τριών τελευταίων ψηφίων τών σχετικών αριθμών, ίνα ...δια-
κριβώνη ...εύχερως, ταχέως και εύκόλως τούς φίλα προς αυτήν προσκειμένους συνέλληνας.

Και θά έπαναφέρη τό φαϋλον τοϋτο καθεστώς, εάν, ό μή γένοιτο, έπικαθήση ποτέ επί της κυβερνητικής έξουσίας και θέση, και πάλιν εις πρώτην ...προτεραιότη-
τα του κυβερνητικού της "προγράμματος" τό βόλευμα τών ...άπηνώς, μέ τά ...μαστίγια διωκωμένων από τό ΠΑΣΟΚ, "ϊδικών της παιδιών"! Θά χρησιμοποιή, τότε, όχι τά τρία τελευταία ψηφία τών αριθμών τών δελτίων ταυτότητος, ίνα έπισημαΐνη τούς ψηφοφόρους της και νά τούς έξυπηρετή, οϋτως, προνομιακώς έναντι τών άλλων ...πληβείων, αλλά την άναγραφήν του θρησκευματος, όχι προφανώς τών Όλυμπιστών - Δωδεκαθεϊστών Έλλήνων, αλλά τών "όρθοδόξων χριστιανών", ίνα μετά του φίλου της και συντονιστοϋ, κατά τά έξ Ίωλκοϋ (Βόλου) - Δημητριάδος Μαγνησίας Θεσσαλίας μαντάτα του τοπικού Τύπου, του κομματικού της "έργου" κ. Χρήστου - Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου διαχωρίζουν, από κοινοϋ, τά ...πρόβατα από τά ...έρφια ...

ΑΛΤΑΝΗ

ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ

“Ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχᾷ παραδόντα Τετρακτὺν
Παγὰν ἀενάου Φύσεως (ριζώματ' ἔχουσιν).”

(Ναὶ μὰ τὸν ἐμφυτεύσαντα εἰς τὴν ψυχὴν μας τὴν Τετρακτὺν
Πηγὴ τῆς αἰωνίου Φύσεως, συγκροτημένην ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων).

Οἱ Πυθαγόρειοι εἶχαν ἱερώτατο “Ὀρκο, τὸν “Ὀρκο εἰς τὴν Τετρακτὺν. Ὁ “Ὀρκος ἦτο τόσο περιεκτικός, ὥστε μὲ δέκα μόνον λέξεις νὰ περιλαμβάνῃ ἀμφότερα τὸ σύνολον τῆς Δημιουργίας, καὶ τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τῆς. Ὁ συνδυασμός τῶν στοιχείων τοῦ φυσικοῦ, ὁρατοῦ κόσμου μετὰ τοῦ ἀοράτου νοητοῦ, ἦτο ἡ ὑψίστης σημασίας ἐντολή, τὴν ὁποία ἐκληροδότησε ὁ Πυθαγόρας εἰς τοὺς μεμνημένους του μαθητάς. Ἡ δὲ ἀναγνώρισις τῆς ἀξίας τῆς γνώσεως τῆς Τετρακτύος ὑπὸ τῶν μαθητῶν του, ἀνέδυσσε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς συνειδήσεώς των τὴν ἀνάγκη ὅπως ὀρκίζωνται εἰς “Ἐκείνον, ὁ ὁποῖος τοὺς παρέδωσε τὴν ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ Γνώσι τῆς Δημιουργίας τοῦ Κόσμου καὶ τῶν “ὄντων.

“Ὅπως εἰς τὴν Φύσιν διακρίνεται τὸ ὁρατὸν μέρος ἀπὸ τὸ ἀόρατον, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ἀνθρώπινον ὄν, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ φυσικοῦ τοῦ σώματος μετέχει εἰς τὸ ὁρατὸν μέρος, ἐνῶ διὰ τῆς ψυχῆς του μετέχει εἰς τὸ ἀόρατον μέρος τῆς Δημιουργίας. “Ἀλλωστε, ὅπως εἶπαν Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, τὸ ὄν ἔχει φύσιν διττήν.

Ἀόρατο καὶ ὁρατό, συνειδητὸν καὶ ἀσυνειδητόν, ἀθάνατον καὶ θνητόν, εἰς τὸν ἀέναο χορὸ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ἀντιθέσεων ἀφυπνίζουν τὴν “καθεύδουσα” (κοιμισμένη) ψυχὴ εἰς τὴν ἀνάγκη προσλήψεως καὶ ἀφομοιώσεως τῆς διαχρονικῆς Γνώσεως, ὅπως τὴν ὑποβάλλει ἡ Θεία Τετρακτύς. Οἱ ἀριθμοὶ 4, 10 καὶ 36* εἶναι οἱ τρεῖς τετρακτυϊκοὶ ἀριθμοί. Ὁ ἀριθμὸς τέσσερα τῆς τετρακτύος εἶναι τὰ τέσσερα στοιχεῖα ἢ ριζώματα ὡς πρὸς τὴν Πυθαγόρειο φιλοσοφία, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχαία γραμματεία γενικώτερον. Αὐτὰ εἶναι κατὰ σειράν βάρους, πυκνότητος καὶ κινητικότητος: ἡ Γῆ, τὸ “Υδωρ, ὁ Ἀήρ καὶ τὸ Πῦρ.

Τὰ τέσσερα ὁρατὰ στοιχεῖα εὐρίσκονται εἰς ἀναλογίαν μὲ τοὺς τέσσερεις φορεῖς τῶν ὄντων. Ἐξ αὐτῶν ὁ σωματικὸς φορεὺς εἶναι ὁρατός, ἐνῶ οἱ ἄλλοι τρεῖς, ὁ συναισθηματικὸς, κατώτερος νοητικὸς καὶ ἀνώτερος νοητικὸς ἢ ἐνθουσιαστικὸς εἶναι ἀόρατοι καὶ συναποτελοῦν τὴν ψυχὴν.

Οἱ πέντε αἰσθήσεις ἀνήκουν στὸν σωματικόν, φυσικόν φορέα τοῦ ὄντος, τὸν ὁρατό. Ἡ πρώτη δυνατὴ σύνδεσις μεταξὺ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου εἶναι ὁ συσχετισμός τῶν πέντε αἰσθητηρίων ὀργάνων τοῦ φυσικοῦ σώματος μετὰ τῶν τριῶν ἀοράτων φορέων τῆς ψυχῆς.

Ἡ τετρακτυϊκὴ ἐργασία εἰς τὴν πρώτην φάσιν συνίσταται εἰς τὴν μετάθεσιν ἀπὸ τὴν ὁρατὴν, φυσικὴν πραγματικότητα εἰς τὴν ἀόρατον νοητὴν. Δηλαδή ἡ ἀναγωγή:

- 1) τοῦ φυσικοῦ στοιχείου τῆς Γῆς εἰς τὸν σωματικόν φορέα,
- 2) τοῦ “Υδατος εἰς τὸν συναισθηματικόν φορέα,
- 3) τοῦ Ἀέρος εἰς τὸν κατώτερον νοητικόν φορέα καὶ
- 4) τοῦ Πυρός εἰς τὸν ἀνώτερον νοητικόν ἢ ἐνθουσιαστικόν φορέα.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον πραγματοποιεῖται ἡ ἀλλαγὴ καὶ ἀπὸ τὸ ὁρατὸν ἡ ψυχὴ κινεῖται εἰς τὸ ἀόρατο πεδίου.

Ἡ σύνδεσις τῶν δύο πεδίων γίνεται μὲ τὴν συνδρομὴ τῶν πέντε αἰσθητηρίων ὀργάνων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὸν φυσικόν φορέα, τὸ σῶμα, τὸ ὁρατό μέρος τοῦ ὄντος. Τὸ ἀόρατον μέρος, ἡ ψυχὴ, θὰ παραλάβῃ τίς ἐντυπώσεις, πού θὰ προσκομίσουν τὰ φυσικὰ ὄργανα, προκειμένου ἡ ψυχὴ διὰ τῶν τριῶν ἀοράτων φορέων νὰ τὰ ἐπεξεργασθῇ ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς συνολικῆς μνήμης καὶ τῶν ἐμπειριῶν τῶν προηγουμένων καὶ τοῦ παρόντος τῆς βίου.

Ἡ ἐπαφὴ τῶν δύο κόσμων, ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου, δίδει εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι μετέχει συνειδητῶς εἰς τὸ κοσμικόν ἔργον γενομένη ἀποδέκτης, ἐφ’ ὅσον κατανοεῖ, τῆς λειτουργίας τῶν Μεγάλων Νόμων τοῦ Σύμπαντος. Καθίσταται αὐτάρκης, νοήμων, “ὕπνρετης” συνειδητὸς καὶ εὐδαίμων τῆς Θείας Λειτουργίας τῶν κύκλων καὶ τῆς Ἀνάγκης. (Πολ. 617).

Ἡ λέξις ὑπνρέτης μὲ τὴν ἀρχαία σημασία εἶναι: “Υπνρέτης”: Ἐκ τῆς ὑπὸ προθέσεως καὶ τοῦ ἐρέσσειν, τὸ κωπηλατεῖν, γίνεται ὑπνρέτης ἐκβολῇ τοῦ ο καὶ τροπὴ τοῦ ε εἰς η, ὑπνρέτης: κυρίως γάρ ὁ ναύτης. Καὶ ρῆμα ὑπνρετῶ. “Υπνρέσιον”: ὁ διδόμενος μισθὸς τοῖς ὑπνρετοῦσι, τοῖς στρατευομένοις, καὶ ἐρέσσουσι καὶ δουλεύουσιν ἀπὸ τοῦ ὑπνρετῶ. (Thomas Gaisford S.T.P., ETYMOLOGICON MAGNUM LEXICON” ἐκδ. ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ).

“Υπνρεσία εἶναι πᾶσα βαρεῖα διὰ τῶν χειρῶν ἢ τοῦ ὅλου σώματος γινόμενη ἐπίπονος ἐργασία, δουλεία”. (Δ. Δημητράκος, ΛΕΞ. ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ).

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀνωτέρω ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἰς τὸ μεταφορικὸν πεδίου, ὁ “ὕπνρετης” εἶναι ὁ ἀναλαμβάνων ἐθελουσίως τὸ κωπηλατεῖν ὡς ναύτης εἰς τὸν διάπλου τῆς κατακτήσεως τῆς Γνώσεως τοῦ Νόμου, τοῦ διέποντος τὸν ὠκεανόν τοῦ σύμπαντος κόσμου, ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου, τῆς “Τετρακτύος”.

Μισθὸς τοῦ ἡ εὐδαιμονία, πού ἀναδύεται ἀπὸ τὴν ἐνεργόν του συμμετοχὴ εἰς τὸ Θεῖον Ἔργον, διότι διὰ

Ἡ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

τῆς “ὕπνρεσίας”, δηλαδή τῆς προσφορᾶς ἀνιδιοτελοῦς καὶ ἐπίπονης ἐργασίας καθίσταται κύριος τῶν Στοιχείων. Στὸ ὕλικό πεδίο δὲν θὰ λάβῃ “μισθόν”, οὔτε δόξα, οὔτε ἀναγνώρισιν.

Ἡ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὸν “Ὀρκο, εἶναι ἡ σύνδεσις τῶν φυσικῶν στοιχείων μετὰ τῶν ἀοράτων φορέων τοῦ ὄντος. Εἶναι ἡ ὁλοποίησης τῶν ἀοράτων Ἀρχῶν καὶ ἡ ἀορατοποίησης τῶν Ὑλικῶν. Ἡ διέλευσις τῶν Πυλῶν ἐκ τοῦ ὁρατοῦ εἰς τὸ ἀόρατον καὶ ἀντιστροφῶς, εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἴσως σπουδαιότερα κινήσεις τῆς ψυχῆς, οὔσα ἔνσαρκος.

Στὸ συμβολικὸ πεδίο τὰ τέσσερα στοιχεῖα, πού ἐκπροσωποῦνται ἀπὸ τίς πέντε αἰσθήσεις, συνδυάζονται μὲ τὴν ἀντίστοιχο ἀρχετυπικὴ μυθολογική, ψυχολογική, συνειρμικὴ καὶ λεκτικὴ ἔκφρασι: Ὁ κατωτέρω πίναξ παρέχει μία πρώτη ταξινόμησι:

Ἀντιστοιχίαι τῶν Στοιχείων κατὰ σειράν βάρους, πυκνότητος καὶ κινητικότητος.						
ΟΡΑΤΟΝ ΣΩΜΑ	Σωματικόν ὄργανον	Αἴσθησις		Μετάθεσις ἀπὸ στοιχείου εἰς φορέα		Ἀρχέτυπον
	1. Δέρμα	Ἄφή	ἈΛΟΓΟΝ	1. Γῆ	Σωματικός	Γαῖα, Ρέα, Περσεφόνη
	2. Στοματικὴ κοιλότης	Γεῦσις		2. Ὑδωρ	Συναισθηματικός	Ποσειδῶν
	3. Μύτη	Ὅσφρησις	ΛΟΓΙΚΟΝ	3. Ἀήρ	Κατώτερος Νοητικός	—
	4. Ὦτα	Ἀκοή		3. Ἀήρ	Κατώτερος Νοητικός	Ἑρμῆς
	5. Ὀφθαλμοί	Ὅρασις		4. Πῦρ	Ἀνώτερος Νοητικός ἢ Ἐνθουσιαστικός	Ἀπόλλων
						ΑΟΡΑΤΟΣ ΨΥΧΗ

1. Στοιχεῖον Γῆς:

Τὰ πέντε αἰσθητήρια ὄργανα ἀνήκουν στὸν ὁρατό, φυσικόν φορέα, πού εἶναι τὸ στοιχεῖο τῆς Γῆς, δηλαδή τὸ σῶμα. Ἀποκλειστικῶς ὅμως τὸ δέρμα, διὰ τοῦ συνολικοῦ αἰσθητηρίου τῆς ἀφῆς καὶ ὄχι μόνον τῆς ἀφῆς τῶν χειρῶν, ἀνήκει στὸν σωματικόν φορέα. Διότι ἡ αἴσθησις τῆς ἀφῆς εἶναι ἡ πρώτη αἴσθησις, πού φέρει εἰς ἐπαφὴν τὸ νήπιο μὲ τὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον, τὴν ἐξωτερικὴ πραγματικότητα.

Τὰ ἐξωτερικὰ ἐρεθίσματα ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν, (μὲ -σφ τοῦ στοιχείου τῆς Γῆς), μὲ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα

καὶ διοχετεύονται στὰ ἐπόμενα ἐλαφρύτερα στοιχεῖα, ἀφοῦ διέλθουν πρῶτα ἀπὸ τὸ σῶμα. Τὸ δέρμα, ἡ στοματικὴ κοιλότης, ἡ μύτη, τὰ ὦτα καὶ ἡ ὄρασις, προσλαμβάνουν τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐρεθισμούς καὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων μεταδίδουν τὰς σχετικὰς πληροφορίας εἰς τὸν ἐγκέφαλον διὰ τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασία των ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἐπομένους φορεῖς.

Ἡ ἀφή εἶναι ἡ πλέον βασικὴ ἀπὸ τὰς λειτουργίας διὰ τὴν ἐπιβίωσιν κάθε ἀλόγου ἢ ἐλλόγου ὄντος τοῦ ζωικοῦ βασιλείου. Ἡ κυριώτερα ἔκφρασις “ἔχασε τὴν ἐπαφὴν μὲ τὸ περιβάλλον”, εἶναι περιγραφικὴ τῆς ἀπωλείας τῶν ὑπολοίπων αἰσθήσεων.

Τὸ στοιχεῖον τῆς Γῆς, ἀλληγορουμένης ὡς μητέρα τῶν ὄντων, καὶ Γαίας εἰς ὁλόκληρο τὸ κοσμικὸ σύμπαν, συνιστᾷ τὴν πρώτην μητέρα καὶ τροφὸν τῶν ὄντων. Τὸ δῶρο τῆς ἐπαφῆς, πού προσφέρει στὰ τέκνα τῆς,

τούς παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ ἐνταχθοῦν πρῶτον εἰς τὸ φυσικὸ περιβάλλον, τὸ περιβάλλον τῆς Γῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν συναισθηματικῶς (στοιχεῖον τοῦ ὕδατος), νοητικῶς (στοιχεῖον τοῦ ἀέρος) καὶ τέλος ἐνθουσιαστικῶς (στοιχεῖον τοῦ πυρός) μὲ τὰ ἄλλα ὄντα.

Ἡ Γαῖα δημιουργεῖ τὰ κατάλληλα ὄργανα, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ ἡ ἐν δυνάμει ἱκανότης τῆς μετουσιώσεως τῶν ἐρεθισμάτων ἀπὸ τὴν αἴσθησιν πού προκαλεῖται ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ ἐρεθισμό, στὸ αἶσθη-μα, ἀπόκτημα (-μα, κατάληξις σημαίνουσα τὴν κτῆσι ἐκ τῆς αἰσθήσεως).

Ἄνευ σωματικοῦ φορέως, ἄνευ Γῆς, δέν ὑπάρχει παλιγγενεσία, δέν ὑπάρχει δυνατότης ἐξελιξεως τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία θά παρέμενε σέ κατάστασι ἡμι-ναρκώσεως, σέ αἰωνία ἀναμονή ἀναγνώρισεως τῆς Οὐσίας της.

Ἡ ὀρθή ἢ λανθασμένη ἀντίληψις τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικότητος ἐξαρτᾶται κατὰ ἓνα μικρό μέρος ἀπό τήν λειτουργία τῶν φυσικῶν ὀργάνων καί κατὰ μέγιστον μέρος ἀπό τήν συνολικήν ἐξέλιξιν τοῦ ὁράτου μέρους τοῦ ὄντος, δηλαδή τῆς ψυχῆς.

Ἐκτός τῆς ἐπαφῆς μέ τό περιβάλλον, τό στοιχεῖον τῆς Γῆς εἶναι ἐπιφορτισμένο μέ τήν θρέψι καί τήν συντήρησι τοῦ σώματος, προκειμένου ἡ λειτουργία τῆς ψυχῆς νά μή παρακωλύεται ἀπό τήν κακή διατροφή καί τίς συνεπακόλουθες ἀσθένειες. Ἐπειδή ὅμως εἶναι μεταγενέστερο τῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς (Τίμ. 41Ε), εἶναι τό ἐκάστοτε “φόρεμά” της, πρέπει νά παραχωρή τὰ ἡνία τῶν ἀποφάσεων στήν ψυχή, προκειμένου τό ὀρθό μέτρο καί ἡ λιτότης στίς γήινες ἀνάγκες, τῆς διατροφῆς, τῆς γενετήσιας ὀρμῆς, καί τῆς ἐξουσιαστικῆς ἐπιθυμίας, νά καλιναγωγοῦνται ὑπακούοντας στίς ψυχικές ἐντολές.

Τά ὄργανα τῶν πέντε αἰσθήσεων, πού ἀνήκουν στόν σωματικό φορέα, (στοιχεῖο Γῆς), εἶναι οἱ πέντε πύλες, πού παραμένουν πάντοτε ἀνοικτές, προκειμένου οἱ ἐξωτερικές ἐντυπώσεις νά εἰσχωρήσουν στήν ψυχή μέ τήν μορφή κινήσεων “πού ὅλες μαζί οἱ κινήσεις ὠνομάσθησαν αἰσθήσεις” (Τίμ. 43C).

Ἡ καλή ἀνάπτυξις τοῦ σώματος παράλληλα μέ τήν ὀρθή διαπαιδαγώγησι (Πολ. Βιβλ. Γ), ἐπιτρέπουν τήν διέλευσι τῶν αἰσθητηρίων ἐντυπώσεων ἀπό τό ἐξωτερικό περιβάλλον στό ἐσωτερικό τῆς ψυχῆς, χωρίς παραμορφωτικούς καθρέπτες.

Στόν μυθολογικό ὀρίζοντα καί τήν θεολογία τοῦ Ὁρφέως μεγίστη Θεά, ἡ ἀναλαμβάνουσα τίς ψυχές τῶν ἐλλόγων ὄντων, εἶναι ἡ Περσεφόνη. Εἶναι ἡ Φερέπαφα, ἐρμηνεία πού δίδει στό ὄνομα τῆς μεγάλης Θεᾶς ὁ Σωκράτης στόν Κρατύλο, διότι αὐτή εἶναι ἡ φέρουσα σ’ ἐπαφή τό ἔλλογο ὄν μέ τό σύνολον τοῦ περιβάλλοντος εἰς τούς τρεῖς κόσμους: τόν ὑποχθόνιο, τόν ἐπίγειο καί τόν οὐράνιο (Ο. Φ. 192, 195, 198) μέ τήν ἀναλογία τῆς ἰδικῆς τῆς ἐπαφῆς μέ τούς τρεῖς κόσμους:

α. ὡς σύζυγος τοῦ Πλούτωνος στόν ὑποχθόνιο, κατοικία καί βασίλειο τῶν νεκρῶν τῶν ἀσάρκων ψυχῶν,

β. διαμένουσα μέ τήν μητέρα της Δήμητρα στήν Γῆ (ἀναλαμβάνουσα τήν ἐποπτεία τῆς ἐνσαρκώσεως) καί

γ. μετέχουσα τῶν Οὐρανίων ἀνακτόρων μέ τόν πατέρα της Δία, συμπαραστάτις τῶν ψυχῶν κατὰ τήν ἐκθέωσίν των.

2. Στοιχεῖον Ὑδατος:

Τό στοιχεῖο τοῦ Ὑδατος ἀναλογεῖ στόν συναισθηματικό φορέα τοῦ ἐλλόγου ὄντος.

Ἀπό τό βαρὺ στοιχεῖο τῆς Γῆς, τό πλέον δυσκίνητο, μεταφέρονται τά ἐξωτερικά ἐρεθίσματα στό ἀμέσως ἐπόμενο ὡς πρός τήν βαρύτητα καί τήν κινητικότητα στοιχεῖο. Τό ὑγρὸ στοιχεῖο, τό Ὑδωρ, ἀλληγοροῦν τό συναισθημα, ἔχει περιορισμένη κινητικότητα, τῆς ὁποίας ἡ δύναμις εἶναι κρυφή. Ἀπό τό βάθος τῶν ὑδάτων μέχρι τήν ἐπιφάνεια, τά ὑδάτινα ρεύματα δέν ἀποκαλύπτουν τήν δρᾶσι των, παρά μόνο κατ’ ἐλάχιστο βαθμό εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ στήν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης, τῆς λίμνης, τοῦ ποταμοῦ... Ἡ ἰδία ἀναλογία ἰσχύει διὰ τὰ συναισθήματα, τῶν ὁποίων ἡ ἐντασις, τό βάθος καί ἡ ὀρμή εἶναι κρυφά. Τό κρυφὸ πάθος ἀνῆκει στό Ὑδωρ. Τό συναισθημα εἶναι ἡ πρώτη ἐπαφή τῆς ψυχῆς μέ τόν ἐξωτερικό κόσμο. Στήν “αἴσθησι” ἐξωτερική ἐντύπωσις Γῆ, ἔχει προστεθῇ τό “αἶσθημα” τό ἀπόκτημα (-μα) τῆς αἰσθήσεως καί μέ τήν ἐπαφή, πού ἡ Γῆ (αἴσθησις) κάνει μέ τήν ψυχή, μετατρέπεται σέ συναισθημα, δηλαδή Ὑδωρ, ἄλογος ψυχική διάθεσις, παίρνοντας τήν “χροιά” ἀπό τήν ἰδιαιτερότητα τῆς κάθε ψυχῆς.

Τό συν+αἴσθη+μα εἶναι τό δεύτερο στήν σειρά πυκνότητος στοιχεῖο, ἀλλά τό πρῶτο ἐπάνω στό ὁποῖο θά οἰκοδομηθῇ τό νοητικὸ πλέγμα τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. Αἴσθησι, αἴσθη+μα καί συν+αἴσθη+μα ἔχουν καί τά μή ἔλλογα ὄντα τῆς δημιουργίας. Διότι τά δύο πρῶτα στοιχεῖα, ἡ Γῆ καί τό Ὑδωρ, εἶναι ἀφ’ ενός τά πυκνότερα τῶν τεσσάρων καί ἀφ’ ἑτέρου εἶναι τά δεκτικὰ στοιχεῖα, πού δέχονται χωρὶς τήν μεσολάβησι τῆς κρίσεως ὅ,τι ἤθελε προκύψει ἀπό τό ἐξωτερικὸ περιβάλλον.

Ἄλογες εἶναι οἱ καταστάσεις, πού δημιουργοῦνται στήν ψυχή ἀπὸ ἐπιδρομὴ τῶν ἐξωτερικῶν εἰσβολῶν-ἐρεθισμάτων. Ὅτιδήποτε εἰσέρχεται μέσῳ τῆς “χροιάς” καί χρωματίζεται καί τονίζεται ἡχητικά, δηλαδή προσεγγεῖ ἓνα δυσάρεστο ἢ εὐχάριστο συν+αἴσθημα, φόβο ἢ θάρρος, ἀποδοχή ἢ ἀπόρριψι, χαρὰ ἢ λύπη, ἀνοχή ἢ σύγκρουσι.

Τό στοιχεῖο τοῦ ὕδατος ἀλληγορεῖται μέ τήν ὑγρά σύστασι τοῦ σιέλου (τό σάλιο). Ἡ ἔκφρασις “γεῦσις πικρά” ἐξ αἰτίας ἑνὸς δυσαρέστου γεγονότος, ἢ “γλυκεῖα γεῦσις” ἐξ αἰτίας ἑνὸς εὐχάριστου, εἶναι χαρακτηριστικὴ ὡς πρός τήν ἀναλογία τοῦ στοιχείου τοῦ ὕδατος μέ τόν σιέλο. Τά “πικρά δάκρυα” ἀνῆκουν καί αὐτὰ στήν δικαιοδοσία τῆς γεύσεως.

Στό ζωικὸ βασίλειο ἄλογα καί ἔλλογα ὄντα συμμετέχουν τῶν δύο πρώτων στοιχείων, λόγῳ τοῦ ὅτι εἰς τήν ἀνελικτικήν κλίμακα ἡ ψυχή κάνει τήν ἐκκίνησίν της ἀπὸ τὰ βαρύτερα, πυκνότερα καί πλέον δυσκίνητα, προκειμένου ἀπὸ τήν Γῆ καί τό Ὑδωρ νά ὑψωθῇ εἰς τὰ λεπτότερα, ἐλαφρύτερα καί πλέον εὐκίνητα στοιχεῖα τοῦ Ἀέρος καί τοῦ Πυρός.

Ἡ ἰσχύς τοῦ συναισθηματικοῦ φορέως εἶναι ἀστάθμητος, ἀφανής, ἐνσκήπτει ἀναπάντεχα στόν χρόνο, ὅμοιο μέ ξαφνικὸ θαλάσσιο “μπουρίνι”. Μέσα στό στοιχεῖο τοῦ ὕδατος κυφοροῦνται ὅλες οἱ ἐν συνεχείᾳ κατευθύνσεις τῆς ψυχῆς. Τό συναισθημα ὕδωρ εἶναι τό στοιχεῖο τῆς ἀφανοῦς κυφορίας τῆς ἀγάπης x μίσους, καλῶσύνης x κακίας, αἰσιοδοξίας x ἀπαισιοδοξίας, θάρρους x δειλίας, ἐμπιστοσύνης x καχυποψίας, καί ἄλλων μὴ ἐλεγχομένων τάσεων τῆς ψυχῆς, πού κυφοροῦνται ἀπὸ τίς ἐπιθυμίες της. Στό ὑγρὸ στοιχεῖο συντελεῖται κάθε κυφορία βραχύβιος ἢ μακροχρόνιος.

Ὁ Ποσειδῶν, κυρίαρχος τοῦ στοιχείου τοῦ Ὑδατος, τοῦ συναισθηματικοῦ φορέως τῶν ὄντων, μέ τήν συμβολικήν τρίαινα, ἀναταράσσει τὰ συναισθηματικά ὕδατα καί προκαλεῖ τίς ἀνεξέλεγκτες κρίσεις δακρύων καί παραλόγων φαντασιώσεων. Αὐτὸ συμβαίνει εἰς τὰ ἄτομα πού δέν εἶναι εἰς θέσιν νά ἐπικοινωνήσουν μέ τήν ὑψηλὴν ὄψιν τοῦ Ποσειδῶνος, τῆς δημιουργικῆς φαντασίας, συνδυασμένης μέ τήν ἐκλέπτυνσιν τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας ἀφ’ ἑνὸς καί τῆς ψυχικῆς ἀνωτερότητος ἀφ’ ἑτέρου.

3. Στοιχεῖον Ἀέρος:

Ἄήρ εἶναι τό σύνολον τῶν σκέψεων, πού προέρχονται ἀπὸ τήν εἰσροή τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμάτων (αἰσθήσεων Γῆ). Ἀφοῦ τὰ ἐρεθίσματα ἔλαβαν τήν “χροιά” τοῦ συναισθήματος (ὕδωρ) καί ἐχρωμάτισαν τήν ἐντύπωσιν μέ αἰσιοδοξία x ἀπαισιοδοξία, εὐχαρίστησι x δυσαρέσκεια, ἀποδοχή x ἀπόρριψι, ὑποχωροῦν προκειμένου νά ἀναλάβῃ τήν περαιτέρω ἐπεξεργασία ἡ λογική (ἄήρ). Λογική εἶναι ἡ διάκρισις κατὰ τήν ἐπεξεργασία τῶν δεδομένων, τό “δίδοσθαι καί τό δοῦναι”, “τό παθεῖν καί τό δρᾶν”, “τό ποιεῖν καί τό παθεῖν” τοῦ Πλάτωνος (Φαῖδρος 270B).

Ὁ ἄήρ εἶναι ἐκεῖνος πού μέ τήν λογική παρέμβασιν θά κρίνῃ κατὰ πόσον τό στοιχεῖον τῆς Γῆς (αἰσθήσεις) εἶναι ἀντικειμενικῶς ὀρθή καί ἐν συνεχείᾳ τό στοιχεῖο τοῦ Ὑδατος (συναισθημα) δέν ἐλειτούργησε σάν παραμορφωτικός καθρέπτης τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμάτων, παρεμβαῖνον καί ἀλλάζον τήν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα μέ τήν παράλογο ὑπερβολὴ συναισθηματικῶν παρορμήσεων.

Ἡ λειτουργία τοῦ Ἀέρος εἶναι ἡ ἐνέργεια, πού θά μεταστρέψῃ τήν καταστροφικὴ δύναμι τοῦ ἀνεξελέγκτου πάθους (συναισθήματος) σέ λογική ἢ παρασυρόμενη ἀπὸ αὐτό θά μετατραπῇ σέ ἀνεμοθύελλα, δηλαδή σέ παράλογη ἀντιμετώπισι τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικότητος σέ συνδυασμό μέ τήν ἐσωτερικὴ ἀναταραχή (θαλασσοταραχή, τρικυμία συναισθημάτων).

Οἱ ἀντιθέσεις τῆς νοητικῆς λειτουργίας, πού ἐκφράζονται διὰ τοῦ ἀέρος εἶναι ἐξ ἴσου ἐντονες μέ ἐκείνες τοῦ συναισθηματικοῦ φορέως.

Διάκρισις x σύγκυσις, σύγκρισις x μονολιθισμός, ἔρευνα x δογματισμός, ἀνάλυσις - σύνθεσις x πίστις, ἀντικειμενικὴ x ὑποκειμενικὴ κρίσις, εἶναι τό νοητικὸ πλέγμα πού θά συνθέσῃ τό οἰκοδόμημα τῶν ἰδεῶν τοῦ ἐλλόγου ὄντος. Ἀλλοτε θετικῶς καί ἄλλοτε ἀρνητικῶς.

Ἡ νόσις ἔχει τήν ἀντιστοιχίαν της εἰς τό στοιχεῖον τοῦ Ἀέρος, διότι ὁ ἥκος μεταδίδεται μέσῳ τοῦ Ἀέρος ἐνεργοποιῶν τήν ἀκοή, κύριον αἰσθητήριον τῆς συλλήψεως πολυπλόκων καί συνθέτων ἐννοιῶν διὰ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ λόγου.

Ἡ ἀντικειμενικὴ πραγματικότης δέν μπορεῖ νά γίνῃ ἀντιληπτή ἀπὸ τήν ψυχή, ἐάν οἱ προσλαμβάνουσες παραστάσεις δέν ἔχουν ὑποστῇ τήν ἐπεξεργασία τῆς οὐσιαστικῆς παιδείας. Καί αὐτὴ μεταδίδεται μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας, δηλαδή διὰ τοῦ ἥκου καί ὄχι διὰ τῆς εἰκόνης, διότι ὁ ΝΟΥΣ εἶναι Ν+ΟΥΣ. Ἡ Νόσις ἀναπτύσσεται διὰ τῆς ἀκοῆς μέσῳ τοῦ ΟΥΣ-ΩΤΟΣ διότι τό οὖς εἶναι τό ὁρατὸ ὄργανο τῆς μεταβιβάσεως ἀπὸ τήν αἰσθητὴν πραγματικότητα στήν νοητή.

Ἐάν ἡ λογική διὰ τῆς κρίσεως ἀναπτυχθῇ ὀρθά, τότε παρεμβαίνει τό αἰσθητήριον τῆς ὁσφρήσεως, τό ὁποῖον χρησιμοποιεῖ καί αὐτό τὸν Ἀέρα προκειμένου νά μεταδοθῶν οἱ ὁσμές. Ἡ “ὠσυμένη ὁσφρησις” εἶναι μεταφορικὸς τρόπος τοῦ λέγειν, πού δηλώνει ὅτι τό ἄτομο ἔχει ὠσυμένη τήν ἰκανότητα νά ἀντιλαμβάνεται τήν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα ὀρθά καί νά πράττῃ συμπλέον μέ αὐτήν, ἐπωφελοῦμενο τῶν ἐκάστοτε καταστάσεων.

Ὁ Ἑρμῆς εἶναι ὁ ἐντεταλμένος, ὅπως παραλάβῃ τίς σκέψεις, τίς προερχόμενες ἀπὸ τὸν συναισθηματικό φορέα καί τίς ἐρμηνεύσῃ, διότι ὁ Ἑρμῆς, λέγει ὁ Σωκράτης (Κρατ. 408B), “τό εἶρειν ἐμήσατο, δηλαδή αὐτός εἶναι ὁ θεὸς πού ἐπενόησε τό λέγειν καί τὸν λόγον”. Ἡ λειτουργία τοῦ Ἑρμοῦ στήν ἀνθρωπίνην ψυχή ἔχει τήν ἀνταπόκρισίν της εἰς τὸν κατώτερο νοητικὸ φορέα, διότι διὰ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ λόγου ἐκφράζονται οἱ ἀνθρώπινες σκέψεις. Ὁ λόγος δέν ἀναπτύσσεται ἄνευ ἀκοῆς. Ἐπειδὴ δέ εἰς τήν Μυθολογίαν ὁ Ἑρμῆς ἐμφανίζεται ἔχων ἀντιθετικές ἰδιότητες εἰς τὸν λόγον, τῆς ἀληθείας καί τοῦ ψεύδους, ἀπέδωσαν στόν υἱὸν τοῦ Πᾶνα τήν διπλὴ φύσιν τοῦ λόγου.

“Διότι ὁ λόγος ἐκφράζει τό πᾶν καί περιστρέφει καί περιστρέφεται ἀδιάκοπα καί εἶναι δύο εἶδων: ἀληθινός καί ψεύτικος. Λοιπὸν τό ἀληθινὸ τοῦ μέρους εἶναι κομψὸ καί θεῖο, καί κατοικεῖ ἐκεῖ πάνω ἀνάμεσα στοὺς θεοὺς, ἐνῶ τό ψεύτικο μένει κάτω ἀνάμεσα στοὺς πλῆθος καί εἶναι τραχὺ καί ὅμοιο μέ τράγο (τραγικόν). Διότι σ’ αὐτὸν γύρω, δηλαδή στόν τραγικὸ βίον, βρίσκονται οἱ περισσότεροι μῦθοι καί τὰ ψέματα”. (Κρατ. 409d).

4. Στοιχείον του Πυρός:

Σκέψεις μετουσιωνόμενες σε ιδέες μπορούν να ανυψωθούν υψηλότερα από τον Αέρα, που εκπροσωπούν, και να μετατραπούν σε Πῦρ, στοιχείο ελαφρύτερο από τον Αέρα και πλησιέστερο προς την πηγή του Φωτός, τον Ήλιο. Όπως ο Ήλιος είναι ευεργετικός με το φῶς και την θερμότητα των ακτίνων και καταστροφικός με την υπερβολική ἄνοδο τῆς θερμοκρασίας, έτσι και οἱ ιδέες όταν μετατρέπονται σε Πῦρ, μπορεί να φωτίσουν τὴν διάνοια καὶ να θερμάνουν τὴν ψυχὴ, ἐξ ἴσου ὅμως μπορεί να προκαλέσουν τὴν πλήρη καταστροφή με τὶς ανεξέλεγκτες ἐκρήξεις θυμοῦ καὶ βίας, όταν παρασυρθοῦν ἀπὸ πάσης φύσεως ἐπιθυμίες.

πολλὰ εἶδη· ὑπάρχει ἡ φλόγα, αὐτὸ πού προέρχεται ἀπὸ τὴν φλόγα, πού δὲν καίει βέβαια, ἀλλὰ δίδει τὸ φῶς στοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐκεῖνο πού παραμένει εἰς τὰ διάπυρα σώματα, ὅταν σβήσῃ ἡ φλόγα. Αὐτὸ πού παραμένει στὰ διάπυρα σώματα, ὅταν σβήσῃ ἡ φλόγα εἶναι ἡ θεία ἔμπνευσις, ἡ ἐπαφή μετὰ τὰ θεῖα πεδία. Ἐκφράσεις ἐμπνεύσεως εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνακάλυψις, ἡ μαντικὴ τέχνη, ἡ ὑψηλὴ Τελετουργία... Μόνον ἡ ἐπαφή μετὰ τὰ Θεῖα Πεδία δίδει διαχρονικὴ ἀξία στὴν ἔμπνευσι.

Πομπὸς φυσικοῦ φωτός ὁ Ήλιος, ὁρατός εἰς τοὺς πάντας, εἶναι ὁ προπομπὸς τοῦ ἀοράτου θεοῦ ὄντος,

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΗ ΜΕΤΑΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ

ΟΡΑΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ		ΑΟΡΑΤΟΣ ΨΥΧΙΚΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ
ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ	ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ	ἀποτελούμενος ἀπὸ ΜΝΗΜΕΣ
1. Γῆ	Σεισμός	Λανθασμένες ἐντυπώσεις προερχόμενες ἀπὸ προγενέστερες ἀσθενεῖς/ἐλαττωματικὲς μνῆμες τῆς ψυχῆς.
2. Ὑδωρ	Τρικυμία	Παραμορφωμένα συναισθήματα ὀφειλόμενα σὲ ὑπερβολὴ παραλόγων παρορμήσεων ἢ ὑποτονικῶν ἀντιδράσεων ἐξ αἰτίας κακῆς ἐρμηνείας τῶν προσλαμβανομένων ἐρεθισμάτων.
3. Ἀήρ	Ἀνεμοθύελλα	Ἀνεξέλεγκτες σκέψεις, διασκορπιζόμενες χωρὶς συνοχὴ καὶ εἰρμό, πού προκαλοῦν σύγχυσι καὶ ἀναποτελεσματικότητα στὴν πρᾶξι.
4. Πῦρ	Κεραυνός	Βία καὶ καταστροφικὸς θυμὸς συνεπεία ὄλων τῶν ἀνωτέρω ἀνεξέλεγκτων ἐπιθυμιῶν καὶ παρορμήσεων.

Ἡ ὀρθὴ παρατήρησις τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κρίσεως διὰ τῆς λογικῆς, φέρει τὸ ὄν σ' ἐπαφή μετὰ τὸν ἀόρατον κόσμον. Τὸ ἀνυπέρβλητο ὕψος τοῦ Ἀρχαίου Κλασσικοῦ Πολιτισμοῦ σὲ ὄλους τοὺς τομεῖς τῆς διανοήσεως, θεμέλιο λίθος εἶχε τὴν εἰς βάθος γνῶσιν τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ διάκρισιν τῶν δυνατοτήτων τῆς ψυχῆς νὰ ἔλθῃ σὲ ἐπικοινωνίαν διὰ τῆς ἐνοράσεως μετὰ τὶς ἀνώτερες Ὀντότητες τῶν θεῶν Πεδίων. Ἡ ὑψίστη αὐτὴ ἔκφρασις τοῦ Πυρός, πού ἐκφράζεται σάν ἔμπνευσις ἢ σάν "θεωρία" ἐνεργοποιεῖ "τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα" τοῦ Σωκράτους, τὴν ἐνόρασι. Διότι τὸ στοιχείο τοῦ Πυρός, ὅπως λέγει ὁ Σωκράτης (Τίμ. 58c), "ἔχει

τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ φωτίζοντος τὴν διάνοια διὰ τοῦ ψυχικοῦ πυρός. Ὑψώνων τὴν ψυχὴ εἰς τὰ ἀνώτερα ἐνορατικὰ πεδία τὴν φωτίζει μετὰ τὴν διαχρονικὴν κατανόησιν τῶν Πρώτων Ἀρχῶν καὶ τοῦ Νόμου.

Ἡ κατανόησις αὐτὴ συνδέει τὴν ψυχὴ τοῦ μικροκοσμικοῦ ἐλλόγου ὄντος μετὰ τὸ μακροκοσμικὸ Σύμπαν εἰς μίαν ἐνδελεχῆ ἀνταλλαγὴν καὶ συνεργασίαν μέσω τῶν φυσικῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, πού διὰ τῆς ἀναλογίας ὁδηγοῦν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, δηλαδὴ εἰς τὴν ΕΝΟΠΟΙΗΣΙΝ τῶν τεσσάρων στοιχείων. ΕΝ ΔΕ ΑΠΟΛΛΩΝ, ἔλεγον οἱ Πυθαγόρειοι (Πλούτ. Περί Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος).

Τὸ ἐρυθρὸ χρῶμα καὶ ἡ θερμότης τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος τοῦ μικροκοσμικοῦ ὄντος, ἀναλογοῦν εἰς τὸ πύρινο χρῶμα καὶ τὴν θερμότητα τῆς ἐκπομπῆς τῶν Ἀκτίνων τοῦ μακροκοσμικοῦ Ἠλίου. Τότε ἡ μεγάλη Καρδιά τοῦ Ἀπόλλωνος συνδέεται μετὰ τὴν μικροκοσμικὴ ψυχὴ ἀπονέμοντάς τῆς τὸ ἔπαθλον τῆς εὐδαιμονίας, ἔπαθλον διὰ τὴν ἐμπνευσμένην χρῆσιν τοῦ ἀτομικοῦ τῆς πύρινου σπινθῆρος, τοῦ τετάρτου λεπτοτάτου, ἀβαροῦς καὶ λίαν εὐκινήτου τῆς φορέως.

Ἡ ἐμπειρία τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν στοιχείων, πού προῆλθε ἀπὸ τὴν ἁρμονικὴν τῶν συνεργασίαν, εἶναι ἡ Πυθαγόρειος Τετρακτὺς εἰς τὴν μίαν τῶν ἑνδεκα ἐκφράσεων τῆς, κατὰ τὸν Θέωνα τὸν Σμυρναῖον.

Εἶναι ἡ θεία Ἀρετή, ὅπως ἀναπτύσσεται εἰς τὰ Χρυσᾶ Ἐπη τῶν Πυθαγορείων καὶ ἡ ὁποία διὰ τῆς ἐνσυνειδήτου ἐφαρμογῆς τῶν ὁδηγίων φέρει τὴν ψυχὴν εἰς τὴν ἐκθέωσίν τῆς.

"Ἦν δ' ἀπαλείψας σῶμα
ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθης,
ἔσσεαι ἀθάνατος, θεὸς ἄμβροτος,
οὐκέτι θνητός".

(Ὅταν δὲ ἐγκαταλείψῃς τὸ σῶμα σου
καὶ ἔλθῃς στὸν ἐλεύθερον αἰθέρα,
θὰ γίνῃς ἀθάνατος, θεὸς ἄμβροτος,
ὄχι πλέον θνητός).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Otto Kern, ORPHICORUM FRAGMENTA Weidmann - Ἰαμβλίκου ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΟΣ ΒΙΟΣ, Ἀθήνα 1993 - Πορφύριου Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΑ, ΠΥΡΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ, Ἀθήνα 1978 - Πέτρου Γράβιγγερ Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ, ἐκδ. ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ-ΔΙΜΕΛΗ, Ἀθήναι 1998 - Εὐαγγέλου Σ. Σταμάτη ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ, Ἀθήναι 1976 - Πλάτωνος ΤΙΜΑΙΟΣ, ΠΟΛΙΤΕΙΑ, ΦΑΙΔΩΝ, ΦΑΙΔΡΟΣ - Ἰαμβλίκου ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΩΜΗΤΙΚΗΣ, ἐκδ. ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ-ΔΙΜΕΛΗ, Ἀθήναι 1998 - Ἀλτάνης ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ, ἐκδ. ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ 1999.

Ἡ διεύθυνση τῆς Ἀλτάνης στὸ Διαδίκτυο ὅπου μπορεῖτε νὰ εὑρετε ἀνανεούμενα ἄρθρα τῆς, εἶναι:

INTERNET
E-MAIL
web. page:
<http://users.otenet.gr/-altagr/>
e-mail: altagr@otenet.gr

Ἡ Ἀλτάνη διδάσκει
στὸ Ἰδεοθέατρον
κάθε Δευτέρα στίς 8:00 μ.μ.

ΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΟΡΘΟΦΩΝΙΑΣ
ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ
ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΤΕΛΟΣ ΠΙΑ ΣΤΟ ΒΡΑΧΝΙΑΣΜΑ
ΠΡΟΣΤΑΤΕΨΤΕ
ΤΙΣ ΦΩΝΗΤΙΚΕΣ ΣΑΣ ΧΟΡΔΕΣ
ΑΠΟΚΤΗΣΤΕ ΦΩΝΗ
ΜΕ ΟΓΚΟ - ΕΝΤΑΣΗ - ΔΙΑΥΓΕΙΑ

Τὰ μαθήματα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ ὁμιλητές, πολιτικούς, δικηγόρους, εκπαιδευτικούς ὄλων τῶν βαθμίδων, νηπιαγωγούς, ξεναγούς, στελέχη ἐπιχειρήσεων, δημοσιογράφους, ἐκφωνητές, ἡθοποιούς, ὑποψηφίους Δραματικῶν Σχολῶν, τραγουδιστές, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὄλους ἐκείνους πού θέλουν νὰ βελτιώσουν τὸν λόγο τους!

ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΤΕ ΤΗΝ ΕΚΕΨΗ ΣΑΣ,
ΕΚΦΡΑΣΤΕ ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΣΑΣ
ΑΦΟΡΩΣΤΕ ΤΕΛΕΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ!

ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΙ:
ΔΙΑΦΡΑΓΜΑΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΝΟΗ
ΟΡΘΟΦΩΝΙΑ
ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΗ
ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ
ΜΝΗΜΗΣ

ΜΕ ΤΟΝ ΗΘΟΠΟΙΟ - ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΗ
ΡΑΔΑΜΑΝΘΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ΤΜΗΜΑΤΑ: ΔΕΥΤΕΡΑ-ΤΕΤΑΡΤΗ-
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 5:30-7:30Μ.Μ.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 52.37.543 - 75.12.156

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΜΑΣ

Υπάρχει μία ιστορία την οποία αναφέρει ο Άγιος Ιουστίνος, στόν διάλογόν μέ τόν Τρύφωνα, όπου διηγείται την προσωπική του εμπειρία, πώς απέρριψε δηλαδή την παραδοσιακή θρησκεία καί έγινε χριστιανός.

Εύρισκόμενος εἰς τήν Ἀλεξανδρείαν ἀπεφάσισε νά σπουδάσῃ. Ξεκίνησε λοιπόν νά παρακολουθῇ μαθήματα στίς διάφορες σχολές τῶν νεοπλατωνικῶν, νεοπυθαγορείων, καθώς καί στωικῶν φιλοσόφων, ἀπό τίς ὁποῖες ὅμως ἔφυγε ἀπογοητευμένος γιά τόν λόγον ὅτι ὁ χρόνος σπουδῶν ἦτο πολύ μέγας - ἀπό πέντε μέχρι ἑννέα ἐτη - καί δίχως νά εἶναι καί βέβαιον ὅτι θά κατανοήσῃ καλῶς τά θέματα τά ὁποῖα θά ἐδιδάσκετο. Καθώς περπατοῦσε στενοχωρημένος συνήντησε ἕνα χριστιανόν ὁ ὁποῖος τόν προσηλύτισε τήν ἴδιαν ἡμέρα.

Ἡ ἑλληνική ἀντίληψις περί τοῦ κόσμου δέν διδάσκει μέ συνοπτικές διαδικασίες, καί γι' αὐτό θά σᾶς ὁμιλήσω γιά τήν δική μου πορεία καί πώς ὁδηγήθηκα στήν μελέτη τῆς θρησκείας τῶν προγόνων μας.

Στό σχολεῖο, ὅπου κατά παράβασιν τοῦ συντάγματος ὑπέστημεν προσηλυτισμόν στήν χριστιανικήν θρησκείαν, ἐδιδάχθημεν ὅτι οἱ πρόγονοί μας ἦσαν κάποιοι οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀνακαλύψει καί ἀναπτύξει εἰς βαθμόν τελειότητος τήν φιλοσοφίαν, τά μαθηματικά, τό θέατρο, τήν ἱατρικήν, τήν ἀρχιτεκτονικήν, τήν γλυπτικήν, τήν νομοθεσίαν, τήν πολεμική τέχνην καί πολλά ἄλλα. Ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος αὐτοῦ δέν εἶναι δυνατόν νά γραφῇ κάτι σοβαρόν σήμεραν τό ὁποῖον νά μή ἀναφέρεται εἰς τούς πρώτους διδάξαντες.

Παρά τά ἐπιτεύγματά τους ὅμως δέν κατάφεραν νά ἀνακαλύψουν τίς πρώτες ἀρχές, δηλαδή πώς ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος, τί εἶναι ἄνθρωπος, ποῖες πρέπει νά εἶναι οἱ ἀξίες τῆς ζωῆς, ποῖος εἶναι ὁ σκοπός του.

Σημειωτέον ὅτι ἐδιδάχθημεν ὅτι ὅλα αὐτά ἀπεκαλύφθησαν εἰς ἕνα νομαδικόν λαόν ὁ ὁποῖος περιεπλανᾶτο ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη στήν ἔρημον, δηλαδή μία ἀνωτέρα διάνοια μετέβη στά τσαντήρια γιά νά διδάξῃ τίς μεγάλες ἀλήθειες. Ἡ ἱστορία ἀλλά καί ἡ πείρα μᾶς ἔχει διδάξῃ ὅτι στά τσαντήρια διδάσκονται ἄλλα μαθήματα καί ὄχι μεγάλες ἀλήθειες.

Ἀντιθέτως, ἐδιδάχθημεν ὅτι οἱ πρόγονοί μας ἔκαναν τό λάθος νά πιστεύουν σέ πολλούς θεούς, καί ὄχι σέ ἕνα, τονίζοντες πάντα τίς πικάντικες ἱστορίες γιά τίς σχέσεις τῶν θεῶν μεταξύ τους. Αὐτή ἡ ἀποψις ποτέ δέν μέ ἔπεισε καί ἀρχισα νά ἐρευνῶ τά ἐλάχιστα κείμενα τά ὁποῖα ἔχουν διασωθῇ γιά νά βρῶ τί σημαίνει «Φιλοσοφίας κεκαθαμένοι» ἢ «κύκλου λῆξαι» ὁ ὁποῖος ἦτο καί ὁ χαιρετισμός τῶν μεμνημένων στά Ἐλευσίνα Μυστήρια.

Πιστεύοντας ὅτι κάθε δένδρο κρίνεται ἐκ τῶν καρπῶν του διεπίστωσα ὅτι ἡ θρησκεία αὐτή εἶχε ὡς ἐπιταγήν της

τήν ἐνασχόλησι τοῦ ἀνθρώπου μέ τίς ἐπιστήμες, μέ τήν ἐρευνα τῆς ἀληθείας, καθώς καί μέ τήν γνωστικήν καί ἠθικήν τελειοποίησίν του, μέ ἀποτέλεσμα τήν δημιουργία αὐτοῦ τό ὁποῖον σήμερα ὀνομάζουμε «κλασσικός ἄνθρωπος».

Ἡ βασική της ἀρχή εἶναι ὅτι ὁ κόσμος εἶναι αὐτογέννητος, αὐτοπάτωρ καί αἰῖδιος. Δέχεται τήν ὑπαρξί δύο κοσμογονικῶν οὐσιῶν καί ἀπορρίπτει ὡς ἀνύπαρκτον ὅτιδήποτε εὑρίσκεται ἐκτός κόσμου. Ἡ κοσμογονία ὅπως περιγράφεται ἀπό τόν Ὀρφικό Λόγον ταυτίζεται μέ τίς πλέον σύγχρονες ἀπόψεις τῆς φυσικῆς.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως καί ὅλα τά ἄλλα ὄντα τά ὁποῖα εὑρίσκονται στόν κόσμο, ἀκολουθοῦν τόν νόμον τῆς ἐξελέξεως. Ἡ ψυχὴ ἔχουσα ὕλική φύσιν εἶναι ἀθάνατος, καί διὰ τῶν συνεχῶν μετεμψυχώσεων, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ ὅλα τά ἔμβια ὄντα, τελικὰ ἐγκαθίσταται καί στόν ἄνθρωπον. Ὅπως λέει καί ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὑπῆρξε φυτόν, ψάρι, ἄνθρωπος, ἐννοῶντας βέβαια τήν ψυχήν του.

Σκοπός τῶν ἀπείρων μετεμψυχώσεων εἶναι ἡ τελειοποίησις τοῦ ἀνθρώπου καί ἐν τέλει, ἐφ' ὅσον τοῦτο καταστῇ δυνατόν, ἡ εἰσοδός του εἰς τούς ἀνωτέρους κόσμους. Ἡ πορεία τήν ὁποῖα ἔπρεπε νά ἀκολουθήσῃ ὁ ἄνθρωπος γιά νά κατορθώσῃ νά πραγματοποιήσῃ αὐτό τό ἄλμα, ἐδιδάσκετο στά μυστήρια, καί μάλιστα στήν Ἐλευσίνα καί ὄχι βέβαια ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου ἢ ὅτιδήποτε ἄλλο ἀνόητο ἔχει ἀκουσθῇ. Ἀκούγεται δέ παράλογο νά ὑπῆρχε μυστηριακή ἀπαγόρευσις γιά τήν καλλιέργεια ἀγροτικῶν προϊόντων.

Ἡ ἀποψις αὐτή περί τοῦ κόσμου ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν δημιουργία πολυθεϊσμοῦ καί εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος μέ οἰονδήποτε μονοθεϊσμόν. Ἡ Ἑλληνική Κοσμοθέασις δέχεται λοιπόν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐν δυνάμει θεός καί ὡς ἀποτέλεσμα τῆς θέσεως αὐτῆς ἔχομε τήν δημιουργία ἐλευθέρων ἀνθρώπων καί ὄχι ποιμνίων.

Τά ἐλάσματα, χρυσές πινακίδες, τά ὁποῖα ἔχουν εὑρεθῇ σέ τάφους μεμνημένων ὀρφικῶν εἶναι ἀποκαλυπτικά. Σᾶς μεταφέρω ἕνα ἐξ αὐτῶν. Ἀναφέρει λοιπόν τό ἔλασμα: «Ἀλλά μόλις ἡ ψυχὴ σου ἀφήσῃ τό φῶς τοῦ Ἡλίου δεξιὰ πῆγαινε, προσεκτικός στά πάντα. Χαῖρε ἐσύ πού ἔπαθες τό πάθημα αὐτό πού ποτέ μέχρι σήμερα δέν εἶχες πάθει. Ἐγινε Θεός ἀπὸ ἄνθρωπος. Ἐρίφιο ἐσύ ἔπεςες μέσα στό γάλα. Χαῖρε, χαῖρε, βάδιζε δεξιὰ πρός τά λειβάδια καί τά ἱερά ἄλση τῆς Περσεφόνης».

Ἡ Ἑλληνική Θρησκεία εἶναι ἡ Θρησκεία τῆς πνευματικῆς ἐξελέξεως, τῆς φιλοσοφίας, τῆς τέχνης, τῶν ἐπιστημῶν, τῆς ἠθικῆς καί ὁ δημιουργός τῆς Λογικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους καί τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος. Γι' αὐτό καί τήν ἐπέλεξα.

Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ

Μερικές φορές εὐρήματα -σέ κατάλοιπα κείμενα ἢ σέ ἀρχεῖα- μικρῆς φαινομενικά ἀξίας ἀπὸ πρώτης ὄψεως, καταδεικνύεται ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι ἔχουν μία βαρύτητα ἀσυγκρίτως μεγαλύτερη ἀπὸ ὅ,τι νόμιζε κανεῖς ἀρχικά. Ἡ καταξίωσις τῆς «καλῆς ἰδέας» (τῆς σωστῆς ἐμπνευσης) τοῦ εὐρέτη ἢ τοῦ ἀρχαιοδύτη, νά ἐρευνήσῃ αὐτά τά κείμενα, νά τά ἐκτιμήσῃ, νά τά προσέξῃ, νά τά ἀξιολογήσῃ εὐνοϊκὰ καί νά τά διαφυλάξῃ, συντελεῖται συχνά ὕστερα ἀπὸ πάροδο πολλῶν ἐτῶν, κάποτε μάλιστα καί ἀρκετῶν δεκαετηρίδων. Εἶναι καί φορές πού ἡ «πλήρης δικαίωσις» ἔρχεται σέ ἐποχὴ πού δέν ζοῦν πιά οὔτε ὁ συντάκτης τῶν κειμένων οὔτε ὁ πιστός καί φανατικός λάτρης τῆς μνήμης αὐτοῦ τοῦ τελευταίου.

Ἔτσι ἐγινε καί μέ τά «κείμενα τοῦ Ντῆναχ», μέ τήν πολυσέλιδη ἐκείνη Ἀφήγησις, πού ὁ ἀείμνηστος Κεντροευρωπαϊὸς γερμανόφωνος ἰδιωτικὸς ἐκπαιδευτικὸς Παῦλος-Ἀμαδέος Ντῆναχ (1886-1924) εἶχε ἐμπιστευθῇ στά μέσα τοῦ 1924, λίγο καιρὸ πρὸ τοῦ θανάτου του, στά χέρια τοῦ τότε φοιτητῆ τῆς Νομικῆς (καί μαθητῆ τοῦ σέ παραδόσεις γερμανικῆς γλώσσας) κ. Γ. Μ. Παπαχατζῆ, τοῦ κατοπινοῦ καθηγητῆ καί «δασκάλου» σειρᾶς γενεῶν ἀπὸ σπουδαστὲς πολιτικῶν ἐπιστημῶν καί ἐπίσης δημοσιογραφίας.

Στὴν ἀρχὴ ἡ σκέψις καί ἡ ἀπόφασις γιά τήν «διαφύλαξιν» ἐκείνης τῆς Ἀφήγησις εἶχε φανῇ στόν κ. Παπαχατζῆ σάν μία ἀπλὴ ἐκδήλωσις «ὀφειλῆς τιμῆς καί σεβασμοῦ» στήν μνήμη τοῦ παλαιοῦ του δασκάλου. Καί αὐτὴ ἡ ἐντύπωση κράτησε πολλὰ χρόνια στοὺς στοχασμούς του. Δεκαετίες ὁλόκληρες. Καθὼς ὁ ἴδιος μᾶς διηγείται, περιέσωσε τά χαρτιά αὐτά (πού εἶχαν τούς τίτλους «Πρῶτο Τετράδιο», «Δεύτερο Τετράδιο» καί «Σελίδες Ἡμερολογίου») μέ τήν ἰδέα καί τό συναίσθημα «νά δεῖξῃ σεβασμὸ καί εὐγνωμοσύνη» στόν συντάκτη τῶν κειμένων, πού εἶχε σταθῇ εὐεργέτης του ἐκεῖνα τά παλιὰ χρόνια τῆς νιότης του καί τῆς σκληρῆς του προσπάθειας γιά ὁλοκλήρωσις τῶν σπουδῶν του.

Μονάχα ὕστερα ἀπὸ ὁλόκληρες δεκαετίες μπόρεσε νά ἀντιληφθῇ ὅτι κρατοῦσε στά χέρια του ἕνα καθαυτό πνευματικὸ θησαυρό. Δεκάδες χρόνια εἶχαν μεσολαβήσει, κατὰ τήν διάρκεια τῶν ὁποίων γινόταν ἡ μετάφρασις (1926 ἕως 1940), προετομαζόταν μιά κριτικὴ ἔκδοσις, συντασσόταν ἕνα ἐμπειριστατικὸ «προεισαγωγικὸ καί κριτικὸ σημείωμα», ἐτοιμάζονταν οἱ ὑπομνηματισμοί, οἱ διευκρινήσεις, οἱ ἐπεξηγήσεις, τά γλωσσάρια καί οἱ χρονολογικοὶ καί ἡμερολογιακοὶ πίνακες.

Ἀκόμη καί ὅταν κυκλοφόρησε (1972) ἡ πρώτη πλήρης («πλήρης» ὄχι ἐντελῶς) ἔκδοσις τῶν κειμένων τοῦ Πάουλ Ντῆναχ μέ τόν τίτλο «Ἡ Κοιλὰ τῶν Ρόδων» (σέ δύο τόμους), ἡ προηγουμένη μας γενεὰ δημοσιογράφων καί κριτικῶν ἐχαρακτήριζε ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον -οἱ περισσότεροι δηλαδή ἀπὸ αὐτούς- τά κείμενα ὡς «ἕνα

πολύ ἐπιτυχημένο λογοτέχνημα, μέ ἀπίστευτη ζωντάνια στίς ἀπεικονίσεις περιστατικῶν», ἀλλὰ «περιστατικῶν προδήλως φανταστικῶν», ὡς ἕνα «ὄραματισμὸ μελλοντολόγου μέ ἀπίθανη πειστικότητα καί μέ πολυγνώσια καί περιγραφικὴ ἱκανότητα πρωτοφανῆ», ὡς ἕνα «θαυμάσιο ἔργο ἐπιστημονικῆς φαντασίας ὑψηλοῦ ἐπιπέδου», γεμᾶτο «μεγαλήγορες προβλέψεις καί μεγαλόπνοη λυρική διάθεσις».

Λίγοι ἦσαν ἐκεῖνοι πού διαισθάνονταν ὅτι κάτι πολὺ οὐσιαστικώτερο καί πολὺ πιὸ πραγματικὸ καί θετικὸ καί ἀληθινὸ ἐμπεριείχαν τά ἐκτεταμένα ἐκεῖνα καί τόσο ζωντανὰ κείμενα ταξιδιωτικῆς πεζογραφίας, οἱ ἐντυπωσιακὲς ἐκεῖνες εἰκόνες ἀληθινῆς ζωῆς, κατὰμεστις ἀπὸ βιωμένα περιστατικά. Καί ἀλήθεια καταδείχθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων ὡς γεγονότα πού τά ἔζησε ὁ συντάκτης ἐκείνων τῶν σελίδων μέσα σέ μιάν ἀτμόσφαιρα ἀνώτερης πνευματικῆς ζωῆς, σέ περιβάλλον ἐποχῆς πού θά τήν ζήσουν κάποτε μελλοντικά οἱ μακρινοὶ ἀπόγονοι τῶν τωρινῶν Εὐρωπαίων.

Τὰ τελευταῖα εἰκοσιετῶς χρόνια (1972 ἕως 2000) ὁ βαθμὸς πίστεως στά κείμενα ἔχει ἐξυψωθῇ καί τονωθῇ σέ μέτρο πού θά προκαλοῦσε ἐκπληξή -διότι μάντις καί προφήτης δέν ὑπάρχουν πιά στήν ἐποχὴ μας- ἂν δέν εἶχαν μεσολαβήσει ὀρισμένα νέα στοιχεῖα. Ὅρισμένα δηλαδή ἀξιόλογα ἐπαληθευτικά περιστατικά, συμπορευόμενα μέ τήν ροὴ τῶν χρονικῶν διαστημάτων, πού τά ζοῦμε ὅλοι μας.

Ἦρκεσε νά περάσῃ μία τετραετία (1972 ἕως 1975) καί δέν εὗρισκε πιά κανεῖς ἀντίτυπα ἀπὸ τήν πρώτη δίτομη ἔκδοσις. Δέν εἶναι ὅμως μονάχα ἡ μεγάλη κυκλοφορία καί διάδοσις τῶν κειμένων, πού συνετέλεσε στό νά ὑψωθῇ σέ τόσο ἱκανοποιητικὸ ἐπίπεδο ἡ πίστις στήν ἀληθινότητά τους. Εἶναι κυρίως οἱ «πραγματοποιήσεις» πού ἔχουν συντελεσθῇ σέ τοῦτα τά τελευταῖα ἰδίως εἰκοσιετῶς περίπου χρόνια (ὕστερα ἀπὸ τήν ἐκτύπωση καί τήν κυκλοφορία τῆς πρώτης ἐκδόσεως), οἱ θετικές καί χειροπιαστὲς «πραγματοποιήσεις», πού καλοῦν τούς «ἄπιστους Θωμάδες» νά ἐπιθέσουν τό χέρι στόν τύπο τῶν ἡλων.

Καί ἔτσι κανεῖς πιά τώρα δέν μιλεῖ γιά τήν «λογοτεχνικὴ ἀξία» τῶν κειμένων καί γιά ἐκεῖνες τίς «εἰκόνες ζωῆς μέ τήν πρωτοφανῆ πειστικότητα». Ἡ φιλολογικὴ καί ἡ λογοτεχνικὴ πλευρά τῶν κειμένων ἔχει τώρα περάσει σέ πλάνο ἐντελῶς δευτερώτερο. Οἱ ἐκδοχὲς καί οἱ ἀπόψεις στίς ἡμέρες μας διχάζονται διαφορετικά: Πρόκειται γιά ἐξαιρετικὴ ἐνορατικὴ δύναμη ὀφειλόμενη στόν ἄνευ προηγουμένου ψυχοδυναμισμό τοῦ συντάκτη τῶν κειμένων, πού τόν ἔχουν τοῦτα ἐδῶ καταδείξει ἀληθινὸ προφήτη; Ἡ μήπως ἀντιθέτως πρόκειται γιά ἕνα ἀπὸ τά πολὺ σπάνια σέ ἀδρότητα καί σέ ἐνάργεια «φαινόμενα παραψυχολογίας» πού εἶχε

παρατηρηθῇ σέ δωδεκάμηνο περίπου χρονικό διάστημα (Μάιος 1921 - Μάιος 1922) σέ μία από τίς πιό πολιτισμένες περιοχές τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης;

Ὁ ἴδιος ὁ Ντῆναχ τάσσεται στά κείμενά του ὑπέρ τῆς τελευταίας αὐτῆς ἐκδοχῆς καί μᾶς διαβεβαιώνει (ὁμολογώντας το μέ μίαν ἀξιοθαύμαστη πραγματικά μετριοφροσύνη) ὅτι «δέν ἔχει δώσει τίποτα δικό του», ὅτι ἀπλῶς δηλαδή «ἀφηγεῖται ἐκεῖνα τά ὁποῖα εἶδε καί ἔζησε», μή προσθέτοντας τό παραμικρό δημιουργικό προσωπικό στοιχείο στά κείμενα.

Οἱ ἀπόψεις λοιπόν διχάζονται τώρα καί ἐπαμφοτερίζουν σύμφωνα μέ τά ἀμέσως προηγουμένως ἐδῶ γραφόμενα. Ἐνα τουλάχιστον εἶναι βέβαιο: Πώς ὁ συντάκτης τῶν πρωτοτύπων κειμένων ἦταν ὑπαρκτό πρόσωπο καί πώς ἔζησε στήν χώρα μας στήν διετία 1922-1924 (σελ. 105 ἐπ. τῆς «Κοιλιάδας τῶν Ρόδων»). Γερμανόφωνος ἀπό μητρική γλῶσσα (μέ προφορά Βιεννέζου ἢ ἀκριβέστερα τοῦ Σάλτζμπουργκ), φιλέλληνας, πονώντας τήν ἐθνική μας συμφορά τοῦ Αὐγούστου 1922, κάθησε καί ἔγραψε τούς μήνες τοῦ 1923 (ἀπό τόν Μάιο καί πέρα) κάτω ἀπό τήν σκιά τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου ἦταν ἐνοικιαστής σέ δύο φοιτητικά δωμάτια στήν Πλάκα (καί μερικούς μήνες τοῦ 1924 στό Μαρούσι), κάθησε καί ἔγραψε τά κείμενα ἐκεῖνα πού τούς ἐπιφύλασσε ἡ μοῖρα μιά μοναδική καί ἀδευτέρωτη τύχη: Νά προσεπικυρώνεται ἡ ἐγκυρότητα τοῦ περιεχομένου τῆς Ἀφηγήσεως ὁλοένα καί περισσότερο, ὅσο προχωροῦν οἱ δεκαετίες.

Σχεδόν ὅλα τά ἄλλα βιβλία (εἴτε τά σχετιζόμενα μέ τίς φυσικές ἐπιστήμες εἴτε τά ἱστοριογραφικά εἴτε τά τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν κ.λπ.) χάνουν κατά κανόνα ἓνα μέρος τῆς ἀξίας τους ὅσο περνάει ὁ καιρός, καταλήγοντας νά εἶναι ἀνεπίκαιρα, «ξεπερασμένα», νά καταδεικνύονται ἐσφαλμένα σέ ὁρισμένα σημεῖα τους. Ἡ χρονικά ἀντίστροφη μοῖρα τελεῖ σέ συνάρτηση μέ τήν ἐγκυρότητα τοῦ περιεχομένου τῆς «Κοιλιάδας τῶν Ρόδων».

Στά πρῶτα χρόνια τῆς κυκλοφορίας της (1972 ἕως 1975 μέ ἀγορές καί κατόπιν μέ χρησιδάνεια) δέν εἴχαμε ἰδέα ἐμεῖς οἱ μελετητές της γιά τό ἀληθές τοῦ περιεχομένου ἐκείνων τῶν κειμένων. Τώρα ὅμως ἔχουν μεσολαβήσει, ἔχουν συντελεσθῇ καί ἔχουν πραγματοποιηθῇ ἓνα σημαντικό μέρος ἀπό τά περιστατικά πού ἐκεῖ μέσα ἀναφέρονταν ἀπό τόν Μάιο τοῦ 1923.

Καί ἐπειδὴ «ἐπαληθεύσεις» συνεχίζονται στήν διάρκεια δεκαετηρίδων καί αἰώνων μελλοντικά, ἡ «Κοιλιάδα τῶν Ρόδων» εἶναι ἓνα βιβλίο τό ὁποῖο στά χρόνια πού πέρασαν ἦταν ἐξαιρετικά δυσεύρετο καί περιζήτητο, καί μάταια ὁ κάθε μορφωμένος καί καλλιεργημένος ἄνθρωπος (φιλιανγνώστης ἢ φιλιανγνώστης τῶν ἐποχῶν πού θά ζοῦν οἱ ἀπόγονοι τῆς συγχρόνου μας γενεᾶς) προσπαθοῦσε νά πείση τούς λιγοστούς εὐτυχεῖς «κατέχοντας» (κληρονόμους

παλαιῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ ἀντιτύπου) νά τοῦ δώσουν τό ἀντίτυπο δανεικό γιά λίγες τουλάχιστον ἐβδομάδες.

Ἐγραψα «ὁ κάθε μορφωμένος καί καλλιεργημένος ἄνθρωπος». Καί πραγματικά κάποιος πού δέν θά ἔχη τήν ἀπαιτούμενη ἀνώτερη μόρφωση καί ἐσωτερική καλλιέργεια, δέν θά πρέπει νά ἀρχίσῃ νά διαβάζῃ τά κείμενα. Τό ἴδιο ἄλλωστε ἰσχύει καί τώρα. Δέν θά καταλάβῃ τίποτε καί θά τά ἀφήσῃ στή μέση. Οἱ ἄλλοι, οἱ πλουτισμένοι πνευματικά καί ψυχικά -οἱ ἄνθρωποι μέ μόρφωση καί ἐσωτερική καλλιέργεια- θά πρέπει νά ἐνημερωθοῦν πρῶτα διαβάζοντας τίς σελίδες 745 ἕως 832 καί ὕστερα νά ἀρχίσουν νά διαβάζουν τούς δύο προλόγους τοῦ μεταφραστῆ καί ἐν συνεχείᾳ τά ἴδια τά κείμενα. Προσεκτικά ὅμως καί μέ τήν σειρά. Ὅχι ἀποσπασματικά.

Θά ἰδοῦν ἐκεῖ νά ἐκτυλίσσονται μπροστά στά ἐκπληκτά μάτια τους -σάν ἓνα μεγάλο δραματικό ἱστορικό θέαμα πού ἀκολουθεῖ τήν ροή τοῦ χρόνου σάν πάνω σέ μία πανοραμική ὁθόνη- οἱ ἱστορικές τύχες τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης γιά μεγάλα χρονικά διαστήματα (στό τελευταῖο πέμπτο τοῦ 20οῦ αἰῶνα, στόν 21ο καί στούς ἐπομένους ἕως τό 3906 μ.Χ.) καί ἡ παραλληλόδρομη ἰσόχρονη ἐξελικτική πορεία τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Μερικοί πού ἔχουν μελετήσει εἰς βάθος τήν «Κοιλιάδα τῶν Ρόδων» θεώρησαν πώς βαθεῖα φιλέλληνας συντάκτης τῶν σχετικῶν κειμένων εἶχε ἐπηρεασθῇ ἀπό τόν Ἀπρίλη τοῦ 1923 καί πέρα ἀπό τά σύγχρονά του γεγονότα (τήν κατάρρευση τῆς ἐλληνικώτατης Ἰωνίας, τό ἐθνικό δρᾶμα τῆς φυλῆς μας) καί θέλησε νά δώσῃ στούς Ἕλληνες -καί μαζί μ' αὐτούς σ' ὅλους τούς Εὐρωπαίους- νέες ἐλπιδοφόρες προοπτικές. Ἄλλοι πάλι μελετητές τῶν κειμένων εἶχαν σχηματίσει τήν ἰδέα πώς ὁ συντάκτης τους τελοῦσε ὑπό τήν ἐπίδραση τῶν ἰδεῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος, τῶν ὑψηλῶν ἰδανικῶν τοῦ Coudenhove Kalergi, πού ἀκριβῶς ἐκείνη τήν χρονιά (1923) εἶχε κυκλοφορήσει τό βιβλίο του «Πανεурώπη». Διότι πραγματικά ὁ Ντῆναχ ὁραματίζεται στά κείμενά του μιά νέα «μεγάλη ἰδέα», μιά νέα ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἀκμῆ τοῦ πολιτισμοῦ, σέ διαμέτρηση πανευρωπαϊκό καί μάλιστα σέ πλαίσια οἰκουμενικότητας.

Καθώς ὅμως περνοῦσαν οἱ δεκαετίες (ἤδη ἐβδομηντα ἔξι χρόνια ἀπό τόν θάνατο τοῦ Ντῆναχ τό 1924), οἱ ὁπαδοί καί οἱ θαυμαστές τῆς μεγάλης αὐτῆς πνευματικῆς φυσιογνωμίας βλέπουν νά προκύπτει ἀπό τήν μελέτη τῶν κειμένων της κάτι πολύ-πολύ περισσότερο καί ἀνώτερο καί ὑψηλότερο ἀπό τό κήρυγμα τῆς πανευρωπαϊκῆς ἐνότητος τοῦ Κουντενχόβε-Καλέργη.

Ὁ Ντῆναχ στήν «Κοιλιάδα τῶν Ρόδων» μᾶς ἀπεικονίζει μίαν ὁλόκληρη ἐποχή μεγάλης ἀκμῆς τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ στήν Εὐρώπη, καί μάλιστα στήν οἰκουμένη ὁλόκληρη, τήν ὁποία μᾶς ἐμφανίζει ἐπηρεασμένη ἀπό τήν ἠθική καί πνευματική ἀκτινοβολία τῆς μεγαλάνυμης τούτης γηραιᾶς καί σεβάσμιης εὐρω-

παϊκῆς περιοχῆς. Μᾶς ἀπεικονίζει μίαν ὁλόκληρη ἐποχή μεγάλης ἀκμῆς τοῦ πολιτισμοῦ, μιά φωτεινὴ «ῥα» τῆς ἀνθρωπότητος, πού θά διαρκέσῃ, λέει, ὁλόκληρους αἰῶνες καί θά ὑπερακοντίσῃ σέ πολιτιστική ἀκμῆ τόν 5ο αἰῶνα τῶν Ἀθηνῶν καί τήν ἰταλική Ἀναγέννηση, καθώς καί τόν 19ο, τόν «μεγάλο αἰῶνα» τῶν Κεντρο- καί Δυτικοευρωπαίων.

Ὁ Ντῆναχ στά κείμενά του ζῇ κυριολεκτικά μέσα στό πνευματικό καί κοινωνικό κλίμα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς μέ τήν τόσο ὑψηλὴ στάθμη πολιτισμοῦ. Τά κείμενα ἔχουν ἐκδοθῇ μέ τόν τίτλο «Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων» ἀπό τόν μεταφραστὴ τους -τόν μαθητὴ τοῦ συγγραφέως, κ. Γ. Παπαχατζῆ- καί κυκλοφοροῦν τώρα σέ νέα «κριτική» ἐκδοση μέ ἐπεξηγήσεις, κρίσεις, ὑποσημειώσεις καί διευκρινήσεις τοῦ μεταφραστοῦ. Καί οἱ μὲν λεπτομέρειες τῶν περιγραφῶν (στό περιβάλλον κοινωνικῆς καί πνευματικῆς ζωῆς ἐκείνου τοῦ πολιτισμοῦ τῆς τόσο ὑψηλῆς κλάσεως) εἶναι στά ἀλήθεια ἐκπληκτικές. Θά ἔλεγε κανεὶς ὅτι θά ἦταν ἀδύνατο ὁ συντάκτης τῶν κειμένων νά δώσῃ μιά τόσο πιστὴ εἰκόνα ὅλων ἐκείνων τῶν περιστατικῶν, ἂν δέν τά εἶχε ζήσει πραγματικά. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἐντυπωσιάζει ἀκόμη περισσότερο εἶναι τό ὅτι βλέπουμε σήμερα νά ἐπαληθεύονται ἓνα-ἓνα ἐκεῖνα πού εἶχαν προλεχθῇ καί γραφῇ πρό ἐβδομηντα ὀκτὼ ἐτῶν.

Ποιά ἀκριβῶς εἶναι λοιπόν ἡ νέα «μεγάλη ἰδέα» πού ἀπεικονίζεται σέ ἐκεῖνα τά κείμενα; Θά μπορούσε κανεὶς μέ λίγες λέξεις νά πῇ: Μιά Πανεурώπη (καί μία ὁμόσπονδη πανοικουμένη σέ πολιτική καί κοινωνική ὁργάνωση καί ἐνότητα), μία πανοικουμένη ἰδιότυπα σοσιαλιστική, κατοικουμένη ἀπό τούς μακρινούς ἀπογόνους τῶν τωρινῶν Εὐρωπαίων, πού ἔχουν βρεῖ μιά μορφή εὐτυχίας μέ ὑψηλά βιώματα. Δέν ἀρκοῦνται σέ ἀπλές τεχνολογικές ἐπιτεύξεις, ὑψηλὴ στάθμη ὕλικῆς ζωῆς καί ἱκανοποιητικοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου.

Ἐχουν κυρίως βιώματα ἐσωτερικῆς καλλιέργειας καί ἐσωτερικοῦ πολιτισμοῦ καί εὐημεροῦν ζώντας ἐτσι μίαν ἀνώτερη πνευματικὴ ζωή. Ἐχουν διαμορφώσει ἓνα κοινωνικό σύστημα ἰδεώδους δομῆς, συνδυασμένο μέ μιά μορφή πολιτιστικῆς ἀκμῆς πού ἦταν μόνο μέσα στά ὄνειρα τῆς καρδιᾶς τῶν παλαιότερων ἐποχῶν. Καί αὐτό σέ κάθε τομέα πνευματικοῦ πολιτισμοῦ: Καλλιτεχνική δημιουργία, μεταφυσική πίστη, ἰδεώδη, ἀνθρωπισμός, κοινωνικὴ δικαιοσύνη, λυρικός λόγος, ἐπιτεύγματα στίς ἐπιστήμες κ.λπ. Ἰδίως στόν τομέα τῆς μεταφυσικῆς πίστες ἐμφανίζεται μιά πολύ αἰσιόδοξη προοπτική, πού θέτει τέρμα στόν μεταφυσικό πόνο τοῦ ἀνθρώπου καί χαρίζει τήν λύτρωση στίς ἄλλοτινὰ τόσο «πεφορτισμένες» ἀπό ἄγχος ἀνθρώπινες ψυχές.

Ὅχι μονόπλευρος τεχνικοοικονομικός πολιτισμός μέ τήν σημερινὴ ἀφόρητη μονομέρεια τῆς τεχνικοκρατίας, ἀλλὰ πολιτισμός τεχνικός καί πνευματικός συνάμα, πολύ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, γιά πρώτη φορά στήν ἱστορικὴ πορεία τῶν ἀνθρώπων.

Ἐκεῖνο ὅμως πού ἀξίζει ἴσως περισσότερο ἀπὸ ὅλα νά τονισθῇ γιά τά κείμενα αὐτά, εἶναι οἱ «ὀλοφάνερες ἐπαληθεύσεις», πού στά πρῶτα χρόνια τῆς κυκλοφορίας τους (1972 ἐπ.) δέν εἶχαν παρατηρηθῇ ἐπειδὴ ἀπλῶς-στατά δέν εἶχαν ἀκόμα συντελεσθῇ (πραγματοποιηθῇ). Καί ἐδῶ διερωτᾶται ὁ καθένας πολὺ εὐλογα καί πολὺ φυσικά: Τί θά γίνῃ (δηλαδή μέ πόσο ὑψηλὸ μέτρο θά κριθῇ ὁ βαθμὸς ἐνορατικότητος τοῦ συντάκτη τῶν κειμένων), ἂν οἱ τόσο χαρακτηριστικὲς αὐτὲς ἐπαληθεύσεις συνεχισθοῦν; Ἔως τώρα ἔχουμε τίς ἐπαληθεύσεις τῶν τελευταίων ἐβδομηντα ἔξι ἐτῶν (1924 ἕως 2000) ἢ ἔστω τῶν τελευταίων εἰκοσιοκτὼ ἐτῶν (1972-2000), ἂν πάρῃ κανεὶς ὡς ἀφετηρία τίς ἡμέρες τῆς πρώτης κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου.

Καί ὁ καθένας μπορεῖ νά τίς ἐλέγξῃ στίς σελίδες τῆς «Κοιλιάδας τῶν Ρόδων»: Μεταξύ ἄλλων π.χ. σελ. 271 (τεχνολογικά ἐπιτεύγματα μέ ἀπίστευτη ἀκρίβεια), 275 ἕως 276 (πρόρρηση τῶν ἀξιολογικῶν πεποιθήσεων τῶν βορείων Εὐρωπαίων πάνω σέ θέματα ἐρωτικῆς καί συναισθηματικῆς ζωῆς, τά ὁποῖα βλέπουμε ὀλοφάνερα σήμερα), 427 (τεχνολογικά θαύματα πού ἔχουν ἀρχίσει νά πραγματοποιοῦνται στά χρόνια μας), 479 ἕως 480 (ὑποσημείωση ἀστερίσκου, πού δίνει ὀνόματα πρωτουργῶν καί ὑπευθύνων τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου), 485 ἕως 491 (ὀλοζώντανη ἢ εἰκόνα πορείας τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ στό τελευταῖο πέμπτο τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Μιλάει γιά τήν ἐποχὴ 1980 ἕως 2000), 498 (μιλάει γιά τήν «πλημμυρίδα τοῦ οἰκισμοῦ», τήν urbanization, τήν μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος [pollution], τήν αἰθαλομίχλη, τήν ἀναγκαίᾳ χρησιμοποίηση προσωπίδας γιά τήν κυκλοφορία ἐξ αἰτίας τῆς μολύνσεως τῆς ἀτμοσφαιρᾶς κ.λπ. τῶν ἐτῶν γύρω στό 1980 καί ἀκόμα πιό πολὺ τά ἐπόμενα χρόνια), 585 ἕως 587 (σμήνη ἀπὸ ἱπταμένους δίσκους μέ προέλευση κατασκευῆς τῆς δικῆς μας γήινης τεχνολογίας) κ.λπ.

Τό κείμενο κατὰ λέξη εἶναι τό ἐξῆς: «Σκοτείνιασε ὁ οὐρανός. Τά κοπάδια οἱ δῖσκοι πηγαίνανε στά τεχνητά τώρα-ἐδῶ φεγγάρια, χιλιάδες μίλια ψηλά, στά οὐρανοδρόμια ἐδῶ νησιά τους, ἀνθρώπινης τεχνολογίας ἐπιτεύγματα, στίς πυκνοκατοικημένες ἀποικίες τῶν ἐπιστημόνων τους, πού δορυφοροῦνε ἀπὸ ἐκεῖ πάνω τήν ὑδρόγειό μας, ἀκολουθώντας στήν ἐντέλεια τήν περιστροφή της καί τήν τροχιά της καί κουβαλώντας στήν ράχη τους τά θρυλικά ἐκεῖνα ἐργαστήρια καί τούς δόκτορες καί τίς ἐναλλασσόμενες κάθε ἐξάμηνο βάρδιες ἐπιστημόνων καί τεχνικῶν καί τούς καταπληκτικούς τοῦ τωρινοῦ homo faber αἰθεροβάμονες οἰκισμούς».

Επίσης σελ. 592 (όλοζώντανη απεικόνιση τεχνολογικών επιτευγμάτων, πού κινεί την άπορία και τον θαυμασμό), 633 (πρόβλεψη εφαρμογής της τεχνολογίας των χόβερκράφτ σε άρθρωτές τεράστιες σε μήκος και σε βάρος τροχοπόλεις, κινούμενες με την ατομική ενέργεια, με ταχύτητες άπίστευτες σε παλαιότερα χρόνια κλπ.). Κατά λέξη στο κείμενο: «Σε ολάκερη την διαδρομή ή γιγαντιαία άρθρωτη τροχόπολη δεν αγγίζει την γη. Κυλάει σαν άστραπή πάνω σε ένα τριστιθαμικό στρώμα άερος. Άπαλλαγμένη έτσι από κάθε τριβή, πετυχαίνει εξαιρετικά μεγάλες ταχύτητες, πάνω από την τροχαία μαγνητική επικάλυψη του αυτοκινητόδρομου». Τέτοιας μορφής τεχνολογία φαίνεται και σε μās ακόμα άπίστευτη, καθώς άπίστευτα θά φαίνονταν στόν παρελθόν τά σημερινά μας μπόνγκ, άπίστευτα στόν καιρό των άδελφών Μονγκολφιέρων.

Επίσης βλ. σελ. 641 (όλόκληρη την σελίδα), σελ. 803 έως 804 (στην ύποσημείωση), 521 (στην αρχή της σελίδος) (πρόρρηση -πριν έξηντα σχεδόν χρόνια- την προσπάθεια των σημερινών Άμερικανών και Ρώσων έπιστημόνων νά επικοινωνήσουν με έξωγήνους πολιτισμούς με τό μέσο των ραδιοτηλεσκοπίων και των ραδιοσημάτων) και τόσα άλλα.

Σήμερα θεωρούν οί μελετητές της «Κοιλάδας των Ρόδων» τόν Πάουλ Ντjηναχ σαν ένα Ιούλιο Βέρν ή σαν ένα Γουέλς των νεωτέρων εποχών. Όχι όμως όλοι. Οί λίγοι, οί πίο προσεκτικοί, οί αναγνώστες με την ύψηλου έπιπέδου μόρφωση, έχουν αντιληφθί ότι -παράλληλα με την τεχνολογική όψη του μεγάλου εκείνου πολιτισμού πού εξιστορεί- άπεικονίζει ιδίως ό Ντjηναχ και την άλλη πλευρά της εποχής εκείνης της πολιτιστικής άκμης, την πλευρά πού τελεί σε συνάρτηση με πολιτιστικά έπιτεύγματα πνευματικά (ήθικές άξίες, καλλιτεχνική δημιουργία, μεταφυσική πίστη, ύψηλά ιδεώδη). Καί μάλιστα ό συγγραφέας μας δίνει πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα στις πνευματικές αυτές άξίες του πολιτισμού πού εξιστορεί. Υποστηρίζει ότι αληθινός πολιτισμός δεν είναι τόσο ή τεχνολογία, όσο ιδίως ή έσωτερική καλλιέργεια του ανθρώπου και έν γένει οί πολιτιστικές άξίες πού έμπεριέχονται στόν πνευματικό τομέα της προόδου.

Αυτός ό συγκερασμός της τεχνολογίας με την πολιτιστική άνοδο «έσωτερικού» και ψυχικού βίου -όπου ή ύστέρηση είναι όλοφάνερη στην διάρκεια αιώνων έως τά τώρα, ύστέρηση πού καθιστά τόν κάθε στοχαστή πολύ δύσπιστο γιά την έκδοχή του Ρουσύ περί «φυσικής καλωσύνης» του ανθρώπου- αυτός λοιπόν ό συγκερασμός παράλληλης άνόδου τεχνικοοικονομικού και πνευματικού πολιτισμού, λυτρώνει στ' αλήθεια την ανθρώπινη ψυχική διάθεση από τό τωρινό «άγχος» της μονόπλευρης τεχνικοκρατίας και από τόν καημό της ύλιστικής γύρω μας βιοθεωρήσεως. Άνοίγει αισιόδοξες προοπτικές γιά την έξελικτική πορεία του δυτικού πολιτισμού και μās έμποτίζει όλους μας με μία «νέας

μορφής μεγάλη ιδέα» στα πλαίσια μιās Ένωμένης Εύρώπης. Την μεγάλη ιδέα της ιστορικής τώρα και έμπρός πορείας πός ύψηλότερες όλοένα μορφές πολιτισμού.

Όχι τόσο ή πλευρά της τεχνολογίας, όσο ιδίως αυτή ή πολύ αισιόδοξη προοπτική γιά ήθικό έπανοπλισμό και γιά πνευματική άνοδο, καθιστούν τόν Πάουλ Ντjηναχ ένα «μεγάλον του πνεύματος», πού είχε περάσει από την Άθήνα στην διετία 1922-1924 (άπό τά μέσα του 1922 έως τά μέσα περίπου του 1924), τόν καθιστούν «μιά εξαιρετική πνευματική μορφή ύψηλου έπιπέδου», ένα «μεγάλο Εύρωπαίο» και ένα «προφήτη προϊόντος έκπολιτισμού», από εκείνους πού τόσο έχει ανάγκη ή ύλόφρονη τωρινή εποχή της μονόπλευρης μηχανοκρατίας. Ιούλιος Βέρν λοιπόν δεν είναι ό Ντjηναχ. Είναι κάτι πολύ άνώτερο.

Καί διερωτάται πολύ εύλογα ό κάθε στοχαζόμενος άνθρωπος, ό κάθε άνθρωπος με πνευματικά ενδιαφέροντα, ό λυτρωμένος από την ρουτίνα του καθημερινού μονόπλευρου «μόχθου γιά έπιβίωση» κι από τούς έξουθενωτικούς περισπασμούς της βιοπάλης: Τί θά γίνη ύστερα από τριάντα ή πενήντα χρόνια, αν συνεχίζονται οί τόσο χαρακτηριστικές ως άνω έπαληθεύσεις του συγγραφέα της «Κοιλάδας των Ρόδων» σε θέματα ιστορικής πορείας του πολιτισμού των Εύρωπαίων; Μέ πόσο ύψηλό μέτρο θά κριθί ή «έννοτική» και «προφητική» άξία των κειμένων; Ό ίδιος ό Ντjηναχ ισχυρίζεται ότι «δεν έχει δώσει τίποτα δικό του» και ότι όλα όσα μπόρεσε και έγραψε όφειλονται σε ένα από τά σπάνια φαινόμενα παραψυχολογίας -σχεδόν μοναδικό και άδευτέρωτο σε «καθαρότητα» και σε «άδρότητα»- με τό όποιο έτυχε νά συνδεθί ή προσωπική του ζωή. Άν θέλουμε, τόν πιστεύουμε. Άν όμως όχι, τότε θά πρέπει νά πρόκειται γιά μιά πνευματική προσωπικότητα εξαιρετικά ύψηλης στάθμης, με άπίστευτη πολυγνωσία και με θαυμαστές έννορατικές ικανότητες.

Άν λοιπόν -περνώντας τά χρόνια- οί «έπαληθεύσεις» συνεχισθούν όπως έχει γίνει έως τά σήμερα, είναι σαν νά έχη στά χέρια του ό κάθε τωρινός αναγνώστης των κειμένων (και προσεχτικός μελετητής των) ένα συγγραφικό έργο ιστοριογραφίας, πού αρχίζει από τόν 20ό αιώνα και συνεχίζεται, άπεικονίζοντας την έξελικτική πορεία του δυτικού πολιτισμού και τίς ιστορικές τύχες των λαών της Εύρώπης, γιά πολύμακρα μελλοντικά χρονικά διαστήματα. Άν τύχη και συνεχισθούν οί «έπαληθεύσεις», σημαίνει πώς δεν είναι δίχως βάση, πώς δεν στερούνται από θεμέλιο, οί «έννορατικές ικανότητες» του συγγραφέα μας.

Καί όλοι έμείς, πού έχουμε διαβάσει π.χ. την Ιστορία του Πολιτισμού της Άνθρωπότητας της Ούνέσκο, ή την Ιστορία του Πολιτισμού του Πανεπιστημίου της Όξφόρδης (1954) (με τόν πρόλογο του μακαρίτη άκαδημαϊκού Νίκου Βέη) ή την Ιστορία του Εύρωπαϊκού Πνεύματος του Παναγιώτη Κανελλόπουλου ή την

έπτάτομη έλληνική έκδοση της Ιστορίας του Πολιτισμού του Γουίλ Ντυράν, όλοι έμείς πού έχουμε διαβάσει τά Ιστορικά αυτά έργα, είναι ως νά μπορούμε τώρα νά προσθέσουμε και ένα νέο άκόμα τόμο στο καθένα από τά άνωτέρω έργα, ένα τόμο πού τελεί σε συνάρτηση με την συνεχιζόμενη στο έξής -άπό την αρχή του είκοστου πρώτου αιώνας και πέρα- ιστορία της Εύρώπης. Γιατί όλα τά άνωτέρω τόσο αξιόλογα έργα δεν προχωρούν βέβαια παραπέρα από τόν 20ό αιώνα. Μέ μόνη την διαφορά ότι ό νέος αυτός τόμος δεν χρησιμοποιεί την «ιστορική μέθοδο», αλλά διαπνέεται από την τεχνοτροπία του «περιηγητή-άφηγητή».

Σύμφωνα με τά γραφόμενα του Ντjηναχ, όπως έδαφική κοιτίδα του «χρυσού αιώνας», του 5ου π.Χ., ήταν ή Άττική, όπως έδαφική κοιτίδα της ίταλικής Άναγεννήσεως ήταν οί περιοχές της Ρώμης και της Φλωρεντίας, όπως έδαφική κοιτίδα της τρίτης εποχής μεγάλης άκμης -στο πρώτο ήμισυ του 19ου αιώνας- ήταν ή δυτική και ή κεντρική Εύρώπη, έτσι και γιά την άλλη, την τετάρτη εποχή της μεγάλης άκμης του πολιτισμού, του «οίκουμενικού» αυτή την φορά, θά άποτελέσουν οί περιοχές της «Ένωμένης Εύρώπης» την έδαφική του κοιτίδα. Η άκτινοβολία (σε πολιτιστικές άξίες, ήθικές και πνευματικές) της γηραιάς, ένδοξης και πάντα νέας σε ζωτικότητα τούτης ήπείρου μας θά άπλωθί σε ολάκερη την οικουμένη.

Θά έπαναληφθί, λέει, τό θαύμα της εποχής του 19ου αιώνας με την ύψηλης κλάσεως καλλιτεχνική στις είκαστικές τέχνες δημιουργία του Παρισίου και του Μονάχου (Delacroix, Γύζης κλπ.), με τό όλόκληρο σύμπαν στόν τομέα της δημιουργίας συμφωνικής μουσικής, με τούς μεγάλους Κεντροευρωπαίους συνθέτες, με την άκμή της ποιητικής δημιουργίας στόν λυρικό λόγο, με τόν Γκάιτε και με τόν Σίλλερ, με τόν Έρρίκο Ντυνάν, με τά ιδρύματα, με τίς ιεραποστολές, με τόν Άλβέρτο Σβαίτσερ κλπ.

Φαίνεται καθαρά πώς ό καημός του συγγραφέα μας είναι ή κάμψη και ή ύποχώρηση και ή πτώση του πνευματικού πολιτισμού των Δυτικοευρωπαίων και των Κεντροευρωπαίων, ύστερα από τά τρομακτικά κατά του άνθρωπισμού πλήγματα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, τόν όποιο ό Ντjηναχ χαρακτηρίζει «έμφύλιο» και «άδελφοκτόνο». Καί ή δίψα της καρδιάς του είναι νά ξαναβρθί ή Ένωμένη Εύρώπη την παλιά ήγετική της θέση στην πολιτιστική πορεία των λαών της οικουμένης, ύστερα από τόν παραμερισμό της -πού τόν θεωρεί πρόσκαιρο- έξ αίτίας της επικρατήσεως μιās ύλόφρονης και μονόπλευρης μηχανιστικής εποχής και ιδίως έξ αίτίας της διεισδύσεως της άνώριμης άμερικανικής κουλτούρας στις εύρωπαϊκές περιοχές, τίς άλλοτινά κατάφορτες από πνευματική άρχοντιά και μακροχρόνια παράδοση, από περγαμηνές, από αιώνες.

Άπό διαβεβαιώσεις του μετέπειτα μεταφραστή (1926-1940) των κειμένων του, γνωρίζουμε πώς ό Ντjηναχ άρνείτο κατηγορηματικά και πεισματικά νά παραδώσει σ' όποιονδήποτε τό σύνολο των κειμένων όσον καιρό ζούσε. Καί όταν ύστερα από τόν θάνατό του (1924) ό κ. Γ. Παπαχατζής έλαβε μέσω τρίτου προσώπου τά κείμενα, παρατήρησε πώς δεν ήσαν πλήρη. Ένας όρισμένος αριθμός σελίδων έλειπαν. Έστερα από πολλά χρόνια (και όταν ή μετάφραση είχε πιά άποπερατωθί), μιά περίεργη σκέψη δεν έβγαινε από τόν νού του μεταφραστή, ιδίως από τό 1946 και πέρα: ότι οί έλλείπουσες σελίδες αναφέρονταν σε περιστατικά του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Οί σελίδες αυτές -τίς όποιες είχε σχίσει ό ίδιος ό Ντjηναχ- δεν βρέθηκαν πουθενά έως τό τέλος.

Στίς προφορικές του ανακοινώσεις (έκφράσεις) έξωτερίκευε ό Ντjηναχ έντελώς άκαθόριστα και με εξαιρετική περίσκεψη («κλεισμένος στο έαυτό του») τίς σκέψεις του γιά μιά «έπικείμενη» φοβερή παγκόσμια σύρραξη. Στά μέσα του Νοέμβρη 1924 -ή συγγραφή των κειμένων ήταν στην άκμή της εκείνη την εποχή και είχε φτάσει περίπου στά μισά- συναντήθηκε ό Ντjηναχ ένα βράδυ με τόν φοιτητή της Νομικής τότε κ. Γ. Π. (τόν μετέπειτα μεταφραστή του) και του είπε πώς είχε λάβει γερμανικές έφημερίδες πρόσφατες, καθώς και τό τελευταίο φύλλο της Zurich Zeitung από την Ζυρίχη (τόρα -1980- ή «Neue Züricher Zeitung» ιδρυθείσα τό 1780, είναι διπλά αιωνόβια, σε άνελλιπη έκδοση) τά όποια του ταχυδρομούσε τακτικά από την γερμανόφωνη εκείνη πόλη κάποιο φιλικό του πρόσωπο. Εκεί είχε, λέει, διαβάσει πώς ό ιδρυτής (1923) των «Ταγμάτων Έφόδων» στην Βαυαρία είχε έπιχειρήσει στις 8 Νοεμβρίου την κατάληψη της εξουσίας, αλλά είχε άποτύχει. Την έπομένη ήμέρα τά κυβερνητικά στρατεύματα «άνοιξαν πυρ» ενάντια στην οργανωθείσα από τούς Χίτλερ και Λούντεντορφ διαδήλωση.

Στόν τότε φοιτητή της Νομικής δεν είχε κάνει καμία ιδιαίτερη έντύπωση τό έπώνυμο Χίτλερ. Τό άκουσε ως «κενό έννοιας». Ό Ντjηναχ όμως, πού ήταν σε θέση νά γνωρίζη πολλά γιά την μετέπειτα πορεία του έθνικού κινήματος των Ναζί, έμενε εκείνη την βραδυά «κουμπωμένος» και «κλεισμένος στόν έαυτό του».

Άλλη μία μέρα ό Ντjηναχ είχε μιλήσει στόν ίδιο ως άνω μαθητή του γιά την «Πανευρώπη» (1923) του Coudenhove-Kalergi (ό R. N. Coudenhove-Kalergi είχε δημοσιεύσει εκείνη την χρονιά τό φερόνυμο βιβλίο του). Καί άλλοτε πάλι του έλεγε τίς έντυπώσεις του γιά την «Κοινωνία των Έθνών» (1919 έπ.) «Τόν Δούρειο Ίππο τόν έχετε κιόλας βάλει μέσα

στόν περίβολο τῶν ὀχυρωμάτων σας», τοῦ εἶπε, σάν νά ἀπευθυνόταν σέ ὁλόκληρη τήν διάδοχη τοῦ Ντῆναχ γενεά. Τόν Γούντροου Γουίλσον εἶχε ὁ Ντῆναχ χαρακτηρίσει «ἀφελῆ θεωρητικό», «κατάλληλο μόνο γιά μιά πανεπιστημιακή ἔδρα», ἐξ αἰτίας τῆς φανατικῆς του πίστεως στήν ἀξία τῆς «ἀρχῆς τῶν ἐθνότητων».

Ἀπό τήν ὅλη νοοτροπία τοῦ Ντῆναχ θά μπορούσε κανεῖς νά βγάλῃ τό πόρισμα πῶς ἂν εἶχε ζήσει ἔντεκα ἀκόμη χρόνια, ἂν ἦταν δηλαδή ἐν ζωῇ στήν διεθνή κρίση τοῦ 1935 καί στήν ἄμυνα τῆς Αἰθιοπίας κατά τῆς ἰταλικῆς εἰσβολῆς, θά ἔλεγε -ἀκούγοντας πῶς γίνεται λόγος γιά ἐπιβολή «οἰκονομικῶν κυρώσεων» κατά τοῦ Μουσολίνι- πῶς «αὐτό τώρα ἔλειπε, νά πληρῇ ἡ Γαλλία ἐκ τῶν νότων τήν λατινική ἀδελφή της χάριν τῆς ἱστορίας τῶν μαύρων».

Ἄλλες του παρόμοιες σκέψεις -σέ προφορικές του ἀνακοινώσεις στόν μετέπειτα μεταφραστή του- σκέψεις πού τόσο πολύ μᾶς ξενίζουν σήμερα, βλ. στήν «Κοιλάδα τῶν Ρόδων», σελ. 803-804, στήν ἐκτεταμένη ἐκεῖ ὑποσημείωση. Π.χ.: τούς Μπολσεβίκους τοῦ 1917 τούς εἶχε χαρακτηρίσει «ἀδελφούς Εὐρωπαίους». Καί ἀδημονοῦσε γιατί οἱ νικητές τοῦ 1918 καθυστεροῦν τήν ἀναγνώριση τοῦ νέου καθεστῶτος στήν Ρωσία, «ἀφοῦ», ἔλεγε, «οὕτως ἢ ἄλλως θά γίνῃ κάποια μέρα αὐτή ἡ ἀναγνώριση». Καί γιατί οἱ πανίσχυροι Ἀγγλογάλλοι τοῦ 1919 δέν ἐγκαθιδρύουν «ἓνα καθεστῶς Λιβάνου» («Mandat») σ' ὁλόκληρη τήν. περιοχή τῆς Μέσης Ἀνατολῆς μέ τίς πετρελαιοπηγές. Κατέκρινε τήν παράλειψη νά ἀποτελέσουν οἱ περιοχές τῆς Οὐαλλίας (τοῦ Κάρντιφ) καί τῆς Ρηνανίας (μέ τά πλούσια κοιτάσματα γιαάνθρακος) ἀντικείμενο μιᾶς πανευρωπαϊκῆς «Κοινοπραξίας ἀνθρακος». Εἶχε προβλέψει μίαν Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα πρὶν ἀπό τήν πολιτική ὁμοσπονδικοποίηση. Θεωροῦσε στά 1923 «μεγάλο ὄνομα» τόν Κουντενχόβε-Κατέρρη.

Στόν μετέπειτα μεταφραστή του μιλοῦσε τήν ἴδια χρονιά (1923) μέ ἓνα πνεῦμα ἐντελῶς ἀποικιοκρατικό. Θεωροῦσε τήν παλαιά «Βρετανική Ἐταιρεία τῶν Ἰνδιῶν» σάν ἓνα «κατάλληλο πρότυπο» γιά τό ἀγγλογαλλικό καθεστῶς στό Σουέζ καί στό Ἰράκ καί στό Κουβέιτ καί σέ ὅλες ἐν γένει τίς πετρελαιοφόρες περιοχές τῆς δυτικῆς Ἀσίας. Καί ἐπίσης τήν Νοτιο-αφρικανική Ἐνωση καί τήν Ἀλγερία -καί τό ἐν Μάροκω δημιουργικό πολιτιστικό ἔργο τῶν Γάλλων μέ τόν Λυωτέ κ.λπ.- τά θεωροῦσε ὡς «κατάλληλα πρότυπα» γιά τήν διανομή ὁλόκληρης τῆς ἀφρικανικῆς ἡπείρου μεταξύ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, «ἀσχετα -εἶπε- ἂν αὐτοί οἱ τελευταῖοι ἦσαν νικητές ἢ ἡττημένοι» στήν φοβερή σύρραξη τῆς τετραετίας 1914- 1918 ἢ ἀκόμα καί οὐδέτεροι (Ἰσπανοί, Ὀλλανδοί κ.λπ.).

Πίστευε πῶς αὐτή ἡ «ικανοποίηση» μέ ἓνα τέτοιο «ἀποικιοκρατικῆς ἀποκαταστάσεως» τρόπον τῶν «ἀδελφῶν λαῶν» τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, τῶν μεγάλων

δηλαδή ἡττημένων τοῦ 1918, θά μπορούσε νά καταλήξῃ νά ἀποβῇ ἓνα ἀποτελεσματικό προληπτικό μέτρο, ἓνα ἀνασταλτικό μέ ὀριστικότητα μέτρο, μιᾶς ἐνδεχόμενης νέας πανευρωπαϊκῆς σύρραξης. Ἀπό αὐτήν τήν ἀποψη κατηγοροῦσε γιά «ἔλλειψη προβλεπτικότητας» τούς πανίχρους Ἀγγλογάλλους τοῦ 1918- 1920.

Μέ τήν μετάφραση τῆς πολυσέλιδης ἐκείνης Ἀφήγησής -τῶν ἐκτεταμένων δύο τόμων τῆς «Κοιλάδας τῶν Ρόδων»- δέν ἀσχολήθηκε ὁ μεταφραστής ἐπειδὴ συμφωνοῦσε μέ τίς ἰδέες τοῦ Ντῆναχ. Κανένας συνετός ἄνθρωπος καί ἀληθινός δημοκράτης δέν μπορεῖ σήμερα (στήν γενεά μας) νά συμμερισθῇ τήν ρατσιστική καί ἀποικιοκρατική νοοτροπία τοῦ πονεμένου ἐκείνου διανοητῆ, τοῦ συγχωρεμένου ἴσως ἐξ αἰτίας τοῦ πολλοῦ συμπτυνωμένου πόνου, μέ τόν ὁποῖο εἶχε ἐμποτισθῇ ἡ ζωή του. Τό κίνητρο γιά τήν μετάφραση δέν ἦταν λοιπόν ἡ ἰδεολογική συγγένεια -πρᾶγμα ἀνύπαρκτο- ἀλλά μονάχα ἡ περιέργεια καί τό ἐνδιαφέρον περὶ τοῦ ἂν θά ἐπακολουθήσουν «ἐπαληθεύσεις τῶν περιστατικῶν τῆς Ἀφηγήσεως», παρ' ὅλη τήν ἀποδοκιμασία πού αὐτά τά περιστατικά προκαλοῦν σέ ὀρισμένα τους ἐντοπιζόμενα σημεῖα.

Οἱ «ἐπαληθεύσεις» αὐτές ἔχουν τώρα ἀρχίσει -ιδίως ἀπό τήν κυκλοφορία τῆς πρώτης ἐκδόσεως 1972 καί πέρα- καί ὑπάρχουν οἱ πιθανότητες ὅτι θά συνεχίζωνται ὅσο περνοῦν οἱ δεκαετίες.

Καί δέν εἶναι μόνο οἱ «ἀνέσεις στά διαστημόπλοια», οἱ «ἱπτάμενες πόλεις» (Κοιλάδα τῶν Ρόδων σελ. 271), οἱ «ἀξιολογικές πεποιθήσεις τῶν βορείων Εὐρωπαίων σέ θέματα ἡθῶν» (σελ. 275 ἕως 276), γιά «τεχνολογικά θαύματα» (σελ. 427 ἐπ.), ἡ εἰκόνα πολιτισμοῦ τοῦ τελευταίου πέμπτου τοῦ τρέχοντος αἰῶνος (σελ. 485 ἕως 491) καί οἱ προρρήσεις γιά τήν πλημμύρα τοῦ οἰκισμοῦ (urbanization) (σελ. 498), γιά τήν μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος (pollution) (πάλι σελ. 498), γιά τά τεχνητά πλωτά ποτάμια στήν νότια Εὐρώπη, πού διψάει γιά ἀρδευτικά ἔργα (σελ. 641), γιά τίς προσπάθειες τοῦ 1980 ἐκ μέρους Ρώσων καί Ἀμερικανῶν ἐπιστημόνων νά ἐπικοινωνήσουν μέσῳ ραδιοτηλεσκοπίων καί ραδιοσημάτων μέ ἐξωγήινους πολιτισμούς), (ἀρχή τῆς σελ. 521) γιά τήν ἐνεργιακή κρίση (ἀπαραίτητη, λέει, ἡ ἀξιοποίηση τῆς ἡλιακῆς ἐνέργειας) (σελ. 573 καί σελ. 492, οἱ πρώτες δέκα ἀράδες).

Στίς προσπάθειες τῶν Ἐκκλησιῶν, τόσο τῆς Προτεσταντικῆς ὅσο καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς, νά στηλιτευθῇ κάθε μέτρο περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετος ὁ Ντῆναχ. Ὁ τρόμος του γιά τόν «ἐφιάλτη τοῦ ἀριθμοῦ», τόν ὁποῖο προλέγει πρὶν ὁλόκληρους αἰῶνες, τόν καθιστᾷ ὑπέρμαχο τῆς ἰδέας γιά τήν «παρακολούθηση τοῦ δημογραφικοῦ δείκτη» μέ τρόπο ἀποτελεσματικό, ὅσο εἶναι καιρός ἀκόμα. Πιστεύει πῶς μόλις ἐξαρκεῖ ὁ χρόνος γιά κανονιστικές προληπτικές ἐπεμβάσεις σέ θέματα ὑπερπληθυσμοῦ.

Χωρίς νά γνωρίζῃ ὁ Ντῆναχ τίποτε γιά τό κήρυγμα τοῦ Πολωνοῦ ποντίφηκα Ἰωάννη-Παύλου τόν Νοέμβριο 1980 στούς Δυτικογερμανούς ὅτι «εἶναι ἁμαρτία νά ἐμποδίζουν οἱ χριστιανικές οἰκογένειες τίς γεννήσεις παιδιῶν», γράφει στά κείμενά του γιά τά φοβερὰ καί ἀναπάντεχα καί «αἰφνιδιαστικά» ἐπακόλουθα τῆς ἐπιρροῆς καί τῆς ἐπικρατήσεως τέτοιου εἶδους κηρυγμάτων. Καί γράφει κατά λέξη (Κοιλάδα τῶν Ρόδων σελ. 493): «Κανένας δέν θά μπορούσε νά φανταστῇ σέ πιό βαθμό Ἐπιμηθεῖς εἶχανε καταδειχθῇ οἱ ἄνθρωποι - καί οἱ πιό σοφοί καί οἱ πιό διορατικοί ἀνάμεσα στούς ἐπιστήμονες καί στούς πολιτικούς ἡγέτες τῶν λαῶν καί στούς στατιστικολόγους καί στούς κληρικούς- ἀντίκρου στήν φοβερή ἐκείνη ἀπειλή, τόν «ἐφιάλτη τοῦ ἀριθμοῦ».

Δέν μπορούμε ἐμεῖς τοῦ 20οῦ καί τοῦ 21οῦ αἰῶνος νά συλλάβουμε μέ τήν φαντασία μας πόσο μεγάλο καί δύσλυτο πρόβλημα θά γίνῃ νά βρῇ κανένας μιά ὀργανική θέση ἀδειανή καί διαθέσιμη μέσα στόν κολοσσαῖο τοῦτο ζωντανό ὀργανισμό τοῦ γένους, γιά νά μπορέσῃ καί αὐτός νά ἔρθῃ νά ἐνταχθῇ ἐκεῖ μέσα νά περάσῃ μιά ζωή».

«Τό μεγάλο κακό εἶχε ἔρθῃ σάν κάτι αἰφνίδιο -λές καί σάν κάτι νά πλημμύρισε ξαφνικά- εἶχε ἔρθῃ σάν ἓνας κατακλυσμός, σάν μιά ἀνάγκη ἀδήριτη, σκληρή, τήν ὁποία κανένας δέν εἶχε προῖδε σέ τέτοιο βαθμό καί σέ τέτοια ἔκταση. Κάθε φραγμός πού ἀποφασίζοταν κάθε φορά, ἔδινε τήν ἐντύπωση πῶς εἶχε ἔρθῃ πάρα πολύ ἀργά, πῶς ἦταν κιόλας ἓνα καθυστερημένο κανονιστικό μέτρο. Καί κατηγορήθηκαν τότε καί κατακρίθηκαν κάμποσο αὐστηρά οἱ εἰδικοί ἐπιστήμονες, οἱ ταγμένοι ὑπεύθυνοι διορατικοί τῆς δημογραφικῆς προοπτικῆς, γιά ἀνεπάρκεια καί γιά ἔλλειψη προβλεπτικότητας. Καί ὀνειδίστηκαν σκληρά καί οἱ Ἐκκλησίες, τόσο ἡ ρωμαιοκαθολική ὅσο καί ἡ προτεσταντική, διότι ζώντας ἔξω ἀπό τήν πραγματικότητα καί ἐμμένοντας στίς παλαιές ἀντιλήψεις, εἶχαν καί ἐκεῖνες συντελέσει, μέ τήν ἀρνητική τους στάση, στήν παράλειψη τῆς ἐγκαίρης νομοθετήσεως θεσμῶν γιά τόν ἀποτελεσματικό ἐλεγχό τῶν γεννήσεων καί γιά τήν παρακολούθηση τοῦ δημογραφικοῦ δείκτη.

Καί ἐφαίνοντο τώρα σάν ὄνειρο οἱ παλαιοὶ ὠραῖοι καιροὶ τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, πού οἱ λευκοὶ ἦσαν χωρισμένοι σέ ἀντίμαχα ἰδεολογικά στρατόπεδα πάνω στό θέμα τῆς φυλετικῆς διακρίσεως καί ἔβλεπαν στόν νέγρο καί στόν κίτρινο τόν ἄνθρωπο καί τόν χριστιανό μονάχα, καί ἔλεγαν πῶς οἱ ἄνθρωποι ἔχουν πλαστῇ ἴσοι ἀπό τήν Δημιουργία, καί εἶχαν μάλιστα φτάσει καί σέ πολέμους ἐμφυλίου καί ἀδελφοκτόνους κάποτε οἱ λευκοὶ ἀναμεταξύ τους γιά νά ἐπιβάλουν τίς ἀρχές τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καί τόν σεβασμό τῆς ζωῆς καί τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐγχρώμου συνανθρώπου τους...».

Στό τελευταῖο πέμπτο τοῦ 20οῦ αἰῶνος γνωρίζουμε γιά τήν ἐντελῶς ἀντίθετη μεταξύ τους κατεύθυνση πού

ἔχουν πάρει τά σχετικά προληπτικά νομοθετικά μέτρα στίς δύο «κολοσσαῖες ὁλότητες», δηλαδή στήν λευκή φυλή καί στήν κίτρινη: Στούς Εὐρωπαίους καί στούς Βορειοαμερικανούς ἡ νομοθεσία ἐνθαρρύνει τίς πολύτεκνες οἰκογένειες καί παρέχει σ' αὐτές οἰκονομικά προνόμια καί φορολογικές διευκολύνσεις. Ἀντιθέτως στούς Κινέζους τά νομοθετικά μέτρα τείνουν νά περιορίζουν τούς ἀνῶριμους σέ ἡλικία γάμου καί τήν τεκνογονία ἐν γένει.

Δέν γνωρίζουμε ὅμως ἀκόμα κάτι ἄλλο, τό ὁποῖο ὁ Ντῆναχ προέλεγε, μιλῶντας γιά τήν «ἀσύγκριτη ἀριθμητική ὑπεροχή τῶν ἐγχρώμων»: Ὅτι τά ἀποτελέσματα τῶν νομοθετικῶν μέτρων τῶν δύο ὡς ἄνω πλευρῶν θά εἶναι ἀντίστροφα. Ὅτι δηλαδή οἱ λευκοὶ -παρ' ὅλα τά ἐνθαρρυντικά γιά γεννήσεις μέτρα τῆς νομοθεσίας τους- θά ἔχουν ἄνοδο τοῦ δημογραφικοῦ δείκτη μειωμένο σέ σύγκριση μέ τούς κίτρινους. Οἱ τελευταῖοι θά ἀυξηθοῦν σέ πολλά δεκατομμύρια ὅσο περνοῦν οἱ δεκαετίες, καί τοῦτο παρ' ὅλη τήν προσπάθεια τῆς δικῆς τους κρατικῆς ἐξουσίας νά τεθοῦν περιορισμοὶ στήν δημογραφική αὐτή πλημμυρίδα.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι καί τό ἄλλο, πού διηγῆτο ὁ Ντῆναχ (ἀναφέρεται στήν ὑποσημείωσή του στήν «Κοιλάδα τῶν Ρόδων», σελ. 479 μέ λίγες λέξεις): Ὅτι ὁ Λαῖν εἶχε ἀναφέρει μιά μέρα στό ἀκροατήριό του -στήν σχολική τάξη του δηλαδή, ὅπου παρακολουθοῦσε καί ὁ Ἀνδρέας Νόρθαμ- πῶς ὁ «ἀγαπημένος μαθητής» τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ἰωάννης, στήν Πάτμο, τό 93 ἕως 96 μ.Χ., ἐπὶ Δομιτιανοῦ, ἐγνώριζε πολλά πράγματα γιά τήν σύμπτωση πού ἐμφανίζοταν στόν ἀριθμό «ἔξι» τρεῖς συνολικά φορές: «Ἐξι» στά ἑκατομμύρια θυμάτων τῆς τρομερῆς γενοκτονίας (ἕως τό 1945), καί ἐπίσης «ἔξι» στά ἔτη τῆς χρονικῆς διάρκειας τοῦ τρομακτικοῦ ἐκείνου πολέμου καί πάλι «ἔξι» στό σύνολο λατινικῶν γραμμάτων πού ἐμπεριέχει τό ὄνομα τοῦ φοβεροῦ Γερμανοῦ πολιτικοῦ, τοῦ διώκτη τῆς φυλῆς τοῦ Εὐαγγελιστῆ. Διότι καί τά ἔξι αὐτά λατινικά γράμματα τά ἐγνώριζε ὁ Εὐαγγελιστής (κατά τά λεγόμενα τοῦ Λαῖν) στήν κανονική τους μάλιστα σειρά.

Ἐντυπωσιασμένος -λέει ὁ Λαῖν- ἀπό τήν τριπλή αὐτή σύμπτωση τοῦ «ἔξι», ἔβαλε ὁ Ἰωάννης τόν ἀριθμό ρ (τόν μετέπειτα πρῶτο τριψήφιο των ἀραβικῶν συμβόλων) δίπλα στό πρῶτο γράμμα τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου καί ὕστερα συμπλήρωσε ὁλόκληρο τόν πίνακα γραμμάτων τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου προσθέτοντας ἀπό μιά μονάδα σέ κάθε ἐπόμενο λατινικό γράμμα (β=ρα κ.λπ.).

Κάνοντας ύστερα τήν άθροιση τών αριθμών πού αντιστοιχοῦσαν στά ἔξι (ἤδη γνωστά του) λατινικά γράμματα τοῦ ἐπωνύμου τοῦ τρομεροῦ διώκτη τῆς φυλῆς του, βρῆκε (Κοιλάδα τών Ρόδων, σελ. 479 ἕως 480) τόν ἀριθμό ἑξακόσια ἑξήντα ἔξι (δηλαδή πάλι ἡ τριπλῇ σύμπτωση στό ἔξι) τόν ὁποῖο ἀναφέρει στήν «Ἀποκάλυψη» (κεφ. ΙΓ' ἐδ. 18), ἀντί νά γράψῃ τό ἴδιο τό ἐπώνυμο, μή θέλοντας νά κάνῃ ἐξαίρεση στήν τεχνοτροπία του τών «αἰνιγματωδῶν εἰκόνων» πού διαπνέει ὁλόκληρο ἐκεῖνο τό κείμενο. Οἱ παλαιοὶ ἐρμηνευτές ὑποστήριζαν ἐσφαλμένα πώς ὁ Εὐαγγελιστής ἐννοεῖ τόν ἐχθρό τῆς Ἐκκλησίας, τόν Ἀντίχριστο.

Εἴτε συμπτώσεις εἶναι εἴτε «ἐπαληθεύσεις», ὅλα τά ἀνωτέρω σημειώνουν πάντως στό περιεχόμενο τών κειμένων τίς διαφορετικές -σέ κάθε στάδιο, σέ κάθε φάση, σέ κάθε ἐπὶ τοῦ παρόντος δεκαετία - ἐναλλασόμενες τύχες αὐτῶν τών κειμένων. Τούς ἐπιθέτουν μιά χωριστή, σέ καθένα ἀπό τά χρονικά ὡς ἄνω διαστήματα, σφραγίδα. Τό πρῶτο στάδιο τό χαρακτηρίζει μιά ἐξοχὴ εὐχέρεια καί ταχύτητα (Μάιος τοῦ 1923 ἕως τά μέσα τοῦ 1924) τοῦ συντάκτη τών πρωτοτύπων κειμένων. Σέ δεκατέσσερις περίπου μῆνες γράφτηκαν τά κείμενα στό σύνολό τους.

Τό δεύτερο στάδιο ἦταν μιά διστακτικὴ καί προσεκτικὴ μετάφραση, πού κράτησε πολλὰ χρόνια (1926 ἕως 1940). Τό τρίτο στάδιο (1941 ἕως 1971) ἦταν μιά τριαντάχρονη χρονικὴ περίοδος ἀναμονῆς μέ τόν μεταφραστὴ ἀσχολούμενο κυρίως μέ τίς ἐπαγγελματικές του ἐργασίες, μέ παράλληλη σύνταξη -ἐκ μέρους του- προεισαγωγικῶν σημειωμάτων, ὑπομνηματισμῶν, ἐπεξηγήσεων, ὑποσημειώσεων, πινάκων γιά κύρια ὀνόματα καί τοπωνύμια κ.λπ. Τό τέταρτο στάδιο (1972 ἐπ.) ἦταν μιά κυκλοφορία καί διάδοση τών κειμένων πολὺ χαρακτηριστικὴ.

Ἄν στό ἐξῆς οἱ «ἐπαληθεύσεις» συνεχισθοῦν, θά βρεθοῦμε νά ἔχουμε στίς προσεχεῖς δεκαετίες (τῆς ὀριστικῆς δικαίωσης καί ἐπαλήθευσης καί γενικῆς παραδοχῆς καί ἀναγνώρισης) ἓνα συμπληρωματικό τόμο ἱστορίας τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ γιά μεγάλα χρονικά διαστήματα. Μέ τήν διαφορά ὅτι στήν συγγραφή του δέν ἔχει χρησιμοποιηθῇ ἡ μέθοδος τοῦ ἱστορικοῦ ἐρευνητοῦ, ἀλλά ἔχουν συνταχθῇ τά κείμενά του στό στυλ, στήν τεχνοτροπία, ἐνός περιγητῆ-ἀφηγητῆ, ἐνός εἰδους δηλαδή Πausanias τών νεωτέρων ἐποχῶν. Καί θά αἰσθάνωνται τότε ἐκεῖνοι πού θά μᾶς διαδεχθοῦν πάνω σέ αὐτήν τήν γῆ, πώς ὁ Παῦλος Ἀμαδέος Ντῆναχ δέν ἔχει πεθάνει. Παρ' ὅλο τόν βιολογικό του θάνατο, στά 1924, ἡ σκέψῃ του, ὁ στοχασμός του, θά ἐπιζῇ μέσα στά θαυμάσια κείμενά του.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΑΖΟΓΙΩΡΓΟΣ - ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2001

Μονοήμερη ἐκδόση στήν ἁγία Ἀγία. Φαράγγι Βουραϊκοῦ, Καλάβρυτα, Ἱ.Μ. Ἁγ. Λαύρας, Μουσείο Ἐπαναστάσεως, Μνημεῖο Ἐπαναστάσεως, τόπος ἐκτέλεσεως τῶν Ἑλλήνων πατριωτῶν, Σπήλαιο 13 Ἀμυνῶν, Χελωνοσπηλιά, Πλάτανος Πausanias (2000 ἔτων).

ΚΥΡΙΑΚΗ 29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2001

Μονοήμερη ἐκδρομὴ στή Θεσσαλία. Ἀσκήσιον Τριωνίας, ἐπίσκεψις στό Ζωολογικό κήπο Τριωνίας, βόλτα στόν ποταμό Ληθαίο, γυρὸς λίμνης Πλαστήρα, «μπαζόν». Μπελεκομύτη, φράγμα Πλαστήρα.

20-21-22 ΜΑΪΟΥ 2001

Τριήμερη ἐκδρομὴ παρακολούθησεως τῆς ἀρχαίας ἱεροτελεστίας τῶν Ἀναστεναριῶν στήν Μελέκη Ἡμαθίας. Παραμονή στή Βέρροια. Στά διαλείμματα τῆς τελετῆς θά ἐπισκεφθοῦμε τὴ Νάουσα, τόν Ἅγιο Νικόλαο κάτω ἀπὸ τὸ Βέροιο, ὅπου γεννήθηκε καί μεγάλωσε ἡ Σεμέλη, ἡ μητέρα τοῦ Διονύσου, τὴν Ἑδέσσα κ.ά.

22-23-24 ΙΟΥΝΙΟΥ 2001

Τριήμερη ἐκδρομὴ στήν Θράκη καί τὴν Κων/πολι. Παραμονή στήν Ξάνθη καί βόλτα στήν παλιά πόλι, Κωνσταντινούπολι (Ἀγία Σοφία, Τόπ Καπί, Μπλε Τζαμί, Βόσπορος) καί ἐπιστροφὴ στήν Ξάνθη. «Φίδια» Νέστου καί ἀναχώρησις γιά Ἀθήνα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Ἀποστέλλεται μέ ἀντικαταβολή
Ἐτήσια συνδρομὴ (ἐσωτερικοῦ) 9.000 δρχ. (€ 26,41)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ Στουρνάρου 57, Τ.Κ. 104 32, Ἀθήνα
τηλ. 52 21 314 - τ.ο.τ. 52 24 933

ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ - ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΓΝΩΣΗ

Μία διαχρονικὴ καί ταραχώδης συνύπαρξη. Ἡ γνώση παράγει Ἀλήθειες («Α»), ἡ γνώση ὅμως μεταβάλλεται ἄρα καί οἱ «Α» τῆς εἶναι Ἀπόλυτες, Αἰώνιες καί Ἀναλλοιώτες.

Ἐχοντας λοιπόν νά κάνουμε μέ δύο εἰδῶν «Α» προέκυψε ἡ ἀνάγκη ἐναρμόνισης τῶν ἀντιφάσεων πού προκύπτουν ἀπὸ αὐτές, μέσῳ διαφόρων θεωριῶν, ὅπως:

- Ἡ ὑποταγὴ τῆς Φιλοσοφίας στήν Πίστη καί ἡ προσαρμογὴ τῶν «Α» τῆς στό δόγμα τῆς πίστεως ὥστε νά τό ἐπιβεβαιώνουν διαρκῶς.

- Ἡ θεωρία τῆς διπλῆς «Α» ὅπου οἱ δύο «Α» θεωρήθηκαν ὡς μεγέθη μὴ συγκρίσιμα.

- Ἡ ἀποψη ὅτι ἡ ἀνθρώπινη νόηση συλλαμβάνει μόνο τὰ «φαινόμενα» ἐνῶ ἐννοεῖς ὅπως ΘΕΟΣ, ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΨΥΧΗΣ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ, ΑΠΕΙΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΙΩΝΙΟΤΗΤΑ θεωρήθηκαν ὅτι ἀφοροῦν σέ ἓνα κόσμο Ἀπρόσιτο στήν Ἀνθρώπινη νόηση.

Καί ἐνῶ ἑκατοντάδες χρόνια πέρασαν, τό Ἀδιέξοδο ὅπου ὁδηγοῦσε ἡ ὑπαρξὴ τῶν δύο εἰδῶν «Α» ἦταν πάντοτε παρόν.

Ὅταν στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνος μας ἐμφανίστηκαν οἱ θεωρίες τῆς Σχετικότητος καί τῆς Κβαντικῆς γιά νά ὁδηγήσουν σέ μιά πλήρη ἀναμόρφωση τῶν ἀντιλήψεων μας ἀκόμα καί γιά τὴν ἴδια τὴν πραγματικότητα, ἐπῆλθε πιὸ ἐντονα καί τό ζήτημα τῆς ἀντίφασης.

Ἄς πάρουμε μερικά ἀπὸ τά νέα δεδομένα πού ἔφεραν στό φῶς, οἱ νέες αὐτές θεωρίες γιά νά παρακολουθήσουμε τίς ἐπιπτώσεις τους στό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ.

- Θεωρῶντας τὴν σχέση μεταξύ Μάζας καί Ἐνέργειας, πού ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος διατύπωσε, ὡς ἀπόδειξη τῆς δυνατότητας ἀναγωγῆς τῆς Μάζας σέ Ἄυλη Ἐνέργεια τότε εἶναι δυνατόν κατὰ λογικὴ προέκταση ἡ ΥΛΗ νά ἀναχθῇ σέ ΠΝΕΥΜΑ ἄρα καί στόν Θεό.

- Ἐπίσης ἐάν ἡ γνωστὴ ἐξίσωση $E=Mc^2$ ἐρμηνευθῇ ὡς σχέση ἰσοδυναμίας μεταξύ Μάζας καί Ἐνέργειας τότε ὁδηγεῖ στήν δυνατότητα μεταφορᾶς ἐνέργειας σέ σύστημα μάζας, δηλαδή σέ Ὑλοποίηση Ἐνέργειας ἄρα σέ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΥΛΗΣ!! πρᾶγμα πού ἀποδείχθηκε καί πειραματικά τό 1930 ὅποτε ἔγινε δυνατόν νά ἐμφανισθῇ ΥΛΗ αὐθόρμητα στόν κενό χῶρο. Βέβαια καί ἡ κβαντικὴ βαρύτητα ὑποδηλώνει ὅτι «μποροῦμε νά δημιουργήσουμε κάτι ἀπὸ τό τίποτε».

Αὐτὰ σημαίνουν ἄραγε ἀπόδειξη ὑπάρξεως τοῦ ΘΕΟΥ ἢ μήπως ἀπόδειξη τῆς αὐτοδημιουργίας τοῦ Σύμπαντος ὅπως προτείνει ἡ σύγχρονη Φυσικὴ.

- Ἡ Ἀμοιβαιότητα τῶν σχέσεων Ὑλης-Χώρου καί Χρόνου θεωρήθηκαν ὡς ἀπόδειξη γιά τὴν αὐλὴ φύση τοῦ Σύμπαντος ἄρα καί γιά τόν σχεδιασμό του ἀπὸ τόν Μεγάλον Μαθηματικό ἢ Ἀρχιτέκτονα, θεωροῦνται ὅμως καί ὡς ἀπόδειξη γιά τὴν Αὐτοοργάνωσή του.

- Ἡ θεωρία τῆς μεγάλης ἐκρηξῆς κάνει πολλοὺς νά διαπιστώσουν σ' αὐτήν, τὴν ὑπαρξὴ ἐνός δημιουργοῦ, ἐνῶ ἄλλοι θεωροῦν ὡς ἐπιστημονικὸ σφάλμα τὴν γενίκευση ἐνός ἐνδεχομένου, τοπικοῦ φαινομένου,

προσθέτοντας καί ἄλλα ἐρωτήματα πού ἡ θεωρία αὐτὴ δέν ἐπιλύει, ὅπως: τό πρόβλημα τοῦ χῶρου καί τοῦ χρόνου πρὶν ἀπὸ αὐτήν, τὴν ἐξέλιξη τῶν γαλαξιών, τὴν κυκλικὴ ἀναδημιουργία τοῦ σύμπαντος κ.λπ.

- Ἀκόμα, ἡ φύση τοῦ χρόνου ἔχει ἐνδιαφέρουσες ἐπιπτώσεις στήν ἰδέα ὅτι ὁ Θεός εἶναι παντογνώστης. Ἄν ὁ Θεός εἶναι ΑΧΡΟΝΟΣ τότε δέν μπορούμε νά ποῦμε ὅτι σκέπτεται διότι ἡ σκέψῃ εἶναι μιά δραστηριότητα μέσα στόν ΧΡΟΝΟ. Οἱ γνώσεις ἀποκτῶνται στό πλαίσιο τοῦ ΧΡΟΝΟΥ. Οἱ ἸΔΕΕΣ ὅμως εἶναι ΑΧΡΟΝΕΣ.

Ἡ μοντέρνα Φυσικὴ ἀνακαλύπτοντας τὴν σχετικότητά τοῦ χρόνου βάζει φραγμὸ ἀνάμεσα στήν παντογνωσία τοῦ ΘΕΟΥ καί τὴν ἴδια τὴν Ὑπαρξὴ του.

Ἀναφερόμενοι στήν MONTEPNA Φυσικὴ πρέπει νά θυμηθοῦμε τόν Ἀριστοτέλη πού πρῶτος εἰσήγαγε τὴν ἐννοια τοῦ χρόνου ὡς «διάσταση» μετρούμενη, καί μάλιστα μετρούμενη διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς Ἀνθρώπους καί τὴν Φύση.

- Στὴν συνέχεια, ἀκόμα καί ἡ θεωρία τοῦ πρωτοπλαστοῦ δηλαδή τοῦ «ἐνός κοινοῦ προγόνου μας» πού τόσο καλὰ πιστέψαμε ὅτι θεμελίωσε ὁ Δαρβίνος κατέρρευσε ἀπὸ τά συμπεράσματα τῆς συγχρόνου Χημείας καί Βιολογίας πού ἀπέδειξαν ὅτι ἀπὸ τό τεράστιο πλῆθος τῶν ἀμινοξέων πού ἀποτελοῦν τὴν βάση τῆς ζωῆς δέν σχηματίζεται μόνο μιά διάταξη - μιά πρωτεΐνη - ἀλλὰ πολλὰ καί διαφορετικὰς. Δηλαδή ὅτι οἱ ὀργανισμοὶ τοῦ ζωικοῦ κόσμου προκύπτουν ἀπὸ «μερικοὺς» ἀρχικοὺς προγόνους καί ὄχι ἀπὸ «ἓνα καί μοναδικό». Μάλιστα σέ πέτρωμα πού βρέθηκε στήν Αὐστραλία ἀνακαλύφθηκαν κύτταρα ἡλικίας 3,5 δις ἐτῶν(!) τά ὁποῖα βρέθηκε ὅτι εἶχαν μεγάλη ποικιλία καί διαφοροποίηση, πρᾶγμα πού προέβλεψε μεγάλη ἐκπληξὴ στήν ἐπιστημονικὴ κοινότητα.

- Τέλος, καί οἱ ἐξελίξεις τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας στά πεδία τῆς θερμοδυναμικῆς τῶν μὴ ἀντιστρεπτῶν φαινομένων καί στήν θεωρία τῶν δυναμικῶν συστημάτων, προσέφεραν ἀποδείξεις ὅτι ἡ ΜΗ ὀργανικὴ Ὑλὴ δείχνει ἰδιότητες πού εἶναι ἐκπληκτικὰ κοντὰ σ' αὐτές τῶν ἐμβίων ὄντων, ὅποτε προκύπτει τό συγκλονιστικό ἀξίωμα ὅτι ἡ ΖΩΗ ΔΕΝ ΕἶΝΑΙ ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑ τῆς ὀργανικῆς ὕλης ἀλλὰ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ!!! Ἄλλωστε σήμερα, ἐργασίες ὅπως αὐτὴ τοῦ κ. Kalmykon (τῆς Ρωσικῆς Ἀκαδημίας ἐπιστημῶν) μέ τίτλο «Ἡ γενικευμένη θεωρία τῆς ζωῆς» ἐπιχειροῦν νά θεμελιώσουν τούς γενικούς κανόνες καί προϋποθέσεις γιά τὴν ἐμφάνισή τῆς ζωῆς μ' ἓνα τρόπο πού λίγο ἀφήνει στήν ὑπαρξὴ ΘΕΟΥ.

- Ὅταν σήμερα γνωρίζουμε ὅτι περίπου 150 δις ἄστρα (σάν τόν ἥλιο μας) ἀποτελοῦν τόν Γαλαξία μας καί ὅτι δις γαλαξίες ἀποτελοῦν τό Ἀστρικό Σμήνος καί δις Ἀστρικά Σμήνη ἀποτελοῦν τό Ὑπερσμήνος Γαλαξιών (ἐπιβεβαιώνοντας τίς ἀπόψεις τῶν Λευκίππου, Δημοκρίτου, Ἀναξιμάνδρου περὶ «Ἀπείρων κόσμων» καί Ἀπείρων οὐρανῶν) τί μπορούμε νά ὑποθέσουμε γιά τὴν ὑπαρξὴ ΘΕΟΥ;

Καρανάσιος Γεώργιος

Η ΑΘΑΝΑΤΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΣ

Τόν χειμῶνα ἐκείνον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀκολουθώντας τὸ παλιὸ ἔθιμο, ἔκαμαν μὲ δημόσια τελετὴ τὴν ταφὴ τῶν πρώτων νεκρῶν τοῦ πολέμου.

Καὶ νὰ πῶς γίνεται ἡ ταφή: Πάνω σὲ μιά ἐξέδρα ἐκθέτουν, πρὶν ἀπὸ δύο μέρες, τὰ ὅστ' αὐτῶν νεκρῶν. Καὶ καθένας φέρνει στὸν δικό του ὅ,τι θελήσει. Κι ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς κηδείας, ἀμάξια σέρνουν κυπαρισσένιες λάρνακες, μιά γιὰ κάθε φυλή. Καθενὸς τὰ ὅστ' αὐτῶν εἶναι μέσα στὴν λάρνακα τῆς φυλῆς πού ἀνήκε. Καὶ ἓνα στρωμένο κενὸ φέρετρο γιὰ τοὺς ἀφανεῖς, γιὰ κείνους πού δὲν βρέθηκαν τὰ κουφάρια τους. Ἀκολουθοῦν τὴν κηδεῖα ὅσοι θέλουν, καὶ ντόπιοι καὶ ξένοι.

Ἐκεῖ πού θὰ γίνῃ ἡ ταφή παρευρίσκονται καὶ γυναῖκες, συγγενεῖς τῶν νεκρῶν, πού θρηνοῦν πάνω στὸν τάφο. Τοποθετοῦν, λοιπόν, τίς λάρνακες στὸ δημόσιο νεκροταφεῖο, πού βρίσκεται στὸ ωραιότερο προάστιο τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ πάντοτε θάβουν τοὺς νεκροὺς τῶν πολέμων, ἐκτός ἀπὸ ὅσους ἔπεσαν στὸν Μαραθῶνα. Ἐκείνους τοὺς ἔθαψαν ἐπὶ τόπου, διότι ἔκριναν πῶς ἡ ἀνδρεία τους ἦταν ὑπέροχη. Κι ὅταν τοὺς σκεπάσῃ τὸ χῶμα, ἓνας ἄνδρας, διαλεγμένος ἀπὸ τὴν Πολιτεία γιὰ τὴν γερὴ του κρίση καὶ γιὰ τὸ κύρος πού ἔχει, λέγει τὸν ἔπαινο πού τοὺς πρέπει. Ἐπειτα φεύγουν.

Ἔτσι γίνεται ἡ ταφή. Καὶ ὅσο βάσταξε ὁ πόλεμος, ὅποτε συνέβαινε τὸ κακό, ἀκολουθοῦσαν τὸ ἔθιμο. Γι' αὐτοὺς, λοιπόν, τοὺς πρώτους νεκροὺς τοῦ πολέμου, διάλεξαν γιὰ ὁμιλητὴ τὸν Περικλῆ, τὸν γιὸ τοῦ Ξανθίππου. Καὶ σάν ἔφτασε ἡ ὥρα, ὁ Περικλῆς προχώρησε ἀπὸ τὸν τάφο σ' ἓνα βῆμα ψηλὸ, γιὰ νὰ ἀκούγεται ὅσο τὸ δυνατόν ἀπὸ περισσότερο πλῆθος, καὶ ἔλεγε περίπου αὐτά:

Οἱ περισσότεροι, ἀπ' ὅσους ὥς τώρα ἔχουν μιλήσει ἐδῶ, ἐπαινοῦν ἐκεῖνον πού καθιέρωσε, κοντὰ στὰ ἄλλα ἔθιμα κι αὐτὸ τὸν λόγο. Διότι βρίσκουν πῶς εἶναι καλὸ νὰ ἀπαγγέλλεται στὴν ταφὴ τῶν νεκρῶν τοῦ πολέμου. Ἐγὼ θὰ νόμιζα πῶς εἶναι ἀρκετό, σὲ ἀνθρώπους πού μὲ ἔργα δείχτηκαν γενναῖοι, μὲ ἔργα νὰ ἐκφράζονται καὶ οἱ τιμές. Ἔργα σάν κι αὐτά πού βλέπετε τώρα ἐδῶ, παράσκευασμένα μὲ δημόσια φροντίδα, γύρω ἀπ' αὐτὸν τὸν τάφο. Καὶ ὄχι, νὰ κινδυνεύουν νὰ γίνουν ἢ νὰ μὴ γίνουν πιστευτὲς οἱ ἀρετὲς τῶν πολλῶν, ἀπὸ τὸ ἂν θὰ μιλήσῃ καλὰ ἢ κακὰ ἓνας ἄνθρωπος.

Διότι δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ μιλήσῃ κανένας σωστά, ὅταν δύσκολα ἀποδοῖ μιὰ ἀποδοχὴ νὰ πείσῃ τοὺς ἄλλους πῶς λέει τὴν ἀλήθεια. Κι αὐτό, διότι ἐκεῖνος πού ξέρει καλὰ ὁ ἴδιος τὰ πράγματα

καὶ τ' ἀκούει μὲ συμπάθεια, μπορεῖ νὰ νομίσῃ πῶς παρουσιάζονται κατώτερα ἀπ' ὅπως τὰ ξέρει καὶ τὰ θέλει. Καὶ ὅποιος πάλι δὲν τὰ γνώρισε, μπορεῖ νὰ νομίσῃ πῶς μερικὰ λέγονται ὑπερβολικά. Ἐπειδὴ ζηλεύει ἂν ἀκούσῃ κάτι πού ξεπερνάει τίς δικές του δυνάμεις. Διότι οἱ ἔπαινοι πού λέγονται γι' ἄλλους, τόσο μόνον εἶναι ἀνεκτοί, ὅσο καθένας θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του ἄξιον ὁ ἴδιος νὰ κάμῃ κάτι ἀπὸ κείνα πού ἄκουσε νὰ παινεύονται. Γιὰ τὸ παραπανιστὸ ζηλεύει καὶ δὲν τὸ πιστεύει.

Ἄλλ' ἀφοῦ οἱ παλιοὶ παραδέχτηκαν πῶς τὸ ἔθιμο εἶναι καλὸ, πρέπει καὶ ἐγὼ τώρα νὰ τὸ κρατήσω καὶ νὰ προσπαθίσω νὰ σὰς εὐχαριστήσω ὅσο μπορῶ.

Θὰ ἀρχίσω πρῶτα ἀπὸ τοὺς προγόνους. Δίκαιο γιὰ αὐτοὺς καὶ ταιριαστὸ εἶναι σὲ μιά τέτοια περίσταση νὰ τοὺς θυμώμαστε καὶ νὰ τοὺς τιμοῦμε. Διότι ἔζησαν οἱ ἴδιοι πάντοτε, ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ, σ' αὐτὴν τὴν χώρα. Καὶ μᾶς τὴν παρέδωσαν ὥς τώρα ἐλεύθερη μὲ τὴν ἀρετὴ τους. Καὶ ἐκεῖνοι εἶναι ἄξιοι γιὰ ἔπαινο, καὶ ἀκόμη περισσότερο οἱ πατέρες μας. Διότι αὐτοί, κοντὰ σ' ἐκεῖνα πού βρῆκαν, ἀπέκτησαν -ὄχι χωρὶς κόπο- καὶ ἀφῆκαν σὲ μᾶς τοὺς τωρινούς ὅση ἔχουμε ἐξουσία.

Καὶ ὅσο γιὰ τὰ παραπανίσια, αὐτά πιά τὰ αὐξήσαμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, πού βρισκόμεθα ἀκόμη στὴν ὠριμὴ ἡλικία. Καὶ φροντίσαμε γιὰ τὴν πόλιν μας, ὥστε νὰ ἔχῃ σὲ ὅλα ἀπόλυτη αὐτάρκεια, καὶ γιὰ τὸν πόλεμο καὶ γιὰ τὴν εἰρήνη. Τὰ ἔργα μας τὰ πολεμικά, πού μὲ αὐτά ἀποκτήσαμε τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, ἢ ἂν κάποτε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἢ οἱ πατέρες μας πρόθυμα ἀποκρούσαμε ἓνα βαρβαρικό ἢ ἑλληνικό πόλεμο πού μᾶς ἀπειλοῦσε, αὐτά πιά θὰ τὰ ἀφήσω κατὰ μέρος. Διότι δὲν θέλω νὰ μακρηγορῶ σὲ ἀνθρώπους πού τὰ ξέρουν.

Θὰ δείξω, λοιπόν, πρῶτα ἀπὸ ποιὲς ἀρχὲς ξεκινήσαμε γιὰ νὰ φτάσουμε σ' αὐτά ἐδῶ, καὶ μὲ ποῖο πολίτευμα καὶ μὲ ποιούς τρόπους ζωῆς ἐγινάν τὰ μεγάλα αὐτά ἔργα. Ὑστερα θὰ ἔλθω στὸν ἔπαινο τῶν νεκρῶν. Διότι νομίζω πῶς σὲ μιά τέτοια στιγμή, δὲν θὰ ἦταν ἄπρεπο νὰ εἰπωθοῦν αὐτά τὰ πράγματα, καὶ πῶς θὰ κερδίσουν ὅλοι ὅσοι εἶναι ἐδῶ μαζεμένοι, καὶ ντόπιοι καὶ ξένοι, ἂν τὰ ἀκούσουν προσεκτικά.

Τὸ πολίτευμα πού ἔχουμε δὲν γυρεύει νὰ πάρῃ τοὺς νόμους τοῦ ἀπὸ τοὺς ξένους. Μᾶλλον ἐμεῖς εἴμεθα παράδειγμα γιὰ τοὺς ἄλλους, παρά νὰ γυρεύουμε νὰ τοὺς μιμηθοῦμε. Τὸ ὄνομά του εἶναι **Δημοκρατία**, διότι δὲν στηρίζεται στοὺς λίγους, ἀλλὰ στοὺς πολλούς. Ὅλοι εἶναι ἴσοι μπροστὰ στοὺς νόμους, γιὰ τίς ἰδιωτικές διαφορὰς τους. Καὶ ὅταν βλέπουμε κάποιον νὰ εὐδοκίμῃ σὲ κάτι, τοῦ ἀναθέτουμε δημόσια ἀξιώματα, ὄχι διότι ἀνήκει σὲ ὠρισμένη

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

τάξη, ἀλλὰ διότι εἶναι ἱκανός. Καὶ κανένας δὲν ἐμποδίζεται νὰ κάμῃ κάτι καλὸ στὴν πόλιν, ἂν ἀπὸ φτώχεια τοῦ λείπῃ ἡ κοινωνικὴ θέση.

Δὲν εἶναι μονάχα στὴν δημόσια ζωὴ πού ζοῦμε ἐλεύθερα, ἀλλὰ καὶ στίς καθημερινές μας ἀσχολίες δὲν ὑποβλέπουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Δὲν θυμώνουμε μὲ τὸν διπλανό μας, ἂν κάμῃ κάτι σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία του. Καὶ οὔτε δείχνουμε πῶς πειραχθήκαμε, πράγμα πού δὲν ζημώνει βέβαια τὸν ἄλλον ἀλλὰ τὸν στενοχωρεῖ. Καὶ ἐνῶ στὴν ἰδιωτικὴ μας ζωὴ δὲν ἐνοχλεῖ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, στὴν δημόσια ζωὴ δὲν παρανομοῦμε, κυρίως ἀπὸ αὐτοσεβασμό. Διότι πειθαρχοῦμε στοὺς ἐκάστοτε ἄρχοντές μας καὶ στοὺς νόμους. Καὶ μάλιστα σὲ ἐκείνους πού ἔχουν γίνει γιὰ νὰ προστατεύουν τοὺς ἀδικούμενους καὶ σὲ ἐκείνους πού -ἂν καὶ ἄγραφοι- φέρνουν ντροπὴ σ' ὅσους τοὺς παραβαίνουν.

Ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ξεκουραζόμεθα ἀπὸ τοὺς κόπους, φροντίσαμε νὰ ἐξασφαλίσουμε ἄφθονες ἀναπαύσεις στὸ πνεῦμα. Διότι κάνομε ἀγῶνες καὶ θυσίες, ὅλον τὸν χρόνον, καὶ ἔχουμε περιποιημένα σπίτια γιὰ τὸν καθένα. Ἡ καθημερινὴ εὐχαρίστηση ἀπὸ αὐτά, διώχνει τὴν στενοχώρια. Καὶ ἐπειδὴ ἡ πόλιν μας εἶναι μεγάλη, ἔρχονται σὲ αὐτὴν τὰ πάντα ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον. Ἔτσι συμβαίνει νὰ χαιρώμεθα τὸ ἴδιο τὰ ἀγαθὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὅσο καὶ αὐτά πού παράγονται ἐδῶ.

Καὶ στίς πολεμικές προπαρασκευές διαφέρουμε ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους μας. Διότι τὴν πόλιν μας τὴν ἔχουμε ἐλεύθερη γιὰ ὅλους. Καὶ δὲν καταδιώκουμε ποτέ τοὺς ξένους, ἐμποδίζοντάς τους νὰ μάθουν ἢ νὰ δοῦν κάτι, μὲ τὴν πρόφασιν πῶς, ἂν δὲν τὸ κρύβαμε καὶ τὸ ἔβλεπε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μας, θὰ μπορούσε τάχα νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ αὐτό. Διότι ἐμεῖς πιστεύουμε λιγώτερο στίς προετοιμασίες καὶ στὰ τεχνάσματα, καὶ περισσότερο στὴν ψυχικὴ δύναμιν πού πηγάζει ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους τὴν στιγμὴ τῆς δράσεως.

Διαφέρουμε καὶ στὴν ἐκπαίδευση. Ἐκεῖνοι ἀπὸ παιδιὰ γυμνάζονται σάν ἄνδρες μὲ κουραστικές ἀσκήσεις. Ἐμεῖς ζοῦμε μὲ ἄνεση. Καὶ ὅμως, ἀντιμετωπίζουμε τοὺς κινδύνους καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ νὰ ἡ ἀπόδειξη: Οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἐκστρατεύουν στὴν χώρα μας μόνοι τους, ἀλλὰ μαζί μὲ ὅλους τοὺς συμμάχους τους. Ἐνῶ ἐμεῖς προσβάλλουμε τὴν χώρα τῶν ἄλλων μόνοι μας. Καὶ τίς περισσότερες φορές νικοῦμε, χωρὶς δυσκολία, σὲ ξένη χώρα, ἀνθρώπους πού πολεμοῦν γιὰ νὰ σώσουν τὰ σπίτια τους. Καὶ κανένας ὥς σήμερα δὲν ἀντιμετώπισε συγκεντρωμένους τίς δυνάμεις μας. Διότι φροντίζουμε ταυτόχρονα καὶ γιὰ τὸ ναυτικὸ καὶ

γιὰ τὴν ξηρά, στέλνοντας σὲ πολλὰ μέρη συγχρόνως τὸν στρατὸ μας, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους. Καὶ ἂν κάποιος συμβῇ νὰ συμπλακοῦν μὲ ἓνα μέρος ἀπὸ τίς δυνάμεις μας καὶ νικήσουν μερικούς ἀπὸ μᾶς, καυχῶνται τάχα πῶς μᾶς ἀπέκρουσαν ὅλους. Ἐνῶ, ἂν νικηθοῦν, λένε πῶς νικήθηκαν ἀπὸ ὅλους μας συγκεντρωμένους.

Καὶ ἀκόμη ἐμεῖς, μὲ τὸ νὰ ζοῦμε μᾶλλον μὲ ἄνεση, παρά μὲ κουραστικές ἀσκήσεις, καὶ νὰ ἀντιμετωπίζουμε τοὺς κινδύνους μὲ μιά ἀνδρεία, πού δὲν μᾶς τὴν ἐπιβάλλουν τόσοι οἱ νόμοι, ὅσον ὁ τρόπος τῆς ζωῆς μας, ἔχουμε καὶ αὐτὸ τὸ πλεονέκτημα: Ὅτι, ἐνῶ δὲν κουραζόμεθα ἀπὸ πρὶν γιὰ τοὺς μελλοντικούς κινδύνους, ὅταν βρεθοῦμε μέσα σ' αὐτούς, δὲν φαινόμεθα λιγώτερο τολμηροί, ἀπὸ ἐκείνους πού μοχθοῦν ἀδιάκοπα. Ἀξίζει νὰ θαυμάζῃ κανένας τὴν πόλιν μας καὶ γι' αὐτά, καὶ γιὰ ἄλλα ἀκόμη.

Φιλοτεχνοῦμε μὲ ἀπλότητα καὶ φιλοσοφοῦμε χωρὶς μαλθακότητα (*«Φιλοκαλοῦμέν τε γάρ μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας»*). Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος μεταφράζει: Διότι εἴμεθα ἐρασταὶ τοῦ ωραίου, ἀλλὰ καὶ φίλοι συγχρόνως τῆς ἀπλότητος, καὶ καλλιεργοῦμεν τὸ πνεῦμα μας χωρὶς θυσίαν τοῦ ἀνδρισμοῦ μας». Ὁ Ἰ. Κακριδῆς μεταφράζει: «Ἀγαποῦμε τὸ ωραῖο καὶ μένουμε ἀπλοί. Ἀγαποῦμε τὴν θεωρίαν καὶ δὲν καταντοῦμε νωθροί»).

Μεταχειριζόμεθα τὸν πλοῦτον σάν εὐκαιρία γιὰ νὰ κάνουμε ἔργα, καὶ ὄχι γιὰ νὰ ὑπερηφανευώμεθα. Κακό νὰ μὴ ὁμολογῇ κανένας τὴν φτώχεια του, ἀλλὰ χειρότερο νὰ μὴ τὴν ἀποφεύγῃ μὲ τὴν ἐργασία. Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι εἴμεθα πού φροντίζουμε καὶ γιὰ τίς ἰδιωτικές μας ὑποθέσεις καὶ γιὰ τὰ κοινά. Καὶ ἐνῶ καθένας μας κοιτάζει τὴν δουλειά του, δὲν μᾶς ξεφεύγει καὶ ἡ γνώση τῶν πολιτικῶν ζητημάτων. Διότι εἴμεθα οἱ μόνοι, πού ὅποιον δὲν ἀνακατεύεται καθόλου σ' αὐτά, τὸν θεωροῦμε ὄχι φιλήσυχο, ἀλλὰ ἄχρηστο. Καὶ οἱ μόνοι πού -εἴτε προτείνουμε οἱ ἴδιοι τί πρέπει νὰ γίνῃ, εἴτε κρίνουμε γι' αὐτό- νομίζουμε πῶς τὰ λόγια δὲν βλάπτουν τὰ ἔργα, ἀλλὰ πῶς περισσότερο βλάπτει νὰ μὴ φωτισθοῦμε πρῶτα μὲ τὸν λόγο, πρὶν ἀποφασίσουμε νὰ ἐνεργήσουμε.

Διότι καὶ σ' αὐτὸ ξεχωρίζουμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους: Ὅτι ἐνῶ εἴμεθα πολὺ τολμηροί, συγχρόνως σκεπτόμεθα πολὺ καλὰ, πρὶν ἐπιχειρήσουμε κάτι. Ἐνῶ στοὺς ἄλλους ἡ ἄγνοια γεννάει θρασύτητα καὶ ἡ σκέψη δισταγμό. Καὶ δίκαια θὰ ἔπρεπε νὰ κριθοῦν πῶς γενναῖοι ἐκεῖνοι, πού ἂν

καί ξέρουν πολύ καλά καί τά εὐχάριστα καί τά δυσάρεστα, ὅμως δέν ὀπισθοχωροῦν μπροστά στους κινδύνους. Καί σχετικά μέ τήν ἀρετή ἔχουμε ἀντίθετη γνώμη ἀπό τούς πολλούς.

Ἀποκοῦμε τούς φίλους μας ὄχι μέ τίς εὐεργεσίες πού μᾶς κάνουν, ἀλλά μέ τίς εὐεργεσίες πού τούς κάνουμε. Καί εἶναι πιό σταθερός φίλος ἐκεῖνος πού εὐεργετῇ, διότι προσέχει νά διατηρήσῃ τήν εὐγνωμοσύνη πού τοῦ ὀφείλεται, μέ τήν συμπάθεια πού δείχνει σέ αὐτόν πού εὐεργέτησε. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού εὐεργετήθηκε εἶναι μᾶλλον ἀδιάφορος, διότι ξέρει πώς πρέπει νά φανῇ καλός, ὄχι αὐθόρμητα, ἀλλά σάν νά ἐξοφλῇ ἓνα χρέος. Μόνον ἐμεῖς κάνουμε στους ἄλλους ἄφοβα τό καλό, ὄχι διότι λογαριάζουμε τό συμφέρον μας, ἀλλά ἀπό πίστη στήν ἐλευθερία.

Ἀνακεφαλαιώνοντας, λέγω ὅτι ἡ πόλη μας, στό σύνολό της, εἶναι σχολεῖο τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά καί καθένας ἀπό μᾶς θά μπορούσε, μέ τήν μεγαλύτερη εὐστροφία καί χάρη, νά παρουσιάσῃ τόν ἑαυτό του ὀλοκληρωμένον σέ κάθε ἐκδήλωση τῆς ζωῆς. Αὐτά δέν εἶναι ὑπερήφανα λόγια τῆς στιγμῆς, ἀλλά πραγματική ἀλήθεια. Αὐτό τό φανερώνει ἡ δύναμη τῆς πόλεως, πού ἀποκτήσαμε μέ αὐτούς τούς τρόπους τῆς ζωῆς. Διότι ἀπό τίς σημερινές πόλεις, μονάχα ἡ δική μας ἀποδεικνύεται τήν ὥρα τῆς δοκιμασίας ἀνώτερη ἀπό τήν φήμη της. Καί μονάχα αὕτη δέν κάνει οὔτε τούς ἐχθρούς της νά ἀγανακτοῦν ἐναντίον της, τάχα πώς κακοπαθοῦν ἀπό τέτοιους ἀνθρώπους, οὔτε τούς ὑπηκόους της νά παραπονοῦνται, τάχα πώς κυβερνοῦνται ἀπό ἀνάξιους.

Παρουσιάσαμε τήν δύναμή μας μέ μεγάλες φανερές ἀποδείξεις καί ὄχι χωρίς μαρτυρίες. Γι' αὐτό θά μᾶς θαυμάζουν καί οἱ σύγχρονοι καί οἱ μεταγενέστεροι. Καί αὐτό, χωρίς καθόλου νά ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό ἓνα Ὅμηρο γιά νά μᾶς παινέσῃ, οὔτε ἀπό κανέναν ἄλλον ποιητή, νά μᾶς εὐχαριστήσῃ γιά λίγο μέ τούς στίχους του, ἀλλά πού ἡ ἀλήθεια θά βλάψῃ τήν ιδέα πού θά σχηματισθῇ ἀπό αὐτούς γιά τά ἔργα μας.

Θά μᾶς θαυμάζουν, διότι ἀναγκάσαμε κάθε θάλασσα καί κάθε στεριά νά ἀνοίξουν δρόμο στήν τόλμη μας. Καί σέ κάθε τόπο στήσαμε ἀθάνατα μνημεῖα καί γιά τά καλά καί γιά τά κακά πού μᾶς ἔτυχαν. Γιά μιά τέτοια πόλη ἔπρεπε πολέμοντας γενναῖα αὐτοί ἐδῶ οἱ νεκροί, προβάλλοντες τό δικαίωμα νά μὴ τήν στερηθοῦν. Καί εἶναι φυσικό, καθένας ἀπό μᾶς πού μέيناμε, νά θέλῃ νά ὑποφέρῃ τά πάντα γιά χάρη της.

Γι' αὐτό κυρίως μίλησα λεπτομερῶς γιά τήν πόλη μας. Διότι

ἤθελα νά ἐξηγήσω πώς δέν ἀγωνιζόμεθα γιά ἴσης ἀξίας πράγματα ἐμεῖς, κι ὅσοι δέν ἔχουν νά χάσουν τίποτα πού νά μοιάζει μέ αὐτά ἐδῶ. Καί συγχρόνως, διότι ἤθελα νά φανερώσω μέ πραγματικές ἀποδείξεις τόν ἔπαινο τῶν νεκρῶν, γιά τούς ὁποίους μιλῶ.

Πραγματικά, ἔχω κίολας πεῖ τό μεγαλύτερο μέρος ἀπό τόν ἔπαινο. Διότι οἱ ἀρετές αὐτῶν ἐδῶ καί τῶν ὁμοίων μέ αὐτούς στόλισαν τήν πόλη μέ ἐκεῖνα, γιά τά ὁποῖα τήν ὕμνησα. Καί δέν θά μπορούσε νά φανῇ ὁ λόγος ἀνάλογος μέ τά ἔργα τους γιά πολλούς ἀπό τούς Ἕλληνες, καθὼς γιά αὐτούς ἐδῶ. Διότι ὁ θάνατός τους φανερώνει τήν ἀρετή τους, εἴτε ἀποκαλύπτοντάς τήν γιά πρώτη φορά, εἴτε ἐπισφραγίζοντάς τήν. Διότι καί γιά κείνους πού κατά τά ἄλλα φάνηκαν κακοί, δίκαιο εἶναι νά λογαριάζεται περισσότερο ἀπό κάθε τι ἡ ἀνδρεία πού ἔδειξαν πολέμοντας γιά τήν πατρίδα. Διότι, σβήνοντας τό κακό μέ τό καλό, ὠφέλησαν τήν πόλη, περισσότερο ἀπό ὅσο τήν ἐβλαψαν μέ τήν ἰδιωτική τους ζωή.

Ἀπό αὐτούς ὅμως ἐδῶ οὔτε κανένας φάνηκε μαλθακός προτιμώντας νά ἀπολαύσῃ περισσότερο χρόνο τά πλούτη του, οὔτε κανένας ζήτησε νά ἀνβάλῃ τό κακό, ἐλπίζοντας νά ξεφύγῃ ἀπό τήν φτώχεια του καί νά γίνῃ πλούσιος. Ἀλλά, θεωρώντας προτιμότερη ἀπό ὅλα αὐτά τήν τιμωρία τῶν ἐχθρῶν, καί συγχρόνως νομίζοντας πώς ἀπό ὅλους τούς κινδύνους αὐτός ἦταν ὁ ὠραιότερος, προτίμησαν νά ριχθοῦν σέ αὐτόν, χωρίς νά πάψουν νά ἐπιθυμοῦν καί τά ἄλλα. Καί ἀνέθεσαν στήν ἐλπίδα τήν ἀβεβαιότητα γιά τήν ἐπιτυχία τους. Διότι εἶχαν τήν ἀξίωση νά ἀντιμετωπίσουν μέ ἔργα τόν κίνδυνο πού ἐβλεπαν τώρα μπροστά τους, ἔχοντας πεποίθηση στόν ἴδιο τόν ἑαυτό τους.

Καί σάν βρέθηκαν μέσα στόν κίνδυνο, ἔκριναν ὠραιότερο νά ἀντισταθοῦν καί νά πέσουν, παρά νά σωθοῦν ὑποχωρώντας. Ἔτσι, ἀπέφυγαν τήν ντροπή νά τούς κατακρίνουν, καί ἔδωσαν τά κορμιά τους γιά τό ἔργο πού ἀνέλαβαν. Καί σέ μία σύντομη, κρίσιμη στιγμή, ὀρισμένοι ἀπό τήν μοῖρα, ἐλευθερώθηκαν ἀπό τήν ζωή, στό κορύφωμα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καί ὄχι τοῦ φόβου.

Αὐτοί ἐδῶ τέτοιοι στάθηκαν, ὅπως ταίριαζε στήν πόλη. Καί ἐμεῖς οἱ ἄλλοι πρέπει νά ἀξιώσουμε ἀπό τούς ἑαυτούς μας νά μὴ φανοῦμε λιγώτερο τολμηροί μπροστά στους ἐχθρούς, ὅσο καί ἂν εὐχόμεθα νά φανοῦμε ἀσφαλέστεροι. Καί νά μὴ κρίνετε τήν ὠφέλεια μονάχα ἀπό τά λόγια. Διότι θά μπορούσε κανένας νά μακρηγορήσῃ λέγοντας σέ σᾶς, πού τά ξέρετε πολύ καλά πόσα πλεονεκτήματα ἔχει ἡ ἀντίσταση τούς ἐχθρούς. Ἀλλά νά βλέπετε τήν

δύναμη τῆς πόλεως κάθε μέρα πιό πολύ στά ἔργα της, καί νά τήν ἀγαπᾶτε σάν ἑραστές.

Καί ὅταν τό νοιώσετε πώς εἶναι μεγάλη, σκεφθῆτε πώς αὐτά τά ἀπέκτησαν ἄνθρωποι πού τολμοῦσαν καί ἤξεραν τό σωστό καί εἶχαν φιλότιμο σάν ἔπρεπε νά ἐνεργήσουν. Καί ἂν κάποτε, ἐπιχειρῶντας κάτι, ἔτυχε νά ἀποτύχουν, δέν ἔκριναν σωστό νά στερήσουν τήν πόλη ἀπό τήν ἀρετή τους. Ἀλλά ἔδωσαν σ' αὐτήν τήν ὠραιότερη προσφορά. Διότι θυσιάζοντας τά κορμιά τους, ὅλοι μαζί γιά τό σύνολο, κέρδισαν καθένας γιά τόν ἑαυτό του ἔπαινο ἀθάνατο. Καί τάφο θαυμαστό, ὄχι τόσο ἐκεῖ πού κείτονται, ὅσο ἐκεῖ πού ἡ δόξα τους μένει ἀθάνατη καί μνημονεύεται αἰώνια σέ κάθε εὐκαιρία, εἴτε μέ λόγια, εἴτε μέ ἔργα. Διότι τῶν ἐξαιρετικῶν ἀνθρώπων τάφος εἶναι ἡ γῆ ὀλάκερη («*Ἀνδρῶν γάρ ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος*»).

Καί δέν τούς φανερώνει μονάχα ἡ ἐπιγραφή μιᾶς στήλης στόν τόπο τους, ἀλλά καί στίς ξένες χώρες, σέ καθενός τήν ψυχή, διατηρεῖται ἄγραφη ἡ μνήμη, ὄχι τόσο γιά τά ἔργα τους, ὅσο γιά τό φρόνημά τους. Αὐτούς τώρα ἐσεῖς πάρετε γιά παράδειγμα. Καί κρίνοντας πώς εὐτυχία εἶναι ἡ ἐλευθερία, καί ἐλευθερία εἶναι ἡ δυνατή ψυχή («*Τό εὐδαιμον τό ἐλεύθερον, τό δ' ἐλεύθερον τό εὐψυχον*»), μὴ δειλιάζετε μπροστά στους πολεμικούς κινδύνους.

Διότι δέν θά ἦταν τόσο δίκαιο νά ἀψηφοῦν τῇ ζωῇ τους ὅσοι δυστυχοῦν καί δέν ἐλπίζουν κανένα καλό, ὅσο ἐκεῖνοι πού κινδυνεύουν περισσότερο ἀπό τήν ἀνατροπή τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς τους. Καί μάλιστα σάν θᾶναι πάρα πολύ μεγάλη ἡ διαφορά, ἂν ἀποτύχουν. Διότι στόν φιλότιμον ἄνθρωπο περισσότερο πονάει ἡ ἐξασθένηση μέσα στήν μαλθακότητα, παρά ὁ θάνατος πού ἔρχεται δίχως νά τόν νοιώσῃ, μέσα στήν δύναμη καί στήν κοινή ἐλπίδα.

Γι' αὐτό, τούς γονεῖς τούτων ἐδῶ τῶν νεκρῶν, ὅσοι εἴσθε παρόντες, δέν σᾶς κλαίω. Μᾶλλον θά προσπαθῆσω νά σᾶς παρηγορήσω. Ὅλοι σας ξέρετε πώς ἡ ζωή περνάει ἀνάμεσα σέ διάφορες μεταβολές τῆς τύχης. Ἀλλά καλότεροι εἶναι ἐκεῖνοι πού τούς ἔλαχε ὁ τιμητικώτερος θάνατος, ὅπως σ' αὐτούς ἐδῶ τώρα -ἐνῶ σ' ἐσᾶς ἔλαχε λύπη- καθὼς καί ἐκεῖνοι πού, ὅταν τελειῶνῃ ἡ εὐτυχία τους, τελειώνει καί ἡ ζωή τους.

Τό ξέρω πώς εἶναι δύσκολο νά σᾶς πείσω. Διότι πολλές φορές θά παίρνετε ἀφορμές νά τούς θυμᾶσθε στίς εὐτυχισμένες στιγμές τῶν ἄλλων, πού καί ἐσεῖς ἄλλοτε χαρήκατε. Καί λυπᾶται καθένας ὄχι γιά τά ἀγαθὰ πού στερεῖται χωρίς νά τά ἔχη δοκιμάσει, ἀλλά γιά κείνα πού τά χάνει ἀφοῦ τά συνηθίσῃ. Πρέπει ὅμως νά κάμετε ὑπομονή μέ τήν ἐλπίδα νά ἀποκτήσετε καί ἄλλα παιδιά, ὅσοι εἴσθε

ἀκόμη σέ κατάλληλη ἡλικία. Διότι τά παιδιά πού θά γεννηθοῦν θά κάνουν μερικούς νά ξεχάσουν ἐκείνους πού δέν υπάρχουν πιά στήν ζωή. Καί διπλά θά ὠφελήσουν τήν πόλη. Καί διότι δέν θά τήν ἀφήσουν νά ἐρημωθῇ, καί διότι θά τήν ἀσφαλίσουν. Διότι δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποφασίζουν γιά τά δημόσια πράγματα ἐξ ἴσου σωστά καί δίκαια ὅσοι δέν ἔχουν παιδιά καί δέν κινδυνεύουν νά τά χάσουν, ὅπως οἱ ἄλλοι πού ἔχουν.

Ὅσοι πάλι εἴσθε περασμένοι στά χρόνια, νά λογαριάζετε γιά κέρδος πώς περάσατε εὐτυχισμένοι τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς σας καί πώς λίγο σᾶς μένει ἀκόμη νά ζήσετε. Καί νά ἀνακουφίζετε τόν πόνο σας μέ τήν δόξα αὐτῶν ἐδῶ τῶν νεκρῶν. Διότι μονάχα ἡ ἀγάπη τῶν τιμῶν δέν γερνάει. Καί δέν εὐχαριστεῖ τόσο πολύ τά ἄχρηστα γερατειά τό κέρδος, καθὼς λένε μερικοί, ὅσοι οἱ τιμές.

Γιά τούς γιουούς πάλι τῶν νεκρῶν, ὅσοι εἴσθε παρόντες, ἢ γιά τούς ἀδελφούς, βλέπω δύσκολο τόν ἀγῶνα. Διότι καθένας συνηθίζει νά ἐπαινῇ ἐκεῖνον πού δέν ὑπάρχει πιά στήν ζωή. Καί ὅσο ὑπέροχη ἀρετή καί ἂν δείξετε, μόλις θά κατορθώσετε νά κριθῆτε, ὄχι ὅμοιοι, ἀλλά κάπως κατώτεροι ἀπό αὐτούς. Διότι ἀνάμεσα στους ζωντανούς ὑπάρχει ζηλοτυπία γιά τούς ἀντιπάλους, ἐνῶ οἱ νεκροί τιμῶνται μέ εὐνοια, πού δέν ἔχει ἀνταγωνισμό.

Καί ἂν πρέπει νά πῶ κάτι καί γιά τήν ἀρετή τῶν γυναικῶν, ἐκείνων πού τώρα μένουν χήρες, μέ λίγα λόγια θά τά πῶ ὅλα: Νά μὴ φανῆτε κατώτερες ἀπό τήν γυναικεία φύση, αὐτό θά εἶναι γιά σᾶς μεγάλη δόξα. Καί μάλιστα γιά κείνη, γιά τήν ὁποία θά γίνεται λιγώτερος λόγος ἀνάμεσα στους ἄνδρες, εἴτε γιά τήν ἀρετή της, εἴτε γιά κατηγορία της.

Εἰπώθηκαν πιά μέ τόν λόγο μου, σύμφωνα μέ τό ἔθιμο, ὅσα εἶχα νά πῶ πού ταιριάζουν. Καί μέ ἔργα στολίστηκαν οἱ νεκροί πού κηδεύομε. Καί τά παιδιά τους ἀνέλαβε ἀπό ἐδῶ καί πέρα νά τά ἀναθρέψῃ μέ ἐξοδά της ἡ Πολιτεία, ὥσπου νά μεγαλώσουν. Ἔτσι ὀρίστηκε βραβεῖο σέ τέτοιους ἀγῶνες ἓνα ὠφέλιμο στεφάνι καί γι' αὐτούς ἐδῶ καί γιά κείνους πού ἀπέμειναν στήν ζωή. Διότι ὅπου ἔχουν ὀρισθῇ τά πιό μεγάλα βραβεῖα γιά τήν ἀρετή, ἐκεῖ ζοῦν καί οἱ πιό καλοί πολῖτες. Καί τώρα, ἀφοῦ πάψῃ καθένας νά κλαίῃ τόν δικό του, μπορεῖτε νά πηγαίνετε.

(Θουκυδ. Π, 34-46)

Μετάφρασις:

Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Δευτέρα περίοδος ΑΤΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ

Ἡ δευτέρα περίοδος τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας οὐδεμίαν ἔχει ἐφάμιλλόν της ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ. Οὐδέποτε ἐντὸς τόσον ὀλίγου χρόνου καὶ εἰς κύκλον ἀνθρώπων τόσον περιορισμένον, ἐνεφανίσθησαν προσωπικότητες ἐξ ἴσου σημαντικαί. Ὁ Σωκράτης εἶναι ὁ πρῶτος θεμελιωτῆς τῆς ἀττικῆς φιλοσοφίας· ὁ Πλάτων δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης συνήγαγον τὰς τελευταίας ἀκολουθίας ἐκ τῶν θεμιστῶν ἀρχῶν. Ἡ ἐξέλιξις τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν συντελεῖται μετ' ἀπαραμίλλου ἀκολουθίας, ἐπιμονῆς καὶ συστηματικότητος. Ἡ ἀττικὴ φιλοσοφία δὲν εἶναι μόνον νέα δημιουργία, ἀλλὰ καὶ ἐπανάληψις. Ὅλα τὰ θέματα, ἅτινα εἶχον τεθῆ κατὰ τὴν προσωκρατικὴν περίοδον, ἐξετάζονται ἐκ νέου, ἀξιοποιοῦνται καὶ ταξιθετοῦνται εἰς εὐρύτεραν καὶ περιεκτικωτέραν ἐνότητα.

Ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν προϋποθέσεων, αἵτινες ἔκαμαν δυνατὴν τὴν νέαν πνευματικὴν δημιουργίαν, εἶναι τὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα ἅτινα ἐσημειώθησαν κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα. Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος κατῴρθωσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ δι' ἡρωϊκῶν πράξεων τὴν ἐπιδρομὴν τῆς ἀσιατικῆς βαρβαρότητος.

Οἱ ἐπιτυχεῖς πολεμικοὶ ἀγῶνες ὑπῆρξαν ἀφορμὴ νὰ ἀναγεννηθῇ ἡ διακοπεῖσα διὰ τῆς δουλώσεως τῆς Ἰωνίας εἰς τοὺς Λυδοὺς καὶ τοὺς Πέρσας ἡρωϊκὴ μυθικὴ παράδοσις. Ὁ μῦθος ἀναγεννᾶται καὶ πάλιν καὶ παρουσιάζει ἀξιοθαύμαστον ἀνθρῶπιν διὰ τῆς λυρικῆς ποιήσεως τοῦ Πινδάρου, καὶ ἰδίᾳ διὰ τῆς ἀττικῆς τραγωδίας.

Οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες χρησιμοποιοῦνται ὡς τὰ κυριώτερα σύμβολα τῆς ἀττικῆς τραγωδίας καὶ ἀναρριπίζουσιν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων τοῦ 5ου αἰῶνος τὴν τάσιν πρὸς τὰ μεγάλα καὶ τὰ θαυμαστά. Ἡ ἀναγέννησις τοῦ μύθου δὲν ἐμφανίζεται ὡς ἀπομνητικὴ ἐπανάληψις, ἀλλὰ συνδυάζεται καὶ μετὰ τὴν ἐμπειρίαν, ἡ ὁποία ἔχει ἤδη ἀποκτηθῇ. Ὁ συνδυασμὸς οὗτος τελεῖται ἐπὶ τοῦ μητροπολιτικοῦ ἐδάφους καὶ ἔχει κέντρον τοῦ τὰς Ἀθῆνας.

Εἰς τὴν «δαιμονίαν» αὐτὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς τελεσιουργεῖται ἡ σύζευξις τῶν νέων διαφωτιστικῶν τάσεων, αἵτινες εἶχον ἐκπηγάσει ἀπὸ τὴν Ἰωνίαν μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν παράδοσιν τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος,

τὴν ἀναγεννηθεῖσαν κατόπιν τῶν τροπαίων, τὰ ὁποῖα ἐστήσεν ὁ ἐλληνισμὸς πολεμῶν κατὰ τῶν Περσῶν. Οἱ κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν πόλεμοι ἡρμηνεύθησαν ὡς συνέχεια τῆς ἀρξαμένης ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Τρωϊκῶν πάλης μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ὑπὸ ἐν τοιοῦτον πρῖσμα ἐγράψεν ὁ Ἡρόδοτος τὴν ἀφήγησιν τῶν Μηδικῶν πολέμων. Οἱ ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας ἀγῶνες, εἰς τοὺς ὁποίους πρωτηγωνίσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐσχον κοσμοϊστορικὰ ἐπακόλουθα. Ἐγένοντο ἀφορμὴ νὰ φθάσῃ διὰ πρῶτην φοράν ὁ ἀνθρώπος εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας.

Ὁ χώρος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐπραγματώθη ἡ γένεσις νέας ἀντιλήψεως σχετικῶς μετὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξεν ἡ πολιτικὴ κοινότης τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἦδη εἰς τὰ προηγούμενα ἐσημειώσαμεν ὅτι ὁ Σόλων, ἐκ παραλλήλου μετὰ τὸν Ἀναξίμανδρον, εἶχεν ἐξάρει τὴν σημασίαν, ἣν ἔχει ἡ Δίκη διὰ τὴν πολιτικὴν κοινότητα. Ὁ Ἀναξίμανδρος εἶχε θέσει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Δίκης τὸ κοσμικὸν φαινόμενον ἐν τῷ συνόλῳ του.

Ὁ Σόλων ἐνδιαφέρεται μονομερέστερον διὰ τὴν Δίκην ὡς κυρίαρχον τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Ἡ παγκόσμια τάξις, κατὰ τὸν Σόλωνα, δὲν εἶναι τὸ πρωτεῦον, ἀλλὰ τὸ δευτερεῦον. Τὸ φυσικὸν φαινόμενον προκύπτει ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ πολιτικοῦ. Ἡ παραβίασις τῆς Δίκης ἀποτελεῖ τὴν ἀρχήν, ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία τῶν μελῶν τῆς πολιτικῆς κοινότητος. Ἡ πολιτικὴ τάξις, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὑφίσταται εἰς θεῖαν τάξιν καὶ ὁ ἀνθρώπος ὡς δικαιοπολιτικὸν ὄν κρίνεται ἀντάξιον νὰ συμπαρεδρεύσῃ μετὰ τοὺς θεοὺς.

Πραγματικῶς ὁ Ἀθηναῖος πολίτης τοῦ 5ου αἰῶνος κρίνει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀξίον νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοὺς θεοὺς, ὅπως καὶ οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες. Αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει ὁ θρύλος, τὸν ὁποῖον ἐδραματοποίησεν ὁ Αἰσχύλος εἰς τὰς «Εὐμενίδας» του, παραστήσας τοὺς θεοὺς ὑποβαλλομένους οἰκιοθελῶς εἰς τὴν διαιτησίαν τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις ἦτο τὸ σύμβολον τῆς ὑψίστης δικαιοδοτικῆς τάξεως τῆς πόλεως τῆς Παλλάδος. Ἡ παλαιὰ γενεά, ἣτις εἶχε πολεμήσει εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ τὴν Σαλαμῖνα, κατῴρθωσε πραγματικῶς νὰ καταβιάσῃ τοὺς θεοὺς ἀπὸ τὰ ὀλύμπια ὕψη καὶ νὰ τοὺς κάμῃ συμπαρέδρους τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Γερμανὸς ποιητὴς Σίλλερ ἐγράψε κάποτε: «Βάλε μέσα εἰς τὴν βούλησίν σου τὴν θεότητα καὶ ἀμέσως θὰ τὴν ἰδῇς νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν δεσποτικὸν τῆς θρό-

νον». Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπραξαν οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ 5ου αἰῶνος. Ἀπληυθέρωσαν τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τὴν δεσποτείαν τῶν θεῶν, χωρὶς νὰ παύσουν νὰ πιστεύουν εἰς τὴν αἰωνίαν ὑπαρξιν θεῶν ὄντων.

Ἐκαμαν δυνατόν νὰ φθάσῃ ὁ ἀνθρώπος εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι εἶναι ἐλεύθερος.

Συγχρόνως κατενόησαν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐλευθερία ἐπισύρει εὐθύνην καὶ συνεπάγεται ὑψίστην διακινδύνευσιν. Πρῶτην φοράν ἀνοίγεται διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν εἰς νέος ὁρίζων ἐντὸς τοῦ ὁποίου καθίσταται νοητὴ ἡ ἐννοια τῆς εὐθύνης καὶ ἡ ἀξία τῆς διακινδυνεύσεως.

Ὁ 5ος αἰὼν εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν αἰὼν τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας ὁ τραγικὸς αἰὼν, ὁ ἀποφασίζων νὰ ἀναδεχθῇ τὸ βάρος τῆς διακινδυνεύσεως, νὰ ἀναδεχθῇ τὰ μεγάλα τραγικὰ παθήματα, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ Σόλων πρῶτος εἶχεν ἐκφράσει σαφῶς τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εἶναι διαρκῆς διακινδύνευσις:

*«Πᾶσι δέ τοι κίνδυνος ἐπ' ἐργασιν, οὐδέ τις οἶδεν,
ἧ μέλλει σχήσειν χρήματος ἀρχομένου,
ἀλλ' ὁ μὲν εὖ ἔρδειν πειρώμενος οὐ προνοήσας
εἰς μεγάλην ἄτην καὶ χαλεπὴν ἐπεσεν».*

(Ὅλαι αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου συνοδεύονται ἀπὸ διακινδύνευσιν· καὶ κανεὶς δὲν γνωρίζει ὅταν ἀρχίξῃ ἐν ἔργον ποῦ θὰ καταλήξῃ. Ἀλλὰ καίτοι κανεὶς προσπαθεῖ νὰ ἐνεργῇ ὀρθῶς, ἐπειδὴ δὲν ἔκαμεν ὀρθὴν πρόβλεψιν, συμβαίνει νὰ περιπίπτῃ εἰς συμφορὰν μεγάλην καὶ βαρυτάτην).

Ὁ Αἰσχύλος ὑμνεῖ τὸν Δία διότι ἐθεσε θεσμόν, συμφῶνως πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ μάθησις εἶναι ἀποτέλεσμα παθήματος καὶ ἐσωτερικοῦ ψυχικοῦ ἐπικαταλογισμοῦ:

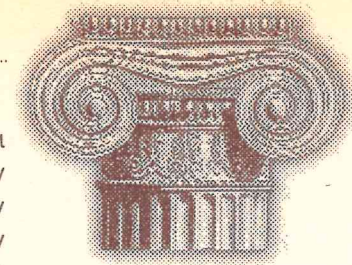
*«Ζῆνα δέ τις προφρόνως ἐπινίκια κλάζων τεύξευται
φρενῶν τὸ πᾶν.*

*Τὸν φρονεῖν βροτοὺς ὁδῶσαντα, τὸν πάθει μάθος
θέντα κυρίως ἔχειν.*

*Στάζει δ' ἐν θ' ὕπνῳ πρὸ καρδίας μνησιπήμων πόνο·
καὶ παρ' ἄοντας
ἦλθε σωφρονεῖν».*

(Ἐκεῖνος δὲ ὅστις ἀναπέμπει τὸν ἐπινίκιον παιᾶνα εἰς τὸν Δία ἐφθασεν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς φρονήσεως. Διότι ὁ Ζεὺς ἥνοιξεν εἰς τοὺς θνητοὺς τὸν δρόμον τῆς φρονήσεως καὶ ὥρισε τὸν θεσμόν νὰ ἰσχύῃ ὅτι ἡ μάθησις ἀποκτᾶται ὕστερον ἀπὸ παθήματα. Σταλάζει δὲ καὶ κατὰ τὸν ὕπνον ἐμπρὸς εἰς τὰ ἀνοικτὰ μάτια τῆς ψυχῆς ὁ πόνος, ὅστις ὑπενθυμίζει τὸ πάθημα. Καὶ ὁ σωφρονισμὸς ἐπιτελεῖται, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸ θέλωμεν).

Ἡ θεότης εἶναι μία ὑπερτέρα ἀρχή, ἣτις δὲν κατατυραννεῖ τὸν ἀνθρώπον διὰ νὰ βεβαιώνεται περὶ

τῆς ὑπεροχῆς, τὴν ὁποίαν ἔχει ἀπέναντί του. Ὁρίσε τὸ πάθημα ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς μαθήσεως. Δρῶν ἐλευθέρως ὁ ἀνθρώπος, ἐκτιθέμενος εἰς τὸν κίνδυνον καὶ ἀποδεχόμενος τὴν

εὐθύνην ἀποκτᾶ τὸ «μάθος», τὴν ἀρετὴν. Μίαν τοιοῦτου εἶδους μάθησιν ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ Σωκράτης, ἐχαρακτήριζε τὴν ἀρετὴν ὡς μάθησιν, ὡς ἐμπειρίαν ἀποκτωμένην ἔπειτα ἀπὸ παθήματα. Μέσα εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν πολιτικὴν κοινότητα δημιουργεῖται ὁ τύπος τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἀποφασίζει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν κίνδυνον, νὰ παλαίσῃ μετὰ τὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας τοῦ προβάλλει ἡ ἐξωτερικὴ φυσικὴ ἀναγκαιότης.

Ὁ Προμηθεὺς γνωρίζει ὅτι «*τέχνη ἀνάγκης ἀσθενεστέρα μακρῶ*» (ἡ τέχνη ὑπολείπεται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς φυσικῆς ἀναγκαιότητος). Παρὰ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς δυσκολίας, ὁ προμηθεϊκὸς ἀνθρώπος ἐξορμᾷ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀγῶνος. Ὁ Θουκυδίδης ἐξέφρασε μεθ' ὑψίστης σαφηνείας τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν λέγων εἰς τὸν «Ἐπιτάφιόν» του: «*Διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τότε ἔχομεν, ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν ἐκλογίζεσθαι*». (Ὑπερέχομεν δὲ καὶ κατὰ τοῦτο, τολμῶμεν δηλαδὴ συγχρόνως καὶ νὰ φερώμεθα τολμηρῶς καὶ νὰ ἀναμετρῶμεν διὰ τῆς σκέψεως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπιχειροῦμεν).

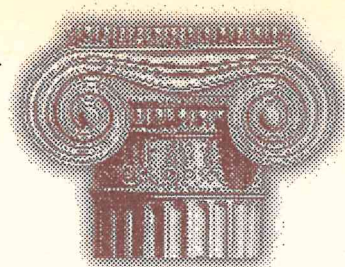
Ὁ πολίτης τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 5ου αἰῶνος συνδυάζει τὴν τόλμην καὶ τὴν σύνεσιν, ἀντιμετωπίζει μετὰ θάρρους τὴν πραγματικότητα καὶ προσπαθεῖ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ νόημα τοῦ ὄντος. Γνωρίζει τόσα πολλὰ περὶ τῆς πραγματικότητος, ὥστε τολμᾷ νὰ θέσῃ τὸ ἐρώτημα τί εἶναι αὐτὴ εἰς τὴν οὐσίαν της. Ἐχει τὴν συνείδησιν ὅτι εἶναι κάτοχος μιᾶς ὑπερόχου δυνάμεως, διὰ τῆς ὁποίας δύναται νὰ ἐπιδράσῃ δημιουργικῶς ἐπὶ τῆς πραγματικότητος. Ἐκφρασις τῆς νέας ταύτης αἰσθήσεως τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἀττικὴ φιλοσοφία.

Συνήθως χαρακτηρίζεται ἡ ἀττικὴ φιλοσοφία ὡς ἀνθρωπολογικὴ, ἐπειδὴ ὁ ἰδρυτὴς της Σωκράτης εἶχεν ὡς θέμα τῆς ἐρεῦνης του τὰ ἀνθρώπινα. Τοῦτο εἶναι βεβαίως ἀληθές, πρέπει ὅμως νὰ νοηθῇ μετὰ τὴν πρέπουσαν εὐρύτητα. Ἡ ἀττικὴ φιλοσοφία δὲν θεωρεῖ τὸν ἀνθρώπον ὡς ἐν αὐτοτελὲς δεδομένον ἐγώ, ἀλλ' ὡς μονάδα μέσα εἰς τὴν κοινότητα τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν παγκοσμίαν κοινωνίαν συμπάσης τῆς ὄντολογικῆς πραγματικότητος.

Ἀφορμᾶται ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀποσυνδέει ἀπὸ τὰς πολιτικακὰς καὶ τὰς ὄντολογικὰς συναφείας. Δὲν ἀποτελεῖ συνεπῶς ἐκτροπὴν ἀπὸ τὴν θεμελιώδη ἀρχήν, ἣν ἐθεσεν ὁ Σωκράτης, ἡ εἰς τὴν φύσιν καὶ τὸ ὄν γενικῶς ἀναφερομένη ἐρευνα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Τοῦναντίον πρέπει νὰ θεωρηθοῦν αἱ τοιαῦται ἐπεκτάσεις ὡς ἀναγκαῖα συνέπεια τῆς τεθείσης βάσεως.

Εἶναι φιλοσοφία τῆς ὀργανικῆς ὁλότητος καὶ τῆς συνοπτικῆς θεωρήσεως. Ἐπιδιώκει νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς

τὸν πνευματικὸν ὀφθαλμὸν τὴν ἀληθῆ προοπτικὴν τῆς δεδομένης πραγματικότητος. Εἶναι φιλοσοφία τῆς ἰδέας, θεωρουμένης ὡς πνευματικῆς ὁράσεως. Καὶ οἱ τρεῖς φιλόσοφοί τῆς ὑψώνουν τὸν ὀφθαλμὸν πρὸς τὴν νοητὴν οὐσίαν, πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον, θεωρούμενον οὐχὶ ὡς ἄρνησιν τοῦ αἰσθητοῦ, ἀλλ' ὡς πηγὴν, ἐξ ἧς ἀντλεῖ ὁ αἰσθητὸς κόσμος τὴν ἐνότητά του, τὸ νόημά του καὶ τὴν οὐσιαστικὴν του ὑπαρξιν.

Ἡ ἀττική ἰδεοκρατία δὲν ἔχει τὴν ὑποκειμενικὴν ἀπόχρωσιν τῆς νέας εὐρωπαϊκῆς ἰδεοκρατίας, ἣτις ἴσταιται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον. Δὲν ἀρνεῖται τὴν οὐσιαστικότητα τοῦ αἰσθητοῦ ὄρατοῦ κόσμου, ἀλλὰ δίδει εἰς αὐτὸν ἀληθινὴν ὄντολογικὴν βάσιν. Δὲν ἀποτελεῖ παραπλάνησιν εἰς τὸν ὠχρὸν κόσμον τεχνητῶν ἐννοιῶν, ὅπως ἡ νεωτέρα νοησιοκρατία.

Παραπλεύρως τοῦ Λόγου ἴσταιται καὶ τὸ δαιμόνιον τοῦ Σωκράτους, ὁ ἔρως τοῦ Πλάτωνος, ἡ φιλία καὶ ἡ ἀπορητικὴ διερεῦνησις τοῦ Ἀριστοτέλους. Δὲν φεύγει ἀπὸ τὸν δεδομένον κόσμον ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ τὸν ὑψώσῃ εἰς ἰδεώδη μαθηματικὸν ἐκθέτην. Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀττικῆς φιλοσοφίας λαμβάνουν συγκεκριμένην ὑπόστασιν καὶ αἱ κατὰ προηγηθείσας περιόδους διάχυτοι παιδευτικαὶ προσπάθειαι. Ἀναζητεῖται ἡ σημασία τῆς ἀληθινῆς παιδείας, ἀποκρούεται ἡ ψευδοπαιδεία τῶν σοφιστῶν καὶ ὑποδεικνύεται ὁ ὀρθὸς τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ὀργανωθῇ.

Ἡθικὸς ἐπικαταλογισμὸς, ἐλευθερία, παιδεία, ἀληθὴς ἐπιστήμη καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δικαιοσύνης ρύθμισις τῶν σχέσεων τῶν συμβιούντων ἐν τῇ πολιτικῇ κοινότητι ἀτόμων ἀποτελοῦν τὰ νέα θέματα, τὰ ὁποῖα θέτει πρὸς μελέτην καὶ ἀποσαφήνισιν ἡ νέα φιλοσοφικὴ κίνησις. Ὁ Γκαῖτε εἰς σύγγραμμά του ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἰστορίαν τῶν χρωμάτων χαρακτηρίζει τοὺς δύο τελειωτὰς τῆς ἀττικῆς φιλοσοφίας κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον:

«Ὁ Πλάτων συμπεριφέρεται πρὸς τὸν κόσμον, ὡς ἂν ἐν μακάριον πνεῦμα τὸ ὁποῖον εὐρίσκει εὐχαρίστησιν νὰ φιλοξενηθῇ ἐπὶ τινι καιρὸν ἐν αὐτῷ. Δὲν ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ γνωρίσῃ τὸν κόσμον, διότι τὸν προϋποθέτει, ἀλλὰ νὰ μεταδώσῃ μὲ φιλίαν εἰς αὐτόν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φέρει μεθ' αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνο τοῦ ὁποῖου ὁ κόσμος ἔχει ἀνάγκην. Εἰσδύει εἰς τὰ βᾶθη, μᾶλλον διὰ νὰ πληρώσῃ ταῦτα διὰ τῆς οὐσίας του, παρὰ διὰ νὰ τὰ ἐξερευνήσῃ. Κινεῖται πρὸς τὰ ὕψη μετὰ νοσταλγίας, διὰ νὰ γίνῃ καὶ πάλιν μέτοχος τῆς ἀρχικῆς του καταγωγῆς. Πᾶν ὅ,τι ἐκφράζει σχετίζεται μὲ κάτι τὸ ὁποῖον παραμένει αἰώνιως ὅλον, ἀγαθόν, ἀληθές, ὡραῖον, τοῦ ὁποῖου τὴν ἐπιδίωξιν ποθεῖ νὰ διεγείρῃ εἰς τὰ στήθη οἰουδήποτε ἀνθρώπου. Ὅ,τι οἰκαιοποιεῖται ἐκ τῆς γῆϊνης γνώσεως, τὸ ἀφομοιώνει, τὸ ἐξατμίζει εἰς τὴν μέθοδόν του καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν του. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐξ ἐναντίας, ἴσταιται ἀπέναντι τοῦ κόσμου ὡς εἰς

ἀρχιτέκτων. Μία φορὰ καὶ ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον, ὀφείλει νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ δημιουργήσῃ μέσα εἰς αὐτόν. Ἐρευνᾷ διὰ τὸ ἔδαφος, μέχρις ὅτου εὕρῃ βάσιν πρὸς θεμελίωσιν. Ἀπὸ τὸ σημεῖον τοῦτο

ἕως τὸ κέντρον τῆς γῆς τὰ πάντα εἶναι δι' αὐτὸν ἀδιάφορα. Χαράσσει ἓνα τεράστιον κύκλον διὰ τὸ οἰκοδόμημά του, συλλέγει ὑλικά ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, τὰ ταξινομεῖ, τὰ διαστρωματώνει καὶ ὑψοῦται οὕτω κανονικῶς ἐν εἵδει πυραμίδος εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνῶ ὁ Πλάτων ὁμοιάζει μὲ ἓνα ὀβελίσκον μὲ τὴν αἰχμὴν μιᾶς φλογός».

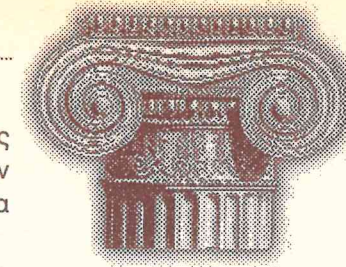
Σωκράτης (469-399 π.Χ.)

Ὑπῆρξεν ἀναμφισβητῆτως ἡ ἡρωϊκώτερα μορφή τῆς παγκοσμίου φιλοσοφίας. Δι' αὐτὸν ἡ θεωρητικὴ γνῶσις ταυτίζεται μὲ τὸν τρόπον ζωῆς ἡ λογικὴ θεωρία καὶ ἡ ἠθικὴ πράξις συμφύονται εἰς ἀδιάσπαστον ἐνότητα. Λόγος καὶ βίος, ἀρετὴ καὶ γνῶσις συνάπτονται εἰς ὄντολογικὴν ταυτότητα. Ὁ πατὴρ του ὠνομάζετο Σωφρονίσκος, ἡ δὲ μήτηρ του Φαιναρέτη. Δεκαεπταετῆς συνεδέθη μὲ τὸν φιλόσοφον Ἀρχέλαον καὶ ἡ γνωριμία του μὲ αὐτὸν παρέσχε τὴν ἐξωτερικὴν ἀφορμὴν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐρευναν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων. Ἴσως ἡ κλίσις του εἰς τὰ ἀνθρωπολογικὰ προβλήματα νὰ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἀρχέλαος πρῶτος εἶχεν ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἐννοιαν τοῦ «νόμου» κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὴν ἐννοιαν τῆς φύσεως.

Ὁ Σωκράτης εἶχεν ἀρχίσει νὰ προσελκύῃ τὴν προσοχὴν τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τὸ 430 π.Χ. Κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος (431) εἶχε μετάρχει εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ποτιδαίας, κατὰ τὸ 424 μετέσχεν εἰς τὴν ἐν Δηλίῳ μάχην καὶ κατὰ τὴν γενομένην ὑποχώρησιν ἐπέδειξεν ἀξιοθαύμαστον ἀνδρείαν. Κατὰ τὸ 406 ὡς προϊστάμενος τῆς συνελεύσεως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Δήμου, ἀντετάχθη εἰς τὰς ὀχλοκρατικὰς διαθέσεις τοῦ δήμου, τὰς ἐκδηλωθείσας κατὰ τὴν δίκην τῶν στρατηγῶν.

Κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶχε περιέλθει εἰς τὰς χεῖρας τῶν τριάκοντα τυράννων ἀντέστη εἰς τὰς τρομοκρατικὰς τῶν ἐνεργείας, ἀρνηθεὶς νὰ συμμετάσχη εἰς τὴν παράνομον σύλληψιν τοῦ Λέοντος τοῦ Σαλαμίνιου. Κατὰ τὸ 399, κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀνύτου, Μελήτου καὶ Λύκωνος ἐπὶ διαθορᾷ τῶν νέων καὶ εἰσαγωγῇ καινῶν δαιμονίων, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ὑπέστη τὴν θανατικὴν ποινὴν μετ' ἀπαραμίλλου γενναίου ψυχίας καὶ ἡρεμίας.

Ὁ Σωκράτης καταλέγεται εἰς τὰς μεγάλας δημιουργικὰς προσωπικότητας αἰτίνες οὐδὲν σύγγραμμα κατέλειπον. Ὁμοιάζει ὡς πρὸς τοῦτο μὲ τὸν Πυθαγόραν καὶ τὸν Ἀμμώνιον τὸν Σακκᾶν. Τὰς δοξασίας του προσπαθοῦμεν νὰ τὰς γνωρίσωμεν παραβάλλοντες τὰ συγγράμματα τῶν μαθητῶν του. Διότι ἡ διδασκαλία του ἔδωκε λαβὴν νὰ δημιουργηθῇ τεραστία φιλοσοφία

κὴ φιλολογία. Αἱ κύριαί πηγαὶ αἰτίνες μᾶς βοηθοῦν διὰ νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὴν διδασκαλίαν του εἶναι τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος.

Ἐπιβοηθητικῶς πρὸς ταῦτα χρησιμοποιοῦμεν τὰ λείψανα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν λεγομένων Σωκρατικῶν (Ἀντισθένης, Αἰσχίνου, Ἀριστίππου, Εὐκλείδου τοῦ Μεγαρικοῦ) καὶ εἰδήσεις παρεχομένης ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ μεταγενεστέρων συγγραφέων. Ὁ Σωκράτης ὑπῆρξε πολὺπλευρος προσωπικότης καὶ ἕκαστος ἐκ τῶν μαθητῶν του συμβαίνει πολλάκις νὰ τὸν βλέπῃ ἀπὸ μίαν προοπτικὴν, ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀντιληπτικὴν του δύναμιν.

Αἱ ἀφηγήσεις τοῦ Πλάτωνος δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἱστορικῶς πισταί, διότι οὗτος ἦτο συγχρόνως καὶ πνεῦμα δημιουργικόν, ἱκανὸν νὰ προχωρήσῃ πέραν τῶν δοξασιῶν τοῦ διδασκάλου του. Ἐνεκα τούτου δὲν τυγχάνει εὐκολον νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸ πραγματικὸν περιεχόμενον τῶν σωκρατικῶν δοξασιῶν. Ἡ διαφωνία τῶν δεδομένων τῆς παραδόσεως κατέστη ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθῇ τὸ λεγόμενον σωκρατικὸν πρόβλημα.

Οἱ νεώτεροι ἐρευνῆται ἔχουν διαχωρισθῇ εἰς δύο ὁμάδας. Ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Σωκράτης ὑπῆρξεν ὁ δημιουργὸς τῆς φιλοσοφίας τῶν ἐννοιῶν, διότι εἰσήγαγεν τὴν χρῆσιν τῶν ἐπακτικῶν λόγων καὶ ἡσυχολήθη μὲ τὸν καθορισμὸν τοῦ τρόπου, καθ' ἣν πρέπει νὰ διατυποῦνται οἱ λογικοὶ ὁρισμοί. Τὴν ἀποψιν ταύτην ὑποστηρίζουν στηριζόμενοι ἐπὶ ρητῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἀριστοτέλους οἱ Ἀγγλοὶ πλατωνισταὶ Μποῦρνερ καὶ Ταίηλορ. Διάφορον ἀποψιν ὑποστηρίζει ἑτέρα ὁμάς, τῆς ὁποίας ὁ κυριώτερος ἐκπρόσωπος εἶναι ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας Ἐρ. Μάιερ. Οὗτος ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Σωκράτης ὑπῆρξεν ἀπλοῦς ἠθικολόγος, μὴ ἀπασχοληθεὶς εἰδικῶς μὲ λογικὰ προβλήματα.

Ἀμφότεραι αἱ ἐν λόγω ἀπόψεις τυγχάνουν μονομερεῖς. Ὁ Σωκράτης εἶναι προσωπικότης διφυῆς. Τυγχάνει συγχρόνως καὶ μέγας ἠθικολόγος καὶ ἱκανώτατος λογικεύμενος. Ἀφ' οὗ καθῆκον τοῦ ἠθικοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ λέγῃ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀλήθειαν, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Σωκράτης, ὁ κατ' ἐξοχὴν συμμορφῶνων τὴν συμπεριφορὰν του πρὸς τὰ ἠθικὰ προστάγματα, δὲν θὰ ἐθεώρει καθῆκον του νὰ ἐξακριβώσῃ τί ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθές;

Ἐξ ἄλλου ἂν δεχθῶμεν ὅτι ἐστὲρεῖτο ἱκανότητος πρὸς λογικὴν ἀνάλυσιν, καθίσταται ἀκατανόητον πῶς ἦτο δυνατόν ὁ ἐλεγχὸς του νὰ συνεπάγεται τόσον ἐντονὸν ψυχικὴν ἀναστάτωση εἰς τὴν ψυχὴν τῶν συνομιλητῶν του. Δὲν ἀρκεῖ, διὰ νὰ ἐπέλθουν τοιαῦτα ἀποτελέσματα, ἢ ἐκ μόνης τῆς δαιμονίας ἐκπορευομένη ἐπήρεια. Χρειάζεται καὶ δύναμις εἰς τὴν λογικὴν ἀνάλυσιν.

Ἐκ συγκριτικῆς παραβολῆς τῶν συγγραμμάτων τοῦ

Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος πρὸς τὰς λοιπὰς μαρτυρίας εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακριβώσωμεν τὰ σπουδαιότερα θέματα περὶ τὰ ὁποῖα περιστρέφετο ἡ δρᾶσις τοῦ Σωκράτους ὡς φιλοσόφου.

Τὸ θεμελιωδέστερον ἐκ τούτων τὸ ὁποῖον δίδει νέαν τροπὴν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς ἀναζητήσεις, εἶναι ὅτι ἀφετηρίαν τῶν ἐρευνῶν του ἀποτελεῖ ἡ διαπίστωσις τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνοίας.

Τὸ «οὐκ εἰδέναι» λαμβάνει σημασίαν θετικὴν, ἐνῶ συγχρόνως ἡ γνῶσις, τὸ «εἰδέναι», λαμβάνει σημασίαν ἀρνητικὴν. Ἡ διηνεκὴς ἀσχολία τοῦ υἱοῦ τῆς Φαιναρέτης συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὑποβάλλῃ εἰς ἐλεγχον ἐκείνους οἵτινες ἐφαντάζοντο ὅτι ἦσαν κάτοχοι τῆς γνώσεως, «τοῦ εἰδέναι», καὶ νὰ ἀποδεικνύῃ ὅτι εἰς τὴν πραγματικότητα οὐδὲν ἐγνώριζον. Ὡστε ἡ θετικὴ ἀφετηρία ἐκ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ἐκκινήσῃ ἡ φιλοσοφία εἶναι ἡ ἀγνοία, τὸ «οὐκ εἰδέναι». Ἀλλὰ ἡ ἀγνοία αὕτη δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς ὀλοκληρωτικὴ στέρησις. Δύναται νὰ ἀξιοποιηθῇ θετικῶς.

Κατὰ τὸν Σωκράτη, ἡ μόνη θετικὴ καὶ προσιτὴ εἰς τὸν ἀνθρώπον γνῶσις εἶναι τὸ νὰ διαπιστώσῃ τὴν ἀγνοίαν του. Οὕτω θεωρουμένη ἡ ἀγνοία μεταβάλλεται εἰς ἀληθινὴν γνῶσιν. Ἡ σωκρατικὴ αὕτη θέσις ἀποτελεῖ ἀντιστροφὴν τῶν διδασκαλιῶν τοῦ σοφιστοῦ Γοργίου, ὅστις ἐχρησιμοποιοῖ τὴν διαπίστωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνοίας διὰ νὰ μηδενίσῃ τὰ πάντα.

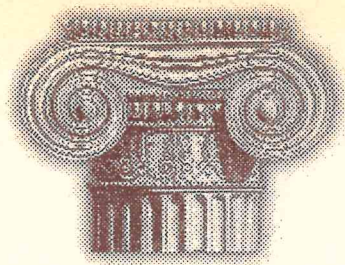
Ναὶ μὲν, παρατηρεῖ ὁ Σωκράτης, ὑπάρχει ἡ ἀγνοία ὡς χαρακτηριστικὸν τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ συγχρόνως ἡ διαπίστωσις τῆς ἐπιφέρει μίαν σημαντικὴν ἀλλαγὴν. Δίδει εἰς τὸν ἀνθρώπον μίαν ἀσφαλῆ γνῶσιν, τὴν γνῶσιν τῆς ἀγνοίας του. Ἀληθινὸς λοιπὸν ἀνθρώπος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὑποβάλλων τὸν ἑαυτὸν του εἰς ἐξέτασιν ὑψοῦται εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς ἀγνοίας του.

Ἄρα ἔργον τῆς φιλοσοφίας εἶναι ὁ ἐλεγχος τῆς ἀνθρωπίνης «οἰήσεως», ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἡράκλειτος καὶ τῶν ψευδῶν δοξασιῶν «τοῦ δόκου», ὅπως ἔλεγον οἱ Ἐλεᾶται.

Ἴσως θὰ ἡδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ σωκρατικὸς ἐλεγχος ταυτίζεται μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς «οἰήσεως» καὶ τοῦ «δόκου» τὴν ὁποῖαν συνίστων οἱ μνημονευθέντες προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι. Εἷς τοιοῦτος ταυτισμὸς θὰ ἀπετέλει παραγνωρισμὸν σπουδαιοτάτων διαφορῶν. Οἱ προσωκρατικοὶ φρονοῦν ὅτι ἀπαλλασσόμενος ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ τὴν οἴησιν καὶ τὰς ψευδεῖς δοξασίας καθίσταται σοφός, «κοῦρος συνάορος ἀθανάτοισιν ἡνιόχοισιν» (νέος ὁ ὁποῖος κάθεται εἰς τὸ ἄρμα μὲ τοὺς ἀθανάτους ἡνιόχους), ὅπως λέγει ὁ Παρμενίδης εἰς τὸ ποίημά του.

Ὁ Σωκράτης ἐξ ἀντιθέτου ἀποφαίνεται ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ εἶναι σοφὸς ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ. Ὁ αὐτοῦ ἐλεγχος δύναται νὰ κάμῃ τὸν ἀνθρώπον μόνον φιλόσοφον, νὰ γεννήσῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν φιλίαν καὶ τὸν «ἔρωτα» πρὸς τὴν σοφίαν. Καὶ μετὰ τὴν διαπίστωσιν

της ανθρωπίνης αγνοίας θα μένη ὁ ἄνθρωπος ὃν ἐλλειπτικόν, διακαιόμενον ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τῆς αγνοίας του.

Ἡ φιλοσοφία οὕτω θεωρουμένη δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μάθησις καὶ διδασκαλία. Εἶναι τρόπος ζωῆς, μία ὠρισμένη λήψις θέσεως ἐναντι τῆς πραγματικότητος. Θεμελιωδῶς ἀναγνωρίζει ὁ φιλόσοφος ὅτι ὁ ἑαυτός του εἶναι ὃν πεπερασμένον, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐλλείψεις καὶ στέρησιν. Ἡ συνειδητοποίησις τῶν ὁρίων τῆς ανθρωπίνης γνώσεως καὶ ὑπάρξεως ἀποτελεῖ νέον θέμα τὸ ὁποῖον εἰσάγεται εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τοῦ Σωκράτους.

Ὅλαι αἱ σωματικαὶ σχολαί, παρὰ τὰς εἰς τὰς λεπτομερείας διαφοράς των, χρησιμοποιοῦν ὡς ἀφετηρίαν των τὸ «οὐκ εἶδέναι». Διὰ νὰ κάμουν δὲ οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοφανῇ τὴν ἐν λόγῳ ἀγνοίαν χρησιμοποιοῦν πάσης φύσεως ἐπιχειρήματα, μὴ διστάζοντες νὰ δανεισθοῦν ἀποδείξεις ἀπὸ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν τῶν Ἑλεατῶν καὶ τῶν σοφιστῶν.

Ἡ βασικὴ ἀφετηρία τοῦ νέου τρόπου τῆς ἀντιμετώπισεως τῆς πραγματικότητος ἐπιβάλλει ὡς ὕψιστον καθῆκον εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν αὐτοέλεγχον καὶ τὴν αὐτοεξέτασιν. Εἰς τὴν πλατωνικὴν «**Απολογία**» διακηρύττει ὁ Ἀθηναῖος φιλόσοφος ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μένη εἰς τὴν ζωὴν, ἂν κανεὶς τοῦ ἐπέβαλλε νὰ διάγῃ βίον ἀνεξέταστον. Ὁ ἐλεγχος καὶ ἡ εξέτασις θεωρεῖται ὡς καθῆκον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τούτου ἀποκαλύπτεται ὅτι ἡ ανθρωπίνη σοφία εἶναι πεπερασμένη καὶ ὅτι τῆς ἀληθινῆς σοφίας κάτοχος τυγχάνει ὁ Θεός. Τὴν τελευταίαν λέξιν διὰ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς τὴν ἔχει, κατὰ τὸν Σωκράτη, τὸ «**δαιμόνιον**». Διὰ τοῦτο καταφεύγει εἰς αὐτὸ προκειμένου περὶ ζητημάτων ἅτινα δὲν δύναται νὰ λυθοῦν μετὰ τὴν σκέψιν.

Αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχουν αἱ περὶ «**δαιμονίου σημείου**» ἀνακοινώσεις του. Ὁ Σωκράτης ἔλεγεν ὅτι ἤκουεν ἐσωτερικὴν φωνήν, ἣτις ὁσάκις ἐξεδηλοῦτο ἐνεφανίζετο ὡς ἀποτρέπουσα αὐτὸν ἀπὸ τὴν διάπραξιν ὠρισμένων πράξεων. Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ αὐτοέλεγχος νοεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου ἀναφερόμενος ὅχι εἰς ζητήματα ἐπιλυόμενα διὰ τῆς σκέψεως, ἀλλὰ εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἠθικῆς συμπεριφορᾶς.

Εντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀνακαλύπτεται μία πηγὴ ἐνορατικῆς ἠθικῆς γνώσεως, ἣτις δὲν προέρχεται ἀπὸ λογικὰς πηγὰς. Μὲ τὸ δαιμόνιον τοῦ Σωκράτους φθάνει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι ἡ ἠθικὴ γνώσις ἀντλεῖται ἐνορατικῶς ἀπὸ βαθυτάτας ἐσωτερικὰς πηγὰς. Ἐνῶ ὁ Πρωταγόρας ἔλεγεν ὅτι τὸ μέτρον ὅλων τῶν πραγμάτων εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ Σωκράτης ὁμιλῶν περὶ τοῦ δαιμονίου ἀπῆντα ὅτι αἱ ἐσχαταὶ ρίζαι τῆς ανθρωπίνης φρονήσεως ὑπάρχουν εἰς μίαν περιοχὴν ἣτις ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς ανθρωπίνης ὑπάρξεως. Ὁ Ἀθηναῖος φιλόσοφος δὲν

εἶναι μόνον ὁ δεξιότεχνος τῆς ἐννοιολογικῆς διερευνήσεως, ὅπως τὸν εἶδεν ἡ ἱστορικὴ ἐρευνα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Ἐν τῷ προσώπῳ του συμφύονται εἰς

ἀδιάσπαστον ἐνότητα δυνάμεις λογικαὶ καὶ ἀντιλογικαί, ὑπερλογικαί. Ἀπαντῶμεν εἰς αὐτὸν τὴν σαφήνειαν τοῦ θεωρητικοῦ στοχασμοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὴν δαιμονίαν τοῦ προφήτου.

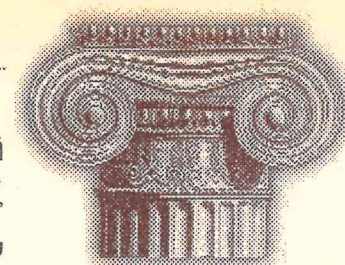
Τὸ δαιμόνιον καὶ ὁ ἔρως ἀποτελοῦν τὴν ἀνορθολογικὴν προοπτικὴν τῆς προσωπικότητός του. Ἐκ τῶν δυνάμεων τούτων ἐξεπορεύετο ὁ καταπληκτικὸς ἐκεῖνος δυναμισμός, ὅστις συνετάρασσε μέχρι τῶν ἐγκάτων ψυχὰς γεμάτας ἀπὸ πάθη καὶ δαιμονίαν, ὅπως τὸν Κριτίαν καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην. Ἐναντι τῶν συγχρόνων του ἡ φυσιογνωμία τοῦ Σωκράτους ἐλάμβανε διαστάσεις αἰτινες ὑπερέβαινον κατὰ πολὺ τὸ σῦνηδες μέτρον. Τὸ πολὺ κοινὸν τὸν συνέχεε μὲ τοὺς σοφιστὰς καὶ τοὺς φυσικοὺς φιλοσόφους τοῦ τύπου τοῦ Ἀναξαγόρου. Ἡ ανθρωπίνη μετριότης δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν καταθλιπτικὴν του ὑπεροχὴν καὶ δὲν ἠσύχασε παρὰ μόνον ὅταν τὸν ἠνάγκασε νὰ πῇ εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸ κώνειον.

Ἐκ τῆς θετικῆς ἀξιολογήσεως τῆς ανθρωπίνης αγνοίας πηγάζει καὶ ἡ περίφημος σωματικὴ «εἰρωνεία». Ὁ Σωκράτης πλησιάζει τοὺς εἰδήμονας διὰ νὰ ἀντλήσῃ ἀπ' αὐτοὺς γνώσιν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τὸ ὁποῖον διῶσχυρίζονται ὅτι κατέχουν. Θέτει εἰς τὸν στρατηγὸν Λάχητα τὸ ἐρώτημα τί εἶναι ἀνδρεία, τὸν ἐπιμελητὴν τῆς λατρείας Εὐθύφωνα παρακαλεῖ νὰ τοῦ εἴπῃ τί εἶναι ὁσιότης, τὸν σῶφρονα νέον Χαρμίδην ἐρωτᾷ εἰς τί συνίσταται ἡ σωφροσύνη.

Διὰ τοῦ διαλόγου, ὅστις συνάπτεται, ἀποκαλύπτει ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα οὐδεμίαν ἀσφαλῆ καὶ σταθερὰν γνώσιν ἔχουν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τὸ ὁποῖον ἰσχυρίζονται ὅτι γνωρίζουν. Ὁ Λάχης δὲν γνωρίζει τί εἶναι ἀνδρεία, ὁ Εὐθύφρων ἀγνοεῖ τί εἶναι τὸ ὅσιον καὶ ὁ Χαρμίδης δὲν δύναται νὰ ὀρίσῃ τί εἶναι σωφροσύνη, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λῦσις εἰς τὸν ὁμώνυμον διάλογον ἀγνοεῖ τί εἶναι φιλία.

Διὰ τῆς εἰρωνείας ἀποκαλύπτει ὁ Σωκράτης τὴν ἐλλειπτικότητα τῆς ανθρωπίνης γνώσεως καὶ ἀνοίγει τὸν δρόμον διὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας. Ἡ εἰρωνεία μεταβάλλεται ὑπ' αὐτοῦ εἰς ὄργανον μεταφυσικῆς γνώσεως. Κατὰ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Γερμανῶν ρωμαντικῶν φρεϊδεῤῥικον Σλέγγελ «ἡ εἰρωνεία περιέχει καὶ διεγείρει τὸ συναίσθημα τῆς ἀδιαλλάκτου ἀντιθέσεως τῆς ὑφισταμένης μετὰ τοῦ ἀνυποθέτου καὶ τοῦ ὑποθετικοῦ, τοῦ ἀδυνάτου καὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς ἐμπεριεχομένης μέσα εἰς μίαν τελείαν ἀποφαντικὴν ἀνακοίνωσιν».

Μέσα εἰς τὴν σωματικὴν εἰρωνείαν ἐκδηλώνεται ἡ ἀντίθεσις δύο συγχρόνων ὑφισταμένων προσπαθειῶν: Ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀποκαλύπτεται κάτι, ἀφ' ἑτέρου ὅμως τὸ ἀποκαλυπτόμενον κρύπτεται. Ὅπως ὁ Σωκράτης

ἀποκρύπτει κάτω ἀπὸ τὴν χονδροειδῇ φυσιογνωμίαν του ἐν θαυμαστὸν ἐσωτερικὸν κάλλος, τοιοῦτοτρόπως καὶ αἱ μετ' εἰρωνείας γινόμεναι ἀνακοινώσεις του ἀποκαλύπτουν καὶ συγχρόνως ἀποκρύπτουν τὰ ἀποκαλυπτόμενον περιεχόμενον. Ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης προκύπτει διὰ τὸν ἀντικρύζοντα τὴν σωματικὴν εἰρωνείαν συνομιλητὴν διπλοῦν ἀποτέλεσμα: μία ταλάντευσις μετὰξὺ ἐλξεως καὶ ἀπωθήσεως.

Τὴν τοιαύτην ἐπίδρασιν τῆς εἰρωνείας ἔχει διαγνώσει καὶ περιγράψῃ ὁ Δανὸς φιλόσοφος καὶ θεολόγος Κιργκεγκάαρντ εἰς σύγγραμμά του, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξετάζει τὴν ἐννοιαν τῆς εἰρωνείας ἐν ἀναφορᾷ μὲ τὸν Σωκράτη: «Ἐπειδὴ», γράφει, «ἡ οὐσία τῆς εἰρωνείας ἐγκείται εἰς τὸ νὰ μὴ ἀποβάλλῃ τὸ προσωπεῖον της, καὶ ἐπειδὴ ἀφ' ἑτέρου οὐσιαστικὸν χαρακτηριστικὸν της εἶναι ἡ πρωτεϊκὴ τῆς ἰκανότης νὰ ἀλλάσῃ προσωπεῖον, διὰ τοῦτο ἀναγκαστικῶς προεκάλει ἰσχυρὸν ἄλγος εἰς τὸν πλήρη ἔρωτος νεανίαν. Ἀλλὰ ὅσον καὶ ἂν ἐνεργῇ ἀπωθητικῶς, ἔχει μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς μίαν δυνάμιν προσελκυστικὴν καὶ γοητευτικὴν μέχρι παραπλάνησεως. Ὁ εἰρων ὑψώνει τὸ ἄτομον εἰς πεδῖον ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ἄμεσον ἐμπειρίαν τῆς ὑπάρξεως. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν ἀπελευθερωτικὴν τῆς ἐπενέργειαν. Ἀλλ' ἐκ τούτου προκύπτει τὸ ἀποτέλεσμα ὅτι τὸ ἄτομον ἀφήνεται νὰ αἰωρῇται κατὰ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον λέγει ὁ θρύλος ὅτι τὸ φέρετρον τοῦ Μῶαμεθ ταλαντεύεται μετὰξὺ δύο μαγνητῶν, ἐξ ὧν ὁ εἰς ἔλκει καὶ ὁ ἄλλος ἀπωθεῖ».

Διὰ τὸν Σωκράτη ἡ εἰρωνεία ἀποτελεῖ ὁδόν, ἡ ὁποία μᾶς κάμνει ὁρατὴν τὴν μεταφυσικὴν πραγματικότητα ἀποκαλύπτουσα τὴν ἀρνητικὴν τῆς πλευράν. Διὰ τῆς εἰρωνείας ἀποκαλύπτεται «ἡ ἀπεριόριστος καὶ ἀπόλυτος ἀρνητικότης», ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ Ἑγελος. Ὅπως χρησιμοποιεῖ ἡ φιλοσοφία τοῦ ὑπαρξισμοῦ τὴν «**ἀγωνίαν**» καὶ τὴν «**ναυτίαν**» διὰ νὰ καταστήσῃ σαφὲς τὸ ὄντολογικὸν νόημα, μεταχειρίζεται καὶ ὁ Σωκράτης τὴν εἰρωνείαν διὰ νὰ μᾶς ὑψώσῃ ἀπὸ τὴν κοινὴν πραγματικότητα τοῦ ἀνεξετάστου βίου εἰς τὸν αὐτοέλεγχον καὶ τὴν αὐτοεξέτασιν.

Μόνον ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς εἰρωνικῆς ἀντιμετώπισεως εἶναι δυνατόν, κατὰ τὸν Ἀθηναῖον φιλόσοφον, νὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ μηδαιμόντης καὶ ἡ ἐλλειπτικότης τῆς ανθρωπίνης ζωῆς. Ὅχι μόνον εἰς ὅλην τὴν ζωὴν ἡσκει τὴν εἰρωνείαν ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ καὶ αἱ τελευταῖαι λέξεις διὰ τῶν ὁποίων ὑπενθύμιζεν εἰς τοὺς φίλους του ὅτι ἦτο ὀφειλέτης θυσίας ἐνὸς ἀλέκτορος, ἐνεῖχον εἰρωνικὸν νόημα.

Ἐκ τῆς διαπιστώσεως τῆς αγνοίας, ἣτις γίνεται διὰ τῆς εἰρωνείας, προκύπτει ὡς δυνάμεις ἀκαταμάχητος ὁ ἔρως ὁ ἀκτινοβολούμενος ἀπὸ τὴν σωματικὴν προσωπικότητα. Καὶ αἱ μαρτυρίαι τὰς ὁποίας ἀντλοῦμεν ἀπὸ τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους καὶ ἰδίᾳ

ἀπὸ τὸ «Συμπόσιον» καὶ τὰ λείψανα τὰ διασωθέντα ἐκ τοῦ διαλόγου «Ἀλκιβιάδης», τοῦ γραφέντος ἀπὸ τὸν σωματικὸν Αἰσχίνην, μᾶς βεβαιώνουν ὅτι ὁ Σωκράτης ἦτο «**δαινὸς τὰ ἐρωτικά**».

Ἀλλ' ὁ ἔρως ὃν ἐνέπνεεν εἰς τοὺς νέους ὁ Σωκράτης οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει μὲ τὴν σαρκικὴν ἐκτροπὴν περὶ τῆς ὁποίας τόσον θύρυβον κάμνει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ σκανδαλοθηρία. Ὁ σωματικὸς ἔρως εἶναι γέννημα τῆς διαπιστώσεως τῆς αγνοίας. Ὁ νέος, ὅστις καταθρυσματίζει μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν οἴησιν καὶ τὴν ψευδῇ δόξαν, ἀποκτᾷ ἐπίγνωσιν τῆς ἐλλειπτικότητός του. Αἰσθάνεται ὅτι εἶναι ὃν πεπερασμένον τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνάγκην ὁλοκληρώσεως.

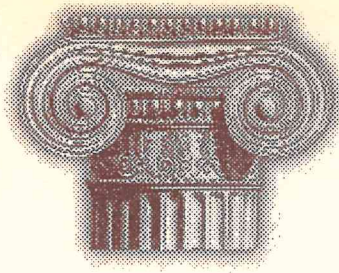
Ἡ ἐπιθυμία νὰ φθάσωμεν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον αἰωρεῖται ἐμπρὸς μας ὡς ἀληθές, ὡς ἀπρητισμένον καὶ συνολικὸν δίδει γένεσιν εἰς τὸ ἐρωτικὸν γεγονός. Ἐπιζητοῦμεν νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν κατοχὴν ἐκείνου ὅπερ θὰ ἰατρεύσῃ τὴν ἐλλειπτικότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου καὶ θὰ μᾶς θέσῃ εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν κοινότητα τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ τὸ σύμπαν ὡς ἐνιαῖον ὅλον.

Ὁ ἔρως εἶναι ὁ δαίμων ὁ συνδέων τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸ θεῖον, ὁ διερμηνεύων εἰς τοὺς θεοὺς τοὺς πόθους τῶν ἀνθρώπων, ἡ δυνάμεις ἡ πραγματώνουσα τὴν σύνδεσιν καὶ ὁλοκλήρωσιν. Εἰς τὸ «Συμπόσιον» ἐκφράζεται ἡ ἀντίληψις αὕτη διὰ τῆς ἀκολουθοῦσας ἀριστοτεχνικῆς διατυπώσεως.

Ἡ Διοτίμα λέγει εἰς τὸν Σωκράτη περὶ τοῦ ἔρωτος: «**Δαίμων μέγας ὃ Σώκρατες· καὶ γὰρ πᾶν τὸ δαιμόνιον μεταξύ ἐστὶ Θεοῦ τε καὶ θνητοῦ, ἐρμηνεύον καὶ διαπορθμεύον θεοῖς τὰ παρ' ἀνθρώπων καὶ ἀνθρώποις τὰ παρὰ θεῶν... ἐν μέσῳ δὲ ὃν ἀμφοτέρων, συμπληροῦ ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ αὐτῷ ξυνδεδέσθαι**». [Δαίμων μέγας εἶναι ὁ ἔρως. Ὡς γνωστόν, πᾶν τὸ δαιμόνιον κατέχει τὸν μετὰξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων χώρον, διερμηνεύον καὶ μεταβιβάζον εἰς τοὺς θεοὺς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἐκ τῶν θεῶν προερχόμενα, κατέχων δὲ τὸ ἐνδιάμεσον μετὰξὺ τῶν δύο κόσμων (δηλαδὴ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου) ἐπιτελεῖ τὴν συμπλήρωσιν, ὥστε τὸ σύμπαν νὰ εἶναι συνδεδεμένον μὲ τὸν ἑαυτὸν του] (Πλάτωνος «Συμπόσιον» 202 Ε).

Συμφώνως πρὸς τὴν διασαφήνισιν τὴν παρεχομένην ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου, ὁ ἔρως εἶναι ἐκδήλωσις νοσταλγίας πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ σύμπαντος, τάσις τῆς ψυχῆς νὰ ὑψωθῇ εἰς τὴν θεῖαν τελειότητα. Ὡς τοιαύτη τάσις εἶναι δυνάμεις καθαρῶς παιδευτικῆς, ὑψοῦσα τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ θεῖα πρότυπα. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται διὰ τὴν διδακτικὴν ἀναστροφή τοῦ Σωκράτους μὲ τοὺς νέους εἶναι συγχρόνως καὶ ἐρωτικὴ ὑπὸ τὴν ἐννοιαν ὅτι ἀφυπνίζει τὴν μέσα εἰς τὰς νεαρὰς ψυχὰς ὑπνῶττους ἀκόμη τάσιν πρὸς τὸ ἀληθές καὶ τὸ θεῖον· εἶναι ὁ ἔρως, ἡ δυνάμεις ἣτις καθιστᾷ τὴν ψυχὴν ἱκανὴν νὰ ἴδῃ τὴν ὄντολογικὴν ἀλήθειαν.

42

την έρευναν θέτων τὸ ἐρώτημα τί εἶναι ἡ δικαιοσύνη, τί εἶναι ἡ ἀνδρεία, ἡ σωφροσύνη καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί. Σκοπὸς τῶν τοιούτων διερευνήσεων ἦτο νὰ ἀποκτηθῇ ἀληθινὴ ἐπίγνωση τῆς οὐσίας

τῶν ἀρετῶν. Ἡ εἰς τὰς ἀρετὰς ἀναφερομένη σωκρατικὴ γνώσις δὲν εἶναι ἡ κατοχὴ ἐνὸς ἐννοιολογικοῦ ὀρισμοῦ καθορίζοντος τὰ γνωρίσματα ἐκάστης ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ προσοικειώσις των, ἡ βίωσις των, ὅπως λέγομεν εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν.

Ἀνδρεῖος δὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις γνωρίζει ἀπλῶς τὸν ὀρισμὸν τῆς ἀνδρείας, ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅστις ἐν τῇ πράξει ἀποδεικνύεται κάτοχος τῆς ἀρετῆς ταύτης. Τὸ «εἰδέναι» τοῦ Σωκράτους δὲν ὁμοιάζει μὲ τὴν ἀπλὴν καὶ ἀδιάφορον γνώσιν ὅπως τὴν ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς ἐσπερημένους πάσης ἠθικῆς πίστεως σοφιστὰς τῆς ἀρχαιότητος καὶ διανοουμένους τῆς νεωτέρας ἐποχῆς. Τὸ «εἰδέναι» σημαίνει οικειοποίησιν τῆς οὐσίας τοῦ γινωσκομένου πράγματος. Αὕτη εἶναι ἡ παναρχαία σημασία τοῦ ρήματος ὅπως τὴν εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ὅμηρον. Ὅταν ὁ ποιητὴς χαρακτηρίσῃ τὸν λέοντα «ἀγρία εἰδότα» θέλει νὰ σημάνῃ ὅτι ἐμφορεῖται ἀπὸ ἀγριότητα, ὅτι ἡ οὐσία τῆς υπάρξεώς του εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἡ ἀγριότης. Συνεπῶς ἡ σωκρατικὴ ἠθικὴ γνώσις πρέπει νὰ βοηθῇ ὡς ἐσωτερικὴ οικειοποίησις καὶ πληρεστάτη ἀφομοίωσις ἐκ μέρους τῆς ψυχῆς τῶν ἠθικῶν ἀξιών.

Ὁ Φρειδερίκος Νίτσε κατέκρινε τὸν Σωκράτη ὡς καταστροφέα τῆς ἐλληνικῆς τραγωδίας. Ἡ εἰσαχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, κατὰ τὸν Γερμανὸν φιλόσοφον, ἐννοιολογικὴ διερευνήσις ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ περιπέσουν εἰς ἀτροφίαν αἱ ἐνστικτώδεις συναισθηματικαὶ δυνάμεις ἐκ τῶν ὁποίων ἐξετρέφετο τὸ διονυσιακὸν τραγικὸν πνεῦμα. Ἡ νεωτέρα ἐρευνα ἐδείξεν ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα αἰτίασις δὲν εἶναι ὀρθή. Ὁ Σωκράτης ἐζησε καὶ ἀπέθανεν ὡς τραγικὸς ἥρωας. Δικαίως παραλληλίζεται μὲ τὸν Οἰδίποδα τῆς ὁμωνύμου τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους.

Ὁ τραγικὸς ἐκεῖνος ἥρωας εὐθύς ὡς ἀπέκτησε τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι ἐζή μέσα εἰς ἐν ψεῦδος ὡς πρὸς τὴν κατὰ γοῇν του, ἐπιζητεῖ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀδιαφορῶν ἂν ἡ ἀποκάλυψις αὐτῆς θὰ εἶχε διὰ τὸν ἑαυτὸν του καταστροφικὰς συνεπειὰς. Κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ὁ Σωκράτης ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐφθασεν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι ὁ ἀνθρώπος ζῇ εἰς τὴν σκοτεινὴν περιοχὴν τῆς οἰήσεως καὶ τοῦ ἀνεξετάστου βίου, μὲ ἡρωικὴν ἀποφαστικότητα ἐφάμιλλον πρὸς τὴν τοῦ τραγικοῦ ἥρωος ἐκάμε πᾶν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν. Δι' αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον θεωρητικὸς στοχαστής, ἀλλὰ ἡ ἡρωϊκώτερα μορφή τῆς παγκοσμίου φιλοσοφίας, ὁ βαθύτερος ἐρμηνευτὴς τῆς πνευματικῆς οὐσίας τῆς ἐλληνικῆς τραγικῆς σοφίας.

Ἐπεξηγῶν τὴν θαυμαστὴν δύναμιν τοῦ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον νοουμένου ἐρωτος, λέγει ὁ Γκαίτε: «Ὅσον τελειότερα καὶ βαθύτερα ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ γνώσις εἰς τὸσον μεγαλύτερον βαθμὸν πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἔρως, καὶ ἐν τέλει νὰ καταστῇ πάθος». Ὁ φιλόσοφος κατὰ τὸν Σωκράτη εἶναι ὁ αἰώνιος ἐραστὴς τῆς σοφίας, ὁ αἰσθανόμενος τὴν ἀγνοίαν του καὶ διαρκῶς τείνων πρὸς συμπλήρωσιν διὰ τῆς ἐνοράσεως τῆς ἀληθοῦς οὐσίας τῶν ὄντων.

Ἀποκαλύπτων τὰ μυστικὰ τῆς ἐρωτικῆς σοφίας ὁ Σωκράτης προέβαλλεν εἰς τὰ ὄμματα τῶν νέων ὡς τὸ πρότυπον τοῦ ἀληθινοῦ σοφοῦ καὶ ἐλατρεύετο παρ' αὐτῶν ὡς ἀπαράμιλλον πρότυπον διδασκάλου, ὅστις ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ θέτῃ εἰς ἐνέργειαν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν ἀκαταμετρήτου ἰσχύος δυνάμεις. Ἡ διδασχὴ τοῦ Σωκράτους δὲν ἦτο μόνον ἐλεγκτικὸς λόγος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ δημιουργικὸς ἔρως. Ἀπὸ τὴν προσωπικότητά του ἐξεπορεύετο δαιμονικὸς δυναμισμὸς δυνάμενος νὰ προκαλέσῃ φρίκην εἰς τὰς βεβήλους ψυχὰς εἰς βαθμὸν, ὥστε νὰ στραφοῦν ἐναντίον του διὰ νὰ τὸν ἐκμηδενίσουν.

Ὁ υἱὸς τῆς Φαιναρέτης εἶχε προῖδει ὅτι ἡ μοῖρα τοῦ φιλοσόφου εἶναι ὁ θάνατος. Περιγράφων τὴν εἰς τὸ σπήλαιον κατάβασιν τοῦ φιλοσόφου εἰς τὸ ἑβδομον βιβλίον τῆς «Πολιτείας» τοῦ Πλάτωνος, λέγει ὅτι οἱ ἐν αὐτῷ δεσμῶται εἶναι ἔτοιμοι νὰ τὸν φονεύσουν ἂν τὸν λάβουν εἰς τὰς χειράς των.

Ἐκκινοῦντες ἀπὸ τὴν θεμελιώδη ἀφετηρίαν τῆς σωκρατικῆς φιλοσοφίας δυνάμεθα νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς περιφήμου ἀρχῆς, καθ' ἣν ἡ ἀρετὴ εἶναι γνῶσις. Πολλάκις ἡρμηνεύθη ἡ πρότασις αὕτη ὡς ἐξαρτῶσα τὴν ἀρετὴν ἐκ τῆς γνώσεως καὶ ὡς παραβλέπουσα τὰ βουλευτικὰ καὶ συναισθηματικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἠθικῆς πράξεως. Ἄν ὅμως ἀφορμηθῶμεν ἀπὸ τὴν σημασίαν ἣν ἀπέδιδεν ὁ Σωκράτης εἰς τὴν γνῶσιν, θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἐξαρτήσεως τῆς ἠθικῆς ἐκ τῆς ἀπλῆς καὶ ξηρᾶς γνώσεως.

Ὁ Σωκράτης λέγων «γνῶσιν» ἐννοεῖ τὴν ριζικὴν μεταστροφὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἣτις δὲν τὸν φωτίζει μόνον διανοητικῶς, ἀλλὰ τὸν ἀποκαθαίρει βουλευτικῶς καὶ συναισθηματικῶς. Διὰ τῆς σωκρατικῆς γνώσεως ἐπιτελεῖται ἐσωτερικὴ κάθαρσις ὅλων τῶν ψυχικῶν ἐσωτερικῶν δυνάμεων. Ὁμοιάζει μὲ μίαν ἑλλαμψιν ἣτις ἀνακαινίζει ἐσωτερικῶς τὸ ἄτομον. Συνεπῶς τὸ νόημα τῆς προτάσεως «ἡ ἀρετὴ εἶναι γνῶσις» σημαίνει ὅτι μόνον ὁ ἀνθρώπος ὅστις ἀπέκτησε τὴν νέαν τοποθέτησιν ἐναντι τῆς ζωῆς κατανοήσας τὴν ριζικὴν ἀγνοίαν του, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐνάρτεος. Διὰ τῆς τοιαύτης τοποθετήσεως καθίσταται ὁ ἀνθρώπος φιλόσοφος καὶ δύναται νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν διερεύνησιν τῆς ἀληθινῆς οὐσίας τῶν ὄντων.

Πραγματικῶς ὁ Σωκράτης, ἐν τῇ συνειδήσει τῆς ἀνεπαρκείας τῶν συνήθων δοξασιῶν, προεχώρει εἰς

ΥΠΕΡΥΘΡΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ὁ τρόπος πού βλέπουμε τὸν κόσμον δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἀλλὰ σχετικὸς. Τὸ ἀνθρώπινον μάτι βλέπει τὸν κόσμον ἀπὸ μίαν μικρὴν περιοχὴ τοῦ ἡλεκτρομαγνητικοῦ ὁρατοῦ φάσματος. Τὰ μάτια διαφόρων ζώων καὶ ἐντόμων εἶναι εὐαίσθητα στίς υπέρυθρες καὶ υπεριώδεις ἀκτινοβολίες.

Κάθε σῶμα στὴν φύση ἐκπέμπει υπέρυθρη ἀκτινοβολία ἡ ὁποία παράγεται ἀπὸ τὴν κίνηση καὶ τὴν δόνηση τῶν μορίων. Ἐπομένως, ὑπάρχει ἄμεση σχέση ἀνάμεσα στὴν υπέρυθρη ἀκτινοβολία καὶ τὴν θερμική.

Τὸ αἰνιγματικὸ καὶ μὴ προβλέψιμο υπέρυθρο φιλμ μαζί μὲ τὸ κόκκινο φίλτρο ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ καταγράφει τίς υπέρυθρες ἀκτινοβολίες, δίδοντας στό τοπίο μίαν μυστηριώδη, αἰθέρια καὶ ἐξωπραγματικὴ μορφή.

Οἱ υπέρυθρες ἀκτῖνες μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ φωτογραφίσουμε πράγματα μὴ ὁρατά, λόγῳ ἀποστάσεως, ὁμίκλης ἢ ἐλλείψεως ὁρατοῦ φωτός καὶ ἐπὶ πλέον διαπερνᾷ τίς ἐπιφάνειες τίς ὁποῖες τὸ ὁρατὸ φῶς δὲν μπορεῖ νὰ διαπεράσει, π.χ. μίαν κελῶνα ἢ ἓνα σαλιγκάρι θὰ φωτογραφηθοῦν χωρὶς τὸ ὅστρακό τους. Ὁ φρεσκοξυρισμένος νεαρός θὰ καταγραφῇ μὲ γένεια. Διαπερνᾷ τὸ δέρμα σέ βάθος 2-3 χιλιοστών ἀποκαλύπτοντας ὄγκους, ἀρτηριακές ἀνωμαλίες καὶ ἄλλες δερματικές παθήσεις. Τὰ ἄρρωστα φυτὰ ἀντανα-

κλοῦν πολὺ λιγώτερη ἀκτινοβολία. Τὰ ὑγιῆ φυτὰ καταγράφονται λευκά. Πολλὲς παθήσεις πού δὲν φαίνονται μὲ τὸ γυμνὸ μάτι μποροῦν νὰ γίνουν ἀντιληπτές ἐβδομάδες ἢ καὶ μῆνες πρὶν ἐκδηλωθοῦν τὰ πρῶτα ὁρατά συμπτώματα. Τὸ νερό ἀπορροφᾷ τὴν υπέρυθρη ἀκτινοβολία σέ βάθος μέχρι καὶ 30 ἐκ. ἀλλὰ ἡ ἀντανάκλαση εἶναι πολὺ μικρὴ. Στίς ὑδρογραφικὲς картоγραφίσεις τὸ καθαρὸ νερὸ ἀποδίδεται σχεδὸν μαῦρο. Ἄν ὑπάρχει μόλυνση θὰ καταγραφῇ ἀνοιχτόχρωμα. Ὁ μπλὲ οὐρανὸς καταγράφεται μαῦρος, ἐνῶ τὰ σύννεφα λευκά σάν τὸ χιόνι. Τὰ χωράφια καὶ οἱ δασικὲς περιοχὲς ἀπεικονίζονται ἀνοιχτές. Τὰ κωνοφόρα δέντρα καταγράφονται πῶ οσκοῦρα ἀπὸ τὰ φυλλοβόλα. Οἱ σχιστόλιθοι, οἱ ἀσβεστόλιθοι, οἱ πυρόλιθοι καὶ πωρόλιθοι κ.ἄ. διαφέρουν ὡς πρὸς τὴν κανονικὴ τους ἀπόδοση.

Ἀπὸ ψηλὰ μπορεῖ νὰ ἐντοπιστοῦν πηγὲς νεροῦ ἢ κατάλοιπα ἀρχαιοτήτων πού ἔχουν καλυφθεῖ ἀπὸ βλάστηση ἢ προσχώσεις. Δακτυλικά ἀποτυπώματα, πλάστὰ ἔγγραφα, ὑπογραφές, ντοκουμέντα, ἡ γνησιότητα ἔργων ζωγραφικῆς καὶ ἄλλων ἀντικειμένων ἀνιχνεύονται εὐκολὰ μὲ τὴν υπέρυθρη φωτογραφία. Ὅλες αὐτές οἱ ιδιότητες τοῦ υπέρυθρου τὸ κάνουν πολὺ χρήσιμο στὴν ἱατρική, ἀνθρωπολογία, βοτανολογία, ζωολογία, γεωλογία, ἀρχαιολογία, ἀστρονομία, ἐγκληματολογία καὶ ἄλλες ἐπιστῆμες.

Ναὸς Καβείρων

Τά πρώτα διδάγματα, τά δοθέντα στον μαθητή, είχαν ως αποτέλεσμα την ανείρεση της άτραπου της λατρείας και την ανάπτυξη της εσωτερικής ζωής. Η απόκριση επί πιστήμης δίδει επί πλέον πρακτικούς κανόνες των οποίων η τήρηση επιτρέπει την εξέλιξη των εσωτερικών ικανοτήτων μας. Οι πρακτικοί αυτοί κανόνες δεν έχουν τίποτε το αυθαίρετο και βασίζονται σε γνώση και πειράματα αναγόμενα στην απώτατη αρχαιότητα: παρουσιάζονται πάντοτε με την ίδια μορφή και έχουν δοθεί από κάποιους διδασκάλους οι οποίοι γνώριζαν τις δόξες της ανώτερης γνώσεως.

Όλοι οι διδάσκαλοι οι άξιοι του ονόματος τούτου, βρίσκονται σε απόλυτη συμφωνία σε ό,τι αφορά τις υποδείξεις αυτές, έστω και αν κάποιες φορές χρησιμοποίησαν διαφορετικές λέξεις. Οι ανομοιότητες αυτές, έλλως δευτερευούσης σημασίας, και καθαρώς φαινομενικές, τις οποίες νομίζουν κάποιοι ότι ανακαλύπτουν στις προτροπές τους, οφείλονται σε αίτια για τα οποία δεν έχουμε την πρόθεση να μιλήσουμε εδώ.

Δέν υπάρχουν αληθείς διδάσκαλοι της αποκρύφου επιστήμης, οι οποίοι ήθελον τυχόν διά των κανόνων τούτων να επιτύχουν κάποια κοινωνική κυριαρχία επί των άλλων, για να περιορίσουν έστω και κατά το ελάχιστον την ελευτέρα βούληση οίουδήποτε. Διότι κανείς δεν είναι περισσότερο σε θέση από τους διδασκάλους εκείνους να εκτιμήσει και υπερασπισθεί την ανθρωπινή ανεξαρτησία.

Η ένωση της οποίας αποτελούν μέρος όλοι οι μεμυημένοι, περιβάλλεται από πρόχωμα του οποίου η στερεότητα είναι εξασφαλισμένη από δύο νόμους. Άλλα εάν ο μεμυημένος εξέλιξη του προχώματος τούτου για να αναμιχθεί στον δημόσιο βίο, οφείλει να λάβη υπ' όψιν του την τήρηση τρίτου νόμου, δυναμένου να διατυπωθεί ως εξής: "Κυβέρνα κάθε πράξη σου, κάθε λόγο σου, με τρόπο ώστε η ελεύθερη βούληση οίουδήποτε να μη υποστεί τον ελάχιστο περιορισμό". Εκείνος ο οποίος έχει υπ' όψιν τά ανωτέρω, θα αντελήφθη ότι ένας αληθινός διδάσκαλος ποτέ δεν παραμελεί την προσωπική του ανεξαρτησία, τηρών τους νόμους τους οποίους διδάσκει.

Ένας από τους νόμους αυτούς, δύναται να εκφρασθεί ως ακολούθως: "Μάθε να εξευρίσκεις στιγμές εσωτερικής αναπαύσεως και θέσε τις στιγμές αυτές σε ενέργεια για να μάθης να διαχωρίζεις το αληθές από το αναληθές".

Κατ' αυτόν τον τρόπο τουλάχιστον, δύναται να εκφρασθεί ο κανόνας αυτός σε ευρωπαϊκή γλώσσα, διότι, κατ' αρχήν όλοι οι κανόνες και όλα τα μαθήματα της αποκρύφου επιστήμης εδόθησαν σε γλώσσα σημείων και συμβόλων, για να έννοηση δέ κάποιος όλη τους την σπουδαιότητα και όλη τους την έκταση, πρέπει κατά πρώτον να εκμάθη την συμβολική αυτή γλώσσα: αλλά η εκμάθηση αυτή δεν είναι προσιτή παρά σε εκείνους, οι οποίοι έκαμαν τά πρώτα τους βήματα προς τον αποκρυφισμό, αυτά δέ απαιτούν την κατά γράμμα τήρηση των πρακτικών κανόνων τούς οποίους ανεγράψαμε εδώ. Η δόξος είναι ελεύθερη για όλους εκείνους, άνευ εξαίρεσεως, τούς οποίους η σταθερή θέληση ένδυναμώνει.

Απλός είναι ο κανόνας της εσωτερικής γαλήνης, όπως επίσης και η τήρησή του, αλλά τότε μόνον άγει στο τέρμα: όταν ληφθεί υπό σοβαρή άποψη, και επιδειχθεί αυστηρότητα, τόσο μεγαλύτερη, όσο η απλότητά του είναι μεγάλη. Άς πούμε άμέσως και χωρίς περιστροφές πώς πρέπει να νοηθεί αυτή.

Ο μελετητής οφείλει κάποιες στιγμές να λησμονήσει την καθημερινή του ζωή και κατά τό χρονικό αυτό διάστημα να αφιερωθεί σε τελείως διαφορετικές ένασχολήσεις. Όχι μόνον τό αντικείμενο, αλλά και ο τρόπος της δράσεώς του, πρέπει να είναι διαφορετικός από τις καθημερινές ένασχολήσεις του.

Δέν πρέπει έν τούτοις να νομισθεί ότι η διάθεση των ειδικών αυτών στιγμών δεν έχει σχέση με την καθημερινή του εργασία: αντιθέτως, ο άνθρωπος, ο οποίος θέλει να επιδοθεί στην αναζήτηση τέτοιων στιγμών, θα παρατηρήσει μετά από λίγο ότι δι' αυτής ακριβώς της ασκήσεως θα του είναι αδύνατον να διαθέσει ακόμη μεγαλύτερο μέρος της πνευματικής του ικανότητας για την καθημερινή του εργασία.

Δέν πρέπει, ακόμη περισσότερο, να νομισθεί ότι η αφιέρωση του χρόνου αυτού για την τήρηση του έν λόγω κανόνος, γίνεται εις βάρος των προσωπικών του καθηκόντων. Διότι, εάν αληθώς υπάρχει κάποιος ο οποίος δεν διαθέτει χρόνο περισσότερο, και πέντε λεπτά ήμερησίως άρκούν, άρκει να γνωρίζη να χρησιμοποιηθεί καλώς τά λίγα αυτά λεπτά.

Κατά τον χρόνο αυτόν, ο άνθρωπος οφείλει να θέσει τον έαυτό του εκτός του συνήθους ρεύματος ιδεών. Οι

σκέψεις και τά αισθήματά του θα παρουσιασθούν με διαφορετική από την συνήθη μορφή: οι χαρές του, οι θλίψεις του, οι δοκιμασίες του, οι πράξεις του, θα διέλθουν διαδοχικώς πρό της ψυχής του και θα συνηθίση να τις θεωρή από μία νέα και ύψηλότερη άποψη.

Σκεφθείτε μόνον πόσο στην ζωή μας, μάς φαίνονται διαφορετικές οι δοκιμασίες του άλλου από τις δικές μας. Βεβαίως δεν ήταν δυνατόν να συμβή διαφορετικά, διότι στο κάθε τι που κάνουμε, ή αισθανόμαστε, παίζουμε τον πρωτεύοντα ρόλο έμεις: ένψ σε εκείνο τό όποιο πράττει ή αισθάνεται άλλος, έμεις παίζουμε τον ρόλο άπλως του θεατού.

Έτσι λοιπόν, κατά την διάρκεια των στιγμών, των διατιθεμένων στην νοητική συγκέντρωση, πρέπει ακριβώς να προσπαθούμε να παρατηρήσουμε τά συναισθήματά μας, σάν να άνήκουν σε κάποιον άλλο. Φαντασθείτε ένα άνθρωπο, πού έχει προσβληθεί από ένα μεγάλο ατύχημα: ο ίδιος δεν είναι σε θέση να τό κρίνη με την πραγματική του μορφή, όπως θα συνέβαινε εάν τό δυστύχημα προσέβαλλε άλλον. Δέν πρέπει να θεωρήσουμε τό αίσθημα αυτό ως άτοπο: είναι κατά βάθος ανθρώπινο και συναντάται τόσο στις μεγάλες, όσο και στις μικρές περιπτώσεις.

Ο δόκιμος πρέπει να συνηθίση να βρίσκη την αναγκαία δύναμη όπως σε ορισμένες στιγμές να θεωρή τον έαυτό του ξένο. Πρέπει να αυτοπαρατηρήται με την εσωτερική ήρεμία ή οποία χαρακτηρίζει τον άπλο παρατηρητή. Εάν τό κατορθώσει αυτό, οι προσωπικές του έντυπώσεις έμφανίζονται με μία νέα όψη: χαρά ή θλίψη, κάθε σκέψη, κάθε αίσθημα, παρουσιάζονται διαφορετικά εάν τις παρατηρήσουμε από κάποια άλλη άποψη. Δέν είναι δυνατόν ούτε αναγκαίο για τον μελετητή, να αποκτήσει την ικανότητα αυτήν επί τη βάσει των διαρρεουσών έν τω παρόντι μεταπτώσεων. Άρκει να την χρησιμοποιηθεί στις έντυπώσεις του παρελθόντος.

Σε κάθε ανθρώπινο όν υπάρχει, πλησίον του ανθρώπου τον όποιον μπορούμε να ονομάσουμε "άνθρωπο της καθημερινής ζωής", ένας άλλος άνθρωπος, ανώτερος του πρώτου. Ο ανώτερος αυτός άνθρωπος παραμένει σε ύπνηλία μέχρις ότου λάβη κάποιος τον κόπο να τον άφυπνίση. Έφ' όσον δεν τίθεται σε ενέργεια αυτός ο τελευταίος, οι ανώτερες ενέργειες, οι άγουσες στην ύπερτέρα γνώση, δεν είναι δυνατόν να εκδηλωθούν.

Έφ' όσον δεν αισθανθή κάποιος τον καρπό αυτόν της εσωτερικής γαλήνης, πρέπει να τηρή με ύπομονή απόλυτη τον ανωτέρω εκτεθέντα κανόνα, για όλους δέ εκείνους οι οποίοι τοιουτοτρόπως ύπομένουν, έρχεται μία ήμερα όπου ή πνευματική διαύγεια καταυγάζει τά γύρω πράγματα και όπου νέοι όφθαλμοί, των οποίων ουδόλως μέχρι τούδε είχεν ύποθέσει την ύπαρξη, διανοίγονται και παρουσιάζονται νέοι κόσμοι.

Καμμία ανάγκη να αλλάξη ή συνήθης διαβίωση για να αρχίση την τήρηση των κανόνων αυτών. Ο έρευνητής θα εξακολουθήσει να εκπληροί τά καθήκοντά του, όπως και κατά τό παρελθόν, θα εξακολουθήσει να ύποφέρει τις ίδιες δοκιμασίες και να αισθάνεται τις ίδιες χαρές. Δέν καθίσταται καθόλου ξένος προς την ζωή, αντιθέτως, κατά την διάρκεια της ήμέρας διάγει βίο τόσο περισσότερο ενεργό, όσο περισσότερο γνωρίζει να τηρή ζωή ύψηλότερη κατά την διάρκεια των στιγμών των διανοητικών του συγκεντρώσεων.

Λίγο λίγο, ή ύψηλότερη αυτή διαβίωση θα ένασκήση επίδραση επί του συνήθους βίου. Οι στιγμές αυτές της ήρεμίας, θα επιδράσουν στο ύπόλοιπο της ύπαρξεως. Ολόκληρος ο άνθρωπος θα καταστή ήρεμώτερος, ασφαλέστερος στις πράξεις του, δεν θα αφήση τον έαυτό του να ταραχθεί από όλα τά δυνατά εμπόδια.

Μετά από λίγο θα παρατηρήσει τί πηγή δυνάμεως και ενεργείας περιλαμβάνεται στις λίγες εκείνες στιγμές της συγκεντρώσεως. Θα αρχίση να μή εξάπτεται από πράγματα τά οποία τον διέγειραν άλλοτε, πλήθος άλλων περιστατικών, τά οποία τον γέμιζαν με τρόμο, θα παύσουν να του έμπνέουν και τον ελάχιστο φόβο: τελικά θα του παρουσιασθή διαφορετική ζωή.

Άλλοτε, έπελαμβάνετο κάποιον προσπαθειών με κάποιον δισταγμό και έλεγε: "Η θέλησή μου άραγε θα έπαρκήσει να άποπερατώσω τό έργο αυτό όπως θα επιθυμούσα;" Ηδη ή σκέψη αυτή δεν έρχεται στον νοϋ του μία άλλη σκέψη έχει λάβει πλέον την θέση της. Τώρα λέγει: "Θα συγκεντρώσω όλες μου τις δυνάμεις για να εκτελέσω τον σκοπό μου, όσο μου είναι αυτό δυνατό", και εκδιώκει τις σκέψεις οι οποίες τον καθιστούσαν άλλοτε δειλό, διότι γνωρίζει ότι ακριβώς ο δισταγμός αυτός δύναται να επιδράση επάνω του με τρόπο ώστε να μή είναι σε θέση να εκτελέσει τελείως τό αναληφθέν έργο του.

Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ὑπαισέρχονται διαδοχικῶς, κατὰ τήν διάρκειαν τοῦ βίου του, στόν ἀσκούμενο ἄνθρωπο, σκέψεις καρποφόρες καί ἀγαθοποιές, ἀντικαθιστοῦν τίς προηγούμενες, οἱ ὁποῖες παρέλυναν καί ἐξασθένιζαν τήν θέλησίν του. Καί ἔτσι, ἀρχίζει νά ὁδηγῇ μέ ἀσφαλῆ χέρια τό σκάφος του στόν ὠκεανό τῆς ζωῆς, ἐνῶ πρότερον τό ἄφηγε ἔρμαιο τῶν κυμάτων.

Μέσω τῆς ἡρεμίας καί τῆς κυριότητος αὐτῆς κάποια ἄλλη ἐπίδραση ἐξ ἀναγκάσεως, ἐφ' ὁλοκλήρου ἤδη τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, ἐκδηλοῦται εὐνοοῦσα τήν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ συγχρόνως μαζί τῆς ἐσωτερικῆς ἱκανότητος ἀνοίγουν τίς θύρας πρὸς τήν γνῶσιν. Προχωρῶντας ὁ μαθητής κατ' αὐτήν τήν διεύθυνση κατορθώνει λίγο λίγο αὐτός ὁ ἴδιος νά καθορίσῃ τήν ἐπίδραση, τήν ὁποία οἱ ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεις δυνατόν νά ἔχουν ἐπάνω του.

Ἀκούει π.χ. μία λέξη διὰ τῆς ὁποίας ἓνα πρόσωπο προσπαθεῖ νά τόν προσβάλῃ καί νά τόν ἐξοργίσῃ πρὶν ἀπὸ αὐτῆς τίς ἀσκήσεις θά αἰσθάνοταν προσβεβλημένος καί ὀργισμένος ἤδη, ὅταν πλέον εἰσῆλθε στήν ὁδὸ τοῦ ἀποκρυφισμοῦ, εἶναι σέ θέση νά ἐξουδετερώσῃ τίς προσβλητικῆς ἱκανότητες τῆς λέξεως ἐκείνης, ἀναιρῶντας τίς πρὶν ἀκόμη ἐπιτρέψῃ τήν εἰσοδό τους στήν συνείδηση.

Γιὰ νά λάβουμε καλῶς ἀντιληψὶ τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν, ἀρκεῖ νά σκεφθοῦμε ὅτι στόν ἄνθρωπο τό ἀνώτερο ἐγὼ συνεχῶς ἐξελλίσσεται· ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς ἡρεμίας καί τῆς τάξεως μπορεῖ νά ἐξασφαλισθῇ τό κανονικὸ τῆς ἐξελλίξεως αὐτῆς. Οἱ ἐπιδράσεις τῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς θά μπορούσαν νά ἀναγκάσουν τόν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο νά παραμείνῃ ἀνεκδήλωτος ἐφ' ὅσον αὐτός ἀφηνόταν νά κυριαρχῇ ἀπὸ τήν ζωὴν αὐτήν καί δέν προέβαλλε ἀντίσταση.

Τό ἴδιο συμβαίνει μέ ἓνα φυτό τό ὁποῖο ὀφείλει νά βλαστήσῃ ἐντός τῶν ρωγμῶν βράχου. Θά καταστραφῇ ἐάν δέν τοῦ δοθῇ κατάλληλη περίσταςιν νά ἐξέλθῃ ἀπὸ τίς ρωγμῆς αὐτῆς πρὸς τό διάστημα. (Ἄξιο προσθήκης εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος μέν ἔχει ἐσωτερικὸ ἐγὼ τό ὁποῖο ὀφείλει νά καλλιεργῇ, τό δέ φυτό μόνον μέ ἐξωτερικὸ σῶμα παρουσιάζεται. Καλλιέργεια τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐγὼ δέν ὑποβοηθεῖται ἀπὸ τόν ἐξωτερικὸ κόσμον, ἀλλὰ μόνον τό ἐξωτερικὸ τοῦ σῶμα, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καί στό φυτό).

Ἔτσι λοιπόν, δέν ὑπάρχουν ἐξωτερικοὶ σπόροι κατάλληλοι νά δώσουν ἔκταση στό ἐσωτερικὸ εἶναι τοῦ

ἀνθρώπου μόνον ἡ ἐσωτερικὴ ἡρεμία, τήν ὁποία ὁ ἴδιος θά δημιουργήσῃ στήν ψυχὴν του, μπορεῖ νά παραγάγῃ τό ἀποτέλεσμα αὐτό. Ἐξωτερικῆς περιστάσεως δέν δύνανται νά τροποποιήσουν παρά μόνον τήν κοινωνικὴν του κατάστασιν ἐν σχέσει πρὸς τόν ἐξωτερικὸν κόσμον οὐδέποτε ὅμως θά δυνηθοῦν νά ἀφυπνίσουν τό ἐσωτερικὸ εἶναι. Μόνον διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, καί ἐν ἑαυτῷ ὁ μελετητὴς δύναται νά ἀναγεννήσῃ ἓνα νέο καί πλέον ἐξυψωμένο ὄν. Αὐτός ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος σιγὰ σιγὰ καθίσταται κύριος τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἐγὼ καί μέ ἀσφάλεια διευδύνει τήν συμπεριφορὰν τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἐφ' ὅσον ἡ διεύθυνση ἐξαρτᾶται ἀπὸ τόν ἕξω ἄνθρωπον, τό ἐσωτερικὸν ὄν παραμένει δοῦλο καί δέν δύναται νά ἀναπτύξῃ τίς ιδιότητές του. Ἐφ' ὅσον κάποια ἐξωτερικὴ ἐπίδραση μέ ἐρεθίζει, δέν εἶμαι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἢ καλλίτερα, δέν ἔχω βρεῖ τόν ἑαυτό μου νά ἐπηρεάζεται ἀπὸ τόν ἐξωτερικὸν κόσμον, παρά μόνον ἐφ' ὅσον θέλω. Τότε μόνον μπορῶ νά καταστῶ ὁπαδὸς τῶν διδαγμάτων τοῦ ἀποκρυφισμοῦ καί δέν θά μporέσω νά φθάσω σέ κανένα ἀποτέλεσμα ἐφ' ὅσον δέν ἐπιζητῶ τήν ἀνάπτυξιν τῆς συνήθειας αὐτῆς.

Λίγο ἐνδιαφέρει ἐάν σημειώσουμε μερικὰς προόδους κάποιες φορές· ἐκεῖνο πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἀμέσως εἶναι ἡ σοβαρὰ καί ἐπιμελὴς παρακολούθησις τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς. Πολλοὶ ἐργάσθησαν πρὸς αὐτόν τόν σκοπὸν ἐπὶ πολλὰ ἔτη χωρὶς νά παρατηρήσουν οὐσιώδεις προόδους, ἀλλὰ μεταξύ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δέν ἀπελπίσθησαν καί παρέμειναν ἀμετάπειστοι πολλοὶ ἐπίσης κατήγαγον αἰφνιδίως τήν ἐσωτερικὴν νίκην.

Σέ πολλές κοινωνικὰς συνθήκας ἀπαιτεῖται μεγάλη κατανάλωσις ἐνεργείας πρὸς ἐπίτευξιν τῶν στιγμῶν αὐτῶν ἐνεργείας· ἀλλὰ ὅσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἀναπτυσσόμενη ἐνέργεια, τόσο μεγαλύτερον εἶναι τό ἀποτέλεσμα.

Στὴν ἀπόκρυφον ἀσκήσιν τό πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τόν ἀκόλουθον ὄρον: Τό νά γνωρίζῃ κάποιος νά τίθεται ἔναντι αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὡς ἐνώπιον ξένου, ἀπολύτως καλὴ πίστις, μέ ὁλοκληρωτικὴ εἰλικρίνεια πρὸς ἐμᾶς, κάποιας ὑψηλότερης προσωπικότητος, παρουσιάζεται μία μόνον ἀποψὴ τῆς ἐσωτερικῆς δραστηριότητος τοῦ ἐνδιαφερομένου· ἀπαιτεῖται ὅμως καί κάτι ἄλλο.

Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος δέν ὑφίπται ὑπεράνω τῆς ἱκανότητος νά ἐξετάζῃ τόν ἑαυτό του, ὅσο καί ἂν λησμονήσῃ ὅτι εἶναι αὐτός ὁ ἴδιος ὁ ἐξεταζόμενος, δέν θεωρεῖ παρά μόνον τὰ περιστατικὰ καί τίς πράξεις στίς

ὁποῖες ἔχει λάβει μέρος. Πρέπει νά ὑπερβῇ τό πεδίο αὐτό καί νά ὑψωθῇ μέχρι τῆς καθόλου ἀνθρωπότητος, ἡ ὁποία δέν ἔχει καμμίαν πλέον σχέσιν μέ τήν ἀτομικὴν του θέσιν.

Πρέπει νά ἀνυψωθῇ στήν ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα θά τόν ἐνδιέφεραν ὡς ἄνθρωπον, ἔστω καί ἂν ζοῦσε ὑπὸ τελείως διαφορετικῆς συνθήκης τῶν σημερινῶν. Τοιοῦτοτρόπως μία ὄντοτητα ἐμφανίζεται σέ αὐτόν ὑπερβαίνοντας τὰ ὅρια τῆς προσωπικότητός της. Τὰ βλέμματα της διευθύνονται πρὸς κόσμους ὑψηλοτέρους ἀπὸ ἐκείνους μέ τοὺς ὁποίους ἐτίθετο σέ συνάφειαν στήν καθημερινήν ζωὴν. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νά αἰσθάνεται, νά δημιουργῇ πεποίθησιν ὅτι ἀνήκει καί αὐτός στοὺς ἀνωτέρους τούτους κόσμους.

Ἐπὶ τῶν κόσμων αὐτῶν οἱ ἀντιλήψεις τῶν αἰσθήσεων καί οἱ καθημερινές του ἐνασχολήσεις, τίποτε δέν μποροῦν νά τοῦ διδάξουν. Μεταφέρει τό κέντρο τῆς ὄντοτητός του πρὸς τὰ ἔσω. Ἀκούει ἐσωτερικὰς φωνάς, οἱ ὁποῖες τοῦ μιλοῦν κατὰ τίς στιγμὰς τῆς συγκεντρώσεώς του. Συνδιαλέγεται ἐσωτερικῶς μέ τόν πνευματικὸν κόσμον. Ἐχει ἀπομακρυνθῇ τῆς συνήθους ζωῆς, τῆς ὁποίας οἱ θόρυβοι δέν φθάνουν πλέον μέχρις αὐτοῦ. Γύρω του βασιλεύει ἡ γαλήνη. Ἀπομακρύνει κάθε τι ἀπὸ τό περιβάλλον του, τό ὁποῖον θά τόν ἔκανε νά ἀναμνησθῇ τόν ἐξωτερικὸν κόσμον. Ὁλόκληρη ἡ ψυχὴ του εἶναι πλήρης ἡρεμίας καί ἔχει ἀπορροφηθῇ ἀπὸ τίς ὁμιλίας του μέ τόν πνευματικὸν κόσμον. Ἡ σιωπηρὴ αὐτὴ θεωρία, δέον νά καταστῇ γιὰ τόν νεόφυτον μία φυσικὴ ἀνάγκη.

Αἰφνιδίως εὐρίσκεται ἐντός κόσμου ἀμιγῶς πνευματικότητος. Ἡ σιωπηρὴ αὐτὴ ἐνέργεια τῆς σκέψεως πρέπει νά γεννήσῃ σέ αὐτόν ἓνα "αἶσθημα", πρέπει νά μάθῃ νά "ἀγαπᾷ" ἐκεῖνο τό ὁποῖο τό πνεῦμα διαχέει ἐπάνω του. Παύει τότε νά νομίζει ὅτι ὁ κόσμος αὐτός τῆς σκέψεως εἶναι λιγώτερον πραγματικὸς, ἀπὸ τὰ πράγματα πού τόν περιβάλλουν, κατὰ τήν συνήθη του ζωὴν. Ἀρχίζει νά χειρίζεται τίς σκέψεις αὐτῆς ὡς ἀντικείμενα εὐρίσκόμενα στό διάστημα.

Πλησιάζει ἡ στιγμή πού οἱ ἀλήθειαι θά ἀποκαλυφθοῦν σέ αὐτόν κατὰ τήν διάρκειαν τῆς σιωπηρῆς αὐτῆς ἐργασίας, καί θά παρουσιασθοῦν ὡς ὑψηλότερες καί ἀληθέστερες τῆς ἀνώτερης πραγματικότητος τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Θά ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ κόσμος αὐτός τῆς σκέψεως ἐκφράζει τήν ζωὴν. Θά ἐννοήσῃ ὅτι οἱ σκέψεις δέν

εἶναι ἀπλῆς φαινομενικότητες, ἀλλὰ ὅτι ὑπάρχουν ὄντα, πρότερον ἄγνωστα, τὰ ὁποῖα τίς μεταχειρίζονται γιὰ νά τοῦ ὁμιλήσουν.

Στὴν γαλήνην οἱ φωνές ἀκούγονται καί ἐκεῖνος τίς ἀκούει. Ἀλλοτε μόνον ἡ σωματικὴ του ἀκοὴ αἰσθάνεται ἤχους, τώρα ὁλόκληρη ἡ ψυχὴ του ἀκούει καί συνηγεῖ πρὸς τοὺς ἤχους τοῦ ἀοράτου κόσμου. Μία ἐσωτερικὴ γλῶσσα, κάποια ἐσωτερικὴ ὁμιλία ἀποκαλύπτονται σέ αὐτόν. Ὁ μαθητὴς αἰσθάνεται πλήρως εὐδαμονίας, ὅταν δοκιμᾷ διὰ πρώτην φοράν τέτοιαις στιγμῆς. Σέ ὅλο τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον διαχέεται φῶς πηγάζον ἐκ τῶν ἔνδον. Μία δευτέρη ὑπαρξὴ ἀρχίζει νά λαμβάνῃ γένεσιν γιὰ αὐτόν· θεῖαι δυνάμεις καί μακάρια εὐτυχία ἐπιχέονται ὡς χεῖμαρρος.

Ὁ πνευματικὸς αὐτός βίος, ὁ ὁποῖος ὁλοένα ἐνδυναμώνεται καί κραταιώνεται, ἀποκαλεῖται στόν ἀποκρυφισμόν ἢ τήν γνῶσιν μέ τό ὄνομα "πνευματικὸς διαλογισμός". Ὁ διαλογισμός αὐτός εἶναι ἡ θύρα τῶν ὑπερτέρων γνῶσεων.

Ἐν τούτοις κατὰ τίς στιγμὰς αὐτῆς, ὁ μαθητὴς δέν πρέπει νά ἐγκαταλείπῃ τόν ἑαυτό του σέ ὑπερβολικὴν αἰσθητικοποίησιν, ἢ νά ἀρκεῖται σέ ἀόριστους ἐντυπώσεις, διότι ἡ στάσις του αὐτὴ θά μπορούσε νά παρακωλύσῃ τήν ἐπὶ τὰ πρόσω πρὸς τήν ἀληθινὴν πνευματικὴν γνῶσιν πορείαν του. Οἱ σκέψεις του δέον νά ἔχουν κάποια διαύγεια, ἐπακριβῶς καθορισμένη μορφή. Θά βρῇ στήν προσπάθειαν αὐτὴν ἓνα σημεῖον στηρίξεως ἐάν δέν ἀρκεῖται νά δίδεται τυφλὰ σέ σκέψεις οἱ ὁποῖες μπορεῖ νά παρουσιασθοῦν. Ἐάν ἀντιθέτως ἐμποτισθῇ μέ ὑψηλότερες σκέψεις, τίς ὁποῖες ἄνθρωποι πνευματικῶς ἐξελιγμένοι συνέστησαν κατὰ διαφόρους καιροὺς, ὁ πνευματικὸς διαλογισμός καθίσταται ἓνα κλειδί ἐπιλύσεως τῶν διαφορῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα ὁ μαθητὴς προτίθεται νά ἐπιλύσῃ.

Ὡς σημεῖον ἐκκινήσεως μπορεῖ νά λάβῃ τὰ κείμενα πού ἐκπηγάζουν ἀπὸ τέτοιαις μελέταις. Τὰ κείμενα αὐτὰ θά βρῇ στοὺς γνωστικούς συγγραφεῖς, στοὺς μυστικιστὰς, ἢ στήν σύγχρονον ἀπόκρυφον φιλοσοφίαν. Ἐκεῖνοι θά τοῦ παράσχουν τό ἀπαιτούμενον ὕλικον γιὰ τίς ἐρευνάς του. Στὰ κείμενα αὐτὰ οἱ ἐρευνηταὶ τοῦ πνεύματος χάραξαν τίς ἐννοίας τῆς θείας ἐπιστήμης τίς ὁποῖαι τὰ κατὰ χρόνους ἐμφανισθέντα ἀνώτερα πνεύματα ἐπὶ τῆς Γῆς, μετέδωσαν στόν κόσμον.

Αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ ἀσκήσεις προξενοῦν στὸν μαθητὴ τελεία μεταμόρφωση ἀρχίζει νὰ σχηματίζει τελείως διαφορετικές ἀντιλήψεις γιὰ τὸ ἀληθές καὶ τὸ κάθε τι ἀποκτᾷ γι' αὐτὸν κάποια ἄλλη ἀξία. Ἀλλὰ ἡ μεταμόρφωση αὐτή, τὸ ἐπαναλαμβανόμενο, δὲν θά τὸν ἀποξενώσει ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ δὲν θά τὸν ἀπομακρύνῃ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἀπὸ τὰ καθημερινὰ του καθήκοντα, διότι θά μάθῃ ὅτι ἡ ἐλάχιστη πράξη, ἡ ἐλάχιστη δοκιμασία του, εἶναι συνδεδεμένη μὲ τίς μεγαλύτερες δυνάμεις καὶ τὰ ὄντα τοῦ Σύμπαντος.

Ὅταν ἡ σχέση αὐτὴ καταστῇ ἀντιληπτὴ στὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς του, ἐπιδίδεται στίς καθημερινές του ἐνασχολήσεις μὲ ἐνιαία ἐνεργητικότητα, διότι ἤδη γνωρίζει κάτι: ὅτι τόσο ἡ δράση του ὅσο καὶ οἱ θλίψεις του ἔχουν ἐπιβληθῇ γιὰ λόγους οἱ ὁποῖοι ἔχουν σχέση μὲ τοὺς μεγαλύτερους νόμους τοῦ Σύμπαντος. Τὴν δύναμη τοῦ ζῆν καὶ ὅχι τὴν ἀπέχθεια τῆς ζωῆς χαρίζει ὁ διαλογισμός.

Ὁ μεμνημένος διέρχεται τὴν ὑπαρξή του μὲ σταθερὸ ἥγμα ὅ,τι καὶ ἂν τοῦ συμβῇ, παραμένει ἀκλόνητος. Ἀλλοτε δὲν γνωρίζει γιατί ἐργάζεται καὶ γιατί ὑποφέρει: ἤδη τὸ γνωρίζει καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον. Πρέπει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἡ ἐνεργητικότητα αὐτὴ, ἡ ἐκδηλούμενη κατὰ τὴν πνευματικὴ συγκέντρωση, ἄγει ἀσφαλέστερα στὸν σκοπὸ ἢ ἐνασκηθῇ ὑπὸ τὴν διεύθυνση πεπειραμένων ἀτόμων καὶ γνωριζόντων ἐξ ἰδίας πείρας τὸν τρόπο ἐνεργείας τῆς.

Ζητῆστε λοιπὸν τίς συμβουλές καὶ τίς διδασκαλίες τῶν ἐνημέρων αὐτῶν ὁδηγῶν. Ὁ μαθητὴς δὲν χάνει τίποτε ἀπὸ τὴν ἐλευθερία του. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἄνευ τῶν διδασκάλων αὐτῶν, θά ἦταν κοπιαστικὴ καὶ ἐν πολλοῖς ἀκαρπὴ ἀναζήτησις, καθίσταται ὑπὸ τὴν διεύθυνσή τους συστηματικὸ καὶ καρποφόρο.

Ὅποιος ἀπευδυνθῇ πρὸς αὐτοὺς, δὲν κρούει τὴν θύρα ἐπὶ ματαίῳ· πλὴν ὅμως ἂς γνωρίζῃ ὅτι, πράττων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀναζητεῖ ἀπλῶς μία συμβουλὴ πραγματικοῦ φίλου, καὶ ὅχι δεσποτικοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἀποσκοπεῖ στὴν στέρηση τῆς ἐλεύθερης βούλησής του. Θὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀληθῶς γνωρίζουν, εἶναι οἱ μετριοφρονέστεροι καὶ τὸ πλέον ξένον πρὸς τὸ πνεῦμα τους εἶναι ἡ φιλοδοξία καὶ ἡ δίψα πρὸς τὴν φιλαρχία.

Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἐσώτερης παρατηρήσεως ἀνυψώνεται μέχρι τοῦ πεδίου ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἐνώνεται μὲ τὸ πνεῦμα, ἀρχίζει νὰ ἀναζωπυρῶνῃ στὸν ἑαυτὸ του κάθε τι τὸ ὁποῖο εἶναι αἰώνιο, πᾶν ὅ,τι δὲν περιορίζεται οὔτε ὑπὸ τῆς γεννήσεως, οὔτε ὑπὸ τοῦ θανάτου. Ἐκεῖνοι μόνον δύνανται νὰ ἀμφιβάλλουν περὶ τῆς αἰωνιότητος, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔλαβαν γνῶση αὐτῆς ἐξ αὐτοψίας.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ διαλογισμὸς εἶναι ἡ ὁδὸς διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ἀνάγεται πρὸς τὴν γνῶση, πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου πυρῆνος τοῦ εἶναι του καὶ δι' αὐτῆς μόνον δύναται νὰ φθάσῃ σὲ αὐτόν.

Γνωστικοὶ καὶ ἀποκρυφιστές μᾶς ὁμιλοῦν περὶ τῆς αἰωνιότητος τοῦ πυρῆνος αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος καὶ τῶν μετενσαρκώσεών του· ἐρωτοῦν συχνά γιατί ὁ ἄνθρωπος δὲν γνωρίζει τι περὶ τῆς ἐκείθεν τοῦ θανάτου καὶ ἔνθεν αὐτοῦ ζωῆς του. Ὁ τρόπος αὐτός δὲν εἶναι ὁ κατάλληλος γιὰ τὴν θέση τοῦ ζητήματος. Θὰ ἔπρεπε νὰ δοθῇ μὲ τὴν ἀκόλουθη μορφή: "Πῶς μπορούμε νὰ κατακτήσουμε τὴν γνῶση αὐτήν;"

Ἡ ὁδὸς μᾶς ἀπεκαλύφθη. Εἶναι δὲ αὐτὴ ὁ ὁρθὸς διαλογισμός. Δι' αὐτοῦ διεγείρεται ἡ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος. Ὅλοι μποροῦν νὰ ἀποκτήσουν τὴν γνῶση αὐτήν. Ὅλοι κατέχουν τὴν ἱκανότητα νὰ γνωρίσουν δι' αὐτῶν τῶν ἰδίων, νὰ ἴδουν δι' αὐτῶν τῶν ἰδίων, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ὁ μυστικισμός, ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἀνθρωποσοφία μᾶς διδάσκουν· ἀρκεῖ νὰ ἐκλέξουμε τὸν ὁρθὸ τρόπο ἐρεῦνης.

Μόνον ἓνα ὄν κατέχον ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα δύναται νὰ παρατηρήσῃ χρώματα καὶ ἤχους· ἀλλὰ ὁ ὀφθαλμὸς αὐτός τίποτε δὲν θά μπορούσε νὰ παρατηρήσῃ ἂν δὲν ὑπῆρχε φῶς τὸ ὁποῖο καθιστᾷ τὰ ἀντικείμενα ὁρατά.

Ἡ ἀτόκρυφος ἐπιστήμη μᾶς γνωρίζει τὴν ὑπαρξὴ τῶν πνευματικῶν τούτων ὀργάνων καὶ μᾶς δίδει τὸ μέσον ἀναλάμψεως τοῦ πνευματικοῦ φωτός. Ἡ ἀγωγή ἡ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸν διαιρεῖται σὲ τρεῖς βαθμίδες:

1ον) ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ. Αὕτῃ ἐξελίσσει τὰ πνευματικὰ αἰσθητήρια.

2ον) ΦΩΤΙΣΜΟΣ. Ὁ ὁποῖος ἀνάβει τὸ πνευματικὸ φῶς.

3ον) ΜΥΨΗ. Αὕτῃ ἐπατρέπει τὴν ἐπικοινωνία μὲ τίς ἀνώτερες πνευματικὲς ὀντότητες.

Rudolf Steiner

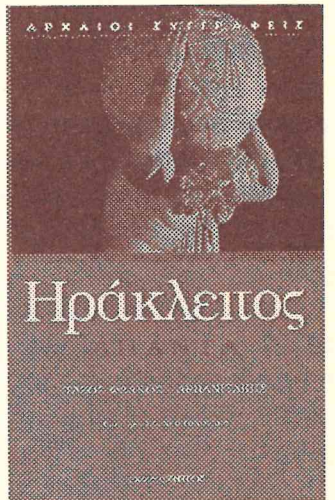
ΑΡΧΑΙΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

Μία συναρπαστική διαδρομή στους δρόμους τῆς φιλοσοφικῆς αναζήτησης ἀπὸ τις Εκδόσεις ΖΗΤΡΟΣ

Ἡ σειρά προβαίνει σὲ ὅ,τι απαιτητικότερο μπορεῖ νὰ τολμήσει ἓνας ἐκδοτικὸς οἶκος στὸ κατώφλι τοῦ 21ου αἰῶνα. Με μεταφράσεις που φιλοδοξοῦν -καὶ το καταφέρνουν- νὰ μεταφέρουν με ἀσφάλεια τὸν ἀναγνώστη στὴν στοχαστικὴ περιπέτεια τῶν ἀρχαίων Ελλήνων, καὶ με εἰσαγωγές καὶ σχόλια που δίνουν ζωντάνια στὸν ἀρχαῖο λόγο, ἀρχισαν καὶ θὰ συνεχίσουν τὴ δύσβατη ἀλλὰ καὶ συναρπαστικὴ διαδρομὴ μέσα σὲ κείμενα που ἔθεσαν τὴς βάσεις τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης, καὶ ψηλάφησαν πρωτογενῶς τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κόσμον ὅσο καμμιά ἐποχὴ στὴν ἱστορία τοῦ στοχασμοῦ.

Διεύθυνση Σειράς:
Ι.Σ. Χριστοδούλου

Κυκλοφορεῖ τὸ σύνολο τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ ἡρακλείτειου λόγου, καὶ τῶν μαρτυριῶν γιὰ τὸ φιλόσοφο καὶ τὴν σκέψη του, σὲ ἓναν τόμο.

Ο ΕΟΦΟΤΕΡΟΣ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ, ΕΞ ΕΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟ,
ΘΑ ΦΑΝΕΙ ΠΙΘΗΚΟΣ ΚΑΙ ΕΤΗ ΕΟΦΙΑ ΚΑΙ ΕΤΗΝ ΟΜΟΡΦΙΑ ΚΑΙ Ε' ΟΛΑ ΤΑ ΑΛΛΑ.

ΤΟ ΗΘΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΕΙΝΑΙ Ο ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΘΕΟΣ ΤΟΥ.

Η ΚΡΥΜΜΕΝΗ ΑΡΜΟΝΙΑ ΕΙΝΑΙ ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΑΝΕΡΗ.

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΠΑΙΖΕΙ, ΠΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΕΙ ΠΙΟΜΙΑ.
Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΝΟΣ ΠΑΙΔΙΟΥ.

ΠΕΡΙΕΞΟΤΕΡΟ ΚΙ ΑΠ' ΤΗΝ ΠΥΡΚΑΓΙΑ ΠΡΕΠΚΙ ΚΑΝΕΙΣ ΝΑ ΚΑΤΑΒΗΝΕΙ ΤΗΝ ΕΠΑΡΗ.

Η ΕΟΦΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΜΟΝΟ ΠΡΑΓΜΑ: ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΚΑΝΕΙΣ
ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΠΟΥ ΚΥΒΕΡΝΑ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ.

Ο ΗΛΙΟΣ ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΨΑΧΝΟΥΝ ΓΙΑ ΧΡΥΣΑΦΙ ΑΝΑΕΚΑΒΟΥΝ ΠΟΛΛΗ ΓΗ ΚΑΙ ΒΡΙΣΚΟΥΝ ΛΙΓΟ.

ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΑΥΤΟ, ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΙΔΙΟΣ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΟΝΤΑ, ΔΕΝ ΤΟΝ ΕΠΛΑΣΕ
ΚΑΝΕΝΔΕ ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΕΝΔΕ ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ΑΛΛΑ ΗΤΑΝ ΠΑΝΤΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΘΑ ΕΙΝΑΙ
ΔΕΙΞΩ Ο ΠΥΡ, ΠΟΥ ΑΝΑΒΕΙ ΕΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΟΡΙΣΜΕΝΟ ΜΕΤΡΟ ΚΑΙ ΟΜΟΙΑ ΕΒΗΝΕΙ.

Η ΠΟΛΥΜΑΘΕΙΑ ΔΕΝ ΔΙΔΑΣΚΕΙ ΤΗΝ ΒΑΘΥΤΕΡΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΑΝΩ, ΠΡΟΣ ΤΑ ΚΑΤΩ, ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΚΑΙ Ο ΙΔΙΟΣ.

ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

Αφορμή για τό συγκεκριμένο θέμα, στάθηκε ένα βιβλίο που έπεσε στα χέρια μου, τό βιβλίο του Σπύρου Ι. Μαντᾶ, εκδόσεις Λαϊκό Πολύπτυχο, τό όποιο αναφέρεται στά Ήπειρωτικά Γεφύρια. Μέ τόν χαρακτηριστικό τίτλο **Ήπειρωτικά Γεφύρια**, για νά καλύψουν μία ανάγκη, προέκτειναν τήν φύση.

Αυτά τά γεφύρια δεδομένης τής πολυπλοκότητάς τους, κέντρισαν τήν λαϊκή φαντασία γεννώντας παράξενους αλλά όμορφους θρύλους. Τό γεφύρι τής Ἄρτας, πού ἴσως νά μή εἶναι τό πιό όμορφο γεφύρι τής Ήπείρου, για κάποιον πού ψάχνει τόν χώρο διεξοδικά, αποτελεί όμως τό πιό φημισμένο χάρη στό τραγουδιστικό θρύλο τής θυσιασμένης γυναίκας του Πρωτομάστορα πού κατάφερε νά τό ταξιδεύσει στίς περισσότερες χώρες τής Ν.Α. Εὐρώπης καί νά τό βάλλει σέ περίοπτη θέση στό χώρο τής ελληνικής λογοτεχνίας, τής μουσικής καί τής λαογραφίας.

Μέσα από τήν εύκολοχώνευτη πλοκή του μύθου, εκείνο πού τελικά απομένει εἶναι ὁ απόηχος τής συγκρούσεως ανάμεσα στήν ἐπιθυμία καί τήν ἐνοχή. Ἐχουμε από τήν μία πλευρά τήν φιλόδοξη τάση του ανθρώπου νά ἐξουσιάσει τήν φύση, τόν πρῶτο του βασικό αντίπαλο, καί από τήν ἄλλη, τήν τύψη για τούτη τήν παρέμβαση, τόν φόβο τής ἐκδικήσεως πού μέ σιγουριά κάποτε θά ἐρθε.

Ἡ ἀπήχηση πού εἶχε τοῦτο τό τραγούδι, ὄχι μόνο στόν ελληνικό χώρο -υπάρχουν 333 παραλλαγές σ' αὐτόν- αλλά σ' ὁλόκληρη τήν Ν.Α. Εὐρώπη, δείχνει ἀκριβῶς τό δέος πού αισθάνθηκε ὁ ἀπλός ἄνθρωπος, μπροστά στήν δύσκολη για τήν ἐποχή κατασκευή.

Βασικό στοιχείο πάνω στό όποιο πλέχτηκε ὁλος ὁ μῦθος, εἶναι ἡ παμπάλαιη δοξασία, του πῶς για νά στεριώσει ἕνα κτίσμα ἀπαιτεῖται ἡ θυσία «ζῶου εὐγενικοῦ». Σέ μεγάλα ἔργα, τήν θέση του ζῶου πρὸς θυσία μπορεῖ νά πάρη ὁ ἄνθρωπος, νά ἔχουμε δηλαδή πραγματική ἀνθρωποθυσία. Μερικά παραδείγματα από τήν παγκόσμια μυθολογία εἶναι τά ἀκόλουθα:

- Για νά κτιστῇ ἕνα γιαπωνέζικο τεῖχος ἔπρεπε νά θανατωθῇ ἕνας ὑπηρέτης.
- Για τήν δημιουργία τής Ρώμης χρειάστηκε ὁ θάνατος του Ρέμου.
- Ἡ κτίση μιᾶς φοινικικῆς πόλεως ἄρχισε μέ τήν ἐγκατόρυξη ἀνθρώπων στίς πύλες της.

- Δύο ἀδελφία ἐνταφιάζονται ζωντανά στήν θεμελίωση τής Μητροπόλεως του Στρασβούργου.

- Οἱ Σέρβοι στά θεμέλια του κάστρου στό Σκουτάρι, ἔθαψαν κατ' ἀπαίτηση τής νεράιδος Wila δύο συνονόματα παιδιά τόν Στόγιαν καί τήν Στογιάννα.

Ἔτσι λοιπόν, ἔχουμε τόν ἄνθρωπο νά θυσιάζεται τόσο για νά στεριώσει τό κτίσμα καί στήν συνέχεια ἡ ψυχὴ του σάν στοιχείο πλέον νά κρατᾷ μακριά κάθε ἐχθρό, ὅσο καί για νά ἐξιλεωθοῦν οἱ «δαμονικές» δυνάμεις τής φύσεως, οἱ θεοί τῶν ποταμῶν στήν συγκεκριμένη περίπτωση, ἐπιτρέποντας μέ αὐτόν τόν τρόπο τήν παρέμβαση στήν περιοχή πού ἐξουσιάζουν.

Ἀναφορικά μέ τά ποτάμια, από τήν ἀρχαία ἐποχή εἶναι γνωστό ὅτι οἱ ποταμοί εἶχαν λατρευθῇ ὡς θεοί καί εἶχαν παρασταθῇ μέ μορφή ταύρου, ἢ ταύρου μέ κεφάλι ἀνθρώπου. Ἐχει σωθῇ μάλιστα σχέδιο μέ τόν

Ἀχελῷο προσωποποιημένο κατ' αὐτόν τόν τρόπο. Ἀπό τότε, ὁ ἀπλός λαός, μέ διάφορες ἐκδηλώσεις μυστικισμοῦ, ἐπέδωκε τήν εὐνοία τους για νά πετύχῃ τήν εὐφορία τής γῆς, αλλά καί τήν δική του εὐγονία. Για παράδειγμα, κανένας δέν τολμοῦσε νά περάσει ποτάμι χωρίς νά προσευχηθῇ καί χωρίς νά βρέξῃ τά χέρια του στό νερό, ἐνῶ ὁ στρατός τό διέσχιζε μόνο ἔχοντας προηγουμένως θυσιάσει.

Μετά τόν 6ο π.Χ. αἰῶνα συνηθίζονταν πολύ νά δίνονται ὀνόματα παρμένα από ὀρισμένα ποτάμια, ὅπως Κηφισόδοτος (δῶρο του Κηφισοῦ). Τέλος, ὁ ἔφηβος ὅταν ἔκοβε τά μακριά μαλλιά του, ἀφιέρωνε τίς μποῦκλες του στό πιό κοντινό ποτάμι.

Πίσω στόν ποταμό, πού στήνεται τό γιοφύρι τής Ἄρτας, βλέπουμε πῶς τήν θέση του θύματος παίρνει ἡ γυναῖκα του πρωτομάστορα. Εἶναι τούτη ἡ ἐκδίκηση τής φύσεως. Πρέπει νά πονέσει ὁ κύριος φταίχτης, πού βέβαια δέν εἶναι ἄλλος από τόν ἴδιο τόν πρωτομάστορα, πού τόλμησε νά ἀψηφήσῃ παμπάλαιους νόμους καί προσπάθησε νά ἐξουσιάσει ἀνίκητες φυσικές δυνάμεις.

Ἐν κατακλείδι, τό γιοφύρι τής Ἄρτας, ὡς θρύλος, μπορούμε νά ποῦμε ὅτι αποτελεί τό σύμβολο κάθε πρωτοποριακῆς προσπάθειας καί κάθε ἐπίμονου ἀγῶνος.

Οὐρανία Νομικοῦ

Ο ΑΧΕΛΩΟΣ
ΩΣ ΠΟΤΑΜΙΟΣ ΘΕΟΣ

Ο ΜΕΛΑΣ ΖΩΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΦΙΛΙΤΙΟΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

Ὁ μέλας ζῶμος τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν εἶναι ἕνα παλαιότατο ἔθιμο, κύριος σκοπός του ὁποίου δέν ἦταν, ὅπως πιστεύεται, ἡ σκληραγώγηση τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλά -βασικά καί ἀρχικά- ἐπρόκειτο για τόν κοινόν ὄρκο ὁλῶν τῶν Σπαρτιατῶν, που γινόταν μέ σκοπό τήν ἐνότητα καί τήν ἀμοιβαία αὐτοθυσία ὁλῶν.

Γινόταν ἀρχικά ὁ ὄρκος κάθε μῆνα, καί εἰδικά ὅταν ἄρχιζε ἡ νέα σελήνη. Καί ὀφείλαν ὅλοι τότε στήν Σπάρτη νά συγκεντρωθοῦν καί νά ἀνανεώσουν τόν ὁμαδικό ὄρκο πού θά ἔδιναν. Πρῶτοι ὀρκίζοντο οἱ δύο βασιλεῖς, ἔπειτα οἱ πέντε ἔφοροι καί στήν συνέχεια, μέ ἕνα κοινό γεῦμα ὅλοι οἱ Σπαρτιάτες.

Τό γεῦμα προερχόταν από τήν θυσία ἑνός ταύρου. Ἀλλά ἐκεῖνο πού τούς ἐνδιέφερε δέν ἦταν τό κρέας· ἦταν τό αἷμα του ταύρου. Αὐτό τό συγκεντρώναν μέ προσοχή, τό ἔβραζαν καί από αὐτό γινόταν ὁ μέλας ζῶμος. Ἐνα δεύτερο συστατικό του ἴδιου παραδοσιακοῦ φαγητοῦ ἦταν τό σκληρό καί ξερό κρίθινο ψωμί.

Τήν παλαιότερη ρίζα του μέλανος ζῶμου βρίσκουμε στόν ποιητή Αἰσχύλο καί εἰδικά στήν τραγωδία «Ἐπτά ἐπὶ Θήβας». Ἐπτά στρατηγοί τής Πελοποννήσου, ξεκινοῦσαν από τό Ἄργος, για νά ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τῶν Θηβῶν. Μαζί τους καί ὁ ἀδικημένος Πολυνείκης, γιός του τυφλοῦ Οἰδίποδος.

Πρὶν ξεκινήσουν ὁμως για τήν μάχη, ἔδωσαν ἕνα κοινό καί ἀμοιβαῖο ὄρκο. Ἐθυσίασαν ἕνα ταῦρο, συγκεντρῶσαν ὅλο τό αἷμα του σέ μία ἀναποδογυρισμένη μαύρη ἀσπίδα (τό χρῶμα τῆς ἀνήκει στούς χθόνιους πού θά εἶναι τιμωροί) καί ὀρκίσθηκαν ὡς ἑξῆς: Ὅλοι τους μαζί βούτηξαν τά χέρια μέσα στό αἷμα καί ἔδωσαν ὄρκο στόν Θεό του Πολέμου τόν Ἄρη, στήν Θεά του Πολέμου Ἐνυῶ πού δίνει θάρρος στούς ἄξιους, ἐνῶ στούς ἀνάξιους, σ' αὐτούς πού δέν τηροῦν τόν ὄρκο τους, δίνει αὐτό πού ἔχει, τόν ἀφθονο φόβο.

Ἐκτός ὁμως από τόν μέλανα ζῶμο, πού εἶναι πασίγνωστος στήν ἀρχαιότητα, συνυπῆρχε τότε στήν Σπάρτη καί ἕνα ἄλλο σπαρτιατικό ἔθιμο, πού ὁμως καί τότε, ἐκτός τῆς Λακεδαιμόνος, δέν ἦταν ἰδιαίτερα γνωστό. Πρόκειται για τό φιλίτιον.

Τό ἄγνωστο «φιλίτιον» εἶναι για ἑμένα ἡ μεγάλη καί σπουδαία ρίζα, στήν ὁποία ἔχει συ-

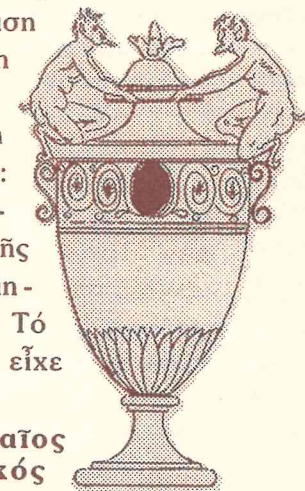
σπειρωθῇ, ἀμετακίνητη καί ἀκαταμάχητη, ἡ δύναμη τῆς Σπάρτης. Ἡ παλαιότατη ἀρχική ὀργάνωση τῶν Σπαρτιατῶν σ' αὐτά τά φιλίτια στηρίχθηκε. Τό κάθε φιλίτιον ἀποτελεῖται από μίαν ὁμάδα δεκαπέντε πολεμιστῶν. Αὐτοί ζοῦν μαζί, γυμνάζονται συνεχῶς μαζί καί ὀφείλουν τόσο στήν μάχη ὅσο καί στόν κίνδυνο νά βρίσκονται συνεχῶς μαζί, πανέτοιμοι για ὅλα. Τόσο για τήν νίκη, καί αὐτό για χάρη τῆς Σπάρτης, ὅσο καί για τόν θάνατο, καί αὐτό ἐπίσης για χάρη τῆς Σπάρτης.

Πόσο ἔτοιμοι ἦσαν, τό γνωρίζουμε από τήν τελευταία ἡμέρα τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν. Ὁ Ἡρόδοτος γράφει μέ ἀπόλυτη σαφήνεια: Ὅταν ἔγινε φανερό ὅτι ζυγώνει τό μεγάλο τέλος, γράφει ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Λεωνίδας πρόσταξε νά φύγουν οἱ σύμμαχοι, νά φύγουν καί ἐκεῖνοι πού ἡ Σπάρτη θά ἤθελε νά ἐπιζήσουν για κάποια ἄλλη περίπτωση ἀνάγκης, καί οἱ ὑπόλοιποι θά περιμένουν, ἥρεμοι ψυχικά καί μέ στολισμένη τήν μακριά τους κόμη.

Ἦταν σπαρτιατικό ἔθιμο καί ἔχει γίνει σύμβολο τῆς γνωστῆς στρατιωτικῆς ἀρετῆς τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν, καί ἔχει καθιερωθῇ ὡς τό μοναδικό παγκόσμιο ὁρόσημο τῆς γενναιότητος καί τῆς αὐτοθυσίας. Μιᾶς αὐτοθυσίας χωρίς κανένα ἄλλο ἀντάλλαγμα, παρά μόνο τήν αὐτοθυσία για τήν πατρίδα, τήν αὐτοθυσία για τήν Σπάρτη.

Ἀρκεῖ ἕνα μόνο ἀλλά πασίγνωστο παράδειγμα: Ὅταν οἱ Τριακόσιοι, συσπειρωμένοι ὅλοι γύρω από τόν βασιλιά τους Λεωνίδα, προκώρπησαν στήν ὥρα τῆς μεγάλης θυσίας, τό κατοπινό ἐπιτύμβιο ἐπίγραμμα, στόν ταπεινό λόφο τῆς διόδου τῶν Θερμοπυλῶν, ἐτόνιζε ἀποκλειστικά τό μόνιμο κρέος.

Τήν παραγγελία νά φθάσῃ στήν Σπάρτη ἡ μεγάλη εἴδηση, ὅτι δηλαδή ὅλα ἔγιναν ἐπειδή αὐτή ἦταν ἡ ἐπιθυμία τῆς Σπάρτης: «Τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι». Μέ τίς ἐντολές τῆς Σπάρτης εἶχε πραγματοποιηθῇ ἡ μεγάλη ἀπόφαση. Τό συλλογικό «φιλίτιον» εἶχε θριαμβεύσει.

Κώστας Ρωμαῖος
Ἀκαδημαϊκός

ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ

Διά μέσου των αιώνων η μυθική ανδρεία των αρχαίων Ελλήνων αθλητών έχει καταγραφεί σε ώδες, ποιήματα και διηγήσεις. Οι ίδιες αρχαίες πηγές που μας έδωσαν τα ονόματα αυτών των αθλητών, μας δίνουν και τα ονόματα αθλητριών που αγωνίστηκαν και τιμήθηκαν για τις νίκες τους.

Γιατί χρειάστηκε τόσο χρόνο η Ιστορία για να αναγνωρίσει τα επιτεύγματά τους; Η απάντηση βρίσκεται στις μέρες μας.

Στην εποχή μας οι γυναίκες καθημερινά σπάζουν τα φράγματα που τις ανακρατούσαν από το να ζήσουν την ζωή τους σε όλη την έκταση των δυνατοτήτων τους. Σ' αυτήν την προσπάθεια, οι γυναίκες ατενίζουν όχι μόνο προς το μέλλον, αλλά και προς το παρελθόν, για να αναγνωρίσουν και να εμπνευσθούν από εκείνες τις γυναίκες που προηγήθηκαν και έπետυχαν την δική τους δυναμική σε εποχές ακόμη δυσκολότερες από την σημερινή, για τις γυναίκες.

Ένας χώρος στον οποίο οι γυναίκες έχουν κάνει τεράστιες δραστικές τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια, είναι το αθλητικό πεδίο. Οι γυναίκες έχουν τώρα την ευκαιρία να συμμετέχουν σε αγώνες για τους ίδιους λόγους που οι άνδρες είχαν πάντα την δυνατότητα να το κάνουν. Οι λόγοι αυτοί ποικίλλουν από την καλύτερη φυσική υγεία μέχρι την επαγγελματική αθλητική σταδιοδρομία ή απλά την απόλαυση. Σήμερα οι περισσότερες κοινωνίες προωθούν την συμμετοχή των γυναικών σε αθλητικές αναμετρήσεις, με αποκορύφωμα τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Υπάρχουν, τώρα, επαγγελματικές γυναικείες αθλητικές ομάδες στην καλαθοσφαίριση, την πετοσφαίριση και άλλα.

Στο παρελθόν οι γυναίκες θεωρούνταν κατώτερες των ανδρών, με αποτέλεσμα την έλλειψη πληροφόρησης για την συνεισφορά των γυναικών στην κοινωνία. Ο ρόλος των γυναικών είχε στερνά περιγραφεί ως ρόλος μητέρας, αδελφής ή συζύγου των ανδρών. Η κοινωνία μας οδηγήθηκε στην πίστη πως πριν από το τελευταίο ήμισυ του εικοστού αιώνα οι γυναίκες δεν έπαιζαν ενεργό ρόλο στον αθλητισμό. Επομένως, δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι σήμερα, με εξαίρεση τους ακαδημαϊκούς κύκλους, είναι άγνωστο πώς οι γυναίκες της Αρχαίας Ελλάδος συμμετείχαν στους διάφορους αθλητικούς αγώνες που γίνονταν σε όλοκληρη την Ελλάδα.

Τό ενδιαφέρον του δυτικού κόσμου για την αρχαία Ελλάδα, τό οποίον έμεινε ζωντανό διά μέσου των αιώνων, αναζωπυρώθηκε έντονα μέ την Αναγέννηση τόν 15ο αιώνα, και συνεχίστηκε μέ τά Νεοκλασσικά

κινήματα του δεκάτου ογδόου και του δεκάτου ένατου αιώνα. Τό Νεοκλασσικό κίνημα ήταν αποτέλεσμα των αυξανόμενων ανασκαφών στην Πομπηία, της αρχαιολογικής ανακάλυψης του Herculaneum (Ercolano) και των γραπτών του αρχαιολόγου του δεκάτου ογδόου αιώνα Johann Joachim Windkelmann (Ιωάννου Ιωακείμ Βίνκελμαν).

Η Πομπηία και τό Έρκολάνο ήταν δύο αρχαίες ρωμαϊκές πόλεις κτισμένες στον Κόλπο της Νεάπολης, στην Ιταλία. Και οι δύο πόλεις καταστράφηκαν από την ήφαιστειακή έκρηξη του όρους Βεζουβίου, τό 79 μ.Χ., διατηρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, εξαιρετικά παραδείγματα του αρχαίου τρόπου ζωής τους. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές των δύο πόλεων, κατά τον δεκάτο ογδοό αιώνα, κέντρισαν τό ενδιαφέρον για τον αρχαίο κόσμο. Ο Ιωάννης Βίνκελμαν δημοσίευσε τό βιβλίο του "Ιστορία της Αρχαίας Τέχνης", μέ τό οποίο διερεύννησε την τέχνη και τις ιδέες που την δημιουργήσαν στην Αρχαία Ελλάδα και Ρώμη. Τό βιβλίο του επηρέασε σημαντικά την τέχνη, την διακόσμηση, την αρχιτεκτονική και πολλούς άλλους τομείς της ζωής του δεκάτου ογδόου αιώνα.

Κατά την διάρκεια της Βικτωριανής Έποχής (1837-1901) κορυφώθηκε τό ενδιαφέρον για την Αρχαία Ελλάδα και γράφτηκαν πολυάριθμες δημοσιεύσεις βασισμένες σε αρχαιοελληνικές πηγές και αρχαιολογικές ανακαλύψεις. Στις δημοσιεύσεις αυτές η έλλειψη πληροφοριών για τις αρχαίες γυναίκες οφείλεται στην Βικτωριανή νοοτροπία για τις γυναίκες. Η νοοτροπία αυτή θεωρούσε τις γυναίκες κατώτερες των ανδρών· επομένως η συνεισφορά τους δεν άξιζε να μνημονευθεί. Ειδικά, οποιαδήποτε πληροφορία από αρχαία κείμενα σχετικά με γυναίκες στον αθλητισμό, αγνοήθηκε, έφ' όσον ο αθλητισμός έθεωρείτο δραστηριότητα ακατάλληλη για γυναίκες.

Οι άνθρωποι της Βικτωριανής Έποχής φημίζονται για την "μικρή" ιδέα τους για τις γυναίκες. Η τυπική στάση απέναντι στις γυναίκες εκφράστηκε από τον βαρώνο Πιέρ ντε Κουμπερτέν, αυτόν που επανέφερε τους Ολυμπιακούς Αγώνες, ως: "...τήν σεμνή και περιοδική κορύφωση του ανδρικού αθλητισμού, μέ βάση τον διεθνισμό, μέ μέσον την πίστη, μέ πλαίσιο την τέχνη και μέ άμοιβή τό γυναικείο χειροκρότημα". Φαίνεται πως η μοναδική "αθλητική" ικανότητα που αναγνώριζαν τότε στις γυναίκες ήταν νά "χειροκροτούν" τις ανδρικές προσπάθειες.

Ακόμη κι αν ο Κουμπερτέν και οι σύγχρονοί του είχαν αντιληφθεί ότι οι γυναίκες έπαιρναν

μέρος στα αρχαία ελληνικά αθλητικά πράγματα, τουλάχιστον από τό 1900 π.Χ., δεν θα έδιναν σημασία. Η κοινωνία τους ήταν διαποτισμένη από τις προκαταλήψεις έναντι των γυναικών που έκαναν οτιδήποτε θά τις έφερνε σε θέση "να ιδρώνουν σε δημόσιο χώρο" ή "να παίρνουν άκαρες στάσεις". Τό αποτέλεσμα αυτής της στάσης ήταν πως στα βιβλία που γράφτηκαν αυτήν την εποχή αγνοήθηκαν οι αρχαίες γυναίκες και η συνεισφορά τους σε οτιδήποτε άλλο πέρα από την οικιακή δραστηριότητα.

Τά περισσότερα βιβλία που γράφτηκαν στο πρώτο ήμισυ του εικοστού αιώνα, βασίστηκαν στα βιβλία της Βικτωριανής Έποχής, όπου είχαν αγνοηθεί οι αρχαίες πηγές, και έτσι συνεχίστηκε η έλλειψη τεκμηρίωσης για την συνεισφορά των γυναικών.

Ο στόχος μας στην συγγραφή αυτού του βιβλίου είναι ν' αναγνωρίσουμε στις αρχαίες γυναίκες κάτι πολύ περισσότερο από την σχέση τους μέ τους άνδρες.

Προσπαθήσαμε νά τό πετύχουμε εστιάζοντας την προσοχή μας σ' ένα τομέα της ζωής, όπου κυριαρχούσαν οι άνδρες. Τεκμηριώνοντας την γυναικεία συμμετοχή στον αρχαιοελληνικό αθλητικό κόσμο, μέσα από αθλητικούς αγώνες και έορτές, ελπίζουμε νά δώσουμε ένα ακόμη κομματάκι της "μαγικής εικόνας", νά ξανακτίσουμε την συνολική εικόνα της γυναίκας στην Ιστορία, ως ανθρώπινου όντος μέ ικανότητες, μέ ανεξάρτητη σκέψη και μέ πολύτιμη συνεισφορά στην κοινωνία.

Η συμμετοχή στον αθλητισμό δεν ήταν μοναδικό φαινόμενο για λίγες μόνο γυναίκες, σε τοπικό επίπεδο, για σύντομη χρονική περίοδο, αλλά αφορούσε πολλές γυναίκες, που έρχονταν στους αγώνες από όλες τις περιοχές της αρχαίας Ελλάδος και κατά την διάρκεια εκατοντάδων χρόνων.

Η πληροφόρηση για τις αρχαίες Ελληνίδες αθλήτριες είναι ισχνή. Τό γεγονός πως έχουμε εξακριβώσει τις ταυτότητες 25 αθλητριών, που ήταν όλες νικήτριες, υποδηλώνει ότι στις αναμετρήσεις συμμετείχαν πολλές άλλες γυναίκες που δεν νίκησαν, δεν μνημονεύτηκαν και ξεχάστηκαν. Ακόμη κι εκείνες που νίκησαν δεν είχαν πάντα μνημείο άνθεκτικό στον χρόνο. Στην Όλυμπία, οι γυναίκες μπορούσαν νά τιμηθούν μέ τό νά σκαλιστούν τά ονόματά τους σε αγαλματάκια κοριτσιών-δρομέων αφιερωμένα στον ναό της Ήρας. Βρέθηκαν πολλά τέτοια αγαλματάκια κοριτσιών-δρομέων και οι αρχαιολόγοι πιστεύουν πως κατασκευάστηκαν για νά τιμήσουν τις νικήτριες σε κάποιον αρχαίο ελληνικό αγώνα ή έορτή.

Τό βιβλίο αυτό βασίζεται σε αρχαίες ελληνικές πηγές, όπως αρχαία κείμενα, επιγραφές, έργα τέχνης και αντικείμενα. Στριχθήκαμε γερά στις περιγραφές του Πausανία για τά ταξίδια του σ' όλη την αρχαία Ελλάδα. Ο Πausανίας έζησε κατά τον δεύτερο αιώνα μ.Χ. και έγραψε ό,τι θά μπορούσε νά θεωρηθεί ως ο πρώτος ταξιδιωτικός οδηγός, στα βιβλία του μέ τίτλο *Ελλάδος Περιήγησις*. Τά βιβλία αυτά είναι δέκα και αποτελούν την κύρια πηγή για τά αθλητικά της αρχαίας Ελλάδος. Ο Πausανίας δίδει πληροφορίες από πρώτο χέρι για τις σύγχρονες του γυναίκες δρομείς. Περιγράφει επιγραφές σε αγάλματα και μνημεία που υπήρχαν ακόμη στην εποχή τους και ήταν αφιερωμένα σε γυναίκες που νίκησαν σε διάφορες αθλητικές αναμετρήσεις εκατοντάδες χρόνια πριν. Σύγχρονες αρχαιολογικές ανακαλύψεις επιβεβαιώνουν γενικά την ακρίβεια των γραπτών του Πausανία.

Ο Πausανίας κατέγραψε τις διηγήσεις που είχαν γίνει παράδοση, σχετικά μέ τά κατορθώματα αρχαίων Ελληνίδων αθλητριών. Διά μέσου των αιώνων, η αλήθεια αυτών των διηγήσεων διασκευάστηκε και διογκώθηκε σε τέτοιο σημείο ώστε νά ταξινομούνται σήμερα ως μύθοι. Επίσης οι περισσότερες διηγήσεις καταγράφηκαν πολύν καιρό μετά τό πραγματικό γεγονός και δεν έχουμε δυνατότητα απόδειξης και ιστορικής τεκμηρίωσης.

Η θεωρία του Έλληνα σχολιαστή Εύημερου, ο οποίος έζησε στο τέλος του τρίτου π.Χ. αιώνα, ήταν πως όλοι οι μύθοι βασίζονταν σε ιστορικά γεγονότα και πως ήταν δουλειά του σχολιαστή νά διυλίσει τά γεγονότα μέσα από τά στρώματα της φαντασίας. Η θεωρία του Εύημερου αποδείχθηκε αληθινή σε αρκετές περιπτώσεις. Οι αρχαιολογικές ανακαλύψεις έδωσαν μαρτυρίες που έφεραν κάποιους μύθους στον χώρο των γεγονότων.

Η αρχαία πόλη της Τροίας, που αναφέρεται στο έπικό ποίημα του ογδοού π.Χ. αιώνα, την *Ιλιάδα* του Όμηρου, για πολύν καιρό έθεωρείτο μύθος, μέχρις ότου απέδειχθη πραγματική. Η Τροία ήλθε στην επιφάνεια της Γης από τον έρασιπέχνη Γερμανό αρχαιολόγο Έρρίκο Σλήμαν, κατά τον δεκάτο ένατο αιώνα. Τό ανάκτορο του Νέστορα στην Πύλο, τό οποίον επίσης έθεωρείτο μυθικό, απεκαλύφθη από μία κοινή ελλην-νοαμερικανική προσπάθεια υπό την καθοδήγηση των Carl S. Blengen (Κάρλ Μπλέγκεν) και K. Κουρουνιώτη, τό 1939. Τό ανάκτορο του βασιλιά Μίνωα, που κάποτε

Γυναίκες της Βικτωριανής εποχής, που "κτυπούν παλαμάκια", την μόνη άσκηση που τις θεωρούσαν άξιες νά κάνουν.

έθεωρείτο μύθος, ανακαλύφθηκε στην Κρήτη από τον Βρετανό αρχαιολόγο, σέρ "Αρθουρ Έβανς (Arthur Evans), στις άρχες του δεκάτου ένατου αιώνα.

Φυσικά, αυτό δέν σημαίνει ότι όλοι οι μύθοι βασίζονται σε γεγονότα. Έμεις, οι συγγραφείς του βιβλίου, πιστεύουμε ότι οι περισσότεροι μύθοι είχαν πράγματι την άρχή τους σε ύπαρκτά πρόσωπα που έκαναν έξαιρετικά κατορθώματα ή σε γεγονότα που είχαν σημαντική επίδραση στην ζωή των ανθρώπων της εποχής τους.

Τό ευεργέτημα της μετατροπής του γεγονότος σε μύθο είναι πώς γίνεται τόσο διασκεδαστική ιστορία που δημιουργεί παράδοση, κρατώντας κατ' αυτόν τον τρόπο ζωντανούς τους ανθρώπους και τά περιστατικά, για τις μελλοντικές γενιές.

"Επειτα, αυτές οι μελλοντικές γενιές έχουν την εύκαιρία να αποφασίσουν ποιό είναι οι σπόροι της αλήθειας στον μύθο. Αυτοί οι σπόροι της αλήθειας μας δίνουν ίχνη του παρελθόντος μας. Μέ την παραδοχή ότι πολλοί μύθοι έχουν κάποια βάση στην αλήθεια, είναι προσωπικό θέμα κάθε ατόμου να δεχθεί ή να απορρίψει τό τί πιστεύεται πώς είναι αυτή ή αλήθεια.

"Ενα σύντομο χρονικό της αρχαίας Ελλάδος δίνεται στον αναγνώστη ως πλαίσιο αναφοράς για την τοποθέτηση των αγώνων και των έορτών. Οι ήμερομηνίες δίδονται κατά προσέγγισιν, έφ' όσον οι ακριβείς ήμερομηνίες για την αρχαιότητα αναθεωρούνται συνεχώς από τους φιλόλογους.

"Όταν οι πληροφορίες προέρχονται από επιγραφές, τό κείμενο αναφέρεται ακριβώς όπως ήταν γραμμένο στα αρχαία ελληνικά και κατόπιν μεταφράζεται σε νέα ελληνικά και αγγλικά.

Μερικές φορές τό όνομα της γυναίκας, τό άθλημα και ό αγώνας στον οποίο νίκησε, είναι οι μόνες διαθέσιμες πληροφορίες. Συχνά είναι γνωστά μόνον ένα ή δύο κομμάτια αυτών των πληροφοριών. Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις δέν υπάρχουν περισσότερες πληροφορίες γι' αυτές τις γυναίκες.

Τό να καταγράψουμε απλώς τά όνόματά τους, δέν θα δικάινε τό θάρρος και την αποφασιστικότητά τους να αγωνιστούν σ' ένα πεδίο ανδροκρατούμενο. Γι' αυτόν τον λόγο, για να βοηθήσουμε τον αναγνώστη να συσχετίσει τό όνομα με τό πρόσωπο που κρύβεται πίσω του, και για δική τους ευχαρίστηση, πήραμε την απόφαση να γράψουμε μικρές ιστορίες - "σενάρια" - με έλεύθερη απόδοση, για μερικές από τις νικήτριες. Οι πληροφορίες γι' αυτά τά σενάρια έχουν ληφθεί από αρχαίες πηγές. Μόνον οι γυναικείες συγκινήσεις και οι καθημερινές συνήθειες έχουν προστεθεί από την φαντασία μας.

Τά σενάρια γράφτηκαν με την πίστη πώς οι ανθρώπινες συγκινήσεις έχουν παραμείνει βασικά οι

ίδιες από τους αρχαίους χρόνους μέχρι τώρα. Τά κίνητρα που προκαλούν αυτές τις συγκινήσεις, π.χ. οι άθλητικές αναμετρήσεις, έχουν επίσης παραμείνει ίδια. Άκόμα ξεσηκωνόμαστε και ζητωκραυγάζουμε για την αγαπημένη μας ομάδα. Ένθαρρύνουμε τά παιδιά μας να πάρουν μέρος σε αγώνες και εκφράζουμε την περηφάνειά μας και την χαρά μας όταν νικούν. Αυξάνουμε τά κονδύλια για να στείλουμε τους καλύτερους άθλητές μας σε τοπικούς, έθνικούς και διεθνείς αγώνες και κάνουμε τελετές στις όποιες τους χαρίζουμε τρόπαια. Άγαπάμε και σεβόμαστε τους άθλητές μας.

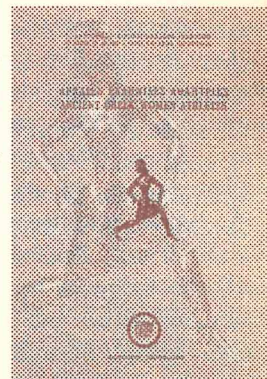
"Ήσαν πράγματι τόσο πολύ διαφορετικά τά πράγματα στην Άρχαία Ελλάδα; Οι πληροφορίες από αρχαίες πηγές μας λένε πώς δέν ήσαν. Οι άθλητές δέχονταν τιμές και γίνονταν στόχοι άμύλλας. Τους έδιναν βραβεία και έστηναν αγάλματα που ιστορούσαν τά κατορθώματά τους. Μερικοί ήσαν επαγγελματίες άθλητές, που αγωνίζονταν σε πολλά διαφορετικά αγωνίσματα. Μέ πολύ λίγη προσπάθεια μπορούμε να φαντασθούμε τά αίσθήματα των αρχαίων καθώς παρακολουθούσαν τά άθλητικά γεγονότα των ήμερών τους και ζητωκραυγάζαν τους αγαπημένους τους άθλητές για την νίκη τους.

Τό να συνειδητοποιήσουμε τό γεγονός πώς ή αρχαία παράδοση του άθλητικού συναγωνισμού εκκλίνει μέσα της και την συμμετοχή γυναικών άνοίγει στά μάτια μας νέα προοπτική, ευρύτερη και συγκλονιστική, για την ιστορική μας προσέγγιση στα πράγματα. Τώρα γνωρίζουμε πώς οι γυναίκες έπαιζαν σημαντικό και ενεργό ρόλο σε χώρους που προηγουμένως θεωρούνταν άνοιχτοί μόνο στους άνδρες.

Κάθε γυναίκα που ριψοκινδύνευσε να διασχίσει την γραμμή, είτε την γραμμή τερματισμού στους αγώνες είτε την φανταστική γραμμή που μας λέει πώς όρισμένα επαγγέλματα ή δραστηριότητες είναι "μόνο για άνδρες", έβαλε ένα λιθάρι στον δρόμο προς τον στόχο της ισότητας για όλους τους ανθρώπους.

Άπόσπασμα από τό βιβλίο ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ, τό οποίο τεκμηριώνει την συμμετοχή των γυναικών της Άρχαίας Ελλάδος στον κόσμο του άθλητισμού, σε αγώνες και έορτές. Στόχος των συγγραφέων είναι να προσφέρουν ένα ακόμη κομμάτι στην συνολική άνασκευή της ιστορικής εικόνας των γυναικών, ως ατόμων με ικανότητες, ανεξάρτητη σκέψη και πολύτιμη συνεισφορά στην κοινωνία.

Κυκλοφορεί από τις εκδόσεις
ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ.

ΧΕΙΡΩΝ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ

Ο Χείρων Κένταυρος, γυιός του Κρόνου και της νύμφης Φιλύρας, είναι καρπός ένστικτώδους βίας και έξαναγκασμού. Ο Κρόνος κάποτε έρωτεύθηκε παράφορα την ώραιότατη νύμφη, ή όποία για να αποφύγη τον γέροντα, άγκυλομήτη Κρόνο, μεταμορφώθη σε ίππο. Τό αυτό όμως έπραξε και ό Κρόνος. Άπό την συνεύρεση αυτή γεννήθηκε ό Χείρων, κατά τό ήμισυ άλογο, από την μέση και κάτω, και κατά τό άλλο ήμισυ άνθρωπος. Όταν ή Φιλύρα είδε τό παιδί που γέννησε τόσο έταράχθηκε, ώστε προτίμησε να γίνει δένδρο, τό δένδρο της Φιλύρας. Ο δέ πατέρας του ό Κρόνος τον έγκατέλειψε και ποτέ δέν άσκολήθηκε με αυτόν.

Ο Χείρων είναι ή πληγωμένη ψυχή, ή όποία βιώνει από την νηπιακή της ηλικία την άπόρριψη από τους δύο γονείς. Αυτή είναι ή πλέον τραυματική κατάσταση, που μπορεί να πλήξη τό άτομο. Ποτέ δέν θά ξεπεράση την άπογοήτευση, τό παράπονο, την πικρία και την άνασφάλεια αυτής της τραγικής έγκαταλείψεως. Χωρίς πρότυπο γονέων, ό Χείρων θά ήταν ό πραγματικά χείρων μεταξύ όλων των Κενταύρων. Καί όμως ό Χείρων υπήρξε ή σημαντικότερα φυσιογνωμία όλων, διότι τό πρότυπο του πατέρα ήλθε να ύποκαταστήση ό Θεός του Κάλλους, της Άρμονίας και του Μέτρου, ό Απόλλων. Μία πληγωμένη ψυχή μόνον εάν άκολουθήση ένα θεϊό πρότυπο θά ξεπεράση τις άδυναμίες των τραυματικών διαταραχών. Ο Απόλλων, θεός της Ιατρικής, της Μουσικής, της Μαντικής και της Τοξικής διδάσκει τό τετράπτυχο των έσωτερικών γνώσεων στον Χείωνα. Άπό τον πατέρα του Κρόνο άθάνατος, από την μητέρα του Φιλύρα θνητός, ό Χείρων διακρίνεται ως ό ένδιάμεσος συνδετικός λόγος μεταξύ του ιατρού των άθανάτων Θεών Παιωνίου Απόλλωνος και του γυιού του Απόλλωνος, Άσκληπιού, θεραπευτού των θνητών ανθρώπων. Ο Χείρων είναι ό θεραπευτής και διδάσκαλος των μεγάλων ήρώων: Άχιλλέως, Διοσκούρων, Άκταίωνος, Ήρακλέους, Άσκληπιού συνδέων τό θεϊκό στοιχείο του Απόλλωνος με τό πανανθρώπινο στην μορφή του Άσκληπιού, διά της εκπαιδεύσεως των ήρωικών μορφών, που ανέλαβε, ών ό θετός γυιός του Απόλλωνος.

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΖΩΟΓΟΝΙΚΟΥ ΤΡΙΓΩΝΟΥ

Στό τεύχος Σεπτεμβρίου 2000, του περιοδικού "ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ" δημοσιεύτηκε ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο της συγγραφέως και έρευνήτριας Άλτάνης, αναφερόμενο στο ζωογονικό τρίγωνο.

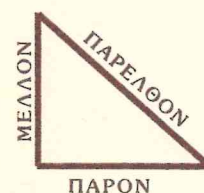
Στό άρθρο, γίνεται μία πλήρης και έκτενης ανάλυση του Ζωογονικού Τριγώνου. Τό Ζωογονικό Τρίγωνο είναι τό γνωστό θεώρημα του Πυθαγόρα "Τό τετράγωνο της ύποτείνουσας ισούται μέ τό άθροισμα των τετραγώνων των δύο καθέτων πλευρών". Άναφέρονται οί προϋποθέσεις γιά τήν δημιουργία του, πού είναι ή δημιουργία της ψυχής, ή σημασία των τριών πλευρών πού εκπροσωπούν τό παρελθόν, τό παρόν και τό μέλλον, καθώς και τήν διάκριση των επιλογών πού θά πρέπει νά ακολουθήσουμε στήν παρούσα μας ενσάρκωση, ώστε νά καταφέρουμε όσο τό δυνατόν νά πλησιάσουμε τό θεϊόν μέ τήν ελεύθερή μας θέληση.

Στό βιβλίο της Άλτάνης "ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ" αναφέρονται επίσης οί έπτά κανόνες αναγραμματισμού των λέξεων, όπως προκύπτουν από τόν Διάλογο "ΚΡΑΤΥΛΟΣ" του Πλάτωνος.

Είναι πολύ ενδιαφέρον τό γεγονός ότι εφαρμόζοντας τούς κανόνες αυτούς και αναγραμματίζοντας τήν λέξη ΓΩΝΙΑ επάνω στό πρότυπο του ζωογονικού τριγώνου, μέ δεκατρείς αναγραμματισμούς της ίδιας και μόνο λέξεως, είναι δυνατό νά πετύχουμε μία πλήρη και ολοκληρωμένη έρμηνεία, της λειτουργίας του ζωογονικού τριγώνου!

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΖΩΟΓΟΝΙΚΟΥ ΤΡΙΓΩΝΟΥ

Τό τρίγωνο είναι τό γεωμετρικό εκείνο σχήμα πού, όπως λέει και ή ίδια ή λέξη, έχει τρείς γωνίες και τρείς πλευρές. Υπάρχει όμως και μία δεύτερη έρμηνεία: "Εν εκ των ήλιαστικών δικαστηρίων των Άθηνων (δικαστήριο, δικάζουν ύποθέσεις, ύποκειμένους εις δημοσίαν καταγγελίαν) ονομάζεται τρίγωνον!

Ζωογονία είναι ή γένεσις, ή παραγωγή έμβίων όντων.

Ζωογονικός είναι αυτός πού αναφέρεται στήν παραγωγή έμβίων όντων.

Τί είναι όμως ή ΓΩΝΙΑ;

Η γωνία είναι γεωμετρικόν σχήμα, όριζόμενον εκ δύο γραμμών, συναντωμένων εις κοινήν κορυφήν. Υπάρχει επίσης και μία δεύτερη έρμηνεία, ή οποία λέει ότι ή γωνία είναι γνώμων.

Ο γνώμων είναι ό γνώστης, ό ειδήμων. Είναι όμως και όργανον προς χάραξιν όρθων γωνιών και καθέτων γραμμών.

Συμπερασματικά μπορούμε νά πούμε ότι όσον άφορά στό ζωογονικόν τρίγωνον, πού αποτελεί τό πρώτο σχήμα του όποιου ή επιφάνεια εκπροσωπεί τήν

ψυχή, θά πρέπει νά είναι ένα τρίγωνο νοήμον, ή γωνία του όποιου μέ βάση τόν γνώμονα θά πρέπει νά είναι όρθή.

Τώρα πλέον μάς είναι φανερό ότι τό ζωογονικόν τρίγωνον είναι σαφώς τό πρώτο σχήμα πού μπορούμε νά δημιουργήσουμε, τό όποιο μέσω των γωνιών του, λαμβάνει τήν ψυχή σάν επιφάνειά του προκειμένου μέ τίς λειτουργίες του, σάν ένα καθημερινό και συνεχές δικαστήριο, νά καταφέρει νά τήν αποκαθάρη.

Μέ ποιές λειτουργίες όμως θά μπορούσε νά γίνη αυτό; Άντιλαμβανόμαστε ότι ή λέξη κλειδί στήν έρμηνεία και αποκωδικοποίηση του ζωογονικού τριγώνου είναι ή λέξη ΓΩΝΙΑ.

Άρκει νά αναλύσουμε τήν λέξη μέσω των αναγραμματισμών, χρησιμοποιώντας τούς έπτά κανόνες, όπως έχουμε μάθει. Όλες οί παραπάνω έρμηνείες, καθώς και αυτές πού ακολουθοούν, έχουν γίνει μέ τήν βοήθεια του έρμηνευτικού λεξικού του Δημητράκου.

ΓΩΝΙΑ=

Γ + ΑΙΝΩ = 1. λέγω, διηγούμαι περί τινος. 2. επαινώ, επιδοκιμάζω τινά. 3. συνιστώ. 4. συγκατατίθεμαι 5. ύπόσχομαι ή εύχομαι.

Γ + ΝΑΙΩ = 1. κατοικώ, ένοικώ. 2. επί τόπου κείμαι, εύρίσκομαι. 3. εγκαθιστώ, κατοικίζω.

Γ + ΑΙΩΝ = 1. ή χρονική περίοδος της ζωής, ή ζωή, ό βίος. 2. μακρά, άπροσδιόριστος περίοδος χρόνου, αιωνιότης.

Γ + ΩΝΙΑ = τά εν τή αγορά πωλούμενα τρόφιμα, τά ψώνια (τρόφη = διαγωγή, άνατροφή, συντήρησης)

Γ + ΑΝΙΩ = προκαλώ άνιαν, άθυμώ, αισθάνομαι άνιαν (άνία = λύπη, δυσαρέσκεια, αίτία ένοχλήσεως)

Α + Γ + ΙΝΩ = άδειάζω, κενώ, καθαρίζω διά κενώσεων.

Ι + ΑΓΩΝ = 1. συνάθροισις, συναγωγή. 2. ό τόπος της συναθροίσεως. 3. άμιλλα περί βραβείου. 4. διαγωνισμός. 5. ή σκληρά, ή επικίνδυνος προσπάθεια. 6. άγνία. 7. δίκη. 8. πόλεμος, μάχη.

Ι + Ν + ΑΓΩ = 1. οδηγώ, φέρω (επί έμψυχων). 2. άπάγω, άποκομίζω μτφ. μεταχειρίζομαι, χρησιμοποιώ κατά βούλησιν. 3. προσλαμβάνω και οδηγώ. 4. καθοδηγώ, κατευθύνω. 5. τελώ, διατελώ. 6. επί ηλικίας διανύω. 7. πορεύομαι, πηγαίνω.

Ι + Γ + ΑΝΩ = 1. πλησιάζω προς τό τέλος. 2. επί κινήσεως, προς τά επάνω. 3. επί στάσεως, έφ' ύψηλού τόπου. 4. περισσότερον. 5. (άνύω = εκτελώ, περαίνω, προκαλώ τό τέλος, φονεύω).

Η ΓΩΝΙΑ = ΗΝΙΑ + ΑΓΩ (ήνία (ή) = χαλινάρι, μτφ. ή διεύθυνσις, κυβέρνησις, διοίκησις). Υπάρχει και ή έκφρασις: έφ' ήνιαν = προς τά άριστερά.

Τό πρώτο πού βλέπουμε έρμηνεύοντας τό τρίγωνο είναι ότι μάς άφηγείται (ΑΙΝΩ) ότι ή γωνία είναι εκεί όπου γεννιέται (Γ) και κατοικεί (ΝΑΙΩ) ή γνώση (Γ).

Οί τρείς γωνίες, μέσω των τριών πλευρών του τριγώνου, αποτελούν τρείς κατοικίες, τρείς τόπους πού μπορούμε νά βρεθούμε (ΝΑΙΩ) γιά άπροσδιόριστη χρονική περίοδο (ΑΙΩΝ), στήν οποία θά ζούμε μέσω των καθημερινών μας συνδιαλλαγών, αγοράζοντας τά τρόφιμά μας, δηλαδή μέ τήν σωστή άνατροφή, διαγωγή και συντήρηση (ΩΝΙΑ). Αυτά είναι τά στοικεία πού θά μάς οδηγήσουν (ΑΓΩ) σιγά-σιγά στήν γνώση (Γ).

Μας συνιστά και μάς εύχεται (ΑΙΝΩ), ότι σε αυτήν τήν χρονική περίοδο της ζωής μας πού θά είναι σκληρή, άκόμα και επικίνδυνη (ΑΙΩΝ), έμείς θά πρέπει νά δείξουμε ζήλο προκειμένου νά υπερτερήσουμε (ΑΝΙΩ). Νά μή είμαστε δειλοί ως προς τήν άπόκτηση της γνώσεως (Γ) διότι αυτό θά προκαλέση δυσαρέσκεια.

Θά πρέπει όσο μεγαλώνει ή ηλικία μας (ΑΓΩ) νά προσπαθούμε νά κατευθύνουμε και νά καθοδηγήσουμε τήν ζωή μας (ΑΓΩ), στόν σωστό δρόμο. Μας συνιστά και συγκατατίθεται (ΑΙΝΩ) νά προσλάβουμε έμείς τά χαλινάρια της ζωής μας (ΗΝΙΑ) δηλαδή τήν διεύθυνση, τήν κυβέρνηση και τήν διοίκηση της ζωής μας και νά τήν κατευθύνουμε. Μέσα από σκληρές προσπάθειες (ΑΓΩΝ) πρέπει μέσω της γνώσεως (Γ) νά καταφέρουμε νά άρχίσουμε (Α) μία πολύ δύσκολη διαδικασία, τήν διαδικασία της καθάρσεως (ΙΝΩ).

Ποιά όμως θά πρέπει νά είναι αυτή ή κατεύθυνση; Άς μή ξεχνάμε ότι βρισκόμαστε στόν όριζόντιο άξονα του τριγώνου, τόν άξονα του παρόντος και της τωρικής μας θελήσεως. Μεταχειριζόμενοι τήν ελεύθερή μας βούληση (ΑΓΩ), αφού αποφασίσαμε νά πάρουμε στά κέρια μας τά ήνία της ζωής μας (ΗΝΙΑ), μέ τήν βοήθεια πάντοτε της γνώσεως (Γ), πρέπει ή κατεύθυνσή μας νά είναι προς τά άριστερά (ΕΦ' ΗΝΙΑΝ).

Όσο πιο γρήγορα μπορέσουμε νά φτάσουμε στά άριστερά του άξονα, τόσο πιο γρήγορα θά καταφέρουμε νά ένωθουμε μέ τόν κάθετο άξονα, της θείας πρόνοιας, και τότε νά πλησιάσουμε προς τό τέλος (ΑΝΩ). Άν τό καταφέρουμε αυτό, θά είναι και τό τέλος των ένσαρκώσεών μας, διότι θά βρισκόμαστε πλέον στήν κορυφή του ύψους του τριγώνου (ΑΝΩ), ένωμένοι μέ τήν θεία πρόνοια!

Βεβαίως τό τρίγωνο τό ίδιο θά είναι αυτό πού θά μάς δικάζη και θά μάς κρίνη καθημερινά, όπως ένα δικαστήριο, ένώπιον όλων. Αυτό θά είναι, μέσω των γωνιών του, και ό τελικός μας κριτής.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΛΦΙΚΟ ΛΟΓΟ

Είμαι τό πνεύμα, τό πανάρχαιο Άπολλώνειο πνεύμα, πού κατέβη πρώτο από τίς χιονοσκεπαστες κορφές της Ιστορίας, ό Άρρην Λόγος, ό όρδιος Δωρικός σκοπός, ό Πυδικός προαιώνιος Νόμος. Είμαι ή αρχή της Άκτινοβολίας της Εύρυθυμίας, της Πειθαρχίας, της Άπλότητας, της βασικής κάθε ψυχής και λαού Αυτονομίας, είμ' ή αρχή της τέλειας Μνήμης. Είμαι τό Γνώθι Σαυτόν, τό Μηδέν άγαν, είμαι ή Χρυσή Τομή και ή Τετρακτύς και ό Άκμων, είμαι τό προμήνυμα του νέου χορού του καθαρμού άπάνω από τό πτώμα του φι-διού, πού θρέψαν στή σπηλιά της γήινης ύλης, σκοτεινοί ληθαργημένοι αιώνες.

Περιμένω πιά τήν πιο μεγάλη λύτρωσή μου. Θέλω νά σαρώσω μέ μία υπέρτατη αντίσταση, ό,τι μάταιο κι ό,τι σάπιο, από τό χώμα. Μή μου κλείτε πιά τά στήθη Σας, τή σκέψη Σας και τήν ακοή Σας. Ξεκινήστε. Έβγάτε νά συναντηθούμε στήν μεγάλη άπλα, πού ό,τι τώρα στή φωνή μου, Σας φαντάζει φοβερό, αυτού πού βρίσκετε κλεισμένοι, είναι ό Μέλος και τό Μέτρο και ό Ρυθμός, όπ' όχει πλάσει, ό,τι ανώτερο, γλυκύτερο κι άδρότερο στό λαό Σας και στους λαούς όλου του κόσμου. Είμαι ό ποταμός της Φωτεινής Άγιότητας, πού Σας καλεί νά ξαναβαφτιστείτε, στά προαιώνια κρουσταλλένια νάματά του.

Βοηθήστε με, νά σας βοηθήσω.

Δέν μ' άκούτε; Ό βρυχηθμός μου έχει πιά ώριμάσει μέσ στους αιώνες. Μήν άργείτε. Έλάτε, έλάτε. Ός πότε πιά νά Σας κράζω;"

Άγγελος Σικελιανός
Δελφοί, 18 Οκτωβρίου 1932

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΡΑΔΔΑΜΑΝΘΟΥ ΔΗΜΑΣΤΑΣΑΚΗ - ΣΤΟΥΡΜΑΡΗ 57 104.32 ΑΘΗΝΑΙ, ΤΗΛ: 52.37.543 - ΦΑΞ: 52.26.694

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ 2001 * Τιμές χωρίς ΦΠΑ 4%

Όμηρου: ΙΛΙΑΣ	16.000	Κ. Κουρτίδου: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ	4.000
Όμηρου: ΟΔΥΣΣΕΙΑ	15.000	Άγνωστου: Η ΜΥΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ	1.200
Όρφεως: ΥΜΝΟΙ - FRAGMENTA	3.000	Σ. Πιμπλή: ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ	2.000
Όρφεως: ΛΙΘΙΚΑ - ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ	3.000	Π. Βασιλειάδου: Η ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ	3.000
Έμπεδοκλέους: ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ (Ανέκδοτα κείμενα)		Άσπμακόπουλου: ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΑ	2.000
Πινδάρου: ΕΠΙΝΙΚΟΙ ΑΠΑΝΤΑ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΟΙ ΝΕΜΕΟΝΙΚΟΙ ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΙ ΙΣΘΜΙΟΝΙΚΟΙ	7.500	Άσπμακόπουλου: ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ ΟΡΕΣΤΗ	2.000
Σόλωνος: ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ	5.000	Έ. Δάγιου: ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ	4.500
Πλάτωνος: ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ	2.500	Κ. Κακούρη: ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΑ	5.000
Πλάτωνος: ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ - ΦΑΙΔΡΟΣ (ΕΡΩΤΟΣ ΜΥΣΤΗΡΙΑ)	2.000	Άλτάνη: ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ Βιβλίον Ιον ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ-ΘΟΛΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ	7.000
Πορφυρίου: ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ	2.500	Η. Νικολούδη: ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ	3.000
Λουκιανού: ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟ ΤΑΞΕΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ	1.500	Α. Χαλδή: Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΜΑΣ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ	3.000
Κέβητος: ΠΙΝΑΞ - ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ	3.500	Γρ. Ζώρζου: ΑΜΒΡΟΣΙΑ ΤΟ ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΣΠΕΡΜΑ	1.500
Ίαμβλίκου: ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ	1.500	Γρ. Ζώρζου: ΝΕΚΤΑΡ ΤΟ ΚΟΣΜΙΚΟΝ ΠΥΡ	1.500
Σαλουστίου: ΕΙΣ ΜΗΤΕΡΑ ΘΕΩΝ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΗΛΙΟΝ	2.500	Γρ. Ζώρζου: ΑΠΑΡΧΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΟΝ ΘΕΟ	1.500
Ίεροκλέους: ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ	2.500	Γρ. Ζώρζου: ΣΠΟΝΔΑΙ Η ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΘΕΟ	1.500
Πυθαγορείων: ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ ΠΡΟΚΛΟΥ - Μ. ΨΕΛΛΟΥ - Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ	4.500	Γρ. Ζώρζου: ΠΕΛΑΣΓΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ	1.500
Πλάτωνος: ΤΑ ΜΑΓΙΚΑ ΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟ ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΜΑΓΩΝ	1.500	Β. Λαμπροπούλου: ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΜΟΝΙΑ	2.500
Π. Γράβιγγερ: Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ	12.000	Μ. Μάκρα: ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ	3.000
Π. Γράβιγγερ: ΥΜΝΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΥΣΤΩΝ	3.500	Μ. Μάκρα: ΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ	2.000
Π. Γράβιγγερ: Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΔΟΝΗΣΕΩΝ	3.500	Μ. Μάκρα: ΟΙ ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ	2.500
Σακελλαρίου: ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ	5.500	Α. Κελεσιδου: ΣΠΟΥΔΕΣ ΨΥΧΗΣ	3.000
J. Mallinger: ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ	3.500	Α. Κελεσιδου: ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ	
Σ. Νάγου: Ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ	3.000	Α. Γεωργιάδου: ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ	2.000
Σ. Νάγου: ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ	1.500	Ν. Έλάτου: Ο ΧΑΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΓΕΝΗ Ιστορικό άφηνμα για παιδιά. Τό εκπαιδευτικό σύστημα της αρχαίας Αθήνας και Σπάρτης	3.500
Σ. Νάγου: ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ	2.500	Μ. Κωνσταντινίδη: ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ (παιδικό διήγημα)	1.500
Δ. Καλλέργη: ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ	2.000	Ε. Στασινοπούλου: Η ΑΣΠΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ	2.500
Δ. Καλλέργη: ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ	2.500	С. Dupuis: Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΘΗΚΕ ΩΣ ΧΡΙΣΤΟΣ	2.500
Δ. Καλλέργη: Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ, Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ	1.200	Ι. Κακριδή: ΑΡΑΙ (ΚΑΤΑΡΑΙ - ΠΡΟΣΕΥΧΑΙ) Μυθολογική μελέτη	3.000
Δ. Καλλέργη: ΥΜΗΤΤΟΣ, ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	1.200	Ν. Παράσκη: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ-Η ΖΩΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ	1.200
Dido Kallergi: ANCIENT HELLENIC MYSTERIES	2.500	Α. Αδριανόπουλου: ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ	5.500
Βαλλερά-Ρικέρσον: ANCIENT GREEK WOMEN ATHLETETES	5.500	Α. Αδριανόπουλου: ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ	2.500
Anne Reese: ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ (Δίγλωσσο) ΕΛΛΗΝΙΚΑ - ΑΓΓΛΙΚΑ	5.500	Α. Αδριανόπουλου: ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΖΩΗ	

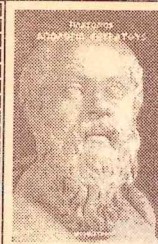

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Τριμηνιαίο περιοδικό για την ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ & ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 5.000 δρχ.

Κυκλοφορεί και στα περίπτερα

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ
'Αρχαίο κείμενο, μετάφραση. Τό βιβλίο περιλαμβάνει: τήν ζωή καί τό έργο του Σωκράτους, τήν σχέση του μέ τόν Πλάτωνα, τό ιστορικό πλαίσιο τής δίκης, τούς λόγους πού καταδικάστηκε σέ θάνατο, ποιό ήταν τό δαιμόνιό του. Σχόλια: Διογένους Λαερτίου, Χρ. Μαλεβίτση, Ρ. Άναστασάκη, F. Nietzsche.
2.500 δρχ. 7,34 EURO

ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ
Κυκλοφορεί για πρώτη φορά τό κορυφαίο φιλοσοφικό-θεολογικό έργο του Πορφυρίου. Ένα από τά κύρια έργα τής θρησκευτικής Νεοπλατωνικής παραδόσεως. Γέμει Μυστηριακών καί άπορρήτων αληθειών για τήν πορεία τής ψυχής μετά θάνατον, άποσυμβολίζοντας μέρος τής μυστικής διδασκαλίας του Όμήρου.
2.000 δρχ. 5,87 EURO

ΣΑΛΟΥΣΤΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ
Σύνοψις τών βασικών άρχών τής ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ καί τής Μυστηριακής καί Μεταφυσικής διδασκαλίας περί θεών καί κόσμου, ανθρώπου, ψυχής καί είμαρμένης.
1.500 δρχ. 4,40 EURO

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ
ΕΙΣ ΜΗΤΕΡΑ ΘΕΩΝ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΗΛΙΟΝ
Δύο άριστουργηματικά έργα του τελευταίου υπερχαίου του Έλληνισμού. Τό πρώτο άπεται του μύθου Άττιος-Κυβέλης, τής οικουμενικής μπρός τών Θεών, ένώ στό δεύτερο επικερεί τήν μυστική άνάλυση του συμβολισμού του Ήλιου.
2.500 δρχ. 7,34 EURO

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ
ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ
Ένα περιπετειώδες ταξιδιωτικό μυθιστόρημα αρχαίας ελληνικής "έπιστημονικής φαντασίας".
1.500 δρχ. 4,40 EURO

ΠΛΗΘΩΝΟΣ
ΤΑ ΜΑΓΙΚΑ ΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟ ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΜΑΓΩΝ
Έρμή Λογοτεχνία μεγάλης αξίας, ή όποία διδάσκεται έντός τών σχολών σέ ύψηλά επίπεδα μαθητείας.
1.500 δρχ. 4,40 EURO

ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
Διδακτοική διατριβή του Ά. Γεωργιάδου επάνω στά διασωθέντα άποσπάσματα του μεγάλου νεοπλατωνικού φιλοσόφου καί υπερχαίου τής έντικής θρησκείας Πορφυρίου.
2.000 δρχ. 5,87 EURO

ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ ΧΡΗΣΜΟΙ

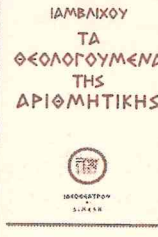
ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ
Τό δυσκολώτερο θεολογικό κείμενο τής εποχής τών Νεοπλατωνικών διαφωτίζεται από τά σχόλια: ΠΡΟΚΛΟΥ (άποσπ. Χαλδαϊκής Φιλοσοφίας), Μιχ. Ψελλού, Π. Γράβιγγερ, Π. Μαρίνη. Τό βιβλίο - σύμβουλος όλων τών Έλλήνων φιλοσόφων. 4.500 δρχ. 13,21 EURO

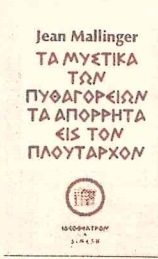
ΙΕΡΟΚΛΕΟΥΣ
ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ
Σχόλια του νεοπλατωνικού φιλοσόφου Ίεροκλέους στό ιερώτερο Εύαγγέλιο τής Έλληνικής Μυσταγωγίας, τά ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ, άπαραίτητα σέ όποιον θέλει νά έμβαθύνη στήν πρακτική μυστική άγωγή του ανθρώπου καί νά εφαρμόση στόν βίον του τίς επτά άρετές, ώστε νά καταστή θεός άμβροτος, ούκέτι θνητός. 2.500 δρχ. 7,34 EURO

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ
ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ
Παρατίθενται περί τά 100 αληθώς άριστουργηματικά πυθαγόρεια άποφθέγματα στήν πρωταρχική τους αρχαία ελληνική διατύπωση μέ σύντομα σχόλια διαφόρων διανοητών.
1.500 δρχ. 4,40 EURO

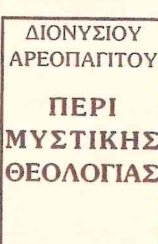
ΙΑΜΒΛΙΧΟΥ
ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ
Η Πυθαγόρειος αριθμολογία ήταν Άριθμοσοφία έγκλείουσα βαθύτατες μυστικές αλήθειες, διδασκόμενες στό μυστηριακό σκηνώματα τής αρχαιότητας. Στο έργο αυτό αναπτύσσονται οί θεϊες ιδιότητες τών 10 πρώτων αριθμών.
3.500 δρχ. 10,27 EURO

Jean Mallinger
ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ
Η κάθοδος τής ψυχής. Η πλάνη τής καύσεως τών νεκρών. Γέφυρα μεταξύ ζώντων καί νεκρών. Τά άπόρρητα του ζώντος πυρός. Τά άπόρρητα του Άδου. Τά μυστικά τών ζώντων αγαλμάτων τών θεών.
3.500 δρχ. 10,27 EURO

Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ
Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΔΟΝΗΣΕΩΝ
Η δύναμη του Λόγου καί τών θείων όνομάτων, ήχος καί μουσική, περί άρωμάτων καί θυμιαμάτων, τελεπκαί χειρονομίαί, βηματισμός, ρυθμικά κινήσεις, τελεπικός χορός, τό φώς καί τά χρώματα, φυλακτήρια, τελέσματα, έμβλήματα.
3.500 δρχ. 10,27 EURO

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
Η μυστική θεολογία είναι ένα έργο πού εισάγει στόν κώρο τής σιωπής, πού στοχεύει στό άνείπωτο.
2.000 δρχ. 5,87 EURO

ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΔΙΑ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΛ: 52.37.543

ΒΟΥΛΑΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΜΟΝΙΑ

Φιλοσοφική προσέγγιση της
αρμονίας του σύμπαντος και
των όντων μέσα από την μου-
σική και τον χορό.

2.500 δρχ. 7,34 EURO

ΕΛΕΝΗΣ ΔΑΓΙΟΥ ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ

Οι ιπτάμενοι δίσκοι που εμφανίζο-
νται στην Γη αφήνουν γραπτές μαρ-
τυρίες ότι είναι απόγονοι των Έλ-
λήνων, που ζουν εντός ατράκτου. Δι-
έφυγαν στο διάστημα μετά την Τιτα-
νομαχία. Το πλήρωμα του χρόνου
όμως έφθασε και ... **οι άργοναύτες
έπιστρέφουν.**

4.500 δρχ. 13,21 EURO

ΜΑΙΡΗΣ ΜΑΚΡΑ ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ

Πρωτότυπη μέθοδος αυτογνωσίας πού
στηρίζεται στις ελληνικές ρίζες. Παρέχει
γνώσεις για σημαντικούς νόμους
ισορροπίας που λειτουργούν στο σύμπαν,
στην ψυχική σφαίρα και στην πραγματι-
κότητα της ζωής.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

ΜΑΙΡΗΣ ΜΑΚΡΑ ΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ

Ένα παραμύθι για μεγάλους με
ανοικτή καρδιά αλλά και για παιδιά
μέ σοφία. Πανανθρώπινες αλήθειες
ντύθηκαν την απλότητα του
παραμυθιού για να μιλήσουν κατ'
εύθειαν στην ψυχή μας.

2.000 δρχ. 5,87 EURO

ΜΑΙΡΗΣ ΜΑΚΡΑ ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Μυθιστόρημα στοχασμού και αγάπης.
Έκτιμησης και σεβασμού για την ίδια
την ζωή και τον άνθρωπο. Μέ την
σφραγίδα της ψυχής μας. Για να μη
γίνει η ζωή μία υπόθεση από "άγνω-
στες λέξεις".

2.500 δρχ. 7,34 EURO

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΧΑΛΑ Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΜΑΣ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Ένα βιβλίο που αποκαλύπτει τις
βαθύτερες έσωτερικές γνώσεις του
μεγάλου μας ποιητού.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

C. DUPUIS

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ
ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΟΝΤΕΣ
ΜΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ι. Ο. ΚΑΚΡΙΔΗ ΑΡΑΙ

Μυθολογική μελέτη για τις προσευχές
και τις κατάρτες. Το βιβλίο ζητεί να κα-
θορίσει την σημασία και την προέλευ-
ση ενός σημαντικού στοιχείου στις έλ-
ληνικές παραδόσεις, της άρας-κατάρτας,
και υπηρετεί μέσω πλήρους βιβλιογρα-
φίας και παραπομπών την επιστημονική
αλήθεια.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

ΑΝΝΑΣ ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ ΣΠΟΥΔΕΣ ΨΥΧΗΣ

Μία επιστημονική μελέτη της
άρχαιας ελληνικής φιλοσοφικής
ψυχολογίας, όπου το θέμα της
ψυχής εξετάζεται από τον Όμηρο,
τους Προσωκρατικούς, τον Πλάτωνα,
τον Άριστοτέλη και τον Πλωτίνο.
Πρόλογος του ακαδημαϊκού καθ/του Ε.
Μουτσόπουλου.

3.000 δρχ. 8,80 EURO

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΩΝ

ΑΝΝΑΣ ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΩΝ

Προσεγγίσεις της φυσικής, ήθικης
και πολιτικής φιλοσοφίας των
πρώτων Έλλήνων φιλοσόφων των
διδασκάλων της ανθρωπότητας.

Υπό έκδοσιν

Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ

Η άργοναυτική έκστρατεία σε
διηγηματική μορφή για μικρούς και
μεγάλους.

1.500 δρχ. 4,40 EURO

Ε. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ
Η ΑΣΠΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ
Μία σημαντική τεκμηριωμένη μελέτη για
την Άσπασία και τις εταίρες μέσα στο
κοινωνικό πλαίσιο της εποχής τους. Το
κείμενο παρέχει σημαντικές πληρο-
φορίες για την θέση των γυναικών, την
κοινωνική τους υπόσταση και εκπαι-
δευση την εποχή του Περικλέους ανά
την Ελλάδα.

2.500 δρχ. 7,34 EURO

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

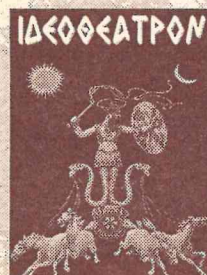

ΤΟΜΟΣ 1ος
ΤΕΥΧΗ 1-8

ΤΡΙΜΗΜΙΔΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Ο 1ος ΤΟΜΟΣ
ΤΕΥΧΗ 1-8

ΕΤΗΘΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 5000 ΔΡΧ.
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΙ ΣΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

ΗΧΟΓΡΑΦΗΜΕΝΕΣ ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
ΜΕ ΤΟΝ ΡΑΔΑΜΑΝΟΥ' ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ
ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Α. Ασημακόπουλου
ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ
ΟΡΕΞΤΗ

Πλάτωνος
ΑΠΟΛΟΓΙΑ
ΕΣΚΡΑΤΟΥΣ

Πλάτωνος
ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ
ΦΑΙΔΡΟΣ

3.500 δρχ. έκαστη κασέτα

Δ. ΝΑΝΤΙΝΗΣ

ΓΚΕΜΜΑ

Τό Ίδεοθέατρον διαθέτει
όλα τὰ βιβλία τοῦ καθηγητῆ
Δημήτρη Λιαντίνη

ΓΚΕΜΜΑ
ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟ
ΝΥΦΟΜΑΝΗΣ
ΧΑΞΕΜΑ ΞΕΙΣΜΟΥ
ΕΞΥΠΝΟΝ ΕΝΥΠΝΙΟΝ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

κυκλόφορνεσε ξανά

ΠΑΟΥΛ ΑΜΑΝΤΕΟΥΣ ΝΤΗΝΑΧ

Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ

ΘΑ ΥΠΑΡΞΕΙ Η
ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΤΟ 4000 μ.Χ. ΣΤΗΝ ΓΗ;

Τό 1921 ο Έλβετος φιλέλληνας Πάουλ Άμαντέους Ντίνναχ,
μετά από ένα άτύχημα πέφτει σε ληθαργικό ύπνο (κλι-
νικά νεκρός για 15 λεπτά). Η συνείδησή του διολισθαίνει
μπροστά στον χρόνο. Βρίσκεται στο έτος 3.906 μ.Χ. διατηρών-
τας όμως την συνείδηση του έαυτού του. Είναι μεταβιωμένος
στον φυσικό επιστήμονα Άνδρέα Νόρθαμ.

Γνωρίζει τότε και μās μεταφέρει τὰ ιστορικά γεγονότα πού
συγκλόνισαν την ανθρωπότητα από τό 2000 έως τό 4000
μ.Χ.. Αναφέρεται στα έπιτεύγματα του μεγάλου εκείνου πολιτι-
σμού της 4ης χιλιετηρίδας στον οποίο θά ζήσουν οι μακρινοί από-
γονοι των σημερινών Εύρωπαίων. Όραματίζεται μία Πανοικου-
μένη με ιδιότυπο σοσιαλισμό, υπό την αιγίδα των Εύρωπαίων ή
οποία διαβιώνει μέσα σε μία ανώτατη πνευματική ζωή-παράλ-
ληλη με την υλική ευημερία. Όλες έν γενεί οι άξίες και τὰ
ύψηλά ιδανικά φθάνουν στο άπόγειό τους.

Τό 3906 μ.Χ., Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ, Η
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΓΗΣ, (κάπου
στην νότιο Εύρώπη στην περιοχή της Μεσογείου) κατοικείται
από 6.000.000 ανθρώπους, τό άπαύγασμα του πνευματικού
κόσμου της ύδρογειού. Έκεύ ο HOMO SAPIENS-SAPIENS
(Άλέξης Βόλκυ) μεταμορφώνεται, (άποκτώντας την ΥΠΕ-
ΡΟΡΑΣΗ, την άμεση φώτιση και έπαφή με τό ΦΩΣ) σε
HOMO OCCIDENTALIS-NOVUS, τον νέο άνθρωπο με άνα-
τομικές αλλαγές στα κυριώτερα έγκεφαλικά κέντρα.

Τά όσα αναφέρει ο Ντίνναχ (λέξη, πυρηνική ένέργεια,
θερμοπυρηνική έκρηξη, τρισδιάστατες εικόνες κ.ά.) από τό
1921 έως τό 2001 έχουν όλα έπαληθευθεί. 12.000 δρχ. 35,22 EURO

ΑΛΤΑΝΗ
ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ
ΘΟΛΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

Τό μήνυμα της θόλου είναι ή πορεία
της ψυχής. Με οδηγό την ιερατική
γλώσσα του Έρακλείτου, την Πυ-
θαγόρειο άριθμοσοφία και τον Πλα-
τωνικό Κρατύλο, εκμαίευεται από
την Έλληνική Γλώσσα ή "Αρρητος
Διδασκαλία του Λόγου και ο άριθ-
μητικός συσχετισμός μικροκόσμου -
μακροκόσμου.

ΑΛΤΑΝΗ
ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ
ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ
ΘΟΛΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

Τό μήνυμα της θόλου είναι ή πορεία
της ψυχής. Με οδηγό την ιερατική
γλώσσα του Έρακλείτου, την Πυ-
θαγόρειο άριθμοσοφία και τον Πλα-
τωνικό Κρατύλο, εκμαίευεται από
την Έλληνική Γλώσσα ή "Αρρητος
Διδασκαλία του Λόγου και ο άριθ-
μητικός συσχετισμός μικροκόσμου -
μακροκόσμου.

ΑΝΝΑ ΡΗΖ - Ε. ΒΑΛΛΕΡΑ
ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ
ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ

ANCIENT GREEK WOMEN ATHLETES

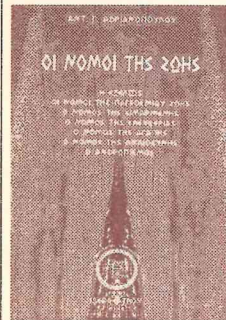
Τό βιβλίο τεκμηριώνει την συμμετοχή
των γυναικών της Άρχαίας Ελλάδος
στον κόσμο του άθλητισμού, σε
άγώνες και έορτές. Στόχος μας είναι
νά προσφέρουμε ένα άκόμη κομμάτι
στην συνολική άνασκειμή της ιστορικής
εικόνας των γυναικών, ως ατόμων με
ικανότητες, ανεξάρτητη σκέψη και
πολύτιμη συνεισφορά στην κοινωνία.

5.500 δρχ. 16,14 EURO

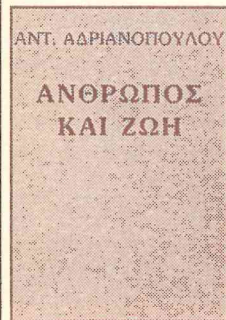

ΑΝΤ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
**ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ**
Μία μοναδική πραγματεία
και έσωτερική ανάλυση των
διδασκάλων της ανθρωπότητας
ΟΡΦΕΥΣ - ΘΑΛΗΣ - ΑΝΔΡΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΑΝΔΡΙΜΑΝΔΡΟΣ - ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ - ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ - ΖΗΝΩΝ - ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ - ΑΝΔΡΕΑΣ - ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
ΕΛΚΡΑΤΗΣ - ΠΛΑΤΩΝ - ΕΠΙΧΑΡΜΟΣ
5.500 δρχ. 16,14 EURO

ΑΝΤ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ
ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΖΩΗΣ
Ο ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ - ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ
ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ - ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ
Οι φυσικοί νόμοι που διέπουν την ζωή και τὰ
έξελικτικά στάδια της ανθρωπίνης ψυχής
από την γέννηση έως την θεοποίησή της
σύμφωνα με την Πυθαγόρειο φιλοσοφία.
2.500 δρχ. 7,34 EURO

ΑΝΤ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΖΩΗ

Υπό έκδοσιν

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΝΑΓΟΥ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ
"Η Πυθαγόρειος εξήγηση των φαινο-
μένων της τηλεπάθειας και της έπι-
κοινωνίας με τον πνευματικό κόσμο.

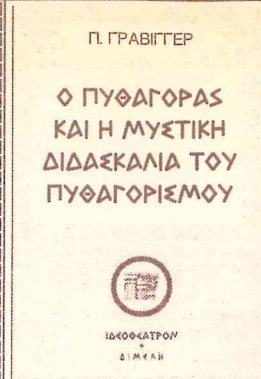
1.500 δρχ. 4,40 EURO

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΝΑΓΟΥ
**ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ
ΚΑΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ**
ΠΑΣΑ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΑΡΧΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΤΟΜΑΧΟΥ
"Ένα κείμενο του Πυθαγορείου Διδα-
σκάου Σπυρίδωνος Νάγου επάνω στο
θέμα της αποχής από το κρέας ως πρώ-
του παράγοντος και προϋποθέσεως της
συνειδητής ανελίξεως της ψυχής του
ανθρώπου.
2.500 δρχ. 7,34 EURO

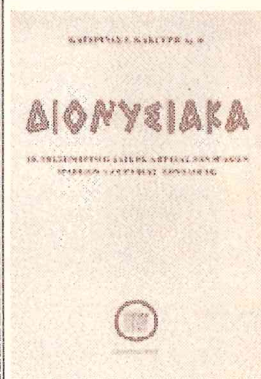
Π. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ
**Η ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ
ΩΣ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ**
Τό βιβλίο περιλαμβάνει όλες τις
μεταφυσικές απόψεις του Πλάτωνος
οι οποίες αναλύονται επιστημονικώς.
3.000 δρχ. 8,80 EURO

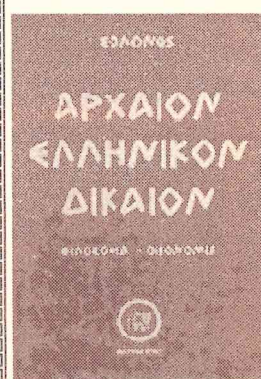
Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ
**Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ
ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ
ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ**
"Η μυστική διδασκαλία του
Πυθαγορισμού όπως παρουσιάζ-
εται μέσα από τους Νεοπυθα-
γορείους φιλοσόφους και απο-
κωδικοποιείται από τον έμβριθή-
στατο έρευντή Π. Γράβιγγερ
12.000 δρχ. 35,22 EURO

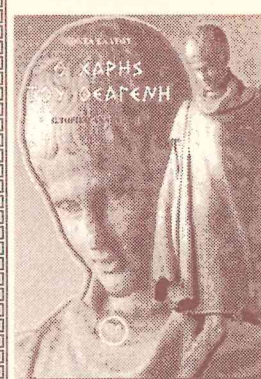
ΟΡΦΕΩΣ
ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ - ΛΙΘΙΚΑ
"Αρχαίο κείμενο - μετάφραση
"Επί πλέον αναλυτική παρουσίαση
της "Αργοναυτικής έκστρατείας -
πίνακες και αποσυμβολισμός.
"Η χρήση των λίθων από τον
"Ορφέα.
3.000 δρχ. 8,80 EURO

Κ. ΚΑΚΟΥΡΗ
ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΑ
"Η κλασική πραγματεία
της μεγάλης ανθρωπολόγου!
Διδακτορική διατριβή
για τὰ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ
και την σχέση τους
με τὰ Διονυσιακά Μυστήρια.
5.000 δρχ. 14,67 EURO

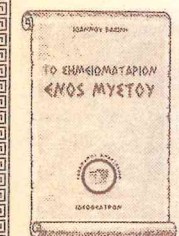
ΣΟΛΩΝΟΣ
**ΑΡΧΑΙΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ**
ΦΙΛΟΚΟΜΙΑ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
"Η ζωή και το έργο του Σόλωνα. "Ο
Σόλων και οι οικονομικές του
μεταρρυθμίσεις. Διασωθέντα απο-
σπάσματα του Σόλωνα. Συλλογή
νομοθετημάτων. Μετάφραση, σχόλια.
"Αναλυτικός πίναξ Δικαίου.
5.000 δρχ. 14,67 EURO

ΝΩΝΤΑ ΕΛΑΤΟΥ
Ο ΧΑΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΓΕΝΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ
"Ο Χάρης, ένα νέο αγόρι μās
ξεναγεί στην κλασική "Ελλάδα μέ-
σα από την περιπετειώδη ζωή του.
"Ένα ολοζώντανο μάθημα ιστο-
ρίας που περιγράφει αναλυτικά
τόν τρόπο εκπαιδεύσεως των νέ-
ων στην "Αθήνα αλλά και την
Σπάρτη. "Ένα βιβλίο που πρέπει
νά διαβάσουν όλα τὰ "Ελληνό-
πουλα.
3.500 δρχ. 10,27 EURO

Σ. ΝΑΓΟΥ
Ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ
"Όταν ο άνθρωπος είναι ενάρετος βοηθείται και
γίνεται συνεργάτης των ανωτέρων αυτού συνει-
δήσεων, των συνειδήσεων οι οποίες συνέστησαν
τήν Πνευματικήν Ίεραρχίαν, εις την κορυφήν της
οποίας εύρίσκεται "Υπέρθεος "Αρχων, χειριστής των
Φυσικών και των Πνευματικών Νόμων διευθετών και
έποπτεύων την τάξιν του Παντός, ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ
3.000 δρχ. 8,80 EURO

Ι. ΒΑΣΙΛΗ
**ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟΝ
ΕΝΟΣ ΜΥΣΤΟΥ**
ΣΕ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΟΛΗ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
"Ένας Πυθαγόρειος φιλόσοφος διδάσκει σε
ένα μαθητή του όλη την διδασχή της ελληνικής
φιλοσοφίας και μυσταγωγίας από τον "Ορφέα
έως τον 20ό αιώνα και τον μυστήν ελληνική
σκέψη και την πρακτική εφαρμογή της.
3.000 δρχ. 8,80 EURO

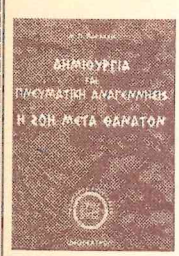
Ι. ΒΑΣΙΛΗ
**ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΚΑΙ ΟΙ ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΤΟΥΣ ΒΑΣΕΙΣ**
Γιά νά διεκδικήση ο άνθρωπος τὰ δικαιώματά του
πρέπει νά τὰ γνωρίζει. "Ο άνθρωπος αποτελεί
στην φύση αυτόνομη και ένσυνειδητη οντότητα
και εξελίσσεται προσαρμοζόμενος προς τον
Φυσικόν Νόμον.
"Υπό έκδοσιν

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΡΑΚΟΥΛΗ
ΦΩΣ ΕΚ ΤΩΝ ΕΝΔΟΝ
"Η έσωτερική έρμηνεία των συμβόλων του άρρενος
και του θήλεος, του άπανταχού μεγάλου νόμου της
Φύσεως προς παραγωγήν τελειότητας. "Ένα
έξαιρετικό σημαντικό κείμενο που θέτει τις βάσεις
για την σωστή θεώρηση του ανθρώπου σε όλα του
τά επίπεδα στην διαχρονική έσωτερική του εξέλιξη.
3.000 δρχ. 8,80 EURO

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΡΑΚΟΥΛΗ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΒΙΟΝΟΜΙΑΣ
"Η έλκτική δύναμη του νοῦ επηρεάζει καταλυ-
τικά την ποιότητα της ζωής μας και τις
συνθήκες που δημιουργούνται γύρω μας. Τό
κείμενο αυτό δίδει κανόνες ζωής (νόμους του
βίου) που καθορίζουν τό ΕΥ ΖΗΝ.
2.500 δρχ. 7,34 EURO

Ν. ΠΑΡΑΣΧΗ
**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ
ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ - Η ΖΩΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ**
"Ένα μεστό κείμενο για την πορεία της
ψυχής από την δημιουργία έως την θεο-
ποίησή της σύμφωνα με την Πυθαγόρειο
φιλοσοφία.
1.200 δρχ. 3,52 EURO

ΑΓΝΩΣΤΟΥ
Η ΜΥΘΗ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ
"Ένας αιγυπτιακός πάπυρος που βρέθηκε
στην Κοιλάδα των τάφων, αποκαλύπτει
όλο τό μυητικό δρώμενο των "Ελευσινίων
Μυστηρίων, τό όποιο συνάδει απολύτως με
τις αρχαίες πηγές (βλ. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΜΥΣΤΗΡΙΑ υπό Κ. Κουρτίδου).
1.200 δρχ. 3,52 EURO

ΗΛΙΑ ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ
ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ
ΛΕΓΩ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΠΛΑΓΙΑΖΩ ΕΡΩΤΙΚΑ,
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΟΜΟΛΟΓΕΙ ΟΤΙ
ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΝΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ - ΕΡΩΣ
Τό βιβλίο άπαντά στο έρώτημα της ουσίας
του ανθρώπου και του κόσμου μέσω της
"σημαντικής" των ελληνικών λέξεων και
της "σκέψεως" της ελληνικής γλώσσας. "Αποτελεί μαθη-
τεία σκέψεως με δάσκαλο τον ελληνικό Λόγο.
3.000 δρχ. 8,80 EURO

ΣΠΥΡΟΥ ΠΙΜΠΛΗ
ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ
Τελετή - Συμβολισμός - Διαμόρφωσης
και οργάνωσης των Παναθηναίων.
"Αγώνες και Πομπή. "Η μοναδική πρα-
γματεία που αναλύει την μεγάλη έορτή
και τον συμβολισμό των Παναθηναίων.
2.000 δρχ. 5,87 EURO

ΚΕΒΗΤΟΣ
Ο ΠΙΝΑΞ
"Η ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ
ΑΥΤΟΜΑΘΕΙΑΣ
ΣΥΝΘΕΣΗ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ
ΣΩΚΡΑΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
"Υπό έκδοσιν

ΔΙΔΩΣ ΚΑΛΛΕΡΓΗ
**ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΝΟΥΣ,
Η ΓΝΩΣΗ, Η ΨΥΧΗ
ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ**
1.200 δρχ. 3,52 EURO

ΔΙΔΩΣ ΚΑΛΛΕΡΓΗ
Ο ΥΜΗΤΤΟΣ
"Η ιστορία του ιερού όρους της
"Αττικής από τὰ Πελασγικά χρόνια
έως σήμερα.
1.200 δρχ. 3,52 EURO

ΔΙΔΩΣ ΚΑΛΛΕΡΓΗ
ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ
"Η πνευματική κληρονομιά της "Ελλάδος.
Τά μυστήρια της Μεγάλης Μητέρας
Ρέας - Γης, του "Ιδαίου Διός, Κορυβαντικά
Μυστήρια, Λαβυρινθικά Μυστήρια, "Ολυ-
μπία, Δελφοί, Δωδώνη, "Αργος, Μαντεία,
Χρηστήρια.
2.000 δρχ. 5,87 EURO

DIDO KALLERGI
ANCIENT HELLENIC MYSTERIES
The spiritual heritage of Hellas. The mys-
teries of the Great Mother Earth - The
Mysteries of Idaean Zevs - The Corybantic
Mysteries - The Labyrinthic Mysteries.
OLYMPIA - DELFI - DODONA - ARGOS.
2.500 δρχ. 7,34 EURO